

БЕОГРАД

НАУЧНИ
СТАНАК
СЛАВИСТА
У ВУКОВЕ
ДАНЕ

СРПСКИ ЈЕЗИК И ЊЕГОВИ РЕСУРСИ
ТЕОРИЈА, ОПИС И ПРИМЕНЕ

49/3

БЕОГРАД, 2020.

МЕЂУНАРОДНИ СЛАВИСТИЧКИ ЦЕНТАР
Филолошки факултет, 11000 Београд, Студентски трг 3/1

НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ
СРПСКИ ЈЕЗИК И ЊЕГОВИ РЕСУРСИ:
ТЕОРИЈА, ОПИС И ПРИМЕНЕ

Овај зборник садржи реферате прочитане у оквиру посебне секције на 49. научном састанку слависта у Вукове дане (2019. године). Сарадници на пројекту прочитали су тада основне тезе својих истраживања, што је, одмах, било предмет дискусије присутних колега. Током наредних месеци саопштења су уобличена у научне радове које су, затим, рецензирани компетентни стручњаци и дали сагласност за њихово објављивање.

Руководилац пројекта је проф. др Божо Ћорић.

**Сви прилози у овом зборнику су из категорија
оригиналних научних радова.**

За издавача:
Проф. др *Драгана Мршевић Радовић*

Уредници:
Проф. др *Божо Ћорић*
Проф. др *Александар Милановић*

Рецензенти:
Проф. др *Душко Витас*
Проф. др *Ана Батас*

Лектор и коректор:
Проф. др *Александар Милановић*

Овај зборник је штампан уз помоћ
Министарства просвете, науке и технолошког развоја
Републике Србије

Издавач:
Међународни славистички центар
на Филолошком факултету,
Филолошки факултет, Београд,
Студентски трг 3

Штампа:
ЧИГОЈА ШТАМПА
Београд, Студентски трг 13

Тираж:
150 примерака

ISBN 978-86-6153-644-1
<https://doi.org/10.18485/msc.2020.49.3>

I ЧЛАНЦИ

Ана С. БАТАС*
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

ДИСТИНКТИВНА ОБЕЛЕЖЈА ГЛАВНИХ КЛАСА**

У овом раду бавимо се обележјима главних класа као што су *сонорност*, *апроксимантност*, *силабичност*, *консонантност* и начинима на које се та обележја могу применити на фонолошки систем српског језика.

Кључне речи: фонологија, дистинктивна обележја, сонорност, апроксимантност, силабичност, консонантност, српски језик.

1. Увод

1.1. Под дистинктивним обележјима (у даљем тексту ДО или обележје) којима се бавимо у овом раду подразумевају се она обележја којима се гласови класификују у „главне класе”, као што су вокали, консонанти, опструенти и сонанти (Траск 1996: *s. v.* MAJOR-CLASS FEATURE), односно она која се користе за опонирање главних класа фонема. Овим радом надовезујемо се на претходно објављене радове у којима смо се бавили обележјима везаним за место артикулације (Батас 2018) и обележјима везаним за начин артикулације (Батас 2019).

1.2. Теорија ДО Р. Јакобсона, М. Халеа и Г. Фанта (у даљем тексту ПСА), којом се свако ДО дефинише помоћу акустичких и артикулационих особина фонема којима се дато обележје приписује, највише је утицала на сербко-роа-тистичке, а касније србистичке и кроатистичке радове, махом објављене у другој половини 20. века: Јакобсон 1949/1964, Муљачић 1964, Брозовић

* anabatas@fil.bg.ac.rs

** Овај рад урађен је у оквиру пројекта „Српски језик и његови ресурси: теорија, опис и примена”, бр. 178006, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1968, 1971, Симић/Остојић 1996, Барић *et al.* 1997, Петровић 2000, Петровић/Гудурић 2010. У чувеној монографији Н. Чомског и М. Халеа *The Sound Pattern of English* (у даљем тексту СПЕ) изнете су поставке генеративне фонологије, теорије која је значајно утицала на развој те дисциплине у другој половини 20. века, а која скоро да није оставила никаквог трага у србистичким радовима из те области. Обе поменуте теорије сврставају се у тзв. линеарне фонолошке теорије, а насупрот њима, теорије попут аутоsegmentалне теорије сврставају се у нелинеарне и заснивају се на претпоставци да постоје различити нивои одн. редови (енгл. *tiers*) фонолошке репрезентације помоћу којих се приказују појаве које се протежу на више сегмената (в. Клементс/Хјум 1996). Н. Клементс и Е. Хјум (*idem*: 182) као једну од главних слабости линеарних теорија издвајају наводну немогућност исказивања хијерархије међу обележјима, као и непостојање начина да се обележја групишу у тзв. „природне класе”, што је идеја која датира још од Николаја Трубецког (1958/2016)¹.

2. Фонетски опис ДО

Представљање обележја главних класа започећемо од обележја *вокалност* и *силабичност*, која се у различитим матрицама наизменично јављају. Као што ћемо видети, дефиниције ових обележја потпуно се разликују, али их повезује то што се њима углавном упућује на исте сегменте².

Када се описују артикулационе особине сегмената који имају обележје *вокалност*, најчешће се наводи релативно слободан проток фонационе струје кроз канал³ који није ужи од канала високих вокала⁴, а налази се у средини усне дупље (СПЕ: 302). Од акустичких особина ових сегмената на спектрограмима се јасно могу приметити прва три форманта релативно уских појасева (ПСА: 19).⁵ За Н. Чомског и М. Халеа у вокалске сегменте спадају вокали

¹ Са критиком Н. Клементса и Е. Хјума (1996: 182) само се делимично слажемо, о чему смо више писали у раду Батац 2019.

² *Сегмент* користимо да њиме означимо и фонеме и алофоне. Док се у ПСА обележја користе да се њима направи дистинкција међу фонемама, у СПЕ било који глас, па чак и онај који нема дистинктивну функцију у конкретном фонолошком систему, може бити опониран (контрастиран) другом гласу помоћу неког обележја.

³ Термин *канал* користимо да бисмо избегли термине *сужење* и *теснац*, који се односе на тип препреке која настаје при изговору фрикатива. При изговору вокала, језик и положај усана обликују усну дупљу у канал или цев одређеног облика (дужине и попречног пресека). У зависности од облика канала (резонатор) мења се вокалска боја, па ће тако цев која је дугачка а уска појачавати ниже фреквенције.

⁴ Н. Чомски и М. Хале претпостављају да приликом изговора вокалских сегмената долази до спонтаног звучача (СПЕ: 300–302). Разликују спонтану звучност код вокала и сонаната од звучности код опструената, која није спонтанa. Спонтаном звучношћу објашњавају зашто вокали и сонанти углавном не учествују у асимилацији по звучности. Њихову идеју даље развија В. Јансен (2004, 2007), тврдећи да су неке класе опструената (правих консонаната) активно звучне – изговарају се или помоћу артикулационих покрета којима се поништавају ефекти пасивног обезвучавања, или помоћу артикулационих покрета који снижавају минимални трансплотани притисак неопходан за рад гласних жица; друге опструенте убраја у активно безвучне, зато што умањују ефекте пасивне звучности.

⁵ У литератури се прецизира и да се прва три форманта налазе испод 3200 Hz за мушке гласове и да је интензитет нижих форманата већи, што не мора бити перцептивно битно (ПСА: 19).

и ликвиде, а у невокалске – опструенти, глајдови (= полувокали) и назали (СПЕ: 302).

Силабичност је једино обележје које се не дефинише на основу артикулационих и акустичких карактеристика, већ на основу функције сегмената у слогу. Као што сâм назив каже, силабички сегменти дефинишу се као сегменти који су носиоци слога (слоготворни), одн. као они који се налазе у језгру/нуклеусу слога. Н. Чомски и М. Хале користили су ово обележје искључиво да њиме направе дистинкцију између високих вокала и глајдова, нпр. између /i/ и /j/. Брус Хејз сматра пак да је неопходно да *силабичност* постоји као засебно обележје, јер – иако је чињеница да се у огромној већини слогова у језгру налази вокал – постоје језици у којима се могу наћи слоготворне ликвиде или назали, а у такве језике спада и српски (Хејз 2009: 77). Од увођења теорија слога у генеративну фонологију, многи фонолози су сматрали да је *силабичност* сувишно обележје, јер се на основу улоге коју одређени сегмент игра у слогу одређује да ли је неки вокоид – глајд или вокал. Са таквим се становиштем не слаже Џ. Паџет и сматра да се вокали од глајдова морају разликовати управо помоћу овог обележја (Паџет 2008).

Под *консонантношћу* се сматра обележје које је везано за консонанте, гласове произведене уз препреку у мидсагиталној (средишњој) регији вокалног тракта.⁶ У наставку прецизирају да препрека мора бити уска најмање колико и сужење које се формира при артикулацији фрикатива. Ово обележје разликује ликвиде, назалне сонанте и опструенте од вокала и глајдова (СПЕ: 302).

Под *сонорношћу* се подразумева обележје које се везује за оне сегменте изговорене помоћу препреке која допушта да ваздушни притисак иза и испред ње буде изједначен (Гусенховен/Џејкобс 2017: 67).⁷ Другим речима, када се при изговору гласа формира значајна препрека, ваздушни притисак расте, а то даље доводи до појаве шума након отпуштања препреке; на тај начин настају [–сонорни]⁸ сегменти. Када се при изговору гласа формира препрека која не доводи до раста ваздушног притиска (или се пак не формира никаква препрека), настају [+сонорни] сегменти. У сонорне гласове убрајају се вокали и сонанти, а сви опструенти спадају у [–сонорни].

Поједине групе гласова имају вишу сонорност од других: што је ефекат резонанције већи – то је глас сонорнији. Код вокала је ефекат резонанције већи због релативно слободног тока фонационе струје, па су сви вокали сонорнији од сонаната, а скала сонорности опада од вокала према опструентима на следећи начин: вокали > глајдови > ликвиде > назали > опструенти. Хијерархија гласова по сонорности важна је за теорије слога засноване на принципу да се гласови ређају према скали сонорности, од језгра, које садржи најсонорнији глас, ка периферији, где се налазе мање сонорни гласови.

⁶ Чомски и Хале описују препреку као значајну (радикалну). Ипак, сматрамо да се под значајном препреком може подразумевати само она препрека којом се артикулишу опструенти (в. даље).

⁷ У СПЕ под сонорним сегментима подразумевају се они код којих је могућа спонтана звучност (в. изнад).

⁸ Термини традиционалне фонетике: *шумни консонанти*, *прави консонанти*, *консонанти у ужем смислу*; а термин модерне фонетике: *опструенти*.

Табела 1

	a	+		+		
	o	+		±	+	
	e	+		±	-	
	u	+		-	+	
	ɪ	+		-	-	
	dʰ	±		+		+
	l	±		-		+
	r	±				-
	ɲ		+	+		
	m		+	-	+	
	n		+	-	-	
	x			+	+	+
	g			+	+	+
	k			+	+	-
	ʒ			+		+
	ʃ			+	-	-
	ǰ			+		±
	č			+		±
	ɖ		-	+	-	-
	ɕ			+	-	-
	v				+	+
	f			-	+	+
	b		-	-	+	-
	p			-	+	-
	z			-	-	+
	s			-	-	+
	c			-		±
	d		-	-	-	-
	t			-	-	-
	Вок.					
	Наз.					
	Комп.					
	Грав.					
	Конг.					
	Звуч.					

3. Матрице ДО

3.1. Р. Јакобсон (1949/1964)

Табелом 1 представљамо матрицу ДО Р. Јакобсона за српски језик.

Под *апроксимантношћу* се подразумева обележје које се везује за сегменте код којих фонациона струја успева да превазиђе или заобиђе препреку без значајних промена. На акустичком плану, као последица таквог, релативно неометаног протока фонационе струје, појављује се формантска структура. Овим обележјем групишу се вокали, глајдови и ликвиде као сегменти са обележјем [+апроксимантност] и назални сонанти и опструенти са обележјем [-апроксимантност] (Хол 2007: 314). При артикулацији назалних сонаната, фонациона струја се цепа на два крака. Крак који пролази кроз носну дупљу пролази слободно, док крак фонационе струје који пролази кроз усну дупљу наилази на потпуну препреку (преграду), каква се јавља код експлозива.

За сврставање фонема у главне класе, Р. Јакобсон користи само обележје *вокалност*, и то тако што [+вокалност] везује за вокале, [±вокалност] за ликвиде, што значи да ликвиде, за разлику од вокала, немају обележје *вокалност* у пуној мери. Остали консонанти немају обележје *вокалност*. Фонеме /j/ нема у табели, па се може закључити да ју је посматрао као један од алофона фонеме /i/. Фонему /v/ убраја пак у фрикативе.

У табели су дати редом називи обележја: 1. вокалски, 2. шумни, 3. компактни, 4. дифузни, 5. акутски, 6. назални, 7. континуирани, 8. звучни, 9. стридентни, 10. напети. Д. Брозовић у матрици обележја наводи и ДО *вокалност* и ДО *шумност* (консонантност). Вокалима и фонема /j/ приписује [+вокалност], а [-вокалност] приписује свим осталим консонантима. Обележје [+консонантност] имају само опструенти, док сонанти, осим фонеме /j/, имају [-консонантност]. Назални и орални сонанти подељени су у засебне класе (5. и 6. класу). У матрици из 1968. године, коју због недостатка простора нећемо наводити, Д. Брозовић је за прво обележје у матрици истакао *консонантност* (његов термин је *шумност*), па су сви сонанти и вокали добили ДО [-консонантност], а на друго место поставио је ДО вокалност, због чега су вокали (и /j/) добили [+вокалност], а сонанти [-вокалност].

3.3. Р. Симић и Б. Остојић (1996)

Следећом табелом представљамо матрицу којом су Р. Симић и Б. Остојић представили ДО за сонанте српског језика. Због уштеде простора не приказујемо матрице ДО за остале групе фонема.

Табела 3

	j	v	г	l	lj	m	n	њ
ламинарност	+	+	+	+	+	+	+	+
назалност	-	-	-	-	-	+	+	+
абруптност	-	-	+	-	-	+	+	+
акутност	+	-	+	+	+	-	+	+
грависност	-	+	-	-	-	+	-	-
дифузност	+	+	-	-	+	+	-	+
турбулентност	+	+	-	-	-	-	-	-

Р. Симић и Б. Остојић за вокале и сонанте везују обележје *периодичност*, под којим подразумевају да је „глас састављен од периодичних фреквенци (форманата)”, односно да при артикулацији гласа „ваздух у коморама слободно резонира” (Симић/Остојић 1996: 142, 198). За сонанте везују обележје *ламинарност*, чију артикулациону страну описују као локализираност изговора, под чиме подразумевају да се у усној дупљи јављају препреке, али да оне не утичу битније на ток фонационе струје (*idem*: 143). У домену акустике, *ламинарност* описују као лонгитудинални ток фонационе струје (*ibid.*). Сонантима /j/ и /v/ приписују обележје [+турбулентност], што је неочекивано решење, будући да *турбулентност* на акустичком плану описују као „снажна трансверзална кретања која ометају основни лонгитудинални проток фонације” (*ibid.*). Назалним сонантима и фонеме /r/ приписују обележје *абруптности*, што је у складу са бројим класификацијама гласова у којима се назални сонанти групишу заједно са експлозивима у групу оклузивних (зауставних) гласова.

Занимљиво је да Р. Симић и Б. Остојић термин „сонорност” користе уместо термина „звучност”, што се може видети и из кратког описа обележја сонорност када кажу да је „глас озвучен тј. фонациона струја је праћена примарним тоном”, односно када кажу да „при творби гласа трепере гласне жице” (Симић/Остојић 1996: 142).

3.3. Барић et al. (1997)

Табелом 4 представљамо матрицу ДО према Барић et al. 1997.

Табела 5

	p	b	f	v	m	t	d	s	z	n	č	z ⁹	ć	ž	c	š	ž	k	g	l	r	j	h	ɥ	ŋ
консонантни	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
вокалски	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
дифузни	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
компактни	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
грависни	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
снижени	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
звучни	-	+	-	+	+	-	+	-	+	+	-	+	-	+	-	-	+	-	+	+	+	+	-	+	+
континуирани	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+

⁹ Вероватно се мислило на фонему /dʒ/.

3.4. Д. Кристал (1999)

Табелом 5 представљамо матрицу ДО која се налази у српском преводу Кембричке енциклопедије језика Д. Кристала.

Слично као у матрици ДО Д. Брозивића, код Е. Барић обележје [+консонантност] имају само опструенти. Међутим, за разлику од матрице Д. Брозивића, у овој матрици сви сонанти, укључујући и фонему /j/, имају [-консонантност]. Обележје [+вокалност] везује се само за вокале, док сонанти и опструенти имају обележје [-вокалност]. Може се закључити да је кључна разлика између примене обележја главних класа код Д. Брозивића и Е. Барић статус фонеме /j/.

У матрици ДО за српски језик дата су обележја и *консонантност* и *вокалност*. Обележје [+консонантност] везује се за све консонанте осим фонеме /j/, док се [+вокалност] везује за вокале, који се налазе у засебној табели, и ликвиде. Обележје [-вокалност] имају сви опструенти, међу које је убрајана и фонема /v/, назали и фонема /j/. Може се претпоставити да је *вокалност* изједначена са *силабичношћу* у горњој матрици.

3.4. Д. Петровић (2000)

Табелом 6 представљамо матрицу ДО Д. Петровића објављену у Петровић 2000. Слична матрица објављена је и у Петровић/Гудурић 2010, а једина разлика међу њима јесте то што се у каснијој верзији уместо „нула” налазе „белине”.

Д. Петровић уместо ДО *консонантност* уводи ДО *сонорност* и поставља га на друго место, иза обележја *вокалност*. Обележје *сонорност* користи да њиме направи дистинкцију између консонанта који на акустичком плану имају чист шум (опструената) и консонаната који су комбинација тона и шума (сонаната). На артикулационом плану разликују се консонанти настали помоћу потпуне преграде протоку фонационе струје од консонаната који су настали помоћу делимичне преграде (Петровић 2000: 793–794). Оваква интерпретација обележја *сонорност* није уобичајена у савременим фонолошким теоријама, јер се, као што смо већ видели, овим обележјем углавном обухватају и вокали и сонанти.

Д. Петровић [+вокалност] приписује, очекивано, вокалима, док сонантима за то обележје додељује „нуле”. Опструенти имају пак ДО [-вокалност]. Обележје [+сонорност], као што следи из његове дефиниције обележја, додељено је сонантима, док вокали имају у матрици „нуле”, а опструенти обележје [-сонорност].

4. Могућа систематизација

Следећом табелом представљамо један од начина на који се гласови могу сврстати у главне класе: вокале, полувокале, ликвиде, назале и опструенте. Као што се из табеле може видети, уместо јединствене класе сонаната, која би објединила полувокале, ликвиде и назале, представљене су подгрупе сонаната у истој равни са вокалима и опструентима. Ниједно од наведених обележја узето само за себе није дискриминативно за сонанте, већ их нека повезују са вокалима, а друга са опструентима.

Табела 7 (рађена према табели Б. Хејза (2009: 76))

ВОКАЛИ	ПОЛУВОКАЛИ	ЛИКВИДЕ	НАЗАЛИ	ОПСТРУЕНТИ
[+силабичност]		[–силабичност]		
[–консонантност]		[+консонантност]		
[+апроксимантност]			[–апроксимантност]	
[+сонорност]				[–сонорност]

Једино обележје које обухвата све сонанте, али и све вокале јесте *сонорност*. Пошто се оно обично везује за сегменте изговорене без релевантне препреке, односно без препреке која би довела до пораста ваздушног притиска, [+сонорност] везујемо за вокале и сонанте, а [–сонорност] за опструенте. Захваљујући оваквој дефиницији обележја, асимилацију по звучности (једначење сугласника по звучности), могуће је једноставно описати следећим формулама традиционалне генеративне фонологије:

- а) регресивна асимилација безвучних опструената (озвучавање)
[–сонорни, –звучни] → [+звучни]/___ [–сонорни, +звучни]
- б) регресивна асимилација звучних опструената (обезвучавање)
[–сонорни, +звучни] → [–звучни]/___ [–сонорни, –звучни]

Вокале од сонаната раздвајамо обележјем *силабичност*, па се за вокале везује [+силабичност], а за сонанте [–силабичност]. Поједини сонанти у српском језику могу бити слоготворни, као што је /r/ у домаћим речима (*рт*, *Ртањ*, *брци*, *трн*, *крт*), или /l/ у речима страног порекла (*бицикл*, *монокл*, *Влтава*), али као што је већ речено, они постају слоготворни када су најсонорнији сегмент у слогу, тј. кад у датом слогу нема вокала (или када је иза /r/ вокал /o/ који је алтернирао са /l/, као у примеру *умро*). Према томе, сонанти би се као јединствена група могли представити помоћу два обележја – [+сонорност] и [–силабичност], уз горњу ограду везану за ликвиде у слоготворној функцији.

Пошто под *консонантношћу* подразумевамо обележје које се везује за сегменте настале помоћу препреке у средишњем делу усне дупље, обележје

[–консонантност] везује се за вокале и полувокале. Ипак, потребно је додати да /j/ и /v/ по многим особинама не припадају истој групи. Лабиодентални апроксимант /v/ у српском језику не спада у фрикативе, нити је парњак фонеме /f/, што је више пута у радовима доказивано, било теоријски из синхронијске и дијахронијске перспективе (Белић 2000), било експериментално (Бјорндал 2018). За разлику од енглеског билабијалног полувокала /w/, који је по свим артикулационим и акустичким особинама спада у типичне полувокале, српски лабиодентални сонант /v/ у неким позицијама, а посебно иницијалној, знатно се по акустичким и артикулационим особинама приближава звучном фрикативу /v/. Ако би се издвојио из групе полувокала као што је приказано у табели 8, лабиодентални апроксимант би са ликвидима чинио засебну групу са обележјем [+консонантност].

Табела 8

[+апроксимантност]				[–апроксимантност]	
[–консонантност]		[+консонантност]			
вокали /i, e, a, o, u/	полувокали /j/	„неликвиде” /v/	ликвиде /r, l, љ/	назали /m, n, њ/	опструенти

Но, таква класификација у овом тренутку није оправдана, јер би се морали наћи докази да фонеме /j/ и /v/ имају различите функције у слогу, да се различито понашају у фонолошким алтернацијама и слично.

Ако се вратимо на традиционалну поделу приказану у табели 7, видећемо да је вокале и опструенте могуће дефинисати преко једног обележја: за вокале се везује обележје [+силабичност], а за опструенте – обележје [–сонорност]. Полувокали се морају пак дефинисати преко два обележја [–силабичност, –консонантност], па се тиме разликују од вокала, са једне, и од ликвида, са друге стране. Ликвиде се такође морају дефинисати на основу два обележја [+апроксимантност, +консонантност]. Првим од њих разликују се од назала, који се због потпуне препреке, тј. преграде, у усној дупљи, не би могли наћи у истој групи са осталим апроксимантним сонантима. Ликвиде се од полувокала разликују на основу обележја [+консонантност]. Назале је такође неопходно дефинисати преко два обележја [–апроксимантност, +сонорност], уколико се у матрици не користи обележје [+назалност]. Првим обележјем разликују се од ликвида, а другим од опструената, који имају обележје [–сонорност].

Другим речима, обележје *сонорност* обједињује вокале и сонанте и супротставља их опструентима. Пошто сонорне фонеме не условљавају асимилацију по звучности (једначење сугласника по звучности), нити алтернирају могућим беззвучним парњацима, могло би се претпоставити да би се у хијерархији ДО *сонорност* нашла изнад *звучности*. И у већини досадашњих матрица на исти начин се поступало, па обележје *звучност* или нема никак-

вог предзнака (нпр. Јакобсон 1949/1964, Брозовић 1971) или одређене групе фонема имају „нуле”, што би значило да за те групе фонема обележје није спецификовано (нпр. Барић *et al.* 1997, Петровић 2000).

Обележје *консонантност* групише, с једне стране, опструенте, ликвиде и назале, а с друге стране – вокале и полувокале. На овај начин би се поједини дијахронијски процеси могли формално представити, као што је измена /v/ > /u/ или /i/ > /j/. Као услов за вршење таквих измена могло би се спецификовати да се измене одигравају међу фонемама које имају обележје [–консонантност].

Да би се оценила корисност ових обележја у фонолошком систему српског језика, неопходно је размотрити какву улогу имају у фонотактичким правилима (које су комбинације консонаната могуће у наступу, а које у рубу) или у компензационим дуљењима, каква се дешавају испред сонаната у затвореним слоговима (као у примеру *стар-ца*, *јазав-ца*), јер ниједна класификација фонема нема пуно смисла ако не служи да се њоме прецизније опишу одређени процеси.

ЛИТЕРАТУРА

- Барић *et al.* 1997:** Eugenija Barić *et al.*, *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Батас 2018:** Ана Батас, „Обележје *короналност* у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 47/3, 5–19.
- Батас 2019:** Ана Батас, „Начинска обележја у српском језику”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 48/3, 5–18.
- Белић 2000:** Александар Белић, *Универзитетска предавања из савременог српскохрватског језика. Библиографија радова Александра Белића*, Изабрана дела Александра Белића 14. том (прир. Ж. Станојчић). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бјорндал 2018:** Christina Jean Bjordahl, *A Story of /v/: Voiced Spirants in the Obstruent-Sonorant Divide* [PhD dissertation], Faculty of the Graduate School of Cornell University. <<https://ecommons.cornell.edu/handle/1813/59623>> 10. 8. 2020.
- Брозовић 1968:** Dalibor Brozović, „О фонолошком sustavu suvremenog standardnog hrvatskosrpskog jezika”, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru. Razdio lingvističko-filološki*, 7, Zadar: Filozofski fakultet u Zadru, 20–39.
- Брозовић 1971:** Dalibor Brozović, „О алофонској problematici u hrvatskoj ortoepiji”, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru. Razdio lingvističko-filološki*, 10/9, Zadar: Filozofski fakultet u Zadru, 5–29.
- Гусенховен/Џејкобс 2017:** Carlos Gussenhoven, Haike Jakobs, *Understanding Phonology*. Fourth edition, Milton Park, Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, [1998].
- Јакобсон 1949/1964:** Roman Jakobson, *Selected Writings I*. The Hague: Mouton.

- Јансен 2004:** Wouter Jansen, *Laryngeal Contrast and Phonetic Voicing: A Laboratory Phonology Approach to English, Hungarian, and Dutch* [PhD dissertation], Groningen: University of Groningen, 2004. <<http://irs.ub.rug.nl/ppn/264415094>> 10. 8. 2020.
- Јансен 2007:** Jansen Wouter, „Phonological ‘voicing’, phonetic voicing, and assimilation in English”, *Language Science*, 29/2–3, 276–293.
- Клементс/Хјум 1996:** G. N. Clements, Elizabeth V. Hume, „The internal organization of speech sounds”, [in:] John A. Goldsmith (ed.) *The Handbook of Phonological Theory*. Blackwell Publishing.
- Кристал 1999:** Deјvid Kristal, *Kembrička enciklopedija jezika*, (red. R. Bugarski). Beograd: Nolit.
- Муљачић 1964:** Žarko Muljačić, *Opća fonologija i fonologija suvremenog talijanskog jezika*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Паџет 2008:** Jaye Padgett, „Glides, vowels, and features”, *Lingua*, 118, 1937–1955.
- Петровић/Гудурић 2010:** Драгољуб Петровић и Снежана Гудурић, *Фонологија српскога језика*, Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска.
- Петровић 2000:** Драгољуб Петровић, „О репертоару ИДО у фонолошком систему стандарднога српског језика”, *Јужнословенски филолог*, LVI, 789–802.
- ПСА:** Roman Jakobson, Gunnar Fant, Morris Halle, *Preliminaries to Speech Analysis: The Distinctive Features and Their Correlates*, 2nd edition. MIT, Acoustics Lab., Technical Report No. 13, 1963 [1952].
- Симић/Остојић 1996:** Радоје Симић и Бранислав Остојић, *Основи фонологије српског књижевног језика*, Београд: Универзитет у Београду.
- СПЕ:** Noam Chomsky, Morris Halle, *The Sound Pattern of English*. New York, Evanston, and London: Harper & Row, 1968.
- Траск 1996:** R. L. Trask, *A Dictionary of Phonetics and Phonology*. London, New York: Routledge.
- Трубецки 1958/2016:** N. S. Trubeckoj, *Načela fonologije* (prev. V. Berić, A. Berić). Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Хејз 2009:** Bruce Hayes, *Introductory Phonology*, Wiley-Blackwell.
- Хол 2007:** T. A. Hall, „The segmental features”, [in:] Paul de Lacy (ed.) *The Cambridge Handbook of Phonology*. Cambridge University Press, 311–335.

Ana S. Batas

MAJOR-CLASS DISTINCTIVE FEATURES IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

In this paper the author discusses major-class features (the features that specify the major classes of sounds) such as [+/-sonorant], [+/-approximant], [+/-consonant], and [+/-syllabic], and their applications in Serbian phonology.

Вељко Ж. БРБОРИЋ*
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

ДРУШТВЕНОИСТОРИЈСКИ АСПЕКТИ СРПСКОГ ПРАВОПИСА ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

У раду се говори о правопису нашег (српског/српскохрватског) језика између два светска рата на подручју бивших „истојезичних република“, данас самосталних држава – Србије, Хрватске, Босне и Херцеговине и Црне Горе. Заправо, реч је о прихватању Вуковог (српског) правописа и његових решења пре стварања прве Југославије и утицају друштвеноисторијских околности на правопис у периоду између два светска рата.

Кључне речи: српски правопис, „истојезичне републике“, Белићев *Правопис*, Борањићев *Правопис*, *Правописно унутство*, период између два светска рата.

1. Увод

После Првог светског рата, 1. децембра 1918. године, створена је прва Југославија, заузимала је територију данашње Србије, Босне и Херцеговине, Републике Северне Македоније и Црне Горе, и највећи део данашње Хрватске и Словеније, а њен службени назив је био Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца. Тај назив је 1920. године преименован у Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, а званичан назив државе од 1929. до Другог светског рата и њеног нестанка био је Краљевина Југославија. У почетку је службени назив језика био *српско-хрватско-словеначки*.¹ Ипак, званичан назив језика није одговарао реалном стању и није спорно да су и тада, ако изузмемо данашњу Словенију и Македонију, на остатку територије егзистирале касније чети-

* brboricv@fil.bg.ac.rs

¹ Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца из 1920. године у члану 3 каже: „Службени језик Краљевине је српско-хрватско-словеначки” (Српски устави 2004: 191). Идентичан члан се налази и у Уставу Краљевине Југославије из 1931. године: „Службени језик Краљевине је српско-хрватско-словеначки” (Српски устави 2004: 227).

ри „истојезичне републике”, данас самосталне државе, и оне су имале исти језички израз, израђен на моделу реформе Вука Стефановића Караџића. Територија прве Југославије није се мењала до Другог светског рата, мада је 1939. године било административних промена унутар саме државе, пре свега реорганизовањем бановина.

Стварање нове државе после Првог светског рата у новим друштвено-историјским околностима није се одразило на српски језик и његову норму, посебно не на правописну норму, ни у Србији ни изван ње, тј. на простор каснијих „истојезичних република”. Како је до тога дошло, данас није тешко одговорити. Хрватска, Босна и Херцеговина и Црна Гора прихватиле су Вукову језичку и правописну реформу и пре стварања прве Југославије, па нови друштвеноисторијски аспект није посебно утицао на језик и правопис. Ово изгледа помало необично, сличних процеса није много забележено у целом свету.

Заправо, српски језик и његов правопис од појаве *Српског рјечника*, 1818. године, преко стварања прве Југославије па све до данас, пуна два века, имали су јасан континуитет, све што се дешавало имало је еволутиван ток, није било радикалних и великих промена када је посредни норма. Сасвим је логично да су се нека решења мењала, очекивано је и да је било допуна и објашњења, али у та два века није било (пре)великих захвата и преправки норме. У књизи *Српски језик на крају века*, говорећи о нашој правописној норми, Митар Пешикан (1996: 171) с правом закључује да од Вукове реформе није било озбиљних „правописних преокрета”, већ да су правописне измене имале „карактер дораде, разраде и трагања за решењима која ће бити у што бољем складу с природом књижевног језика”.² Следећи цитат јасно објашњава стање на прелазу XIX у XX век: „Крајем XIX века Вукова реформа и вуковски језик, граматика и правописни основи прихваћени су и у хрватској језичкој култури, а тиме се проширило и поље и домаћај примене оног књижевног језика који је Вук утемељио као српски језик, и по имену и по основном карактеру. Хрватским прихватањем тога језика он је постао употребно српскохрватски. Иако на његовом простору процес етничке и националне идентификације, диференцирања и разграничавања још није био довршен и коначан, објективно се српски књижевнојезички израз опет нашао у наднационалној нормативној заједници, овога пута стогодишњег трајања” (Пешикан 1996: 171).

У српској правописној литератури још увек немамо целовит приказ историје правописа, немамо ни хрестоматије важних докумената и одлука, и то сматрамо великим недостатком. Појединачних радова има, поједини догађаји и документи су анализирани, али свеобухватног систематског текста још увек

² Књига *Српски језик на крају века* настала је као резултат рада на пројекту који је 1992. године иницирао професор Станислав Гајда (Институт за пољску филологију, Универзитет у Ополу). Пројекат је носио службени назив *Савремене промене у словенским језицима (1945–1995)*, рађен је под окриљем Пољске академије наука и Међународног комитета слависта. Координатор потпројекта за српски језик и редактор књиге био је професор Милорад Радовановић.

нема.³ Због тога се и у стручној литератури повремено сусрећу непоуздане тврдње и не баш најпрецизнија тумачења. У нашем окружењу је било таквих покушаја, тако је код Хрвата Марко Самарџија објавио две обимне књиге, са више од 1000 страна докумената и њихових тумачења: *Hrvatski jezik i pravopis od ujedinjenja do kraja Banovine Hrvatske (1918.–1941.)* и *Hrvatski jezik, pravopis i jezička politika u NDH*. Сличан покушај налазимо и у Сарајеву, где је Милан Шипка објавио збирку докумената *Standardni jezik i nacionalni odnosi u Bosni i Hercegovini (1850–2000) – Dokumenti*.⁴ Истина, књига Милана Шипке не садржи коментаре, већ само оригинална документа, тј. њихове копије, на око 350 страна.

2. Правопис пре Првог светског рата

У Србији је Вукова језичка и правописна реформа званично прихваћена 1868. године, српски правопис је неспорно Вуков и вуковски у правом смислу тих речи, али тада још увек није било целовитог правописног приручника. До настанка прве Југославије (1918. године) Срби су добили неколико правописних приручника и правописних елаборација различитог квалитета и квантитета. Заједнички именитељ им је да подржавају Вукова решења, да их снаже, описују и тиме учвршћују оно што је Вук најавио пола века пре коначне победе, у знаменитом *Српском рјечнику*. Вукова реформа у Србији је оснажена у *Српској граматици* Стојана Новаковића (1894), где је правопис систематски изложен, а појављују се и нови правописни приручници: *Српски правопис за школску употребу* Стеве Чутурила (1884) и *Српски правопис за средње школе* Милана Петровића (1914). Тиме је Вукова правописна реформа доживела и кодификацију.

Хрвати су и званично прихватили Вуков језички и правописни модел у последњој деценији XIX века, практично више од две деценије пре стварања заједничке државе. Колико је ту било утицаја друштвеноисторијских прилика и колико случајности, то је сада тешко доказати. Није спорна претпоставка да би језичко уједињење на некој другој основи за Хрвате било и теже и неизвесније и, нама се чини, неповољније за процесе који ће уследити. Прихватање Вуковог језичког модела, на неки начин је резултат илирског покрета, књижевног договора у Бечу, одласка Ђуре Даничића у Загреб, али и читавог сплета других околности.⁵

³ О појединим догађајима из историје српске ортографије може се наћи доста података у књигама: *Правопис српског језика у наставној пракси* (Брборић 2004), *Правопис и школа* (Брборић 2015), *О српском правопису* (Брборић 2016а), *Муке око језика и правописа* (Брборић 2019).

⁴ Заправо, у литератури се често налазе устаљене тврдње о појединим периодима и догађајима, често се „бежало“ од оригиналних докумената и њихових стварних одлука. Некада је то чињено због „братства и јединства“ и крхког заједништва, али и због укупних друштвеноисторијских околности. Стога сматрамо да је од велике важности окупити на једном месту све доступне одлуке и објавити их, с кратким коментарима.

⁵ Илирски покрет је у првом реду био књижевни и друштвенополитички покрет, развио се међу јужним Словенима Аустројског царства у трећој и четвртој деценији XIX века. Главни

Директна и јасна потврда прихватања српског језика у Хрватској јесте објављивање значајних филолошких дела крајем XIX века. Прво је објављен *Хрватски правопис* Ивана Броза (1892), потом *Граматика и стилистика хрватскога или српскога језика* Томислава Маретића (1899) и Броз–Ивековићев *Рјечник хрватскога језика* (1901). После појаве ових приручника прихватање Вуковог језичког модела није могло бити спорно, мада су повремена оспоравања и неспоразуми обележили скоро читав XX век, све до политичког осамостаљења Хрватске и дефинитивног озваничења засебног („хрватског“) језика.

Но, да се сада вратимо само правопису. Кључна година када је у Хрватској прихваћен Вуков (српски) правопис је 1892, тада је „по одређењу кр. зем. владе, одјела за богоштовље и наставу“ штампан *Хрватски правопис* Ивана Броза.⁶ У опширном предговору, на седам страна, аутор објашњава шта је задатак правописа и како је настао овај приручник. Једна реченица из предговора јасно показује опредељење аутора: „Ја сам изradio pravila u glavnome prema načelima, kojih se držao Vuk i Daničić, a samo gdješto odstupio sam od njihova pisanja“ (Броз 1892: III).⁷ На основу предговора и цитиране реченице и текста књиге можемо закључити да друштвеноисторијске прилике нису утицале да Хрвати четврт века пре стварања заједничке државе у целини прихвате српски правопис и његова правописна начела, она која је Вук Караџић инаугурисао још 1818. године.

Драгољуб Петровић тврди у *Школи немуштог језика* да је одлучујућу улогу у прихватању Вукових решења у Хрватској одиграо Ђуро Даничић првим томом *Рјечника хрватскога или српскога језика* (1880) и да су тај посао довршили хрватски вуковци – правописом, граматиком и речником (Броз, Маретић и Ивековић), од којих се „пише *модерна историја `хрватског језика`*“ (Петровић 1996: 304). Нама изгледа да су Хрвати, сплетом срећних околности и избором Вуковог језичког и правописног модела, у XX веку водили рачуна само о личном интересу. Наиме, тако су језички ујединили све територије за које су били „заинтересовани“ и у тадашњој матичној држави и изван ње. То би на неком другом језичком идиому било неупоредиво теже, заправо немогуће остварити.

циљ покрета било је политичко и језичко јединство свих Јужних Словена, тј. „Илира“. Покрет је трајао од 1830. до 1850, званично је био забрањен 1843. године. Једна од идеја је била потпуно јединство српског и хрватског језика и правописа. Бечки књижевни договор није био званичан скуп, али су његове идеје „провејавале“ од средине XIX до краја XX века. Одлазак Ђуре Даничића у Загреб имао је далекосежне последице, он је још 1866. отишао тамо за секретара тек основане Југословенске академије, а посебно је значајан његов рад на припреми *Рјечника хрватскога или српскога језика*.

⁶ Павле Ивић каже да је тада у Загребу крилатица „пиши као што говориш“ више имала значење „пиши као Вук“, безрезервно угледање на Вука било је јасно и у граматници и у правопису – код Маретића и Броза (Ивић 1998: 12).

⁷ Ову изјаву И. Броза потврдио је и велики хрватски лингвиста Далибор Брозовић, скоро век касније: „Brozov pravopis unosi u hrvatsku jezičku praksu fonološka ortografska načela, otprilike ona ista koja je u Srba inauguirisao Karadžić godine 1818. svojim velikim *Srpskim rječnikom*“ (Brozović 1983: 252).

У Босни и Херцеговини је још раније прихваћен српски (Вуков) правописни модел.⁸ Наиме, на такав, неспорни закључак упућује увид у документат *Ревизија правописа српско-хрватскога језика – Свим одељењима земаљске владе, затим свим областима, уредима, судовима, заводима и школама у земљи*. На самом почетку тога документа се каже: „За писмено употребљавање српско-хрватскога језика uveden je 1883. godine u ovozemne javne urede i škole t.zv. Vuk-Daničićev fonetski pravopis” (Revizija 1912: 1).⁹ О засебном језику у Босни и Херцеговини тада није било речи, мада је било повремених колебања око његовог имена, тј. назива језика.

У Црној Гори у XIX и XX веку назив језика и правописна решења нису били спорни. Први пут се о језичкој и правописној „посебности” проговорило тек крајем XX века, пре „растакања” политичке заједнице „истојезичних република”. Потпуно оправдано можемо рећи да је Црна Гора језички и правописно у XX веку живела са атрибутом *српски* и да је у свему подржавала језичку политику коју су водили српски лингвисти, без било каквих покушаја и приче о некаквој црногорској посебности.

Све то нам даје за право да поновимо да је крајем XIX века Вуков језички и правописни модел прихваћен у Хрватској, Босни и Херцеговини и Црној Гори, после озваничења у Србији (1868), а пре стварања заједничке државе (1918). У Црној Гори је био у употреби искључиво термин *српски* и за језик и за правопис, док је у Босни и Херцеговини коришћен термин *српско-хрватски* (са цртицом), а у Хрватској термин *хрватски језик* (али и термин *хрватски или српски језик*) и правопис. Тако је, без посебног ангажовања било кога из Србије, српски правопис прихваћен изван Србије, само што назив није био потпуно идентичан. Језичко и правописно уједињење претходило је политичком. Друштвеноисторијске прилике и правописна питања нису били у узрочно-последичној вези, неупоредиво је чешћи обрнут процес.

3. Правопис после Првог светског рата

Године 1918. наступају нове друштвеноисторијске околности, ствара се нова држава, с новим називом језика, али се ништа не мења у језичкој и правописној норми и његовој вуковској основи. Тек касније ће се видети да

⁸ Уредбом земаљске владе у Сарајеву из 1879. године и основањем Реалне гимназије међу предметима који се уче сусрећемо назив *земаљски језик*, али се у загради налази одређење (хрватски, српски) (Šipka 2001: 75). Истина, у неким документима се може наћи и термин *босански земаљски језик*. На почетку XX века у тексту *Закона о уређивању званичног и наставног језика у Босни и Херцеговини* (1913) сусрећемо и ову одредницу: „Srpsko-hrvatski jezik je zvanični jezik u svim bosansko-hercegovačkim vlastima, uredima i zemaljskim zavodima za sve poslove građanske uprave na upravnom području Bosne i Hercegovine, u unutrašnjem i spoljašnjem saobraćaju. Isto vrijedi o nastavnom i zvaničnom jeziku svih nastavnih građanskih zavoda” (Šipka 2001: 110).

⁹ *Ревизија* је донета 1912. године и она неспорно потврђује правописно уређење у Босни и Херцеговини од 1883. до 1912. године. Текст ревизије има 30. чланова, она само учвршћује и прецизира Вукова правописна начела. Први члан ревизије гласи: „За obadva pisma, kojima se bilježi srpsko-hrvatski govor, vrijedi isti pravopis”. На крају *Ревизије* налази се и напомена: „За ostalo mogu kao vod u srpsko-hrvatskoj ortografiji poslužiti pravila već gore pomenute Broz-Boranićeve knjige” (Revizija 1912: 1–6).

је прва југословенска држава била оптерећена бројним проблемима, било је доста неразумевања, честих и тешких неспоразума и несугласица, понајвише између Срба и Хрвата, а то се одразило и на језичку и културну политику. Политичке неспоразуме пратиле су и језичке несугласице.

Доста је заблуда о језичком и културном јединству у новој држави. Хрвати су константно истицали да се њихова „самобитност” утапа у југословенство и да на тај начин остају без језичког и културног идентитета, а прича о наметању из Београда и њиховој наводној „националној угрожености” није престала. Чини се да су Хрвати јасно и организовано, поприлично свесно и истрајно, увек указивали како у новој друштвеној заједници нема довољно хрватске „самобитности”. Термин угроженост био је обавезујући за све хрватске политичке и културне представнике, нарочито после атентата на краља Александра (1934. године). То се, врло директно, видело и у приступу језичкој и правописној стварности, које лепо илуструју две често понављане тврдње Марка Самарџије, актуелне и на почетку XXI века: 1. „А hrvatske novine iz prvih godina nove države (’Obzor’, ’Hrvat’) učestalo donose vijesti o tome kako se u hrvatskim krajevima razmahao proces nazvan *ćirilizacija* ili *ćiriliziranje* (ironično i *ćirilizovanje*), tj. prodiranje srpske ćirilice u krajeve u kojima je to pismo dotada bilo nepoznato. Taj je proces, dakako, počesto poprimao oblik otvorena nametanja ćirilice i potiskovanje latinice. Upravo se zbog toga kadšto, makar i s vremenskom zadržkom, moralo otvoreno reagirati, npr. ’Kad Srbin govori o ravnopravnosti latinice i ćirilice, onda to znači, da Srbi ne smiju pisati latinicom, a Hrvati moraju pisati ćirilicom” (Samardžija 2008: 16) и 2. „Kad je nakon balkanskih ratova (1912.–1913.) učvršćen mit o Srbiji kao južnoslavenskom Piemontu, iz tog će mita izrasti i unitarna jezična nastojanja prvi put izrijeком iznesena u poznatom javnom predavanju ’Istočno ili južno narečje?’ (održano u Beogradu 4. studenoga 1913.) srpskoga sveučilišnog profesora i političara Jovana Skerlića (1877.–1914.) ’apostola modernog jugoslovenskog nacionalizma” (Samardžija 2012: 15). Самарџија овде понавља тезу која говори о наметању језика и писма из Београда, позива се на 1913. (Скерлићева *Анкета*) и 1918. годину (стварање заједничке државе), и при том заборавља и прећуткује да су Хрвати прихватили Вуков (српски) језички модел још у последњој деценији XIX века, двадесет година пре оних на које се позива Самарџија. То је, нема сумње, селективан и тенденциозан приступ проблему и он не показује истину јер чињенице говоре другачије. По томе колико је било „наметање” ћирилице најбоље сведочи читав ток XX века и резултат на крају века. Ћирилице у Хрватској нема, а латиница је доминантнија и у Србији, и то је резултат „наметања” из Београда. Што се Скерлићевог предавања и *Анкете* тиче, и ту чињенице говоре супротно. Она се тичала, у првом реду, само књижевног изговора. И *Анкета* је била пре Првог светског рата, а рат ју је учинио неактуелном. Одговоре су послала 32 анкетирана аутора, а мора се водити рачуна о актуелном тренутку (1913. година). Данашњи поглед на тадашњу ситуацију свакако је промењен, па и закључак може бити другачији. Већина учесника, њих 21, изјаснила се за прихватање екавског изговора. Импресиван је податак да су сви Срби из западних крајева, изворни ијекавци, били

одлучно за екавицу, што сведочи о њиховом патриотизму (Алекса Шантић, Светозар Ђоровић, Владимир Ђоровић, Ђорђе Пејановић, Милан Марјановић, Васо Глушац, Вељко Милићевић).¹⁰ Чињеница је да су за екавицу била оба анкетирана Словенца (Фран Илешић и Иван Хрибар). Далматинци Јосип Смодлака и Владимир Черина и Истранин Милан Марјановић такође су били да се прихвати екавица, док су Дубровчани Милан Решетар и Иво Војновић сматрали да не треба ништа мењати. Такав је био и одговор Томислава Маретића, Петра Скока, као и двојице хрватских писаца, Рикарда Каталинића-Јеретова и Рикарда Николића.¹¹

Најзначајнији допринос учвршћивању правописне норме после Првог светског рада свакако је штампање *Правописа српскохрватског књижевног језика* Александра Белића. Истина, Хрвати су и даље задржали Боранићев (Броз-Боранићев) правопис, који је поштовао дух Вукове реформе.¹² Белић је био лингвиста с огромним ауторитетом, великом репутацијом и великим утицајем у Србији и у окружењу. У предговору *Правописа* каже: „Свако зна да у писању речи влада у нашем језику прилична неједнакост. Задатак је ове књиге да ту неједнакост, у колико је могуће, уклони” (Белић 1923: 1). Када се појавио Белићев *Правопис српскохрватског књижевног језика*, он је одмах био прихваћен као обавезујући приручник код Срба, био је прихваћен и у Црној Гори и у Босни и Херцеговини, док је код Хрвата остао у употреби Боранићев приручник. Врло брзо ће се показати да је то увод у нове неспоразуме. О чему се заправо радило? Александар Белић је био „радикалан вуковац, упорно одан Вуковим принципима”, а с друге стране био је Боранићев правопис „истрајно веран Вуку у конкретним решењима” (Ивић 1968/69: 27). Иако обе вуковске концепције, једна је доживљена као српска, а друга као хрватска. *Правопис хрватскога или српскога језика* Драгутина Боранића из 1921. године незнатно је поправљен у односу на изворни Ивана Броза из 1892. године. Између њега и Белићевог *Правописа* било је врло мало разлика, па се размишљало о њиховом уједначавању. По тумачењима из Хрватске, А. Белић је још 1926. године добио задатак од просветних власти да припреми основу за „договорни правопис”, а потом је 1927. министар просвете Ми-

¹⁰ Да се *Анкета* бавила питањима, пре свега, заједничког изговора, најбоље ће послужити сведочење самог Марка Самарије: „Po vlastitim podatcima skupljenima s tim u vezi kao i po ranorani tadanjega hrvatskog pjesništva (izostavivši danas manje poznate i zaboravljene autore) vidi se da je prilično dug popis tada uglavnom mladih hrvatskih književnika koji su kraće ili duže vrijeme svoja djela (pretežno pjesme, ali ima i nešto proznih radova i prijevoda) pisali ekavicom: Ivo Andrić, Frano Alfirević, Antun Barac, Niko Barlutović, August Cesarec, Dobriša Cesarić, Ante Cettineo, Vladimir Čerina, Ulderiko Donadini, Miroslav Feldmar, Josip Kosor, Vladimir Kovačević, Gustav Krklec, Miroslav Krleža, Josip Kulundžić, Jakša Kušan, Vjekoslav (Vjeko) Majer, Milan Marijanović, Dragan Micić, Ljubomir Micić, Marijan Mikas, Sibe Miličić, Zvonko Milković, Alija Nametak, Luka Perković, Đuro Sudeta, Antun Branko Šimić, Stanislav Šimić, Augustin Ujević” (Samardžija 2012: 18–19).

¹¹ Што се тиче Скерлићеве *Анкете*, сви одговори и њихова тумачења могу се наћи у књизи *О Анкети Јована Скерлића у Српском књижевном гласнику* (Брборић 2016б).

¹² *Хрватски правопис* Ивана Броза из 1892. године излази од 1904. као Броз-Боранићев *Правопис*, а од 1921. године само са Боранићевим именом и називом *Правопис хрватскога или српскога језика*. У издању из 1930. опет је назив језика гласио *хрватски или српски*, а у издањима из 1934. и 1937. језик је именован као *хрватскосрпски*.

лош Трифуновић основао посебан одбор са задатком да уједначи Белићев и Боранићев правопис. У том одбору су били афирмисани и познати језички стручњаци: Александар Белић, Љубомир Стојановић, Стјепан Куљбакин, Фран Рамовш, Томо Маретић, Милан Решетар (касније га је заменио Стјепан Ившић) и Драгутин Боранић. Тако је урађена мања правописна реформа у форми *Правописног упутства* (Самарција 2008: 19).¹³ Састав овог одбора је за свако поштовање, реч је о најистакнутијим језичким стручњацима тога периода, што сведочи о озбиљним намерама државе.

4. Правописно упутство из 1929. године

Пуни назив *обавезујућег правописног документа* био је *Правописно упутство за све основне, средње и стручне школе Краљевине С. Х. С.* Заправо, власт је овде искористила школски систем да се преко њега направе обавезујуће правописне препоруке и да оне важе на целој територији на којој се говори српскохрватски језик, како у систему школства тако и изван њега. Заправо, школски систем овде је био само изговор за уједначавање ситних неуједначености у два правописна приручника. Тако се у предговору каже: „У свим се школама наше земље употребљава један правопис, заснован на великој језичкој и правописној реформи Вука Караџића. Али и поред тога што се тај правопис држи истих основних принципа, ипак су се у различитим крајевима наше земље развиле неједнакости у њему које спречавају да се настава у њима потпуно уједначи. С друге стране, често и сами наставници не знају који је правописни начин бољи и који треба употребљавати” (*Правописно упутство 1929*: 3).

Колико је *Правописно упутство* било обавезујуће и каква је намера државе била, најбоље сведочи следећа реченица из предговора: „Начин писања изнесен у овом правилнику мора се примењивати у свим новим издањима школских књига. Ниједан уџбеник, било да представља ново издање раније издате књиге, било да се сада први пут издаје, не може бити одобрен за школску књигу, ако није израђен по овим правилима” (*Правописно упутство 1929*: 3–4).

Вреди поновити да су у изради *Правописног упутства* учествовали аутори постојећих приручника (Белић и Боранић). Ипак, и после *Правописног упутства* немамо један правопис, а већ 1930. године имамо нова издања и Белићевог и Боранићевог приручника, са напоменом да су урађена у складу са *Правописним упутством*. Ново издања Белићевог *Правописа* (друго, прерађено издање) доноси као назив језика „српскохрватски”, док то код Боранића није случај, па у издању из 1930. на корицама стоји *Правопис хрватскога или српскога језика* (прерађено према прописима Министарства просвете).

¹³ *Правописно упутство* је објављено у *Просветном гласнику*, потом је, до краја године, доживело неколико издања у облику засебне брошуре, чак три издања у Хрватској (два у Загребу и једно у Дубровнику). Издања у Хрватској штампана су латиницом, а у Србији ћирилицом.

То може сведочити о искреним намерама са хрватске стране, али и тврдња Павла Ивића сигурно није без основа: „И кад је ускоро затим нови званични компромисни правопис усвојио велики део Белићевих иновација, то је доживљено као наметање Београда” (Ивић 1968/69: 27).

Правописно упутство је имало 40 страна, настојало је да уједначи мања и повремена колебања, али му је основни циљ био да сведочи о правописном јединству и правописној концепцији и целовитости. То најбоље показују и његова засебна поглавља, њих 17 (и 155 тачака правописних правила): I Азбука; II Писање великих и малих слова; III Подела речи на слоге; IV Одвојено и састављено писање речи; V О самогласницима; VI Књижевни изговори; VII Писање гласа „ј”; VIII Писање „ћ” и „ч”, „ћ” и „ц”; IX Писање гласа „х”; X О групама самогласника; XI Удвајање сугласника; XII Једначење сугласника по звучности; XIII Групе различитих сугласника; XIV Губљење сугласника; XV Интерпункција; XVI Други знаци; XVII Транскрипција туђих речи и имена (Правописно упутство 1929: 1–40).

Тако смо 1930. године имали два правописна приручника, али су њихова правописна решења била идентична и тиме је и формално постигнуто потпуно правописно јединство на подручју каснијих „истојезичних република”, за све оне који су језик називали *српскохрватски* (*хрватски* или *српски*). Било је то на стогодишњицу илирског покрета, можда је у томе било и симболике. Хрвати су у јавним иступима сведочили о наметнутим променама из Београда, а Боранић је у четвртој деценији XX века имао три издања правописа, усклађена са *Упутством* (1930, 1934. и 1937. године), Белић два (1930. и 1934).

Просветне власти су настојале да додатно јачају језичко јединство, тако су објављене књиге *Средњошколска терминологија и номенклатура* и *Граматичка терминологија*, обе 1932. године (Самарџија 2012: 152). Атентат у Марсеју (1934), споразум Драгише Цветковића и Влатка Мачека (1935), али и оснивање Друштва за хрватски језик (1936) и издавање часописа *Хрватски језик* (1938), уз потенцирање разлика између српског и хрватског језика, све то као да је припремало терен за поновно језичко раздвајање. Тиме се рушила хрватска правописна традиција од пола века, двадесетогодишње политичко јединство и већ прихваћене језичке и правописне навике.

Политичка, тј. друштвеноисторијска превирања у Краљевини Југославији донела су 1939. године нову административну организацију земље. Тако се оснивањем Бановине Хрватске у Хрватској враћа „стара” Боранићева правописна норма, она пре 1929. и *Правописног упутства*, и тиме је тешко постигнуто заједништво, на неки начин, напуштено. Правописно заједништво је трајало само десет година.¹⁴ Све то као да је најављивало нове друштвеноисторијске и језичке неспоразуме. Стварањем Независне Државе Хрватс-

¹⁴ По Уставу Краљевине Југославије држава је имала девет бановина: 1. Дравска са седиштем у Љубљани, 2. Савска са седиштем у Загребу, 3. Врбаска са седиштем у Бања Луци, 4. Приморска са седиштем у Сплиту, 5. Дринска са седиштем у Сарајеву, 6. Зетска са седиштем на Цетињу, 7. Дунавска са седиштем у Новом Саду, 8. Моравска са седиштем у Нишу, 9. Вардарска са седиштем у Скопљу (Српски уставни 2004: 242).

ке и доласком усташке власти, Хрвати брзо раскидају језичко и правописно заједништво. Врло брзо је уследила одлучна акција тоталитарног режима у Загребу, донете су *Законска одредба о забрани ћирилице*, *Законска одредба о оснивању Хрватског државног уреда за језик*, министарска наредба *О хрватском правопису и законска одредба о хрватском језику, о његовој чистоћи и правопису*, а све то се десило 1941. године. Заправо, забрањен је било какав правопис осим *кориенскога* и брзо се појавило *Кориенско писање* Братољуба Клаића (1942), чиме је суспендовано правописно заједништво. Прелазак на нови начин писања постао је обавезујући у Независној Држави Хрватској.

Како је изгледала језичка политика у новим друштвеноисторијским околностима, најбоље сведоче речи *Законска одредба о хрватском језику, његовој чистоћи и о правопису*. У тој одредби се, између осталог, каже: „Језик, што га говоре Хрвати, јест по свом извору, по повјесном развјетку, по својој распрострањености на хрватском народном подручју, по начину изговора, по словничким правилима и по значењу појединих ријечи изворни и осебјуни језик хрватског народа, те није истовјетан ни с једним другим језиком, нити је нарјеђеје било којег другог језика, или било с којим народом заједничког језика. Зато се зове ‘хрватски језик’” (Кориенско писање 1942: 16–17).

Када су Хрвати напустили језичко и правописно заједништво, с извесним кашњењем, уследила је реакција и српске стране. Тако је 1942, у време Недићеве владе, урађено *Ново правописно упутство* и оно је постало обавезујуће од 1. јануара 1943. године. Ово је, заправо, повратак на изворни *Правопис* А. Белића, из 1923. године. Објашњења у предговору не делују убедљиво: „Правописна упутства која је прописало Министарство просвете 1929. године, и поред стручне комисије која је на њима радила, и поред званичног наређења, и поред тринаестогодишње употребе, нису успела да се учврсте” (Ново упутство 1943: 3).¹⁵

Када се у обзир узму све познате чињенице из назначеног периода, тешко се може рећи колико је политичко јединство прве Југославије било искрено, у првом реду са хрватске стране. То се директно одразило и на заједнички језик и правопис. Можда је добро послушати мишљење америчког лингвиста Кенета Нејлопа: „Различите културне и књижевне традиције које су постојале пре 1918. године наставиле су да постоје и после стварања нове државе. Предашње постојанје Југословенске академије зnanости и умјетности у Загребу, и Српске кraljevske академије у Београду, као и универзитета у Загребу и Београду, нису умањили језичко rivalstvo. У међуратном периоду одвијале су се живе филолошке дебате поводом књижевног језика на обе стране. Александар Белић је сугерисао да се извесно сједињавање ове две неznatно различите verzije књижевног језика догодило двадесетих година овог века. Tokom Другог свetskog rata, ustaše су се користиле старим sukobima, [...] који су управо стављали naglasak на разлике између ‘srpskoga’ и ‘hrvatskoga’” (Nejlor 1996: 106–107).

¹⁵ Ово објашњење не делује јасно. Ако се Белићев *Правопис* из 1930. до 1942. није учврстио (12 година), како ће се онда учврстити онај који је био у употреби од 1923. до 1929. (шест година), а разлике нису биле велике.

Уследио је Други светски рат, током кога су се језик и правопис у новим друштвеноисторијским условима одвојили, али је после рата поново враћено језичко и правописно заједништво. После Другог светског рата имамо нова издања „усклађених” правописних приручника А. Белића и Д. Боранића. Они су „сачекали” Новосадски књижевни договор из 1954. године и заједнички *Правопис српскохрватскога књижевног језика* из 1960. године.

5. Закључак

Правопис којим се данас служимо резултат је правописне реформе Вука Караџића, оне која је изнета у *Српском рјечнику*. Тај правопис, који је званично прихваћен 1868. и потом додатно објашњен и ојачан, кодификацију је доживео крајем XIX века.

Вукови правописни принципи прихваћени су и изван Србије крајем XIX века, пре стварања прве Југославије. У Хрватској су „хрватски вуковци” тај посао решили објављивањем најзначајнијих кодификаторских књига (граматика, правопис, речник).

Босна и Херцеговина и Црна Гора прихватају Вукова правописна решења и тамо није било речи о језичкој и правописној посебности и пре стварања прве Југославије.

Стварањем прве Југославије имали смо два правописна приручника, Белићев и Боранићев, с малим неуједначеностима. *Правописним упутством* из 1929. године правописна решења су уједначена и тако је 1930. године направљено и озваничено правописно јединство, с два правописна приручника. Заједништво је трајало само до стварања Бановине Хрватске 1939. године и поново су се Хрвати језички и правописно удаљили од Срба.

У међуратном периоду у неким случајевима друштвеноисторијске прилике нису утицале на правописну норму, док је у неким случајевима норма директно зависила од нових околности.

Друштвеноисторијске прилике нису утицале на правописна решења нашег језика пре стварања прве Југославије, али су у међуратном периоду били очигледни такви утицаји, и то неколико пута са хрватске стране. Ово изгледа помало парадоксално, језичко и правописно јединство је постигнуто док није било заједничке државе, али га је било тешко одржати у заједничкој држави.

ЛИТЕРАТУРА

- Белић** ¹1923[²1930, ³1934, ⁴1950]: А. Белић, *Правопис српскохрватског књижевног језика*, Београд: Издавачка књижарница Геце Кона.
- Boranić** ¹1923: D. Boranić, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Naklada Ćirilo-Methodske nakladne knjižare.
- Broz** 1892: I. Broz, *Hrvatski pravopis*, Zagreb.

- Brozović 1983:** D. Brozović, „Jezička i pravopisna previranja u Hrvatskoj na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće”, u: *Jezici i književnosti naroda Jugoslavije na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće*, Zadar: 34. Jugoslavenski seminar za strane slaviste, 243–258.
- Брборић 2004:** В. Брборић, *Правопис српског језика у наставној пракси*, Београд: Филолошки факултет.
- Брборић 2015:** В. Брборић, *Правопис и школа*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Брборић 2016а:** В. Брборић, *О српском правопису*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Брборић 2016б:** В. Брборић, *О Анкети Јована Скерлића у Српском књижевном гласнику*, Београд: Чигоја штампа.
- Брборић 2019:** В. Брборић, *Муке око језика и правописа*, Нови Сад: Прометеј.
- Ивић 1996:** П. Ивић, „О Вуковом рјечнику из 1818. године” (поговор) у: *Српски рјечник*, Београд: Просвета.
- Ивић 1998:** П. Ивић, „Из прошлости српског правописа”, у: *К новој писмености*, Београд: Научна књига, 11–15.
- Nejlor 1996:** K. Nejlor, *Sociolingvistički problemi među Južnim Slovenima*, Beograd: Prosveta.
- Новаковић 1894:** С. Новаковић, *Српска граматика*, Београд: Државна штампарија.
- Ново упутство 1943:** *Ново правописно упутство српског књижевног језика*, Београд: Издавачко и прометно А. Д. Југоисток.
- Петровић М. 1914:** М. Петровић, *Српски правопис за средње школе*, Нови Сад: Штампарија „Натошевић”.
- Петровић Д. 1996:** Д. Петровић, *Школа немушког језика*, Нови Сад: Цветник.
- Пешикан 1996:** М. Пешикан, „Правописна норма”, у: *Српски језик на крају века*, Београд: Институт за српски језик САНУ–Службени гласник, 171–179.
- Правопис 1960:** *Правопис српскохрватскога књижевног језика са правописним речником* (израдила правописна комисија), Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска.
- Правописно упутство 1929:** *Правописно упутство за све основне, средње и стручне школе*, Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије.
- Revizija 1912:** *Revizija pravopisa srpsko-hrvatskoga jezika*, Sarajevo.
- Samardžija 2008:** М. Samardžija, *Hrvatski jezik, pravopis i jezička politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Samardžija 2012:** М. Samardžija, *Hrvatski jezik i pravopis od ujedinjeneja do kraja Banovine Hrvatske (1918.–1941.)*, Zagreb: Školska knjiga.
- Српски устави 2004:** *Српски устави од 1935. до 1990. године са Уставима Краљевине СХС и Краљевине Југославије*, Београд: Граматик.
- Чутурило 1884:** С. Чутурило, *Српски правопис за школску употребу*, Панчево: Књижара браће Јовановић.
- Šipka 2001:** М. Šipka, *Standardni jezici i nacionalni odnosi u Bosni i Hercegovini (1850–2000) – Dokumenti*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu (posebna izdanja – knjiga 11).

Veljko Ž. Brborić

SOCIOHISTORICAL ASPECTS OF SERBIAN ORTHOGRAPHY BETWEEN
THE TWO WORLD WARS

Summary

The paper deals with the orthography of our language (Serbian/Serbo-Croatian) between the two world wars on the territory of the former „same-language republics”, today independent states: Serbia, Croatia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro. In fact, it is about the acceptance of Vuk Karadžić’s (Serbian) orthography and its rules before the creation of the first Yugoslavia and the influence of socio-historical circumstances on orthography in the period between the two world wars.

Снежана П. ВУЧКОВИЋ*
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

ИЗ ДИЈАЛЕКАТСКИХ ЛЕКСИЧКИХ РЕСУРСА (лексика Драгачева у дијахроној перспективи)

У раду се на примеру лексике Драгачева говори о значају дијалекатских лексичких ресурса за историјски усмерена лексиколошка проучавања и указује на неке од различитих полазних оријентација при том проучавању. Приступајући лексици овог говора у упоредно-историјском, етнолингвистичком и културолошком теоријско-методолошком кључу, даје се дијахрони пресек њених основних слојева, осветљавају сачувани творбени и семантички архаизми, представља традиционална култура овог краја у огледалу говорног језика њених носилаца.

Кључне речи: дијалекат, лексика, дијахронија, архаичност, кумулативни лексички потенцијал, народна култура.

1. Значај дијалекатске лексике за историјски оријентисане лексиколошке студије добро је познат свима који се баве истраживањем порекла како појединачних тако и одређених (тематских) група лексема, реконструкцијом њихове примарне морфемске или творбене структуре и потенцијалним променама њихове семантике, као и реконструкцијом састава и структуре етимолошког гнезда којем припадају, у најшире постављеним истраживањима. Осим ових упоредно-историјски и етимолошки оријентисаних, дијалекатска лексика значајна је и за разматрања у оквиру бројних других лингвистичких усмерења, посебно оних која лексици приступају са етнолингвистичких, лингвогеографских и типолошки оријентисаних полазишта и која у токове својих истраживања укључују дијахронијски аспект разматраних питања. Она је поготово важна за оне књижевнојезичке традиције које одликује релативна оскудност историјских лексичких потврда у писаним изворима,¹ јер

* snezanabaukvuckovic@gmail.com

¹ „Недостатак речника из најранијих епоха развоја српског језика, као и недовољност модерних историјских речника у којима би била обрађена лексика из постојећих писаних споменика, несавладиве су препреке на путу датирања многих речи које нису посведочене у релативно ограниченом корпусу лексикографски већ обрађених извора српске писмености. На тај начин

се дијалекат због своје ненормираности и великог кумулативног потенцијала одликује и већом варијантношћу језичких средстава у односу на књижевни језик, већом заступљеношћу архаичних слојева лексице (како оне што потиче из древне прајезичке прошлости тако и оне иновативне, настале у доцнијим историјским периодима формирања посебних словенских језика), својеврсним антропоцентризмом и другачијом, умногоме субјективистичком концептуализацијом слике света (одраженом у језику његових говорника) – што га све чини незаменљивим и драгоценим ресурсом за бројна историјски усмерена лексиколошка истраживања.

1.1. У овом раду представимо и анализирати неке одабране лексичке дијалектизме драгачевског говора из сфере апелативне и онимске лексице, које одликује архаизам њиховог структурног и семантичког плана, као и припадност оним етно-културно конотираним семантичким пољима на основу којих се може реконструисати и историја приватног живота житеља овог краја и њихове локалне културне традиције чији се токови, некада сасвим видни, а некада понорни, могу пратити и данас. Циљ је да се укаже на могућности различитих истраживачких полазишта у дијахронијски оријентисаном истраживању лексице и на значај дијалекатских лексичких ресурса за бројна питања историјске лексикологије, творбе и семантике, не само у српској него и у општесловенској перспективи. Рад је у том смислу и теоријско-методолошки оријентисан,² те он отуда нема задатак да подробно представи лексички систем драгачевског говора већ су дати примери одабрани с функцијом да илуструју одређене тезе.

Основни корпус који се представља и анализира чине лексеме забележене у глосару уз дијалектолошки опис овог говора професора Петра Ђукановића (Ђукановић 1995: 177–220), допуњене примерима преузетим из мале збирке речи бележених приликом рада на нашој магистарској тези (*Зоонимија Драгачева у општесловенском корпусу*, рукопис)³, као и другим поводом, будући да говор овог краја представља наш завичајни идиом.⁴ Лексеме из ономастичког регистра ексцерпирани су из антропогеографских студија

етимологија остаје лишена дијахроне аргументације. Једини излаз из те ситуације етимолог може наћи залазећи у атар дијалектологије, где му се пружа својеврсна надокнада за мањак историјских података” (Влајић-Поповић 2011: 324).

² Његова краћа и сажетија верзија примарно је писана за потребе ауторкиних предавања на студијском предмету *Увод у дијахронијску лингвистику*, у оквиру наставне јединице којом се студентима представља дијалектологија као дијахронијска лингвистичка дисциплина.

³ С. Баук, *Зоонимија Драгачева у општесловенском контексту*, рукопис магистарске тезе одбрањене октобра 2001. године на Филолошком факултету у Београду. В. списак информатора на 164. стр.

⁴ У раду се на извор ових лексема упућује за њих везаном фуснотом или се он наглашава иницијалним скраћеницама (^с) у самом тексту. У рад нису укључени примери из *Речника Драгачева* (Петровић / Капустина 2020: Д. Петровић, Ј. Капустина, „Речник Драгачева”, *СДЗб*, књ. LXVII, Београд: САНУ, 7–635), чије је публикавање најављивано током писања овог рада, али се то издање појавило из штампе управо кад је он био већ завршен. Овај нови, драгоцен и обиман извор драгачевских дијалектизама свакако ће бити врло значајан за нека будућа лексичка истраживања, па и она историјсколексиколошког усмерења.

Ј. Ердељановића (Доње Драгачево) и К. Јовановића (Горње Драгачево),⁵ у којима су оне бележене без акцентуације.

2. По својој дијалекатској припадности драгачевски говор је млађи говор херцеговачког типа, са новијом акцентуацијом и остацима ијекавског изговора, у новије доба у изразитом повлачењу. Језички подаци показују постојање супстратске базе (област је била насељена и пре доласка динарског становништва), коју је после метанастазичких кретања током 18. и 19. века прекрио источнохерцеговачки адстрат а у новије време и шумадијско-војвођански (Ђукановић 1995: 16). Упркос утицају који су на језик овог подручја оставиле дуготрајне социодемографске промене, као и стандардизација путем школе и медија, истраживања – као и непосредни увид у говор (старијег) сеоског становништва овог краја – показују добру очуваност и широку заступљеност дијалекатски обележене лексике, и оне која се среће у другим српским дијалектима, и оне регионалне и усколокалне. Полазећи од савременог стања ове лексике у дубину њене историјскојезичке прошлости, путем интерне, упоредне, односно лингвокултурне реконструкције старијих форми и значења – указују се вишеструке и по увидима веома плодотворне могућности за различито оријентисана истраживања и налази веома богат извор језичких података. Они се даље могу разматрати, било у контексту праћења историјског формирања овог лексикона у оквиру херцеговачког дијалекатског комплекса, и односа према књижевном српском језику – било у много шире засановним упоредним проучавањима словенских дијалеката и говора, различитих истраживачких усмерења.

Лексички систем драгачевског говора није био предмет засебних истраживања. Осим малог речника у студији проф. Ђукановића, прикупљена је и у речничкој форми обрађена ткачка лексика Драгачева (Комадинић 1992) – што представља корпус значајан и за нека будућа упоредно-историјска словенска лексиколошка истраживања – затим је, у мањем обиму, анализирана и драгачевска обредна лексика у етнолингвистичкој и општесловенској поредбеној перспективи Толстојевих (С. и Н. Толстој 1981), а треба свакако поменути и етнолингвистички, историографски и културноисторијски оријентисано истраживање натписа са западносрбијанских, па и драгачевских надгробних споменика (*крајпуташа*) у једном, по свом карактеру задужбинском делу чачанског професора Радојка Николића (Николић 2018).

У овом раду лексички систем драгачевског говора и лексеме које га чине представимо и анализирати тако да том анализом укажемо и на нека основна полазишта у дијахронијски опредељеном истраживању дијалекатске лексике уопште – најпре на дијахронијски пресек њених основних слојева (1), а онда и на неке друге, специфичније задатке овако оријентисаног проучавања: нпр. оне који се односе на архаизам творбених аспеката појединих лексема (2), а онда и на проучавања лексике овог говора у етнолингвистичком и културолошком контексту (3).

⁵ Студије су изворно биле објављене у *Српском етнографском зборнику* 1902. и 1908. године (СЕЗб I и XI). Фототипски их је заједно објавио приређивач Б. Челиковић у едицији *Корени* (Драгачево 2010).

2.1. Увид у разматрани корпус најпре показује да на савременом синхронном језичком пресеку различити лексички слојеви драгачевског говора опстојавају напоредо, у (привидно) непроменљивом стању овог језичког подсистема. Они су се током историјског развоја наслојавали један на други у споријим или временски бржим (нпр. у доба турске доминације) историјским променама, те лексикон овог говора – као и лексикони других дијалеката уопште – својим кумулативним потенцијалом показује здруженост опозитних, конзервативних и иновативних тенденција. У драгачевском вокабулару можемо тако издвојити три по пореклу разнородна, по броју лексема репрезентативна и по времену појаве у језику – старија лексичка слоја:

(А) Супстратски (балканско–грчко–романски) слој:

Лексема које припадају овом лексичком слоју срећемо поглавито у лексичко-семантичкој групи речи везаних за појмове из сточарске или земљорадничке културе: упор. *антрешель* 'место на седлу или самару између бисага или терета с обе стране' (: ром. *intersell(i)um*, срлат. *intersellare* 'ставити (коњу, магарцу и сл.) на леђа', ЕРСЈ 1: 171), *балега*^{св} 'сточни измет' (упор. рум. *bălegă*, алб. *balgë*, Станишић 1995: 67), *бљаст(а)*^{св} 'животиња која има белу шару (пругу, пегу) на глави' (: *бља* – карпато-балкански сточни термин, континуант неког старобалканског језика (старомакедонског, трачког или илирског), ЕРСЈ 2: 136–137)⁶, *бдланица* 'кантар, ручна вага' (: млет. *balanza*, ЕРСЈ 2: 120), *вџија* 'кришка' (: грч. *φελλί*, рум. *felia*, РСА 2: 490), *штџркиња*^{св} 'бесплодна (јалова) животиња' (упор. алб. *shjerrë*, рум. *știr* ← грч. *στειρός*, лат. *sterilis*, Скок III: 415) итд.

Тај стари слој сточарске терминологије добро чува и зоонимска лексика⁷: упор. нпр. *Мурга*, *Муроња* / *Мургуља* 'во / крава тамносмеђе длаке' (: алб. *murrme* 'мрк', Станишић *ibid.*, 64)⁸, *Чуља*, *Чуљица* 'овца малих ушију' (лексема балканског порекла, упор. мак. *чула*, арум. *čuľa*, рум. *ciula* 'овца с малим ушима', укр. *чула*)⁹, *Шџтко* 'ован без рогова' (: алб. *shutë* 'животиња без рогова', рум. *ciut*; неки истраживачи претпостављају старобалканско (трачко) наслеђе, а неки други словенско, Станишић *ibid.*, 72–73)¹⁰ и др.

Најизразитије трагове супстратског лексичког слоја налазимо пак у топонимији: упор. нпр. **а**) ојконими: *Дучаловићу*¹¹, *Пилатовићу*¹² (упор. стерп. *плноть* – топоним у даровницама Стеф. Дечанског Дечанима и цркви арханђеловој у Призрену, Даничић 2: 303), *Пилатовица* 'назив копаоничког врха',

⁶ Упор. и Станишић *ibid.*, 67.

⁷ Примери су преузети из наше магистарске тезе *Зоонимија Драгачева у опитесловенском контексту* (рукопис).

⁸ Упор. и алб. *muoash* 'мрк, тамножут, тамносив', Стипчевић 1992: 41–42; рум. *murgan*, *murgas*, *murgușor* 'тамносмеђ, скоро црн (коњ)'.

⁹ Среће се и изван карпато-балканског ареала, на западној словенској територији (упор. чеш. *čula*, *čulka*, *čulena*), где је могла dospeti са југа посредством пастирских миграција. То што се среће и изван карпато-балканске територије, дало је основа за тезу о словенском пореклу ове лексеме као деривату глагола **čuti*, *čijo* од његове партиципске основе (упор. и слов. *čula* 'чуласта или безуха овца', укр. дијал. *чулий* 'без ушију или са малим ушима' и др.) (ЕССЈ 4: 132).

¹⁰ В. и Клепикова 1974: 84.

¹¹ Ердџановић 1902: 117.

¹² Ердџановић *ibid.*, 144.

Радић 2010: 241)¹³, *Негришори*¹⁴ (: рум. *negru* < лат. *niger* 'црн' са карактеристичним дем. суфиксом *-ișor*, Лома 1985: 110), *Зеоке*¹⁵, *Ђераћ* – заселак села Крстац¹⁶ итд.; **б**) микротопоними (брда и висови): *Мустачевац* – брдо у Г. Драгачеву¹⁷ (: грч. μουστάκι 'бркови'; номинациона мотивација вероватно према изгледу топографског објекта тј. његовој шумовитости), *Манђелица* – брдо и заселак у с. Дљин¹⁸, *Ђава* – високо брдо у с. Лис¹⁹ (: алб. *qafë* 'врат, планински превој', Станишић *ibid.*, 25), *Корнет* – брдо у близини варошице Гуча²⁰ (: лат. *cornetum* 'дрењак', рум. топон. *Cornet(ul)*, Лома *ibid.*, 110), *Корона* – вис Каблара²¹ (претпостављамо да је назив био мотивисан положајем овог врха); **в**) микротопоними (делови земљишта): *Бонта*²², *Пријом*²³ (рум. *preot* < *praesbyter* 'поп', упор. и топон. *Preoțești / Preutești*, Лома *ibid.*, 111), *Баташа*²⁴, *Грушет*²⁵ (упор. рум. топоним *Groșet(ul)* < *gros* 'пањ', Лома *ibid.*, 111), *Кондовина*²⁶, *Кондришор*²⁷ (: рум. *codru* < лат. *quadrus* 'шума', Лома *ibid.*, 110), итд.

Ј. Ердѣљановић у својој антропогеографској студији *Доње Драгачево* управо на основу ономастичких података утврђује да су предсловенски слој становништва овог краја чинили поромањени потомци некадашњих Илира – доцнији Власи српских земаља – поткрепљујући ту тезу и податком да се Драгачево налази у близини Старог Влаха, одакле је и потекла једна од највећих метанастазичких струја овдашњих досељеника (Ердѣљановић 1902: 70).²⁸

Влашки слој лексике чува и једна класа антропонима, тачније фамилијарних презимена (у Драгачеву се лексемом *фамилија* означава и више породица истог досељеничког порекла): упор. имена неких фамилија из Д. Драгачева – *Тотрци* (с. Дучаловићи), *Цике*, *Шундерије* (с. Граб), *Зрзуле* (с. Тијање), *Жуитре* (с. Рогача), *Габори* (с. Негришори), *Џоковци*, *Шекеље*

¹³ И. Поповић овај старосрпски топоним изводи из *Pōlatum* преко *Pylotъ* (упор. и данашње алб. *Pullat*) (Поповић 2007: 133). Проф. П. Радић упућује на податак забележен код Ј. Цвијића „о *Пилатовцима* из билећког краја, који носе име по свом челнику, Влаху” (Радић 2010: 227).

¹⁴ *Ibid.*, 125.

¹⁵ *Ibid.*, 195.

¹⁶ *Ibid.*, 170.

¹⁷ Јовановић 1908: 316.

¹⁸ Ердѣљановић *ibid.*, 140.

¹⁹ *Ibid.*, 166.

²⁰ *Ibid.*, 160, 162.

²¹ *Ibid.*, 71.

²² *Ibid.*, 69, 154.

²³ *Ibid.*, 69, 140.

²⁴ *Ibid.*, 131, 170.

²⁵ *Ibid.*, 159, 160.

²⁶ *Ibid.*, 69, 145.

²⁷ Јовановић 1908: 353, 375.

²⁸ Исти је случај и са становништвом Горњег Драгачева. Најстарије драгачевске породице досељене су, по свему судећи, најкасније у другој половини 18. века, а главне области из којих је становништво досељавано биле су Стари Влах, Стара Србија (северна Црна Гора и Санџак), и Херцеговина, док је једна новија струја текла са подручја оближњег ужичког и рудничког округа (Ердѣљановић 1902: 89; Јовановић 1908: 359). Поузданих писаних доказа је мало; најстарији поуздани је из 1718. године када су, на једној аустријској карти (*Carte von dem Königreich Servien*, издата 1889. године) имена горњодрагачевских села *Каона* и (Горњи/Доњи) *Дубац* забележена са *Kaundno* и *Duwaz* (Јовановић *ibid.*, 355).

(с. Зеоке) итд.²⁹ То су по свему судећи били стари називи за влашка братства из крајева одакле се драгачевско становништво досељавало. За појам „до-сељеника”, али и „призетка” (домазета) забележено је више назива (упор. нпр. *прѣпуз*, *лидало*, *прѣљепак*, *прѣшупак*, *вѣрдун*)³⁰, често пејоративно конотира-них.

Ваља напоменути да је ономастички слој лексике веома важан за процес унутрашње реконструкције којим се у језичком систему дијалеката откривају различити историјски наноси, при чему су подаци ванлингвистичког карактера о етничком саставу и пореклу становништва такође у овом смислу веома значајни. Ово поготову стога што се истраживање настанка и развитка драгачевског говора не може ослањати на писане споменике у којима би он на датом историјском ступњу развитка био одражен.

(Б) Архаична лексика (пра)словенског порекла са облицима и значењима дијалекатски обележеним у односу на књижевни језик:

Овај базични и по броју лексема које га чине најобимнији лексички слој формиран је у дубокој словенској древности и био иновиран у некој од доцнијих фаза развитка (јужно)словенске групе језика или једном од дијалеката те групе. Драгачевска лексика словенског порекла сведочи о устаљености и конзервативности дијалекатског вокабулара и о великој лексичкој диференцираности српског, па и словенског дијалекатског пејзажа. Упор. нпр. само неке одабране лексеме и њихова значења – **аа**) биљни и животињски свет: *бѹјѣд*^{св} ’врста дивље папрати’ (← псл. **bujati*; упор. и **biјь* ’дивљи; луд’, ЕССЈ 3:84), *кѡвраг* ’коров, травурина’ (← **vergti*, *vьrgo*, упор. и *ковражина* (РСА), топон. *Ковраге* (Метохија), Бјелетић 2006: 193–194), *бѣросѣвка*^{св} ’врста ране шљиве’ (лексема интересантна и са своје творбене структуре тј. антропономастичке основе *сав-* у функцији друге компоненте овог композитног фитонима), *тѡкиша* ’врста ситних, опорих крушака’ (упор. *тѡкиш* ’слабији, лошији’, Ђукановић 1995: 142) са секундарно развијеним експресивним значењем показне заменице у основи), *шѡран* ’змија шарка, поскок’, *бѹрњѡк* (← **bura/*bur’a* ’киша, праћена ветром, олујом; непогода’, ЕССЈ 3: 97) или *јѹжак* (← **qziti*, **qžq-*, Скок III: 553) ’даждевњак’, *дѣрндаѡ* и *нѹваѡ*^{св} ’пацов’, *тѣртуша* ’матица која носи трutowска јаја’ итд.; **аб**) лексика куће и покућства: *лѣпарица* ’колиба улепљена блатом’, *сѣбара* ’примитивна кућа од дрвета улепљеног блатом’ (: *сѣба* ’облица дрвета од које чобани праве колибе сибаре’, Скок III: 371–372 ← **sviba* ’cornus sanguinea), *ѹзба*^{св} ’подрум; подземна просторија’ (← **jьstьba*, ЕССЈ 8: 243–244); *нѣзнік* ’таѡиr’, *бѡта* ’дрвена мишоловка’ (← **batati* ’ударати’, ЕРСЈ 2: 233), *виѡѣљача* ’полица за лампу жижалицу’ итд.; **ав**) предметна лексика из области земљорадње и других локалних делатности: *бѡдњара* ’воденица поточара са бадњем’ (: *бѡдањ* ’велика шупља клада кроз коју тече вода која окреће (воденички) точак’ ← **bьднѣ*

²⁹ Ердѣљановић *ibid.*, 106–108. Поједини огранци тих породица временом су добили и засебна презимена по доминантном патронимичком творбеном моделу на *-овић* / *-евић*: упор. *Цогѡљевић*, *Шѡнетић* – презимена двеју породица у селу Губеревци; њихово фамилијарно презиме (породични надимак) је *Цогѡљи* односно *Шѡнете*.

³⁰ Ердѣљановић *ibid.*, 89.

’када; буре, суд’, ЕССЈ 2: 62), *вршкар* или *трнка*^{св} ’кошница исплетена од лозе и врбовог прућа, облепљена балегом; купастог изгледа’, *дрџенац* ’други рој (пчела)’, *јелица* ’врста кромпира за јело’, *јаглица* ’искокан кукуруз, кокице’ (← **aglъ/*agla* ’зрно; очишћено, огуљено зрно, спремно за даљу обраду на ватри (кокичање, прекрупа, каша)’, ЕССЈ 8: 168–169), *клџтина* ’кашаста течност добијена кувањем орахове љуске’ (упор. *клџпац* ’ољуштине од смокве’ (Далмација), чеш. *klapet*, пољ. *klapeć* ’комад крпе’, Скок II: 89), *комџшина* ’листови који обавијају клип кукуруза’ (: *комџшати* ’љуштити кукуруз, скидати листове (шашину)’; упор. *комџити* ’исто’, РСА 10: 63 ← **komiti*, ЕССЈ 10: 172), *сеџица* ’мека ракија’ (ракија која се оставља ’себи’, за свакодневну употребу; упор. прил. израз *у сеџицу* ’свакодневно, стално нешто носити (хаљине и сл.)’, Вук 1852: 674), *пџтока*^{св} ’ракија која последња истекне из казана, често нечиста’ итд.; **аг**) сроднички називи и породични односи: *брџтинка* ’име одмила којим је млада звала свекрву’, *драгџвџе* или *милоцвџе* ’име заови од мила’, *пџврзица* ’родбина, лоза’, *прџзиме* ’име одмила које млада даје укућанима и родбини’ (са архаичним обликом префикса *пре-*), *истовџнци* ’они који славе исту славу’, *иџи на ниво*^{св} ’иџи на славу’ (арх. *ниво* ’оно што се пије, пиће уопште’; упор. стсл. **пиво**, СС: 446) итд.

Један пласт овог базичног слоја карактеришу лексеме општесловенског распрострањања (упор. *јаглица* – срп. *јагла*, *јаглица* ’искокан кукурузно зрно, кокица’, *јаглач* ’кукуруз који се добро кока’, *јагли* ’просо’, *јагличав* ’бобичав, грумуљичав’ (РСА 8: 496–497) ↔ слн. *jaгла* ’просена зрна, прекрупа’, чеш. *jáhla* ’зрно очишћено од плеве’, глуж. *jahta* ’просо’, дљуж. *jaгла* ’просена прекрупа’, пољ. *jaгла* ’просо, очишћена зрна проса’, укр. дијал. *ягли* ’прекрупа од проса’)³¹, често прозирне морфемске односно творбене структуре и значења, али је за упоредно-историјска истраживања етимолошког усмерења посебно важан корпус оних лексема које се због различитих морфофонетских промена, упрошћавања основе и последичне деетимологизације данас без помоћи етимолошких критеријума не могу морфемски рашчланити. Пример такве лексеме је дијалекатска (и књижевна) реч *џбетина* ’сеоска слава, преслава’, у данашње време потпуно христијанизована и лишена своје обредне значајности. У њој се може реконструисати псл. глаголски корен **vџt- [*ob-vџt-ina]*, посведочен још од стсл. нивоа у глаголима типа **вџцати**, **отџвџцати** ’саопштавати, (од)говорити’, у контекстима који подразумевају неку врсту сакралности, керигме, свечане беседе, узајамности говорника и слушалаца.³² Језичка и културноисторијска анализа показује да овај фолклор-

³¹ Дата лексема сведочи о древном карактеру словенске земљорадничке културе и специфичним номинационим потребама носилаца њених дијалеката (према општијој по значењу лексеми *зрно*), док је секундарни развитац ботаничких назива (упор. срп. бот. *јаглац*, *јаглика*, *јаглица* ’јагорчевина; нарцис, стидак’, слн. *jaгlec*, *jaгlika* ’примула, првоцвет’, укр. *ягли* ’растиње *Aegorodium podagraria*’ (седмолит, регоч, базјан), буг. *яглика*, мак. *јаглика*, *јагличе* ’првоцвет, *Primula acaulis*’) могао тећи метафоричним преносом значења заснованим на неким карактеристикама денотата (развијање пупољака распрскавањем, из зрнасте бобице у бео/светао цвет). ЕССЈ указује, међутим, и на њихову везу са лит. *ūoglis* ’једнолетно растине’ (ЕССЈ 8: 168–169).

³² Упор. истокорене лексеме типа стсл. **обџтъ** ’оно што је обећано, уговорено, договорено’, Даничић 2: 199, срп. *вџе*, *савет*, (хрв.) *одејетник*, *завџтање*, *завџт*, те синонимно *завџтина* итд.

ни термин – као и народна светковина праћена различитим обредима (често називана и *лѣтица* : грч. *lutaneuō*)³³ на коју се он првобитно односио – има претхришћанску старину у којој је **oběť* могло значити и 'жртвени дар' односно чин жртвеног приношења (тј. онога што се *завеишава*),³⁴ праћеног и свечаним говорним изразом (касније молитвом).

Известан број архаичне словенске апелативне лексике чувају и микротопони драгачевског краја. Упор. нпр. хидроним *Ваган* – извор у с. Каона³⁵ (: арх. *ваган* 'дрвена посуда за јело; здела, чинија', РСА 2: 344)³⁶ или ојконом *Кривача* – стари заселак с. Виче³⁷ (: *кривача* 'врста примитивне куће, обично колиба код које се кров спушта до земље', РСА 10: 528), док је топон. *Љуте стране*³⁸ значајан и као још једна потврда о продуктивности употребе придева *љут* у топонимијским двочланим (упор. нпр. топоним *Љута Крушка* – најплећатија коса планине Јелица³⁹, загонетне мотивације) или секундарно универбизованим синтаagmaма (типа бококторског хидронима *Љута*, или *Љутица* – лева притока Таре и др.) са значењем 'врлетан, стрм, непроходан' или, у случају хидронима – 'брз, вировит, опасан (река)', при чему тај секундарни семантички развитак има и општесловенски карактер (ЕССЈ 15: 132).⁴⁰

У лексици дијалеката, па и у драгачевском говору, могу се, даље, срести и лексема које сврставамо у групу прасловенских дијалектизама (тј. оних које се срећу само у једној групи словенских говора или само у једном дијалекту те групе), какав је, на пример, глагол *грѣнати* 'причати нешто са одушевљењем, са бројним дигресијама; измишљати, лагати',⁴¹ чија се мотивна реч *грѣна* у општесловенском контексту јавља као јужнословенски дијалектизам,⁴² као и нанос неких, данас архаизованих лексема, које се убрајају у прасловенске позајмљенице (тј. оне лексема које су позајмљене још у прасловенском периоду из неког несловенског језика): упор. нпр. глагол *ва̋ровати* 'не радити неким радним даном због празноверја' ⇔ стсл. **ВАРИТИ** 'чувати, штитити (из предострожности)' (СС: 108), укр. дијал. *варувати*, блр. *вароваць*, чеш. *varovati*, пол. *warować* ⇐ ствнем. (bi) *warōn*, нем. *wahren* (Аникин 6: 95).

³³ РСА 11: 494.

³⁴ До новијег времена то молитвено, заветно обраћање богу (боговима) симболизовало је супституционо ношење окићених крстова око села. В. аналоган етнолошки податак из околине оближње Ивањице у РСА (s.v. *зѣветина/зѣветина*).

³⁵ Јовановић 1908: 353, 374.

³⁶ Упор. и рус. дијал. *ваган* 'коританце, обично дрвено, за јело или за тесто', укр. *ваган* 'наџве', пол. топоним *Wagan*, чеш. дијал. *vahan*, буг. ваган 'чинијица' итд. – прасловенска позајмљеница, неизвесног порекла (Фасмер 1: 264; Аникин 5: 313).

³⁷ Јовановић *ibid.*, 313, 317, 397, итд.

³⁸ *Ibid.*, 399.

³⁹ *Ibid.*, 316, 353, 398.

⁴⁰ В. и Железњак 1979: 250–261.

⁴¹ Пример из ауторкине бележнице. Ово значење РСА (3: 564, значење 4а) наводи као секундарно, метафорички развијено из основног *грѣнати* – 1. 'терати, развијати (гране, жиле, корење и сл.), разгранавати, рачвати' (упор. и семантички паралелизам китити (причу) (Скок 1: 608).

⁴² У стсл. корпусу посведочене су у истом значењу лексема **ѠѠА**, **ѠѠѠѠ** (СС: 166). Изведенице од те исте основе заузимају данас компактан ареал у руским дијалектима, неким словеначким и македонским говорима, а острвски се јављају у белоруским и неким западнословенским (В. ОЛА, т 3: 'ветвь листового дерева').

Дијалекатске говоре уопште, па и овај драгачевски, одликује и конзервација неких усколокалних лексема за које је тешко одредити време постанка. При додели статуса ексклузивне или хапаксне лексике неком усколокално ограниченом дијалектизму треба бити опрезан, јер је – како је то већ писала Л. В. Куркина (2012: 147) – тај задатак немогуће испунити у пуном обиму будући да се у мору дијалекатске лексике статус ексклузивне лексеме губи са појавом нових истраживања и нових лексикографских извора. Очигледно је, ипак, да су напоредо са конзервацијом старе лексике словенског порекла али и њеном даљом архаизацијом под притиском стандардног језика,⁴³ у овом говору (као и у другим српским дијалектима) текле струје особеног творбеног и семантичког саморазвитка стварајући нанос лексема које на српском дијалекатском простору нису широко распрострањене (паралеле се најчешће јављају у говорима оних крајева одакле је драгачевско становништво досељено)⁴⁴ или се одликују варијантном творбеном структуром или значењем различитим у односу на књижевни језик. Та се лексика среће у низу посебних лексичко-семантичких група и често је и експресивно семантички обележена (упор. нпр. лексеме из групе назива за човекове физичке или духовне особине – *гѣмаљ*^{св} 'стар, онемоћао човек',⁴⁵ *ѣтемאַљ* 'припрост, глуп човек', *јајӯд* 'слабо, неухрањено дете' (често као замена за табуисано име детета, ради заштите од урока),⁴⁶ *заумит*^{св} 'тврдоглав',⁴⁷ *заносит* 'који себе прецењује, уображен' и др.; глаголе кретања: *викнути* 'нагло, изненада кренути',⁴⁸ *дѣранити* 'доћи рано ујутру'⁴⁹ итд.; глаголе говорења: нпр. (*в*)*ѣвољити*^{св} 'причати неразговетно (односи се обично на говор особа без зуба); шушкати',⁵⁰ *врчати* 'љутито говорити',⁵¹ *јѣзиковати* 'много прича-

⁴³ Утицај стандардног језика је, поред осталог, видан и у извесном броју забележених псеудоморфологичних речи или индивидуалних новокованица, често окازیонално употребљених у настојању информатора да се представе што ученијим (поготово у говору старијег становништва): упор. нпр. *мѣрѣлан* 'који се ради под присилом, обавезом', *неѣкосан* 'који има мало чланова у кући', *малѣдушан* 'који је слабе физичке конституције', *бѣљеризовати* (се) 'ићи на боље', *припадно* 'у најпогоднијем тренутку', *прѣставимо*^{св} 'претпоставимо' итд.

⁴⁴ Атрибуирање неке лексеме као регионалне или усколокалне тражи много шире заснована поређења са лексиком других српских дијалеката чији успех у многоме зависи од постојања релевантних дијалекатских речника или дијалекатских збирки речи.

⁴⁵ Упор. *гѣмаљ* 'слабачка, ситна, неразвијена особа' (Стијовић 2014: 81); в. и Гаговић 2004: 39, s. v.; Петровић / Капустина 2011: 66, s. v.

⁴⁶ Упор. *јајӯд* 'мршава, ситна, закржљала особа' (Петровић / Капустина *ibid.*, 119, s. v.).

⁴⁷ Блискозначне паралеле у Стијовић *ibid.*, 199, s. v.; Петровић и др. 2013: 142, s. v.

⁴⁸ Упор. Стијовић *ibid.*, 64, s. v.

⁴⁹ Упор. Стијовић *ibid.*, 120, s. v.; Вујичић, *Расковник*, s. v.

⁵⁰ Упор. *ѣвољити* 'дуго жвакати и преметати по устима храну; дуго задржавати у устима неку течност да би се боље осетио укус' (Стијовић 2014: 56); 'говорити неразговетно, мумлати' (Гаговић 2004: 53).

⁵¹ Упор. *врчати* 'фрктати' (Петровић / Капустина 2011: 65).

ти',⁵² *порéчати се* 'посвађати се, споречкати се',⁵³ *распричáвати* 'увеселявати, разонодити причама', *цáлати*^{св} 'приговарати'⁵⁴ итд.

(В) Турцизми и балкански турцизми:

Лексика турског порекла, која запрема значајан део драгачевског вокабулара, сведочи о томе да је оријентална култура оставила велики утицај на различите области битка становника овог краја: упор. нпр. **а)** лексика куће – *бáсамак*^{св} 'степеник', *думења́к* 'уздушна греда на таваници', *ја̀пи́ја*^{св} 'дрвна грађа (за кућу)' (: тур. *уари* / *уари* 'зграда' од *уартак* 'покрити', Скок II: 755), *ка̀лкан* 'таван на штали', *сулдо̀рма* 'зграда за кукуруз у клипу', *ће́рт* 'урез, усек на греди' (приликом грађења) итд.; **б)** предметна лексика везана за основне делатности становника овог краја – *а̀шлук* 'део запрежних кола у које је урезана осовина', *ба̀лук* 'свитак конца', *бу́чук* 'дрвени суд за жито', *ме́ртек* 'дуги ексер', *саку̀љача* 'део кола који спаја руду и предњи трап', *ту̀лу́мбе* 'зупчаник на ручној вршалици који обија клас', *уја̀рмити* 'самлети за јарму, прекрупну, мекиње', *је́ге*^{св} 'дрводељска турпија' итд.; **в)** лексика која се односи на човекове физичке и духовне особине – *ба̀лдисати* 'клонути', *кабу̀лити* 'жалити, марити', *музүвѝр* 'паметан, сналажљив; препреден, лукав', *осма̀нли'а* 'речита, говорљива жена', *са̀мсара* 'псето које краде јаја', *се́вити* 'погрешити', *су̀лити* 'одобравати, улагујући се потврђивати', *ба̀гла̀рати* 'многo говорити, брбљати' (могуће метаф. према тур. *ба̀гла̀ма*),⁵⁵ *ча̀караст*^{св} 'шарен (о различитој боји очију)' (: тур. *çakir* 'шарен', Скок I: 289) итд; **г)** у устаљеним изразима – *до̀вести под је́дну ђу̀нију* 'довести у ред', *да̀ти ђу̀туре* 'дати неком да ради нешто у целини', *ка̀стимице́* / *ка̀стом о̀тѝћи* 'намерно, с намером', (урадити нешто), *ћо̀р на зо̀р* 'пошто-пото, на силу и једва нешто постоћи, урадити' (: *зо̀р* 'сила, снага; мука, напрезање'), *на се́нт* 'отприлике, приближно', *ба̀цати чѝвте*^{св} 1. 'ритати се (о животињама)'; 2. 'јогунити се' (: *чѝвт* 'пар'); **д)** у онимској лексици: *Да̀утовац* – извор и поток у с. Негришори⁵⁶ (: тур. *Да̀ут* ~ јевр. Давид), *Дурмак* – извор⁵⁷ (: тур. *durmak* 'стајати'(?)), *Калдрмчина* – утрина у с. Зеоке,⁵⁸ *Бо̀гази* – 'лаз у с. Губеревци'⁵⁹ (: *бо̀газ* 'природни пролаз, чистина кроз коју се може проћи у неком густишу, врзини'; Скок га сматра балканским турцизмом, упор. нпр. рум. *boaz* / *bogaz*, алб. *bugas-zi* < тур. *bogaz* 1. 'гуша, ждрело', 2. 'теснац, кланац', Скок I: 181) итд.

Вокабулар Драгачева се с временом богатио и новијим слојевима позајмљене лексике (германизмима, романизма, грцизмима, у новије доба и

⁵² Упор. *језикат* 'свађалачки причати' (Стијовић 2014: 269); *језичит* 'прекоревати' (Петровић и др. 2103: 171, s. v. језик).

⁵³ Упор. *ријечат се* 'спорити се; разменити оштре речи' (Петровић и др. 2013: 356, s. v. р'ијеч); *поријечат се* 'посвађати се, измијенити оштре и свадљиве ријечи с неким' (Ћупићи 1997: 353).

⁵⁴ Упор. *цáлати* 'поговарати старијој особи, изврдавати да се неки захтев испуни' (Петровић/Капустина 2011: 313, s. v.).

⁵⁵ ЕРСЈ I: 50.

⁵⁶ Ердељановић 1902: 21, 70, 126, итд.

⁵⁷ Ibid., 70.

⁵⁸ Ibid., 201.

⁵⁹ Пример преузет из наше бележнице.

русизмима, англицизмима и др.), али ћемо њих у овом прегледу могућих теоријско-методолошких полазишта, сада оставити по страни.

2.2. Дијалекат се у односу на књижевни језик, што смо већ нагласили, одликује и варијантношћу својих језичких средстава. Варијатност може карактерисати и творбену структуру појединих дијалекатских лексема и подумевати бројна архаична творбена средства односно архаичне творбене моделе које она конституишу.

Један од типичних случајева творбене синонимије на релацији књижевни језик ⇔ дијалекат је онај у којем поред одређеног творбеног типа карактеристичног за књижевни језик у нашем говору налазимо и други – различит по томе што га одликује кумулација суфикса додатих на исту творбену основу: упор. нпр. *nomina abstracta* изведена од придевских основа типа *простота* : *простотиња* 'прост, сиромашан народ', затим експресивно маркирану аугментативно-пејоративну изведеницу са наслојеним, првобитно апстрактним суфиксом *-иња* – *ћубриџитиња* пејор. 'вештачко гнојиво, ћубриво' (аугментативност коју суфикс *-иња* уноси у творбену основу манифестује и лексема *бедиња*, често употребљена у таутолошком изразу *бѣда-бѣдиња* 'крајње сиромаштво, убоштво'), *nomina collectiva* типа⁶⁰ *женскадија*, *прасадија*, *пиладија*, лексеме *голаћина* 'сиромах', пејор. *ракијџитина*^{св} 'ракија' и сл. Кумулација суфикса код свих наведених типова има функцију повишавања експресивности израза.

Неке друге творбене формације драгачевског говора одликује архаизам творбених средстава, па и творбених модела које она конституишу – упор. нпр. **а)** арх. префикс *па-* у творбеној структури лексема *патинути* (: књиж. *утихнути* 'ослабити, слабо падати (о киши)'), *Пачисті* (*уторник*) 'уторак који пада у другу недељу ускршњег поста' (упор. хрононим *Чиста недеља* 'прва недеља у ускршњем посту), *патока*^{св} 'слаба, мека ракија; она која последња истекне из казана'; **б)** архаично меморативно значење суфикса *-иште* у категорији *nomina loci*: *кућџиште* 'запустела кућа и окућница', *речџиште* 'напуштено речно корито' (одавде и пејоративна употреба овог суфикса, нпр. у *свињџиште*^{св} 'свиња'); **в)** употреба суфикса *-иње* у категорији *nomina collectiva*: *мушкарџиње*, али и *мушкџиње*^{св}, *женскџиње*^{св}; **г)** архаични суфикси (могућег) балканско-романског порекла⁶¹: *-оња* (у зоон. *Муроња*, *Шароња* и сл.), *-аћ* (упор. *дрндаћ* / *пубаћ*^{св} 'пацов', па и еуфемистично *женскаћ*^{св}); **д)** архаични словенски посесивни суфикс **-иџь* реконструисан у морфемској структури лексеме *Орлујак*⁶² [*← *orľ-uj-ъкъ*] чији је данашњи облик настао, претпостављамо, универбизацијом првобитне посесивне синтагме (нпр. *Орлов / Орлујски врх) итд.

Значајан корпус у погледу морфемско-творбене архаичности чине управо оними одређеног дијалекта који су због десемантизације својствене природи онимских речи подложни деетимологизацији. Онимска лексика Драгачева и у овом смислу даје вредан материјал. Такве су, на пример, лексеме које

⁶⁰ Ibid., 201.

⁶¹ Пример преузет из наше бележнице.

⁶² Примери су из наше бележнице.

у својој творбеној структури чувају типичне словенске топонимијске творбене обрасце, као што је нпр. асуфиксална и суфиксална универбизација⁶³: упор. *Каона* – с. у Г. Драгачеву⁶⁴ (← **Каљна* (*вѣсь*)), *Раџовац* – заселак с. Горачића⁶⁵ (← **ogz-soh-at-ъсь*, Лома 2013: 187), *Толишница* – речика и заселак у Г. Дупцу⁶⁶ (упор. *тѡлишнѣ̄* / *тѡлишнѣ̄* 'мали, невелик' тј. **толишина* (*река*) ⇒ *Толишница*), итд.

2.3. За разлику од полифункционалног књижевног, језик дијалекта се одликује сужавањем спектра својих комуникативних функција, као и карактеристичном, често наглашено субјективистичком концептуализацијом света који окружује језичког носиоца. Дијалекатска номинациона логика веома је подробна када су у питању називања из сфере природних појава и природне средине од којих живот и рад људи на селу и даље умногоме зависи, затим оних која припадају семантичком пољу предметне лексике везане за делатности сеоских житеља, њихових основних свакодневних активности итд. Конзервативност лексике дијалеката опстојава у условима једне стабилне и унеколико затворене културне традиције те омогућава и да се трагом лексичких значења реконструишу не само неки важни појмови старе српске материјалне и духовне културе, него и свакодневне преокупације из живота њихових носилаца (упор. нпр. експресивне кованице типа *поткрвѣвити* 'мало се угојити', *потпѣтити* 'пореметити се, окренути нагоре (*потпѣтила гѡдина*)', *упечењачити* 'постати печењак, добити зрна', *тичѣрка*^{св} 'кавез' (: (*п*)*тица*) и др.). Навешћемо неке примере.

У лексикону Драгачева запажа се релативно велики удео дијалекатске лексике везане за основне делатности његових житеља која показује висок степен когнитивне детаљизације денотата који изражава. Том слоју припада, на пример – **а**) предметна лексика из семантичког поља ткачке делатности, која је и у новије доба била у Драгачеву развијена (упор. неке лексеме из корпуса Г. Комадинић: *бѡлук* 'шара на ћилиму (мотив) израђен руком на основи', *брѡдо* 'део разбоја за ткање'⁶⁷ и *брѡдило* 'део разбоја којим се учвршћује брдо', *бућма* 'врста веза на одећи', *витѣљѡш* 'дебљи памук који служи за потку и основу', *врањевина* 'вода са враном водом у којој се боји', *глѡт* 'начин ткања, без рељефне израде',⁶⁸ *ћуда* 'врста женске одеће, блуза', *кањура* 'пасма дебеле тежинове пређе', *паќуке* 'део влакна који остаје на огребачи после извла-

⁶³ О творбеним типовима топонима у Бањској хрисовуљи, па и о универбизацији као једном од типичних старих словенских топонимијских творбених типова в. Лома 2013: 239–266.

⁶⁴ Јовановић 1908: 313, 317, 374 итд.

⁶⁵ Из ауторкине бележнице. Примарну морфемску и творбenu структуру облички и семантички подударне лексеме, као и њену првобитну мотивацију објаснио је А. Лома поводом топонима Бањске хрисовуље *моѡгѡтъѣ*. Лексема је значајна и због тога што у својој основи чува једну такође архаизовану, апелативну лексему **soha* – 'рачве, рачваста грана; стуб, пагански кип'. У датом крајолику овај заселак заиста се и простире у виду рачвања појединих својих огранака, дуж заравњених коса планине Јелице.

⁶⁶ Јовановић 1908: 341, 378, 381.

⁶⁷ Комадинић (1992: 62) уз ову одредницу бележи и њену употребу у сврхе етимолошке магије, где се у обредима одвраћања градоносних облака као магијски предмет користи ткачко брдо и говори: „Стано устави волове, вамо су брда и долови, поломићеш кола и волове”.

⁶⁸ Овај ткачки термин среће се и као прилошки израз – 'лако, брзо, повољно (завршити неки посао)’.

чења власи' итд.);⁶⁹ **б**) пчеларства (упор. *воштина* 'исцеђено саће', *матичњак* 'ћелија у којој се леже матица', *прирастак* 'ситно саће прирасло за зидове кошнице или између рамова код кошнице сандучаре', *трнка* / *трмка* или *вршкарa* 'врста кошнице са непокретним саћем плетена од лозовог прућа, облепљена балегом, купастог облика',⁷⁰ *стџн* (*пчелињи*) 'кошница, место где пчеле обитавају', *дубина* 'шупље стабло у којем се пчелиње друштво после ројења само сместило' (: *дупсти*, *дубити*), *сандучара* 'кошница са покретним саћем у облику сандука', *каптар* 'купаст кров на кошници, обично од коре трешњевог дрвета', *ћерзџнка* 'кошница названа по пољском пчелару Ђерзону, једном од првих изумитеља кошнице са покретним саћем' итд.);⁷¹ **в**) земљорадње и сродних делатности (упор. лексеме којима се означавају делови воденица – *потџчара*: *јџз* 'водавађа којом се вода из већег воденог тока спроводи до воденице', *напер* 'брана, устава у већем воденом току ради акумулације воде и њеног преусмеравања у водоток јаза' (упор. поређење: *искрљџштио се као раќ из напера* 'избечити се, избуљити се; гледати широм отворених очију изражавајући чуђење, љутњу и сл. '), *чекџтало* 'комад дрвета причвршћен за горњи воденички камен који служи да жито равномерно пада из коша', *мучњак* 'сандук у који се хвата самлевено брашно' (упор. стсл. *лжкa* 'брашно'), *наприца* 'комад гвожђа преко кога се окреће воденички камен' и др.)⁷²; **г**) атмосферских појава (упор. нпр. драгачевске називе снежних падавина: *ишпрага* 'ситан град', *пршећи* (снег) 'сув снег погодан за возњу санкама', *југовина* 'време кад се снег топи; влажан снег', *цџлац* 'снег који је тек пао, који је неразгажен' итд.)⁷³ итд. Оваква детаљизација, односно веома густа мрежа класификационих назива, карактерише и друге области свакодневних делатности, предмета и појава из приватног живота драгачевских житеља.

Архаичност је присутна и у лексици која припада пољу традиционалне духовне културе, нарочито оне из претхришћанске старине, која означава нека митолошка бића (упор. нпр. *дрџкало* 'привиђење, утвара, приказа', *црвени ветар* 'демон који изазива истоимену болест'), разне профилактичке обреде, магијске радње и њихове актере (*вџровати* 'не радити неким радним даном због празноверја', *салијџвати стрџву*, *гџсити џгљевџе*, *излијџвати џлово*, *избџцити жџишкџ* (ради заштите од урока),⁷⁴ *бџјати на младџну* тј. у време младог месеца), *чињџрица* 'она која *чињџ*, (врача; врачара)'), табуисане

⁶⁹ Комадинић 1992: 60–88.

⁷⁰ У *вршкарaма* и *трнкама* пруће је оплетено око купасте конструкције коју чине савитљиве и жилавије младице дрвета, а њена вертикална оса својим врхом остављена је да вири изван кошнице и служи да се за њега кошница хвата приликом преношења. Купаст облик овакве кошнице, као и њен карактеристичан врх, могао се налазити у основи номинационог обрасца назива *вршкарa*. Назив *трнка* (покаткад и *трмка*) није сасвим јасан, али би могао бити мотивисан и карактеристичним поступком обавијања *трња* око саме кошнице, ради заштите од штеточина (глодара).

⁷¹ Сви примери пренети су из личне бележнице.

⁷² Исто.

⁷³ Исто.

⁷⁴ Обично ако неко у кући хвали или истиче неке поступке укућана, обилну летину, плодност животиња и сл.

животиње, имена умрлих и болести (испор. напред навођене *шѡран*, *бѡрнѡк*, али и неке друге – *нѡспомѡница* 'змија', *нѡјѡва* 'кукавица', *нѡвѡстица* 'ласица', *вѡсѡлник* 'неко ко је умро', *тѡмо ѡн* 'покојник', *мѡрија* 'болест (обично заразна)', *срдѡбоља* /*средѡбоља* 'дизентерија'⁷⁵ итд.), избегавање изговарања имена деце (упор. ...*онај мој јѡѡд*) или домаћих животиња (обично млечних крава) ради заштите од *зѡзора* 'урока', затим надевање профилактских имена (нпр. *Стана*, *Стамена*, *Станица* (да „стане” рађање женске деце), *Здравко*, *Гвозденија*, *Вук* и сл.) итд.⁷⁶ Сразмерно мали део дијалектизама из сфере народне духовне културе припада хришћанској традицији и предању: упор. нпр. *зѡпѡштѡти* 'почињати пост'⁷⁷, *крѡвѡк* 'ђаво' (: **krivъ*), *сѡдом* 'уселина, урвина, јама'⁷⁸ итд. Последња наведена лексема јавља се и у другим српским говорима, такође са негативном аксиолошком конотацијом (упор. *сѡдом* 'зло вријеме са снијегом', *Рјечник говора Проиђења*)⁷⁹ и сведочи како је назив легендарног библијског града који је Јахве уништио због његових грехова постао лексема са великим когнитивним и културолошким потенцијалом добивши нова значења и нове нијансе тих значења.⁸⁰

Трагове митолошког лексичког слоја налазимо и у драгачевској топонимији: упор. нпр. *Велес* – брдо и џемат у Д. Драгачеву⁸¹, *Вилино коло* – брдо у с. Тијање,⁸² *Пилатовићи* – село у Д. Драгачеву⁸³ (упор. *пѡлт* 'ђаво, препреден, окретан скоро као крилат' у Елезовићевом речнику, Радић 2010: 241), *Тројан* (Велики и Мали) – извори и потоци у Д. Драгачеву,⁸⁴ *Запис* – њива у с. Котражи,⁸⁵ *Џиновско гробље* – више микротопонима у Драгачеву⁸⁶. Народ у овом крају стара гробља зове *грчким*, *маѡарским*⁸⁷ или *ѡиновским* и везује их за предања о народима или митолошким прецима који су у давно време на овом простору пребивали.

⁷⁵ Дизентерија је у народу позната и као 'болест црева'. Наведени називи би се могли мотивационо повезати са наивним поимањем утробе као „средишта” тела, важног за све његове функције.

⁷⁶ Сви примери су пренети из ауторкиних личних белешки.

⁷⁷ Упор. *пѡштѡти се* 'журити, настојати', које Скок повезује са стсл. и цсл. *пѡтѡцѡти сѡ* 'хитати, поспешивати', 'подвизавати се' (СС: 491), као и придевом *тѡцѡ* 'празан' (упор. израз наше срца (јести) тј. 'јести наштину, на празан стомак' (Скок II: 618)).

⁷⁸ У нашој бележници, поред наведеног, јавља се и значење 'беспуће, беспутност'.

⁷⁹ Извор: Расковник, речничка платформа <<http://raskovnik.org/recnici/>>; упор. и *сѡдом* 'дуго-трајна провала облака, уљев кишани' (Петровић и др. 2013: 378).

⁸⁰ Упор. и рус. топоним *Содом* – назив села у Кировској и Саратовској области (извор: Википедија), апелатив *сѡдом* – 1. 'крајњи неред, беспоредак; гужва, врева'; 2. 'крајња распуштеност, разврат' (Т. Ф. Ефремова, *Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный*; извор: <<https://classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Efremova.htm?letter=18>>.)

⁸¹ Ерделановић 1902: 69, 159, 160 итд.

⁸² *Ibid.*, 20, 177, 179.

⁸³ *Ibid.*, 144, 152, 170 итд.

⁸⁴ *Ibid.*, 70, 153.

⁸⁵ *Ibid.*, 390.

⁸⁶ Ерделановић 1902: 77, 78.

⁸⁷ Микротопоним *Маѡарско гробље* – у селима Живица, Рти и Вича (Јовановић, *ibid.*, 396, 400, 404) може се довести у везу и са споменима о фамилијама *Маѡара*, *Маѡаревѡића* које се су се тако назвале по прецима повратницима из јужне Угарске, пребеглим тамо у време Кочине крајине и Карађорђевог устанка. Податак о томе чувају записи на надгробним споменицима (крајпуташима) које је Р. Николић сакупао по западној Србији (Николић 2018: 58).

3. Представљени дијахрони пресек лексичких слојева драгачевског говора, његових творбених и семантичких архаизама, културноисторијски конотираних развитака извесних значења, као и других лексичких појава које су у већој или мањој мери разматране – иако по примерима који ове језичке датости илуструју умногоме фрагментаран – може и на овако малом узорку показати сву сложеност, слојевитост, многоаспектност истраживања лексике дијалеката.

Тако важна особеност какав је лексички конзервативизам, напореда са динамичким и сталним развитком током језичке историје, даје дијалекатском вокабулару велики кумулативни потенцијал и омогућава да многе важне особености словенске и српске културно-језичке прошлости управо у њему остану сачуване. Иновативни елементи система, они који су се појавили током дуге језичке историје, пребивају истовремено са старим, исконским, што чини лексичку дијалекта, поготово у погледу њених морфемских и творбених образаца изразито варијантном, а сам систем постојан у израстању његових врло разгранатих деривационо-семантичких стабала.

За разлику од књижевног језика, а то је и наша анализа показала, лексички систем дијалекта одликује се и другачијом концептуализацијом света који окружује битак сеоског житеља, другачијом структуром когнитивне мреже и номинационом логиком – често повишено субјективистичком и антропоцентричном у озрачју различитих историјско-културних традиција, услова живота, привреде, делатности, свакодневних животних преокупација.

Свестан значаја дијалекатских лексичких ресурса за бројна питања историјске лексикологије, творбе и семантике, не само у српској него и у општесловенској перспективи, подједнако важних као и писани историјски језички извори – истраживач дијахронијског усмерења се овој лексичкој увек изнова мора враћати као матици, великом виру лексичког обиља, у неизгледном покушају да га освоји као „родно место” и свог властитог књижевног „(мета)језика”.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Аникин:** А. Е. Аникин, *Русский этимологический словарь*, св. 1–13, Москва: РАН, 2007–2019.
- Баук 2001:** С. Баук, *Зоонимија Драгачева у општесловенском контексту*, Београд: Филолошки факултет у Београду [необјављени магистарски рад].
- Бјелетић 2006:** М. Бјелетић, *Исковрнути глаголи: типови експресивних превербалних форманата (на српском и хрватском језичком материјалу)*, Београд: Институт за српски језик САНУ (Београд: Чигоја штампа).
- Влајић-Поповић 2011:** Ј. Влајић-Поповић, „Српска етимологија између дијахроније и дијалектологије”, у: *Граматица и лексика у словенским језицима : Зборник радова са међународног симпозијума*, Нови Сад – Београд, 323–336.

- Вук 1852:** Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник (1852)*, I–II, Сабрана дела Вука Караџића, књ. 11, Београд: Просвета, 1986.
- Гаговић 2004:** Светозар Гаговић, „Из лексике Пиве (село Безује)”, *Српски дијалектолошки зборник*, књ. LI, 1–312.
- Даничић:** Ђуро Даничић, *Рјечник из књижевних старина српских*, I–II–III, Београд: Вук Караџић, 1975.
- Драгачево 2010:** Драгачево. *Насеља. Порекло становништва. Обичаји* [прир. Б. Челиковић], Београд: Службени гласник.
- Ђукановић 1995:** П. Ђукановић, „Говор Драгачева”, *Српски дијалектолошки зборник*, књ. XLI, Београд: САНУ.
- Ердељановић 1902:** Јован Ердељановић, „Доње Драгачево (антропогеографска проучавања)”, *СЕЗб I*, Београд, 1–217.
- ЕРСЈ:** *Етимолошки речник српског језика* [уред. А. Лома], Београд: Институт за српски језик САНУ (Београд : Чигоја штампа), 1–3, 2003–2008.
- ЕССЈ:** *Этимологический словарь славянских языков*, т. 1–41, Москва: Наука, 1974–2018.
- Железњак 1979:** И. М. Железњак, „Об одном случае бинаризма в гидронимии Украины”, *ОЛА. Материалы и исследования 1977*, Москва.
- Јовановић 1908:** Коста Јовановић, „Горње Драгачево (антропогеографска проучавања)”, *СЕЗб XI*, Београд, 311–426.
- Клепикова 1974:** Г. П. Клепикова, *Славянская пастушеская терминология. Ее генезис и распространение в языках карпатского ареала*, Москва.
- Комадинић 1992:** Г. Комадинић, *Ткачка лексика Драгачева*, Београд: Научна књига.
- Куркина 2012:** Л. В. Куркина, „К проблеме интерпретации лексических изоглосс”, *Praslovanska dialektizacija v luči etimoloških raziskav*, Ljubljana.
- Лома 1985:** А. Лома, „Из топонимије Србије”, *Ономатолошки прилози*, књ. VI, Београд, 105–118.
- Николић 2018:** Р. Николић, *Камена књига предака. О натписима са надгробних споменика западне Србије* [2. издање], Чачак: Народни музеј.
- ОЛА:** *Общеславянский лингвистический атлас* <<http://www.slavatlas.org/publications.html>>.
- Петровић и др. 2013:** Драгољуб Петровић, Ивана Ћелић и Јелена Капустина, „Речник Куча”, *Српски дијалектолошки зборник*, књ. LX, 1–461.
- Петровић/Капустина 2011:** Драгољуб Петровић и Јелена Капустина, „Из лексике Качера”, *Српски дијалектолошки зборник*, књ. LVIII, 1–336.
- Поповић 2007:** И. Поповић, *Историја српскохрватског језика*, Београд: Требник.
- Радић 2010:** П. Радић, *Копачички говор: Етнографски и културолошки приступ*, Београд: Етнографски институт САНУ.
- Расковник:** српски лексикографски портал <<http://raskovnik.org/>>.
- РСАНУ:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, 1959– [20. том публикован 2017. године].

- Скок:** Р. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb: Matica hrvatska, 1971–1974.
- СС:** *Старославянский словарь, по рукописям X–XI веков* [ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерка, Э. Благова), Москва: Русский язык, 1994.
- Станишић 1995:** В. Станишић, *Српско-албански језички односи*, Београд: САНУ.
- Стијовић 2014:** Р. Стијовић, *Речник Васојевића*, Београд: Чигоја штампа.
- Стипчевић 1992:** Н. Стипчевић, „Етимолошке белешке. Романизми у пастирској терминологији Срема”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XXXV/1, 41–43.
- Толстојеви 1981:** С. М. Толстая и Н. И. Толстой, *Заметки по славянскому язычеству. 5. Защита от града в Драгачеве и других сербских зонах* // СБФ, 44–120.
- Ћупић 1997:** Драго Ћупић и Желько Ћупић, „Речник говора Загарача”, *Српски дијалектолошки зборник*, XLIV, 3–576.
- Фасмер 1986/1987:** М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, I–IV, Москва: Прогресс.

Снежана П. Вучкович

ИЗ ДИАЛЕКТНЫХ ЛЕКСИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ
(ЛЕКСИКА ДРАГАЧЕВО В ДИАХРОННОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ)

Резюме

Диахронный разбор основных лексических слоёв говора Драгачево, его словообразовательных и семантических архаизмов, культурно связанных семантических развитий и других лексических особенностей – хотя и фрагментарен по объёму лексического материала который иллюстрирует определённые лексические явления – показал большой кумулятивный потенциал, который лексика диалекта носит в неразрывном и длительном единстве своих консервативных и инновационных потоков. Анализ некоторых особенностей лексической системы Драгачево подтвердил хорошо известную важность, которую диалектизмы в общем имеют для исторически направленных исследований в лексикологии, будь их основы сравнительно-исторические, ареальные, типологические, этнолингвистические или другие.

Рајна М. ДРАГИЋЕВИЋ*
Милош В. УТВИЋ**
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

ПЕСНИЧКИ РЕЧНИК ИРЕНЕ ГРИЦКАТ

У раду се бавимо избором лексике Ирене Грицкат у збирци песама *Циклоида* и указујемо на везу између њене поезије, посебно лексике у њој, са закључцима у њеним лингвистичким истраживањима и размишљањима у есејима које је посветила науци. У раду се објављује и фреквенцијски речник аутосемантичних лексема употребљених у овој збирци, чиме се та лексика даје на увид читаоцима и омогућава лакши приступ за даљу анализу.

Кључне речи: Ирена Грицкат, мисаона поезија, фреквенцијски речник, лексика, лексикологија, лексикографија, српски језик.

1. Уводна РАЗМАТРАЊА. Прошле године (2019), навршило се десет година од смрти уваженог српског лингвисте, академика Ирене Грицкат. За њом је остала библиографија од 260 библиографских јединица, коју углавном сачињавају лингвистичка истраживања, али и есеји, преводи, аутобиографија, збирка песама. Ирена Грицкат је била врсни лексикограф, али и уважени стручњак за српски језик панхронијске оријентације. Бавећи се и савременим српским језиком и историјом језика, усавршавала је и сопствену лексичку креативност. Томе је додатно доприносила чињеница што је била билингвална (исп. нпр. Арсењев 2010), па је своју лексику захватала из два словенска језичка изворишта. Када се све ове чињенице узму у обзир, тешко је остати равнодушан према збирци песама Ирене Грицкат, а радозналост и очекивања велика су и пре него што се читалац посвети њеним стиховима.

Предмет овог рада, у ширем смислу, представља лексика у збирци песама *Циклоида* Ирене Грицкат (Београд: Народна књига, 2002). Збирку сачињава 28 песама. Део уводне студије у зборнику радова Ирене Грицкат (Драгићевић 2020б: 9–45, о И. Г. као песникињи: 33–40) посветили смо углавном творбеном аспекту лексике из ове збирке, као и степену њене потврђености

* rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs

** milos.utvic@fil.bg.ac.rs

у постојећим речницима српског језика. Циљ овога рада јесте двојак. На једној страни, покушаћемо да покажемо до које мере је Ирена Грицкат кроз своју поезију показала основно начело духовног живота о којем је писала у неким својим радовима (исп. нпр. Грицкат 1986), а које подразумева да су уметност, наука, религија и сви остали облици духовности повезани истим нитима, истим покретачима и потрагом за истим истинама. У песмама Ирене Грицкат откривамо исте идеје о којима је писала у својим есејима о науци, као и у својим лингвистичким радовима, а оне су нарочито читљиве кроз лексику тих песама. Други циљ овога рада јесте да се представи фреквенцијски речник аутосемантичних лексема (именица, придева, глагола и прилога) из песничке збирке Ирене Грицкат и да се тиме омогуће даља истраживања ове необичне, пажљиво одабране лексике.¹

2. ПРИПРЕМА КОРПУСА. Корпус песама збирке *Циклоида* (у даљем тексту: корпус) настајао је у неколико корака. Студенти Катедре за библиотекарство и информатику су у оквиру предмета Дигитални текст 2 добили као задужење да прекуцају текст са фотографија страница збирке, тако да се јасно могу идентификовати стихови, строфе и наслови песама. Добијени текстови су спојени, кориговани и анотирани. Најпре је примењена аутоматска анотација структуре на неколико нивоа (корпус, песма, наслов песме, строфа, стих) применом XML-елемената (*body, div, head, lg, l*), при чему су структурни нивои аутоматски нумерисани (вредност XML-атрибута *id*) ради касније лакше идентификације и екстракције строфа и стихова који садрже одређену лему. Проналажење стихова који садрже одређену лему захтевало је и морфолошку анотацију корпусних речи, ограничену на придруживање информација о одговарајућој лем и врсти речи. Током морфолошке анотације искоришћен је систем електронских морфолошких речника (у даљем тексту: СМР), чији су аутори Цветана Крстев и Душко Витас (Крстев 2008), при чему су комбиноване аутоматска и ручна морфолошка анотација на следећи начин:

1) Коришћењем алата Unitex (Помије 2016) направљен је пресек текстова корпуса и СМР-а, на основу чега су одређена два скупа: 1) скуп одредница СМР-а чији облици хомографски одговарају некој текстуалној речи у корпусу („корпусне речи препознате СМР-ом”) и 2) скуп корпусних речи које хомографски не одговарају ниједној одредници СМР-а („непрепознате корпусне речи”). Пошто је речник „препознатих корпусних речи” подскуп СМР-а, непосредно је генерисан његов дериват, састављен од тројки облика (корпусна реч, врста речи, лема). При томе су се у речнику „препознатих корпусних речи” нашле и леме које су заиста присутне у корпусу, али и оне које заправо нису, већ случајно имају облик који је хомографски исти као нека корпусна реч. Речник „препознатих корпусних речи” потом је допуњен „непрепознатим корпусним речима” (укупно 181) којима је ручно придружена информација о лем и врсти речи. Тако добијени речник означаваћемо у даљем тексту као „проширени речник корпуса”.

¹ Корпус за ово истраживање, као и фреквенцијски речник начинио је и у раду описао Милош Утвић, а лексичке анализе обавила је и описала Рајна Драгићевић.

2) С обзиром на то да је корпус релативно мали (педесетак страница текста) и да је током корекције прекуцани текст у целини прочитан, из „проширеног речника корпуса” елиминисане су поједине леме ниске учесталости за које се поуздано знало да их нема у речнику. Елиминисане су, пре свега, леме којих нема у корпусу, а чији се облици хомографски поклапају са облицима високофреквентних лема, како би се касније смањиле исправке после аутоматске аотације. На пример, ниједна корпусна реч *ми* није облик глагола *мити*, већ лична заменица *ми*; свака корпусна реч *ли* је представљала речцу, а не облик глагола *лити*; корпусна реч *сад* је увек коришћена као прилог, а не као именица итд.

3) Укрштањем корпуса и „проширеног речника корпуса” свакој корпусној речи је аутоматски придружен један или више парова (лема, врста речи), а потом су ручно елиминисани сувишни парови на основу контекста корпусне речи. У појединим случајевима, када је у „проширеном речнику корпуса” постојао само један могући пар (лема, врста речи) који се могао придружити корпусној речи, на пример (*распрснути*, глагол) за корпусну реч *распрснућу*, на основу ширег контекста се показало да то не мора бити исправан пар (*распрснуће*, именица) који није био присутан у коришћеној верзији СМР-а. Пошто се унапред знало да ћемо анализу корпуса ограничити на именице, глаголе, придеве и прилоге, у појединим случајевима вишезначности, где је било потребно одлучити се да ли је нешто предлог, речца или везник, питање врсте речи је остало неразрешено.

Анализом структурно и морфолошки анотираног корпуса израчуната је расподела лема и корпусних речи (облика) по различитим врстама речи (Табела 1), одређене учестаности лема и генерисане три верзије фреквенцијског речника корпуса у зависности од начина сортирања (алфабетски сортиран речник по леми, обратни речник и фреквенцијски речник сортиран по опадајућој учестаности).

Табела 1: Расподела лема и корпусних речи (облика) по различитим врстама речи

Токени	Корпусне речи	Интерпункција
5.274	4.112	1.162
Врста речи	Број лема	Број облика
Именице	649	1.054
Глаголи	396	819
Придеви	400	554
Прилози	121	305
Заменице	38	405
Бројеви	4	20

Предлози	36	360
Везници	21	348
Узвици	5	7
Речце	15	195
Неразрешено	5	45
Укупно	1.690	4.112

3.1. ОДРАЗ НАУЧНОГ МИШЉЕЊА НА ПОЕЗИЈУ. Песмама академика Ирине Грицкат може се приступити из више угла. Нас је заинтересовала чињеница да их није написао прави песник, што значи да представљају емоционални и интелектуални експеримент Ирине Грицкат. Оне су производ мисаоне игре једног научника, а не песника, и зато су другачије – оригиналне, посебне, препознатљиве по личном печату, настале с идејом да не буду објављене,² непланирано „излетеле” из душе научника пребогато емоционалношћу, колико и идејношћу.

Други разлог због којег ове песме привлаче пажњу лежи у чињеници да је њихов аутор био врсни лексикограф Речника САНУ, лексички најразноврснијег и најбогатијег речника савременог српског језика. Професионална оријентисаност на лексичко значење и на избор праве речи више је него очигледна у избору лексике у песмама. Већ при првом сусрету са било којом песмом, читаоцу постаје јасно да у крупном плану није само њен садржај већ и начин на који је он обликован. Висок ниво лексичке истанчаности не може остати непримећен, а повремено чак и доминира над садржајем песме.

У свим видовима духовног стваралаштва, у науци, уметности, религији, Ирина Грицкат је увиђала јединствене принципе. Проналазила је везу између математичког и језичког мишљења, учила је тачке у којима се сусрећу Ајнштајн, пишући о науци, и владика Николај Велимировић, размишљајући о православљу (исп. Драгићевић 2020б: 29). Бавећи се уметношћу, пишући поезију, Ирина Грицкат је примењивала своја научна (лингвистичка и ванлингвистичка) начела. Један од разлога за испитивање њене поезије јесте и проналажење тих подударности и метода које је употребила како би своју најдубљу мисаоност прелила у поезију, односно научну идеју у уметнички доживљај.

Многа интересовања Ирине Грицкат немају везе са лингвистиком. Једна од њених преокупација јесу загонетке космогоније и размишљања о почетку настанка живота. О томе она размишља кроз своје есеје, на необичан научно-уметнички начин, интуитивно, радознано, али залазећи и у филозофију,

² Ирина Грицкат је подстицај за објављивање својих песама добила од Васе Павковића, колеге и пријатеља, лексикографа који је заједно с њом радио на Речнику САНУ, а који је као уредник библиотеке Алфа: Поезија Народне књиге, године 2002, објавио њену збирку песама *Циклоида*.

физику и математику. Нека од тих размишљања објавила је у есеју *Легенде о почетку* (Грицкат 1986):

Није било мало оних чија је мисао допирала до једне наизглед величанствене, а у ствари, у самој чињеници конциповања, наивне двоумице. Морао је, гласи она, постојати почетак, јер се друкчије не може замислити – али је и пре почетка морало постојати нешто, јер се друкчије не може замислити. Ни једно ни друго се не може замислити, ни тако ни овако, пошто и једно и друго, у последњем исходу, вуче и у несмисао и у нову тајну. Поставака о свеопштој узрочности мудра је ствар, али залуд сва мудрост, када се ни почетак ни крај тог узрочног ланца не сагледавају. Међутим, најмање ћемо погрешити ако признамо да је наивно разрешавати све ово: недостаје нам нека координата ума, нека димензија логике (Грицкат 1986: 85–86).

Ирена Грицкат била је задивљена и замишљена над тим недостајућим „координатама ума, димензијама логике” и веровала је да се емоцијом може досегнути оно што се не може разумом:

И мислимо, упорно мислимо – како је то могло да се са потпуног мрака небића наједном нешто помери, да се намрешка та прва млечна копрена? Некога је ово питање упућивало у поезију, некога у религију, најсмелијег у несавладљиво чезнуће [...] Ми, који се тиме не бавимо, можемо само неким поетским уосећавањем, а не умом да прихватамо ове податке. Ево, читамо: иза тек једне звезде која сија у Великим Колима констатује се постојање око милион галаксија. А једна галаксија – то је обухват чији пречник може достигати бајовите димензије: на пример, једна радио-галаксија у Малом Лаву има такве титанске размере да и сама светлост путује по њој с краја на крај читавих двадесет милиона година (Грицкат 1986: 86–87).

Пишући о прапочетку, Ирена Грицкат (1986) спомиње *првобитне разлоге, свемирске дубине, неизрециве брзине, извидницу послату у небиће, поноре којих се није дотакао ниједан облик постојања, пулсирање Васионе, пробијање људи ка тајни почетка, закорак у трајање*, покушаје да се *сљушти офизикаљност са чудесности прапочетка, безбојни и безоблични хаос, прапочетни амбис*. Повезала је Платонове *Дијалоге* и постулате астрофизике, Зевса и Њутна, легенде и науку, Библију и Буду.

И сва та размишљања о недокучивом и прапрвом прелила је и у своју поезију, нарочито у песму *Казивање гностичара Василида о постању Свемира*.

Пре првих дрхтаја и првих мена,	То једно нешто, нечега Дубина,
Пре свих почетака и свих кончина,	Предвечна, предстворена.
У незамислива, у тамна правремена	У својој самотничкој боли
Предбивствоваше једино Дубина,	Зажелела је она пламсај неког
	непознатог жара,
	И почела је најзад светове да ствара
	– Јер није имала овако шта да воли.

У 20 најфреквентнијих именица у песмама из збирке *Циклоида* спадају следеће: 1. *ноћ* (20), 2. *Бог* (12), 3. *душа* (11), 4. *земља* (11), 5. *небо* (11), 6. *звезда* (9), 7. *крај* (9), 8. *Месећ* (9), 9. *људи* (7), 10. *море* (7), 11. *мрак* (7), 12. *свет* (7), 13. *човек* (7), 14. *вал* (6), 15. *век* (6), 16. *глава* (6), 17. *зора* (6), 18. *љубав* (6), 19. *мисао* (6), 20. *обруч* (6), *пут* (6), *сан* (6), *стаза* (6), *сунце* (6), *тама* (6).

Већ сам списак најучесталијих именица наговештава мисаони карактер песама из збирке *Циклоида*, али оцртава и њихов основни тематски и емоционални колорит, а то су усамљеност и туга. О томе нарочито сведочи најфреквентнија именица *ноћ*, као и њени синоними *мрак* и *тама*, који такође припадају листи најучесталијих именица. *Ноћ*, *Бог*, *душа*, *земља*, *небо* ... сликају амбијент у којем Ирена Грицкат смешта садржаје до којих долази „уосећавањем сазнатог“.

Ноћ је у песмама Ирене Грицкат најчешће употребљена у свом основном значењу – *део дана од заласка до изласка сунца*. Експресивност се постиже придевима који у садејству с именицом *ноћ* дочаравају тишину, тугу и безнадежност. *Ноћ* је *мркла*, *беспробудна*, *отајствена*, *жална*, *тиха*, *пуста*, *јесења*, *тамна*, *поларна*, *бесконачна*.

- *Поларна ноћ нема краја* (41)³.
- *Поново тамна ноћ без зоре* (38).
- *Где тоне свет ка пустој ноћи* (38).
- *Ту нема речи, нема стиха, ноћ је тиха* (32).
- *И све је ноћ, и бездан све је* (20).
- *Не шуште сенке. Ноћ је беспробудна* (16).
- *Тишина мрклу ноћ не буди* (5).

Дуга, тамна *ноћ* која нема краја, у коју се тоне, у којој се ћути, бездан као понор без дна и без-дан у којем никад не свиће – то је свет у којем се рађају мисли и осећања усамљене песникиње. Такав амбијент буди њене асоцијације на појаве које су изван онога што постоји, што јесте. Један од начина на који их дочарава јесу творенице са компонентом *без-*: *безвучје*, *безгласје*, *безбрижје*, *безнађе*, *бесмрће*, *беспуће*, *бесповрат*. За разлику од предлошко-падежних конструкција *без гласа*, *без наде*, *без бриге*, којима се одређује стање које прати време вршења радње, чини се као да грађењем именица од ових конструкција настају бесконачна стања, чије трајање и ефекат надилазе човекове способности праћења и разумевања:

- *Сиренина песма у безвучје тоне* (45).
- *Изгнан би човек из вишијега раја / и безбројне веке кроз незнађа траја* (28).
- *И тамо, у бесмрћу, стоје њих двоје* (37).
- *У бесповрат ишле су лађе* (47).

Сличан се ефекат недокучивости добија и употребом придева *безбројан*, *безмеран*, *бесконачан*, *бескрајан*, *беспробудан*:

- *И безбројне веке кроз незнађе траје* (28).
- *Има вас много у безмерној бездани* (28).
- *У пучину клизнула стрмо и чемерно / у валовље безмерно* (45).
- *Дух усамљен жељно слуги / бесконачну плавет зрачну* (26).
- *Тамо, у гобању бескрајних вала* (45).

³ Број у загради иза стихова који се наводе у овом раду представља страницу у збирци *Циклоида* са које је стих преузет.

Утисак непојмљивости појаве постиже се и твореницама са префиксом *пра-*: *правреме, праисконски, прапрви*:

- У незамислива, у тамна **правремена** / Предбивствоваше једино дубина (6).
- Он дозва неке чудесне бионе / Из **праисконске** таме (32).
- Треба да властиту створеност волимо / Те да се **Прапрвом** захвално молимо (10).

Творенице са компонентама *пред-*, *над-* и речцом *не-* у песмама Ирине Грицкат, као и оне на *без-* и *пра-*, о којима је било речи до сада, такође су послужиле за именовање апстрактних, тајанствених, недокучивих, оностраних појава: *предвечан, предстворен, предбивствовати, надоблачни, натчујни, натчулни, надмучити; небит, небиће, недосежан, неизбројив, неизбројан, немерни, неохватан, непребројан, несвагдањи, непојмљиво, невид-путања*:

- То једно нешто, нечега Дубина / **Предвечна, предстворена** (6).
- **Предбивствоваше** једино Дубина (6).
- Прати нас **натчујни** звон (21).
- Слушај тај напев, **натчулни** и бајни (28).
- Жели мишљу дотакнути / истинитост **надоблачну** (26).
- Муку ће умети Господов син да **надмучи** (7).
- Саздана тамо, у космичкој **небити** (10).
- Где опет тихо у **небиће** тоне (40).
- За туђег жала присен **недосежни** (40).
- Бог смисли кружне, **неизбројиве** / Скаларе ,дуге, кретње, бројеве (32).
- И отиде светица срна на сребрне **невид-путање** (22).

Оваква лексика привлачи пажњу и у семантичком смислу, јер је речници најчешће не бележе, има широко и нејасно значење и углавном спада у оказионализме. Међу лексемама које нису забележене у речницима савременог српског језика, а спадају у круг речи за недокутиве појаве, својства, стања, налазе се и ове: *беспробудан, ванразумски, даљнослутни, надмучити, надчујни, невид-путања, прапрви, предбивствовати, предвечан, предстворен*.

3.2. Одраз схватања о ЕКСПРЕСИВНОЈ КОЛОКАЦИЈИ НА ПОЕЗИЈУ. Ирина Грицкат је у своје стихове уградила и нека начела о којима је писала размишљајући о семантичким законитостима. Она је често истраживала синтагматски утицај који лексеме врше једна на другу, утичући једна другој на значење на начине који се понекад не могу лексикографски описати:

Речи могу да се употребљавају неограничено разнолико при слободном третирању њихових семантичких врела. Практично свака реч (осим граматикалних и помоћних) вероватно може да има неку померену службу – и сама фигуративна, а делимично у фигуративном окружењу, при чему је често тешко рећи шта од тога двога на шта утиче еманирајући у правцу оног другог своју сликовитост (Грицкат 2020 [1997]: 72).

Ирина Грицкат је често у својим радовима наводила примере из књижевности у којима се заједно појављују речи које су, како она каже, „у сукобу из

кога резултира опште померање значења и стилска маркираност” (Грицкат 2020 [1967]: 397). То су случајеви који резултирају „некохерентношћу буквалног значења и оног које се према положају у тексту очекује” (Грицкат 2020 [1967]: 397). Овакве појаве она назива *метасемијом*. Наводи и објашњава бројне лексичке спојеве у којима се, на пример, на именицу наслања друга именица у облику посесивног генитива, чији се спој „не може толерисати без стилског ефекта”: *крпе облака*. Следећи тип необичног споја представља колокација коју сачињава прелазни глагол и неодговарајући објекат: *снег засипа тишину*. У посебну групу Ирена Грицкат издваја лексичке спојеве с неочекиваним глаголом: *бубао је кроз парк* (уместо: *ходао је кроз парк* и *бубао* или *ходао је кроз парк бубајући*). Пажњу јој привлачи и неочекивани прилог уз придев или глагол: *врело виолетан ваздух* (исп. Грицкат 2020 [1967]: 397–398).

На више места, Ирена Грицкат наглашава да се значење „догађа”. Оно се рађа из лексичких спојева и понекад га је веома тешко прецизно, научно одредити јер га прималац прихвата и развија све његове слојеве и „присенке”, више интуитивно и емоционално него рационално. Због тога се лексикограф понекад налази у немогућој ситуацији да опише значење лексеме које обликује одређени контекст и које је непоновљиво у другим контекстима. Пред њим је задатак да „идентификује концепцију (или више њих) која је у дату реч нашем свешћу уграђена” (Грицкат 2020 [1997]: 69–70).

Уз прозор се прислонила бледа сенка зоре – све то представља ’варничење’ између речи, ’пробојна смисаона пражњења’, која су и некоректна при критеријуму буквалности, и изазовна за уметничко чуло. [...] А када Васко Попа описује *белутак* који је хитнут у ваздух, па је ишчекао, ’на земљу се није вратио, на небо се није попео... ено белутка ни на небу ни на земљи, самог себе слуша међу световима свет’, то није приопштавање ни стварних приказа и слика [...] белутак се овде не везује ни за шта од наше истовремене когниције, па опет изазива неку менталну, или неку емотивну реакцију, он је алегорија, симбол, подсећа на нешто неуловљиво, чак ствара емпатију. Значи да и та реч опет нешто *значи* узета заједно са својим реченичним одн. ширим контекстуалним окружењем (Грицкат 2020 [1997]: 72–73).

Тим сукобима неочекиваних лексичких избора користила се Ирена Грицкат у својим стиховима сликајући тако то нешто неуловљиво што изазива менталну и емотивну реакцију.

Ветар у њеним стиховима тече, сањари, арлауче, пљушти:

- *И кружи, и кружи безбрижни ветар и тече* (7).
- *Лахори путем [ветар], сањари* (7).
- *Ветар арлауче, вије и тули* (41).
- *Кад пљушти ветар, кад киша веје* (20).

Емоције, стања и особине персонификују се, а тим оживљавањем постиже се изразита експресивност:

- *Можда за свим тим и мудрост се ваља* (13).
- *Из њих се плаха знатижеља точи* (16).
- *И оде ужас, постиђен и глуп* (18).

- *И поче немир да му душом бриди* (32).
- *Иза светлог виђења зна да свене нада* (43).

Оживљавају се и појаве:

- *Песма се разноси као да уздише* (28).
- *Видиком броче сивих магла власи* (40).
- *Расвиће још се није зачело* (43).

Неким именицама додају се неочекивани придеви: *безбрижни ветар, гранитни завет, привид бледожути, плаха знатижеља, разбуктали дани, натчујни звон, распрсла сазвежђа*.

Бавећи се лексикографијом, дефинишући значења речи, Ирина Грицкат се суочавала са значењима која се не могу обухватити дефиницијом. У својим научним радовима покушала је да таквим појавама додели лингвистички опис и објашњење. Оно што је описала у својим научним студијама демонстрирала је у својим стиховима, па тако поново пратимо једну од идеја Ирине Грицкат којој се стално враћала – да је духовни живот монолитан и да човек тражи одговоре на основна питања свог постојања и онда када се бави научним истраживањем, и када ствара уметничко дело и када у религији покушава да спозна себе.

3.3. Одроз схватања о ЕКСПРЕСИВНОЈ ТВОРБИ РЕЧИ НА ПОЕЗИЈУ. Као што законитости које на неочекиван начин могу повезивати речи у синтагме и реченице, тако и неочекивани спојеви творбених морфема могу произвести унутрашњи сукоб који доводи до снажне експресивности:

Не само што спојеви самосталних речи могу стварати спецификоване значењске асоцијације уколико те речи по реалној логици ствари нису за спајање, него такве асоцијације могу производити и делови сложеница одн. изведеница, префикси и суфикси. Питање је само од ког момента одиста почињу да се остварују стилске појаве. [...] За посебни одабир суфикса нађени су код Ђонових примери: *крововље* (м. *кровови*), очигледно са упирањем на скупину, збијеност *кровова*, као што би било у случају *бродовље* за разлику од *бродови* (Грицкат 2020 [1967]: 399).

И баш тим тумачењем изнетим у научном раду одгонетнућемо због чега Ирина Грицкат у својој поезији користи збирне именице *брежје, звуковље, валовље* уместо знатно учесталијег плуралног облика *брегови, звукови, валови*. И она је имала потребу да „упире на скупину, збијеност”:

- *Он ћути стрљиво у свом том лудом звуковљу* (30).
- *У пучину клизнула стрмо и чемерно / У валовље безмерно* (45).
- *Жар-птица преко брезја лети* (16).

Ирина Грицкат је у својим песмама често оживљавала или први пут градила именице на *-је* које означавају човекова стања (*безнађе, безбрижје, безгласје, бесмрће*) или атмосферска стања, доба дана (*обзорје, запонође, раздање*).

Чини се као да је за потребе своје поезије та стања концептуализовала (и) као простор:

- *Зурећи у запоноћје тамно* (16).
- *Сиренина песма у безвучје тоне* (45).
- *Обруч, хитнут у раздања* (49).
- *И тамо, у бесмрћу, стоје њих двоје* (37).
- *У безгласју чаме* (32).
- *Где одзвучи среће у безбрижју звоне* (45).
- *У источном обзорују васионе* (40).

У неким случајевима просторно значење је сасвим очигледно, када се, на пример, птичије гнездо назива *укрићем*, чиме се истиче да је то место које служи за скривање: *Нежно је скупљала попале птиће / носила тихо у своје укриће*.

Ирена Грицкат је на тај начин, користећи творбени потенцијал суфикса *-је* за грађење именица са месним значењем (нпр. *прибрежје, загорје, забрђе, поречје*), оживела, „опросторила” стања без гласа, без смрти, без бриге, без звука и дала им могућност да буду пространства изван човека, у које човек може крочити и сасвим се утопити у њих, јер је желела да их представи као пространија од човека. Зашто је баш употребила суфикс *-је*, а не неки други суфикс за грађење именица са просторним значењем? Одговор би се могао потражити у чињеници да су предлошко-падежне конструкције склоне везивању за суфикс *-је*, што се не односи на све остале суфиксе који служе за грађење именица са просторним значењем.

Сличан ефекат судара домена постиже се када се просторним суфиксом или просторном употребом суфикса означава време. Ако се време концептуализује као простор, у њега се може крочити, оно се може посматрати из даљине, у њега се може убацили предмет, па се том игром послужила и Ирена Грицкат.

4. Закључак. У овом раду тражили смо и пронашли оправдања за три аспекта избора, настанка и заједничке употребе лексике у поезији Ирене Грицкат. У првом делу анализе повезали смо научно-уметнички есеј Ирене Грицкат о постанку Космоса са њеним песмама у којима се бави истом темом. Задржали смо се на лексици (углавном оказионалној) коју је осмислила и употребила како би дочарала стање недокучивости, несазнатљивости, апсолутне удаљености.

У другом делу анализе скренули смо пажњу на лингвистичко истраживање Ирене Грицкат о синтагматским лексичким односима и начинима на које они утичу на значење лексема које сачињавају неочекиване, ретке, необичне колокације. Запажања из тог рада повезали смо са експресивним колокацијама које је Ирена Грицкат „произвела” у својим песмама, а затим смо, наводима из научних радова, објаснили њихову мотивисаност.

У трећем делу анализе повезали смо запажања и закључке Ирене Грицкат о експресивним спојевима творбених морфема приликом грађења лексема и такве, необичне, оригиналне спојеве између префикса и мотивних речи

које је употребила у својим песмама. У научним истраживањима открили смо, дакле, њену мотивацију за грађење речи у поетском тексту.

ИЗВОР

Грицкат 2002: Ирина Грицкат, *Циклоида*, уредник Васа Павковић, Београд: Народна књига – Алфа.

ЛИТЕРАТУРА

- Арсенъев 2010:** Алексей Борисович Арсенъев, „Заметки о билингвизме Ирины Георгиевны Грицкат-Радулович”, *Русский язык как инославянский*, выпуск II, главни редактор Б. Станкович, Белград: Славистическое общество Србије, 84–95.
- Грицкат 1986:** Ирина Грицкат, „Легенде о почетку”, *Летопис Матице српске*, јануар 1986, год. 162, књ. 437, св. 1, 85–98.
- Грицкат 2020 [1967]:** Ирина Грицкат, „Шта све значи значити”, у: *Кругови Ирине Грицкат (семантичко-граматичка истраживања савременог српског језика)* (ур. Рајна Драгићевић), Београд: Савез славистичких друштава Србије, 69–77.
- Грицкат 2020 [1997]:** Ирина Грицкат, „Стилске фигуре у светлу језичких анализа”, у: *Кругови Ирине Грицкат (семантичко-граматичка истраживања савременог српског језика)* (ур. Рајна Драгићевић), Београд: Савез славистичких друштава Србије, 385–401.
- Драгићевић 2020а:** Рајна Драгићевић (ур.), *Кругови Ирине Грицкат (семантичко-граматичка истраживања савременог српског језика)*, Београд: Савез славистичких друштава Србије.
- Драгићевић 2020б:** Рајна Драгићевић, „Научни и уметнички кругови Ирине Грицкат”, *Кругови Ирине Грицкат (семантичко-граматичка истраживања савременог српског језика)*, уводна студија, Београд: Савез славистичких друштава Србије, 9–45.
- Крстев 2008:** Svetana Krstev, *Processing of Serbian – Automata, Texts and Electronic Dictionaries*, Belgrade: Faculty of Philology, University of Belgrade.
- Помије 2016:** Sébastien Paumier, *Unitex 3.1. User Manual*. <http://unitexgramlab.org/releases/3.1/man/Unitex-GramLab-3.1-usermanual-en.pdf>.

Прилог 1: Фреквенцијски речник именица, глагола, придева и прилога у збирци песама *Циклоида* Ирене Грицкат (2002)

јесам, гл. (130)	бити, гл. (34)	знати (се), гл. (24)	хтети, гл. (22)
хтети, гл. (22)	ноћ, им. (20)	где, прил. (19)	све, прил. (17)
све, прил. (17)	немати, гл. (15)	тамо, прил. (15)	још, прил. (14)
још, прил. (14)	бог, им. (12)	имати, гл. (12)	већ, прил. (11)
већ, прил. (11)	видети, гл. (11)	душа, им. (11)	земља, им. (11)
земља, им. (11)	моћи, гл. (11)	небо, им. (11)	први, прид. (11)
први, прид. (11)	сад, прил. (11)	волети, гл. (9)	звезда, им. (9)
звезда, им. (9)	крај, им. (9)	мало, прил. (9)	Месец, им. (9)
Месец, им. (9)	гледати, гл. (8)	други, прид. (8)	ићи, гл. (7)
ићи, гл. (7)	једном, прил. (7)	људи, им. (7)	море, им. (7)
море, им. (7)	мрак, им. (7)	последњи, прид. (7)	свет, им. (7)
свет, им. (7)	стајати, гл. (7)	стати, гл. (7)	ту, прил. (7)
ту, прил. (7)	човек, им. (7)	чудан, прид. (7)	чути, гл. (7)
чути, гл. (7)	вал, им. (6)	век, им. (6)	глава, им. (6)
глава, им. (6)	дати (се), гл. (6)	зора, им. (6)	кад, прил. (6)
кад, прил. (6)	љубав, им. (6)	мисао, им. (6)	морати, гл. (6)
морати, гл. (6)	најзад, прил. (6)	никад, прил. (6)	обруч, им. (6)
обруч, им. (6)	опет, прил. (6)	отићи, гл. (6)	пут, им. (6)
пут, им. (6)	рећи, гл. (6)	сан, им. (6)	слушати (се), гл. (6)
слушати (се), гл. (6)	стаза, им. (6)	сунце, им. (6)	тама, им. (6)
тама, им. (6)	газда, им. (5)	далеко, прил. (5)	дан, им. (5)
дан, им. (5)	живот, им. (5)	зрак, им. (5)	исти, прид. (5)
исти, прид. (5)	магла, им. (5)	небески, прид. (5)	незнан, прид. (5)
незнан, прид. (5)	носити (се), гл. (5)	око, им. (5)	песма, им. (5)
песма, им. (5)	поглед, им. (5)	поново, прил. (5)	почети, гл. (5)
почети, гл. (5)	сада, прил. (5)	сам, прид. (5)	тада, прил. (5)
тада, прил. (5)	тихо, прил. (5)	тонути, гл. (5)	тражити, гл. (5)
тражити, гл. (5)	ходити, гл. (5)	божји, прид. (4)	ветар, им. (4)

ветар, им. (4)	више, прил. (4)	властит, прид. (4)	дно, им. (4)
дно, им. (4)	драг, прид. (4)	желети, гл. (4)	знање, им. (4)
знање, им. (4)	играти (се), гл. (4)	ирвас, им. (4)	једанпут, прил. (4)
једанпут, прил. (4)	како, прил. (4)	људски, прид. (4)	мах, им. (4)
мах, им. (4)	много, прил. (4)	моћ, им. (4)	нов, прид. (4)
нов, прид. (4)	овде, прил. (4)	пловити, гл. (4)	птица, им. (4)
птица, им. (4)	светао, прид. (4)	свод, им. (4)	слух, им. (4)
слух, им. (4)	стена, им. (4)	страна, им. (4)	судбински, прид. (4)
судбински, прид. (4)	тад, прил. (4)	тако, прил. (4)	тишина, им. (4)
тишина, им. (4)	час, им. (4)	шума, им. (4)	бездан, им. (3)
бездан, им. (3)	безмеран, прид. (3)	беспуће, им. (3)	бродити, гл. (3)
бродити, гл. (3)	васељена, им. (3)	велик, прид. (3)	веровати, гл. (3)
веровати, гл. (3)	весео, прид. (3)	видик, им. (3)	вода, им. (3)
вода, им. (3)	глув, прид. (3)	гора, им. (3)	гром, им. (3)
гром, им. (3)	далек, прид. (3)	даљни, прид. (3)	добар, прид. (3)
добар, прид. (3)	дубоко, прил. (3)	дух, им. (3)	живети, гл. (3)
живети, гл. (3)	животан, прид. (3)	збити (се), гл. (3)	звездан, прид. (3)
звездан, прид. (3)	звук, им. (3)	једини, прид. (3)	јелен, им. (3)
јелен, им. (3)	кренути (се), гл. (3)	крик, им. (3)	крило, им. (3)
крило, им. (3)	кружити, гл. (3)	лак, прид. (3)	лежати, гл. (3)
лежати, гл. (3)	лепота, им. (3)	лет, им. (3)	летети, гл. (3)
летети, гл. (3)	мајка, им. (3)	маскарада, им. (3)	мир, им. (3)
мир, им. (3)	музика, им. (3)	мук, им. (3)	обзорје, им. (3)
обзорје, им. (3)	одједном, прил. (3)	олуја, им. (3)	очи, им. (3)
очи, им. (3)	пад, им. (3)	помало, прил. (3)	пуст, прид. (3)
пуст, прид. (3)	реч, им. (3)	сазвешје, им. (3)	свет, прид. (3)
свет, прид. (3)	снага, им. (3)	снити, гл. (3)	срећа, им. (3)
срећа, им. (3)	срна, им. (3)	страшан, прид. (3)	схватати, гл. (3)
схватати, гл. (3)	таман, прид. (3)	тмина, им. (3)	тмуша, им. (3)
тмуша, им. (3)	угасити (се), гл. (3)	ућутати (се), гл. (3)	цео, прид. (3)

цео, прид. (3)	црн, прид. (3)	црта, им. (3)	чудесан, прид. (3)
чудесан, прид. (3)	Thalassa, им. (2)	бајка, им. (2)	бесконачан, прид. (2)
бесконачан, прид. (2)	биће, им. (2)	блажен, прид. (2)	близак, прид. (2)
близак, прид. (2)	Буда, им. (2)	будити (се), гл. (2)	ваздушан, прид. (2)
ваздушан, прид. (2)	ваљати, гл. (2)	васиона, им. (2)	ведар, прид. (2)
ведар, прид. (2)	везати (се), гл. (2)	встрић, им. (2)	вид, им. (2)
вид, им. (2)	вити (се), гл. (2)	владати (се), гл. (2)	врвети, гл. (2)
врвети, гл. (2)	време, им. (2)	врх, им. (2)	врхунац, им. (2)
врхунац, им. (2)	глас, им. (2)	говор, им. (2)	гомила, им. (2)
гомила, им. (2)	гост, им. (2)	грана, им. (2)	грех, им. (2)
грех, им. (2)	грмље, им. (2)	губити (се), гл. (2)	густ, прид. (2)
густ, прид. (2)	давати (се), гл. (2)	данас, прил. (2)	дах, им. (2)
дах, им. (2)	дело, им. (2)	диван, прид. (2)	дозвати, гл. (2)
дозвати, гл. (2)	дремати, гл. (2)	друг, им. (2)	дубина, им. (2)
дубина, им. (2)	дубрава, им. (2)	дуг, прид. (2)	дуго, прил. (2)
дуго, прил. (2)	жал, им. (2)	жарки, прид. (2)	жељно, прил. (2)
жељно, прил. (2)	живљење, им. (2)	зажелети (се), гл. (2)	замрети, гл. (2)
замрети, гл. (2)	занет, прид. (2)	застајати, гл. (2)	зауман, прид. (2)
зауман, прид. (2)	зачути (се), гл. (2)	зашто, прил. (2)	земни, прид. (2)
земни, прид. (2)	знан, прид. (2)	зрачан, прид. (2)	зрење, им. (2)
зрење, им. (2)	зрети, гл. (2)	игра, им. (2)	икосаедар, им. (2)
икосаедар, им. (2)	искон, им. (2)	истински, прид. (2)	исток, им. (2)
исток, им. (2)	јадан, прид. (2)	јантарни, прид. (2)	јато, им. (2)
јато, им. (2)	једино, прил. (2)	јефтин, прид. (2)	јутро, им. (2)
јутро, им. (2)	казати, гл. (2)	каткад, прил. (2)	коначно, прил. (2)
коначно, прил. (2)	корак, им. (2)	космос, им. (2)	кретати (се), гл. (2)
кретати (се), гл. (2)	крив, прид. (2)	кривња, им. (2)	крилат, прид. (2)
крилат, прид. (2)	кров, им. (2)	крој, им. (2)	круг, им. (2)
круг, им. (2)	куд, прил. (2)	лабуд, им. (2)	лагано, прил. (2)
лагано, прил. (2)	леп, прид. (2)	ловити, гл. (2)	лутати, гл. (2)

лутати, гл. (2)	љескати (се), гл. (2)	магновење, им. (2)	мајушан, прид. (2)
мајушан, прид. (2)	мали, прид. (2)	машта, им. (2)	мед, им. (2)
мед, им. (2)	мираж, им. (2)	молити (се), гл. (2)	мрачан, прид. (2)
мрачан, прид. (2)	мудрост, им. (2)	мука, им. (2)	мутан, прид. (2)
мутан, прид. (2)	нада, им. (2)	народ, им. (2)	наћи (се), гл. (2)
наћи (се), гл. (2)	негде, прил. (2)	недостојан, прид. (2)	нежан, прид. (2)
нежан, прид. (2)	незнање, им. (2)	нејасан, прид. (2)	нем, прид. (2)
нем, прид. (2)	немир, им. (2)	низак, прид. (2)	ноћни, прид. (2)
ноћни, прид. (2)	обала, им. (2)	облак, им. (2)	облачан, прид. (2)
облачан, прид. (2)	огласити (се), гл. (2)	одзвук, им. (2)	океан, им. (2)
океан, им. (2)	окретати (се), гл. (2)	олујни, прид. (2)	опека, им. (2)
опека, им. (2)	острво, им. (2)	отац, им. (2)	отпочети, гл. (2)
отпочети, гл. (2)	отресати (се), гл. (2)	оштар, прид. (2)	пажљиво, прил. (2)
пажљиво, прил. (2)	пахуља, им. (2)	петао, им. (2)	плавет, им. (2)
плавет, им. (2)	плам, им. (2)	планински, прид. (2)	плести, гл. (2)
плести, гл. (2)	погледати, гл. (2)	поларан, прид. (2)	полетети, гл. (2)
полетети, гл. (2)	порив, им. (2)	постати, гл. (2)	почетак, им. (2)
почетак, им. (2)	праведан, прид. (2)	прам, им. (2)	пратити, гл. (2)
пратити, гл. (2)	праштати (се), гл. (2)	превој, им. (2)	прекрасан, прид. (2)
прекрасан, прид. (2)	прећи (се), гл. (2)	привид, им. (2)	примити (се), гл. (2)
примити (се), гл. (2)	природа, им. (2)	прозрачан, прид. (2)	прозрење, им. (2)
прозрење, им. (2)	пун, прид. (2)	путник, им. (2)	пучина, им. (2)
пучина, им. (2)	радост, им. (2)	раздање, им. (2)	различан, прид. (2)
различан, прид. (2)	разнети, гл. (2)	разни, прид. (2)	расти, гл. (2)
расти, гл. (2)	расути (се), гл. (2)	рима, им. (2)	родити (се), гл. (2)
родити (се), гл. (2)	рука, им. (2)	создати, гл. (2)	свемир, им. (2)
свемир, им. (2)	светица, им. (2)	сенка, им. (2)	ситан, прид. (2)
ситан, прид. (2)	скупити (се), гл. (2)	слика, им. (2)	слити (се), гл. (2)
слити (се), гл. (2)	слободан, прид. (2)	смак, им. (2)	смисао, им. (2)

смисао, им. (2)	смоковац, им. (2)	снежан, прид. (2)	снен, прид. (2)
снен, прид. (2)	спавати, гл. (2)	срећан, прид. (2)	срећно, прил. (2)
срећно, прил. (2)	стављати, гл. (2)	стварно, прил. (2)	стерати (се), гл. (2)
стерати (се), гл. (2)	стигнути, гл. (2)	стид, им. (2)	стих, им. (2)
стих, им. (2)	стихнути (се), гл. (2)	стражар, им. (2)	судба, им. (2)
судба, им. (2)	сур, прид. (2)	схватити, гл. (2)	тајна, им. (2)
тајна, им. (2)	талас, им. (2)	творац, им. (2)	тело, им. (2)
тело, им. (2)	терати (се), гл. (2)	трава, им. (2)	трагати, гл. (2)
трагати, гл. (2)	трајање, им. (2)	трајати, гл. (2)	требати, гл. (2)
требати, гл. (2)	трештати, гл. (2)	трчати, гл. (2)	туга, им. (2)
туга, им. (2)	туђ, прид. (2)	тужан, прид. (2)	тундра, им. (2)
тундра, им. (2)	ћутати, гл. (2)	увек, прил. (2)	узак, прид. (2)
узак, прид. (2)	урвина, им. (2)	цар, им. (2)	цвеће, им. (2)
цвеће, им. (2)	час, им.у прил. служби (2)	чемерно, прил. (2)	човеков, прид. (2)
човеков, прид. (2)	чувати, гл. (2)	чудо, им. (2)	ад, им. (1)
ад, им. (1)	Адам, им. (1)	Адамов, прид. (1)	азур, им. (1)
азур, им. (1)	аксион, им. (1)	алас, им. (1)	алмазан, прид. (1)
алмазан, прид. (1)	аманет, им. (1)	Андромеда, им. (1)	анђео, им. (1)
анђео, им. (1)	антивреме, им. (1)	апел, им. (1)	арлаукати, гл. (1)
арлаукати, гл. (1)	атом, им. (1)	Аустралија, им. (1)	бајан, прид. (1)
бајан, прид. (1)	бајнозлатан, прид. (1)	бајован, прид. (1)	басма, им. (1)
басма, им. (1)	бахорити, гл. (1)	бацати (се), гл. (1)	бацити, гл. (1)
бацити, гл. (1)	башта, им. (1)	баштенски, прид. (1)	бдети, гл. (1)
бдети, гл. (1)	бежан, прид. (1)	безбрижан, прид. (1)	безбрижје, им. (1)
безбрижје, им. (1)	безбројан, прид. (1)	безвучје, им. (1)	безгласан, прид. (1)
безгласан, прид. (1)	безгласје, им. (1)	безгрешје, им. (1)	бездушан, прид. (1)
бездушан, прид. (1)	безљудан, прид. (1)	безнађе, им. (1)	беличаст, прид. (1)
беличаст, прид. (1)	белкаст, прид. (1)	бео, прид. (1)	бесвестан, прид. (1)
бесвестан, прид. (1)	бескрајан, прид. (1)	бесмрће, им. (1)	беснети, гл. (1)

беснети, гл. (1)	бесплотан, прид. (1)	бесповрат, им. (1)	беспомоћан, прид. (1)
беспомоћан, прид. (1)	беспробудан, прид. (1)	бесраман, прид. (1)	Бетелгеца, им. (1)
Бетелгеца, им. (1)	бешуман, прид. (1)	библијски, прид. (1)	бивање, им. (1)
бивање, им. (1)	бивати, гл. (1)	бивство, им. (1)	биглисан, прид. (1)
биглисан, прид. (1)	било, им. (1)	биљур, им. (1)	бион, им. (1)
бион, им. (1)	бирати, гл. (1)	бићенце, им. (1)	благ, прид. (1)
благ, прид. (1)	блед, прид. (1)	бледило, им. (1)	бледожут, прид. (1)
бледожут, прид. (1)	блештати, гл. (1)	ближити (се), гл. (1)	близу, прил. (1)
близу, прил. (1)	блискати (се), гл. (1)	блистати, гл. (1)	блудети, гл. (1)
блудети, гл. (1)	бљут, им. (1)	боја, им. (1)	бол, им. (1)
бол, им. (1)	бор, им. (1)	бранити (се), гл. (1)	браћа, им. (1)
браћа, им. (1)	брег, им. (1)	брежје, им. (1)	бреме, им. (1)
бреме, им. (1)	брз, прид. (1)	брзина, им. (1)	брзо, прил. (1)
брзо, прил. (1)	бридети, гл. (1)	брисати, гл. (1)	број, им. (1)
број, им. (1)	брујати, гл. (1)	бубица, им. (1)	бубрети, гл. (1)
бубрети, гл. (1)	будућност, им. (1)	буј, им. (1)	буљук, им. (1)
буљук, им. (1)	бура, им. (1)	бучати, гл. (1)	ваздух, им. (1)
ваздух, им. (1)	валовље, им. (1)	ванразумски, прид. (1)	вапај, им. (1)
вапај, им. (1)	вапити, гл. (1)	варан, прид. (1)	варничав, прид. (1)
варничав, прид. (1)	Василида, им. (1)	васколик, прид. (1)	ватроносан, прид. (1)
ватроносан, прид. (1)	ведро, прил. (1)	вејати, гл. (1)	венути, гл. (1)
венути, гл. (1)	вео, им. (1)	веран, прид. (1)	верност, им. (1)
верност, им. (1)	веровање, им. (1)	веслати, гл. (1)	веслач, им. (1)
веслач, им. (1)	весник, им. (1)	ветрен, прид. (1)	ветрењаст, прид. (1)
ветрењаст, прид. (1)	ветрокрил, прид. (1)	вечан, прид. (1)	вечерњи, прид. (1)
вечерњи, прид. (1)	вечит, прид. (1)	вечно, прил. (1)	вечност, им. (1)
вечност, им. (1)	виђење, им. (1)	визија, им. (1)	вијати, гл. (1)
вијати, гл. (1)	вијоврат, прид. (1)	вијоран, прид. (1)	вилински, прид. (1)
вилински, прид. (1)	вилаца, им. (1)	виме, им. (1)	винути (се), гл. (1)

винути (се), гл. (1)	винце, им. (1)	вирити, гл. (1)	вис, им. (1)
вис, им. (1)	висина, им. (1)	вит, прид. (1)	виткаст, прид. (1)
виткаст, прид. (1)	виткост, им. (1)	вишњи, прид. (1)	влас, им. (1)
влас, им. (1)	властво, им. (1)	воља, им. (1)	врана, им. (1)
врана, им. (1)	врат, им. (1)	врашки, прид. (1)	вргнути, гл. (1)
вргнути, гл. (1)	вредан, прид. (1)	врење, им. (1)	вриштав, прид. (1)
вриштав, прид. (1)	врлет, им. (1)	врли, прид. (1)	вртложење, им. (1)
вртложење, им. (1)	врати, гл. (1)	врткати, гл. (1)	вучји, прид. (1)
вучји, прид. (1)	галеб, им. (1)	гар, им. (1)	гасити, гл. (1)
гасити, гл. (1)	генеца, им. (1)	гибак, прид. (1)	гибање, им. (1)
гибање, им. (1)	гладити, гл. (1)	гласити, гл. (1)	гневан, прид. (1)
гневан, прид. (1)	гностичар, им. (1)	гњилина, им. (1)	го, прид. (1)
го, прид. (1)	говорити, гл. (1)	гозба, им. (1)	голобрад, прид. (1)
голобрад, прид. (1)	гонити (се), гл. (1)	горд, прид. (1)	гордити (се), гл. (1)
гордити (се), гл. (1)	горе, прил. (1)	горети, гл. (1)	горући, прид. (1)
горући, прид. (1)	господњи, прид. (1)	Господов, прид. (1)	град, им. (1)
град, им. (1)	градиво, им. (1)	гранитан, прид. (1)	грање, им. (1)
грање, им. (1)	грдан, прид. (1)	гребен, им. (1)	грешан, прид. (1)
грешан, прид. (1)	грешити, гл. (1)	грешком, прил. (1)	грешно, прил. (1)
грешно, прил. (1)	грич, им. (1)	грло, им. (1)	грмети, гл. (1)
грмети, гл. (1)	гроб, им. (1)	гроза, им. (1)	громада, им. (1)
громада, им. (1)	громорити, гл. (1)	громотати, гл. (1)	груди, им. (1)
груди, им. (1)	грунути, гл. (1)	грч, им. (1)	гуд, им. (1)
гуд, им. (1)	гудура, им. (1)	гулити (се), гл. (1)	гурати (се), гл. (1)
гурати (се), гл. (1)	густо, прил. (1)	гушљив, прид. (1)	давнашњи, прид. (1)
давнашњи, прид. (1)	давно, прил. (1)	даворити (се), гл. (1)	даљина, им. (1)
даљина, им. (1)	даљнослутан, прид. (1)	дамар, им. (1)	двојан, прид. (1)
двојан, прид. (1)	двојник, им. (1)	двопек, им. (1)	дворјанин, им. (1)
дворјанин, им. (1)	дебло, им. (1)	делање, им. (1)	делити, гл. (1)
делити, гл. (1)	делфин, им. (1)	дерати (се), гл. (1)	детињи, прид. (1)

детињи, прид. (1)	детињство, им. (1)	диваљ, прид. (1)	дивота, им. (1)
дивота, им. (1)	дигнут, прид. (1)	дигнути (се), гл. (1)	дим, им. (1)
дим, им. (1)	диман, прид. (1)	дисати, гл. (1)	дифузан, прид. (1)
дифузан, прид. (1)	добит, им. (1)	добро, прил. (1)	довикнути, гл. (1)
довикнути, гл. (1)	довршеност, им. (1)	додекаедар, им. (1)	додиривати (се), гл. (1)
додиривати (се), гл. (1)	дозволити, гл. (1)	дозив, им. (1)	доказ, им. (1)
доказ, им. (1)	доле, прил. (1)	дом, им. (1)	доста, прил. (1)
доста, прил. (1)	достигнути, гл. (1)	достојанствен, прид. (1)	дотакнути (се), гл. (1)
дотакнути (се), гл. (1)	дотеривати (се), гл. (1)	доћи, гл. (1)	дочекати, гл. (1)
дочекати, гл. (1)	драгост, им. (1)	драгуљ, им. (1)	драча, им. (1)
драча, им. (1)	држати, гл. (1)	друга, им. (1)	дрхтав, прид. (1)
дрхтав, прид. (1)	дрхтај, им. (1)	дуга, им. (1)	думан, им. (1)
думан, им. (1)	думача, им. (1)	дунути, гл. (1)	ђубре, им. (1)
ђубре, им. (1)	ђускати, гл. (1)	електрончић, им. (1)	еон, им. (1)
еон, им. (1)	жагор, им. (1)	жад, им. (1)	жалан, прид. (1)
жалан, прид. (1)	жалити (се), гл. (1)	жаморан, прид. (1)	жао, прил. (1)
жао, прил. (1)	жар, им. (1)	жар-птица, им. (1)	ждребад, им. (1)
ждребад, им. (1)	жедан, прид. (1)	желатин, им. (1)	желатиноза, им. (1)
желатиноза, им. (1)	жеља, им. (1)	жељан, прид. (1)	жељен, прид. (1)
жељен, прид. (1)	жив, прид. (1)	жидак, прид. (1)	жижа, им. (1)
жижа, им. (1)	жиће, им. (1)	жмуркати, им. (1)	жртва, им. (1)
жртва, им. (1)	жубор, им. (1)	жуд, им. (1)	жут, прид. (1)
жут, прид. (1)	забачен, прид. (1)	забит, прид. (1)	завет, им. (1)
завет, им. (1)	завладати, гл. (1)	заводити, гл. (1)	заволети (се), гл. (1)
заволети (се), гл. (1)	завртети (се), гл. (1)	загледан, прид. (1)	заглушан, прид. (1)
заглушан, прид. (1)	задан, прид. (1)	задатак, им. (1)	закорачивати, гл. (1)
закорачивати, гл. (1)	закривати (се), гл. (1)	залазак, им. (1)	залутао, прид. (1)

залутао, прид. (1)	залутати, гл. (1)	заман, прил. (1)	замах, им. (1)
замах, им. (1)	заменити (се), гл. (1)	замишљен, прид. (1)	замолити, гл. (1)
замолити, гл. (1)	занавек, прил. (1)	занимљиво, прил. (1)	заогрнут, прид. (1)
заогрнут, прид. (1)	запалити (се), гл. (1)	запонођје, им. (1)	заправо, прил. (1)
заправо, прил. (1)	запретен, прид. (1)	заселак, им. (1)	заслужен, прид. (1)
заслужен, прид. (1)	застао, прид. (1)	засузити (се), гл. (1)	зато, прил. (1)
зато, прил. (1)	затурен, прид. (1)	заћутати, гл. (1)	захвално, прил. (1)
захвално, прил. (1)	захват, им. (1)	захватити, гл. (1)	зачети (се), гл. (1)
зачети (се), гл. (1)	зачеће, им. (1)	звати (се), гл. (1)	звездица, им. (1)
звездица, им. (1)	звон, им. (1)	звонити, гл. (1)	звуковље, им. (1)
звуковље, им. (1)	звучати, гл. (1)	здање, им. (1)	здравље, им. (1)
здравље, им. (1)	зелен, прид. (1)	зеленкаст, прид. (1)	земаљски, прид. (1)
земаљски, прид. (1)	зечић, им. (1)	златан, прид. (1)	злато, им. (1)
злато, им. (1)	злаћан, прид. (1)	злосрећан, прид. (1)	змај, им. (1)
змај, им. (1)	змија, им. (1)	знатижеља, им. (1)	зовнути, гл. (1)
зовнути, гл. (1)	зрелост, им. (1)	зујати, гл. (1)	зурити, гл. (1)
зурити, гл. (1)	ивица, им. (1)	идеал, им. (1)	избегнути, гл. (1)
избегнути, гл. (1)	избројати, гл. (1)	извиђати, гл. (1)	извијати (се), гл. (1)
извијати (се), гл. (1)	изгледати, гл. (1)	изгледнути, гл. (1)	изгнан, прид. (1)
изгнан, прид. (1)	изградити, гл. (1)	изгубљен, прид. (1)	издашан, прид. (1)
издашан, прид. (1)	излишан, прид. (1)	изразити (се), гл. (1)	изрод, им. (1)
изрод, им. (1)	изумљење, им. (1)	исказати (се), гл. (1)	искати, гл. (1)
искати, гл. (1)	искежен, прид. (1)	искрав, прид. (1)	искупити (се), гл. (1)
искупити (се), гл. (1)	исписати (се), гл. (1)	испотјаја, им. (1)	испрепадан, прид. (1)
испрепадан, прид. (1)	испуњавати (се), гл. (1)	истинитост, им. (1)	истински, прил. (1)
истински, прил. (1)	источни, прид. (1)	источник, им. (1)	ишчезнути, гл. (1)
ишчезнути, гл. (1)	јава, им. (1)	јад, им. (1)	јажа, им. (1)
јажа, им. (1)	јазбина, им. (1)	јак, прид. (1)	јарак, им. (1)
јарак, им. (1)	јарни, прид. (1)	једаред, прил. (1)	једва, прил. (1)

једва, прил. (1)	једнако, прил. (1)	једро, им. (1)	јесењи, прид. (1)
јесењи, прид. (1)	југ, им. (1)	јужни, прид. (1)	јунак, им. (1)
јунак, им. (1)	јурити, гл. (1)	казивање, им. (1)	кам, им. (1)
кам, им. (1)	камен, им. (1)	кап, им. (1)	капуља, им. (1)
капуља, им. (1)	капут, им. (1)	карбидни, прид. (1)	каткада, прил. (1)
каткада, прил. (1)	кедар, им. (1)	кече, им. (1)	кикот, им. (1)
кикот, им. (1)	кинђурни, прид. (1)	киша, им. (1)	кишни, прид. (1)
кишни, прид. (1)	клепало, им. (1)	клизнути (се), гл. (1)	кликтав, прид. (1)
кликтав, прид. (1)	кликтати, гл. (1)	клонути, гл. (1)	клупа, им. (1)
клупа, им. (1)	кобан, прид. (1)	кожица, им. (1)	кола, им. (1)
кола, им. (1)	колиба, им. (1)	колико, прил. (1)	количина, им. (1)
количина, им. (1)	комета, им. (1)	коначан, прид. (1)	кончина, им. (1)
кончина, им. (1)	коњ, им. (1)	коњски, прид. (1)	копито, им. (1)
копито, им. (1)	копнети, гл. (1)	корење, им. (1)	коровски, прид. (1)
коровски, прид. (1)	кос, прид. (1)	коса, им. (1)	космички, прид. (1)
космички, прид. (1)	космогонија, им. (1)	космозвучан, прид. (1)	кошута, им. (1)
кошута, им. (1)	красити, гл. (1)	крвити (се), гл. (1)	крвник, им. (1)
крвник, им. (1)	креснути, гл. (1)	кретња, им. (1)	крити (се), гл. (1)
крити (се), гл. (1)	кричати, гл. (1)	кришом, прил. (1)	крошња, им. (1)
крошња, им. (1)	крстити (се), гл. (1)	кружан, прид. (1)	круна, им. (1)
круна, им. (1)	крунаст, прид. (1)	крхутак, им. (1)	крш, им. (1)
крш, им. (1)	купити (се), гл. (1)	кут, им. (1)	кућни, прид. (1)
кућни, прид. (1)	Лав, им. (1)	лавина, им. (1)	лађа, им. (1)
лађа, им. (1)	лажан, прид. (1)	лампа, им. (1)	лампион, им. (1)
лампион, им. (1)	ланад, им. (1)	ласта, им. (1)	лат, им. (1)
лат, им. (1)	лахор, им. (1)	лахорити, гл. (1)	лебдети, гл. (1)
лебдети, гл. (1)	левитирати, гл. (1)	легенда, им. (1)	легло, им. (1)
легло, им. (1)	ледан, прид. (1)	леја, им. (1)	лепеза, им. (1)
лепеза, им. (1)	лепо, прил. (1)	лето, им. (1)	лик, им. (1)

лик, им. (1)	лира, им. (1)	лиснат, прид. (1)	литоца, им. (1)
литоца, им. (1)	лице, им. (1)	лише, им. (1)	ловац, им. (1)
ловац, им. (1)	лог, им. (1)	лођа, им. (1)	лоза, им. (1)
лоза, им. (1)	луд, прид. (1)	луминисцирати, гл. (1)	луна, им. (1)
луна, им. (1)	луч, им. (1)	љубимац, им. (1)	љубопитство, им. (1)
љубопитство, им. (1)	љут, прид. (1)	магично, прил. (1)	маглен, прид. (1)
маглен, прид. (1)	маглина, им. (1)	магнолија, им. (1)	мајстор, им. (1)
мајстор, им. (1)	макнут, прид. (1)	маман, прид. (1)	мана, им. (1)
мана, им. (1)	маска, им. (1)	мастиљав, прид. (1)	материја, им. (1)
материја, им. (1)	махати, гл. (1)	мачка, им. (1)	машгати, гл. (1)
машгати, гл. (1)	међа, им. (1)	межурати (се), гл. (1)	мек, прид. (1)
мек, прид. (1)	мелодија, им. (1)	мемла, им. (1)	мена, им. (1)
мена, им. (1)	мерни, прид. (1)	месечар, им. (1)	Месечев, прид. (1)
Месечев, прид. (1)	мета, им. (1)	метак, им. (1)	метеж, им. (1)
метеж, им. (1)	мећава, им. (1)	милошта, им. (1)	миран, прид. (1)
миран, прид. (1)	мислити, гл. (1)	мистерија, им. (1)	мистичан, прид. (1)
мистичан, прид. (1)	млад, прид. (1)	младост, им. (1)	млечан, прид. (1)
млечан, прид. (1)	многи, прид. (1)	мноштво, им. (1)	модрина, им. (1)
модрина, им. (1)	моржев, прид. (1)	морски, прид. (1)	мотрити (се), гл. (1)
мотрити (се), гл. (1)	моћан, прид. (1)	Моцарт, им. (1)	мразан, прид. (1)
мразан, прид. (1)	мрежа, им. (1)	мрк, прид. (1)	мркли, прид. (1)
мркли, прид. (1)	мрклина, им. (1)	мртав, прид. (1)	муљ, им. (1)
муљ, им. (1)	муња, им. (1)	муња-злица, им. (1)	мусти, гл. (1)
мусти, гл. (1)	мутација, им. (1)	мутнина, им. (1)	мушица, им. (1)
мушица, им. (1)	нагло, прил. (1)	нагоре, прил. (1)	надмучити (се), гл. (1)
надмучити (се), гл. (1)	наднет, прид. (1)	надоблачан, прид. (1)	назад, прил. (1)
назад, прил. (1)	назирати, гл. (1)	назначити, гл. (1)	назрети, гл. (1)

назрети, гл. (1)	наједанпут, прил. (1)	наједном, прил. (1)	налет, им. (1)
налет, им. (1)	налити (се), гл. (1)	намена, им. (1)	намигнути, гл. (1)
намигнути, гл. (1)	напев, им. (1)	напрегнути (се), гл. (1)	напред, прил. (1)
напред, прил. (1)	насладно, прил. (1)	наслонити (се), гл. (1)	натегнути, гл. (1)
натегнути, гл. (1)	натраг, прил. (1)	натчујни, прид. (1)	натчулни, прид. (1)
натчулни, прид. (1)	наум, им. (1)	начинити, гл. (1)	небесан, прид. (1)
небесан, прид. (1)	небит, им. (1)	небиће, им. (1)	небројен, прид. (1)
небројен, прид. (1)	невидљив, прид. (1)	невид-пугања, им. (1)	невољно, прил. (1)
невољно, прил. (1)	негдашњи, прид. (1)	негрејан, прид. (1)	недирнут, прид. (1)
недирнут, прид. (1)	недосежан, прид. (1)	недоумица, им. (1)	недра, им. (1)
недра, им. (1)	нежив, прид. (1)	нежно, прил. (1)	нежност, им. (1)
нежност, им. (1)	незамислив, прид. (1)	незгодно, прил. (1)	неземаљски, прид. (1)
неземаљски, прид. (1)	неизбројан, прид. (1)	неизбројив, прид. (1)	неиследан, прид. (1)
неиследан, прид. (1)	неколико, прил. (1)	неломив, прид. (1)	немерљив, прид. (1)
немерљив, прид. (1)	немерни, прид. (1)	немоћан, прид. (1)	неовдашњи, прид. (1)
неовдашњи, прид. (1)	неохватан, прид. (1)	непознат, прид. (1)	непојмљив, прид. (1)
непојмљив, прид. (1)	непојмљиво, прил. (1)	непослушан, прид. (1)	непребројан, прид. (1)
непребројан, прид. (1)	непробојан, прид. (1)	непрозиран, прид. (1)	неразорив, прид. (1)
неразорив, прид. (1)	несвагдањи, прид. (1)	нескврнут, прид. (1)	нестати, гл. (1)
нестати, гл. (1)	несувисли, прид. (1)	нетражен, прид. (1)	неутрино, им. (1)
неутрино, им. (1)	неухватљив, прид. (1)	нирвана, им. (1)	ниско, прил. (1)
ниско, прил. (1)	нит, им. (1)	ништаван, прид. (1)	нога, им. (1)
нога, им. (1)	ножица, им. (1)	ношен, прид. (1)	њихати (се), гл. (1)
њихати (се), гл. (1)	обасјати, гл. (1)	обзор, им. (1)	облачак, им. (1)
облачак, им. (1)	обрис, им. (1)	овако, прил. (1)	овити (се), гл. (1)
овити (се), гл. (1)	огањ, им. (1)	ограшје, им. (1)	огрнут, прид. (1)
огрнут, прид. (1)	ода, им. (1)	одавати, гл. (1)	одавде, прил. (1)

одавде, прил. (1)	одавно, прил. (1)	одан, прид. (1)	одводити, гл. (1)
одводити, гл. (1)	одговор, им. (1)	одевен, прид. (1)	одјек, им. (1)
одјек, им. (1)	однекуд, прил. (1)	одозго, прил. (1)	одсад, прил. (1)
одсад, прил. (1)	одурје, им. (1)	озареност, им. (1)	озго, прил. (1)
озго, прил. (1)	ознање, им. (1)	ојађен, прид. (1)	около, прил. (1)
около, прил. (1)	окрепан, прид. (1)	окружен, прид. (1)	олеандар, им. (1)
олеандар, им. (1)	олимпијски, прид. (1)	олук, им. (1)	онкрај, прил. (1)
онкрај, прил. (1)	онуда, прил. (1)	опазити, гл. (1)	опак, прид. (1)
опак, прид. (1)	опрезан, прид. (1)	опрезно, прил. (1)	опробати (се), гл. (1)
опробати (се), гл. (1)	опростити, гл. (1)	опхрван, прид. (1)	орао, им. (1)
орао, им. (1)	Орион, им. (1)	освежен, прид. (1)	осветљавати (се), гл. (1)
осветљавати (се), гл. (1)	освит, им. (1)	осиротети, гл. (1)	осмејак, им. (1)
осмејак, им. (1)	осмех, им. (1)	остатак, им. (1)	отајствен, прид. (1)
отајствен, прид. (1)	отворити (се), гл. (1)	отисак, им. (1)	откако, прил. (1)
откако, прил. (1)	откуцан, прид. (1)	отргнути (се), гл. (1)	охолити (се), гл. (1)
охолити (се), гл. (1)	очезнуће, им. (1)	очински, прид. (1)	падати, гл. (1)
падати, гл. (1)	пажња, им. (1)	палица, им. (1)	паљба, им. (1)
паљба, им. (1)	памтити, гл. (1)	папак, им. (1)	парк, им. (1)
парк, им. (1)	парче, им. (1)	пасти, гл. (1)	пасторак, им. (1)
пасторак, им. (1)	паучица, им. (1)	певан, прид. (1)	певати, гл. (1)
певати, гл. (1)	Пегаз, им. (1)	пелуд, им. (1)	пена, им. (1)
пена, им. (1)	пенушати (се), гл. (1)	петлов, прид. (1)	печурка, им. (1)
печурка, им. (1)	печуркин, прид. (1)	пиктија, им. (1)	пинија, им. (1)
пинија, им. (1)	писмо, им. (1)	питати, гл. (1)	пиће, им. (1)
пиће, им. (1)	плавети, гл. (1)	пламен-норанца, им. (1)	пламити (се), гл. (1)
пламити (се), гл. (1)	пламсај, им. (1)	планина, им. (1)	плах, прид. (1)

плах, прид. (1)	плашити (се), гл. (1)	плејада, им. (1)	плес, им. (1)
плес, им. (1)	плот, им. (1)	пљескати, гл. (1)	пљускање, им. (1)
пљускање, им. (1)	пљуштати, гл. (1)	повити, гл. (1)	погодити (се), гл. (1)
погодити (се), гл. (1)	погубан, прид. (1)	подавити, гл. (1)	поделити, гл. (1)
поделити, гл. (1)	подмазати, гл. (1)	подне, им. (1)	поднебески, прид. (1)
поднебески, прид. (1)	пожелети, гл. (1)	појање, им. (1)	покуљати, гл. (1)
покуљати, гл. (1)	пола, прил. (1)	полегнути, гл. (1)	положај, им. (1)
положај, им. (1)	пољски, прид. (1)	помисао, им. (1)	помол, им. (1)
помол, им. (1)	понекад, прил. (1)	понети, гл. (1)	понизан, прид. (1)
понизан, прид. (1)	поновити (се), гл. (1)	понор, им. (1)	понос, им. (1)
понос, им. (1)	попао, прид. (1)	посвемашњи, прид. (1)	поскочити, гл. (1)
поскочити, гл. (1)	после, прил. (1)	послушан, прид. (1)	послушати, гл. (1)
послушати, гл. (1)	посматрати, гл. (1)	постање, им. (1)	постиђен, прид. (1)
постиђен, прид. (1)	постојање, им. (1)	постојати, гл. (1)	посустати, гл. (1)
посустати, гл. (1)	посути (се), гл. (1)	потакнути, гл. (1)	потпалити, гл. (1)
потпалити, гл. (1)	поћи, гл. (1)	почесто, прил. (1)	прав, прид. (1)
прав, прид. (1)	правда, им. (1)	правдати (се), гл. (1)	праведник, им. (1)
праведник, им. (1)	правити (се), гл. (1)	право, прил. (1)	правреме, им. (1)
правреме, им. (1)	праисконски, прид. (1)	прапрви, прид. (1)	праскзорје, им. (1)
праскзорје, им. (1)	праћка, им. (1)	прах, им. (1)	првенац, им. (1)
првенац, им. (1)	пре, прил. (1)	пребирати, гл. (1)	прегнуће, им. (1)
прегнуће, им. (1)	прегршт, им. (1)	предати (се), гл. (1)	предбивствовати, гл. (1)
предбивствовати, гл. (1)	предвечан, прид. (1)	предео, им. (1)	предстворен, прид. (1)
предстворен, прид. (1)	прекоморски, прид. (1)	прекрити (се), гл. (1)	прелеп, прид. (1)
прелеп, прид. (1)	преломити, гл. (1)	премноги, прид. (1)	престати, гл. (1)

престати, гл. (1)	претакати, гл. (1)	прецесија, им. (1)	прече, прил. (1)
прече, прил. (1)	приземљуша, им. (1)	призивати, гл. (1)	признавати, гл. (1)
признавати, гл. (1)	пријатељица, им. (1)	примећивати, гл. (1)	приправан, прид. (1)
приправан, прид. (1)	присен, им. (1)	пристизати, гл. (1)	прича, им. (1)
прича, им. (1)	причати, гл. (1)	причињати (се), гл. (1)	пробити (се), гл. (1)
пробити (се), гл. (1)	пробни, прид. (1)	провалија, им. (1)	провидан, прид. (1)
провидан, прид. (1)	проживети, гл. (1)	прожимати (се), гл. (1)	прозбор, им. (1)
прозбор, им. (1)	прозборити, гл. (1)	прозор, им. (1)	промакнути, гл. (1)
промакнути, гл. (1)	проминути, гл. (1)	просинути, гл. (1)	простор, им. (1)
простор, им. (1)	протрчати, гл. (1)	проћи, гл. (1)	проходити (се), гл. (1)
проходити (се), гл. (1)	прпошан, прид. (1)	прст, им. (1)	птић, им. (1)
птић, им. (1)	пужевљев, прид. (1)	пунити, гл. (1)	равнати (се), гл. (1)
равнати (се), гл. (1)	радознао, прид. (1)	радосно, прил. (1)	разапет, прид. (1)
разапет, прид. (1)	разбуктао, прид. (1)	развала, им. (1)	развејан, прид. (1)
развејан, прид. (1)	разврнути, гл. (1)	раздањивати (се), гл. (1)	раззвежђе, им. (1)
раззвежђе, им. (1)	разигран, прид. (1)	разлистан, прид. (1)	разлог, им. (1)
разлог, им. (1)	размишљати, гл. (1)	разноок, прид. (1)	разносити, гл. (1)
разносити, гл. (1)	разум, им. (1)	рај, им. (1)	ран, прид. (1)
ран, прид. (1)	расвиће, им. (1)	раскошно, прил. (1)	раскрилити (се), гл. (1)
раскрилити (се), гл. (1)	распознавати, гл. (1)	распрсао, прид. (1)	распрснуће, им. (1)
распрснуће, им. (1)	растати (се), гл. (1)	растурен, прид. (1)	расудност, им. (1)
расудност, им. (1)	расшифрати, гл. (1)	ратнички, прид. (1)	Рафаел, им. (1)
Рафаел, им. (1)	редом, прил. (1)	река, им. (1)	реп, им. (1)
реп, им. (1)	речни, прид. (1)	решити (се), гл. (1)	риба, им. (1)
риба, им. (1)	Ригел, им. (1)	ригнути, гл. (1)	ридати, гл. (1)
ридати, гл. (1)	риза, им. (1)	роб, им. (1)	Робинзон, им. (1)

Робинзон, им. (1)	рогушити (се), гл. (1)	род, им. (1)	родни, прид. (1)
родни, прид. (1)	рој, им. (1)	роса, им. (1)	рт, им. (1)
рт, им. (1)	руб, им. (1)	рудити, гл. (1)	руина, им. (1)
руина, им. (1)	руј, им. (1)	рушан, прид. (1)	сабластан, прид. (1)
сабластан, прид. (1)	сабља-зуб, им. (1)	сабрат, им. (1)	сабрати (се), гл. (1)
сабрати (се), гл. (1)	савет, им. (1)	сажети, гл. (1)	сажећи, гл. (1)
сажећи, гл. (1)	сазвати, гл. (1)	саздан, прид. (1)	сазнат, прид. (1)
сазнат, прид. (1)	сазнати, гл. (1)	салаш, им. (1)	салинац, им. (1)
салинац, им. (1)	сало, им. (1)	самотан, прид. (1)	самотнички, прид. (1)
самотнички, прид. (1)	самоћа, им. (1)	сања, им. (1)	сањан, прид. (1)
сањан, прид. (1)	сањарење, им. (1)	сањарити, гл. (1)	свагда, прил. (1)
свагда, прил. (1)	свемирски, прид. (1)	свенути, гл. (1)	сверовати (се), гл. (1)
сверовати (се), гл. (1)	светац, им. (1)	светлети, гл. (1)	светлина, им. (1)
светлина, им. (1)	светло, им. (1)	светлоплав, прид. (1)	светлост, им. (1)
светлост, им. (1)	свечан, прид. (1)	свикавати (се), гл. (1)	свирати, гл. (1)
свирати, гл. (1)	свитати, гл. (1)	свладати, гл. (1)	свршен, прид. (1)
свршен, прид. (1)	свршетак, им. (1)	севнути, гл. (1)	сегнути, гл. (1)
сегнути, гл. (1)	седети, гл. (1)	сезам, им. (1)	сезати, гл. (1)
сезати, гл. (1)	семе, им. (1)	серафим, им. (1)	сести, гл. (1)
сести, гл. (1)	сетан, прид. (1)	сећање, им. (1)	сећати (се), гл. (1)
сећати (се), гл. (1)	сибирски, прид. (1)	сив, прид. (1)	сигурно, прил. (1)
сигурно, прил. (1)	сијати (се), гл. (1)	силан, прид. (1)	син, им. (1)
син, им. (1)	сињи, прид. (1)	сипа, им. (1)	сиренин, прид. (1)
сиренин, прид. (1)	сјај, им. (1)	сјајан, прид. (1)	сјуривати (се), гл. (1)
сјуривати (се), гл. (1)	скалар, им. (1)	скидати (се), гл. (1)	склизнути, гл. (1)
склизнути, гл. (1)	скоро, прил. (1)	скотурати (се), гл. (1)	скочити, гл. (1)

скочити, гл. (1)	скренути, гл. (1)	скривати (се), гл. (1)	скрит, прид. (1)
скрит, прид. (1)	скровиште, им. (1)	скупљати (се), гл. (1)	славити, гл. (1)
славити, гл. (1)	славуј, им. (1)	слагати, гл. (1)	сладак, прид. (1)
сладак, прид. (1)	сласт, им. (1)	сластан, прид. (1)	сластвен, прид. (1)
сластвен, прид. (1)	слеп, прид. (1)	сличност, им. (1)	словесан, прид. (1)
словесан, прид. (1)	слог, им. (1)	слуга, им. (1)	слутити, гл. (1)
слутити, гл. (1)	случити (се), гл. (1)	смалаксан, прид. (1)	смалаксати, гл. (1)
смалаксати, гл. (1)	смарагдни, прид. (1)	смех, им. (1)	смешан, прид. (1)
смешан, прид. (1)	смештен, прид. (1)	смирити (се), гл. (1)	смыслити, гл. (1)
смыслити, гл. (1)	смрт, им. (1)	спадати, гл. (1)	спазити, гл. (1)
спазити, гл. (1)	спарушити (се), гл. (1)	спати, гл. (1)	спевати, гл. (1)
спевати, гл. (1)	Спиноза, им. (1)	сплести (се), гл. (1)	спокој, им. (1)
спокој, им. (1)	спомен-светиња, им. (1)	спочетка, прил. (1)	спреман, прид. (1)
спреман, прид. (1)	спустити (се), гл. (1)	сребрн, прид. (1)	средњи, прид. (1)
средњи, прид. (1)	срница, им. (1)	сродан, прид. (1)	срубљен, прид. (1)
срубљен, прид. (1)	срча, им. (1)	срчан, прид. (1)	ставити, гл. (1)
ставити, гл. (1)	ствар, им. (1)	стварати, гл. (1)	створ, им. (1)
створ, им. (1)	створеност, им. (1)	степа, им. (1)	стерилан, прид. (1)
стерилан, прид. (1)	стизати, гл. (1)	стиннути, гл. (1)	стишавати (се), гл. (1)
стишавати (се), гл. (1)	сто, им. (1)	стража, им. (1)	страстан, прид. (1)
страстан, прид. (1)	страх, им. (1)	страхотан, прид. (1)	Стрелац, им. (1)
Стрелац, им. (1)	стригнути, гл. (1)	стрмен, им. / поименичени прид. (1)	стрмо, прил. (1)
стрмо, прил. (1)	строг, прид. (1)	стрпљиво, прил. (1)	струјати, гл. (1)
струјати, гл. (1)	струјити, гл. (1)	стуб, им. (1)	студ, им. (1)
студ, им. (1)	студан, прид. (1)	ступати, гл. (1)	ступити, гл. (1)
ступити, гл. (1)	судбина, им. (1)	суђен, прид. (1)	сузити (се), гл. (1)

сузити (се), гл. (1)	сујета, им. (1)	сукња, им. (1)	сулуд, прид. (1)
сулуд, прид. (1)	сумњати, гл. (1)	суновратан, прид. (1)	сустао, прид. (1)
сустао, прид. (1)	тајанствен, прид. (1)	тајга, им. (1)	таласати (се), гл. (1)
таласати (се), гл. (1)	тамнина, им. (1)	танак, прид. (1)	танан, прид. (1)
танан, прид. (1)	танахан, прид. (1)	тачан, прид. (1)	таштина, им. (1)
таштина, им. (1)	творчев, прид. (1)	тврдити, гл. (1)	тегобан, прид. (1)
тегобан, прид. (1)	тесан, прид. (1)	тећи, гл. (1)	тешко, прил. (1)
тешко, прил. (1)	титрав, прид. (1)	тих, прид. (1)	тморан, прид. (1)
тморан, прид. (1)	тмуран, прид. (1)	толико, прил. (1)	топаз, им. (1)
топаз, им. (1)	топот, им. (1)	точити, гл. (1)	траг, им. (1)
траг, им. (1)	трак, им. (1)	трем, им. (1)	трен, им. (1)
трен, им. (1)	трентак, им. (1)	трепет, им. (1)	трепкати, гл. (1)
трепкати, гл. (1)	трепав, прид. (1)	трећи, прид. (1)	трон, им. (1)
трон, им. (1)	тронуће, им. (1)	трунка, им. (1)	трупкати, гл. (1)
трупкати, гл. (1)	трчкарати, гл. (1)	тршав, прид. (1)	тужно, прил. (1)
тужно, прил. (1)	тулити, гл. (1)	тумач, им. (1)	туробан, прид. (1)
туробан, прид. (1)	ћебад, им. (1)	ћув, им. (1)	угаснути, гл. (1)
угаснути, гл. (1)	угустити (се), гл. (1)	угушити (се), гл. (1)	удесно, прил. (1)
удесно, прил. (1)	удивљен, прид. (1)	ужарен, прид. (1)	ужас, им. (1)
ужас, им. (1)	ужас-око, им. (1)	ужгати, гл. (1)	узбуђење, им. (1)
узбуђење, им. (1)	уздисати, гл. (1)	узмаштати, гл. (1)	узмоћи, гл. (1)
узмоћи, гл. (1)	украшен, прид. (1)	укриће, им. (1)	укрстити (се), гл. (1)
укрстити (се), гл. (1)	улево, прил. (1)	уље, им. (1)	умети, гл. (1)
умети, гл. (1)	умирати, гл. (1)	умирен, прид. (1)	умрли, прид. (1)
умрли, прид. (1)	уназад, прил. (1)	уписати (се), гл. (1)	упрегнути, гл. (1)
упрегнути, гл. (1)	уронити, гл. (1)	усамљен, прид. (1)	усамљеник, им. (1)
усамљеник, им. (1)	усмерив, прид. (1)	усна, им. (1)	уснути, гл. (1)
уснути, гл. (1)	уснуће, им. (1)	уста, им. (1)	устрашен, прид. (1)
устрашен, прид. (1)	усхит, им. (1)	усхићен, прид. (1)	утеха, им. (1)

утеха, им. (1)	утисак, им. (1)	утробин, прид. (1)	утрти (се), гл. (1)
утрти (се), гл. (1)	ући, гл. (1)	уши, им. (1)	ушица, им. (1)
ушица, им. (1)	фин, прид. (1)	фотон, им. (1)	хајкач, им. (1)
хајкач, им. (1)	хватати, гл. (1)	Херкул, им. (1)	химна, им. (1)
химна, им. (1)	Хирошима, им. (1)	хитнут, прид. (1)	хладноћа, им. (1)
хладноћа, им. (1)	ходање, им. (1)	хор, им. (1)	хоризонт, им. (1)
хоризонт, им. (1)	хтење, им. (1)	хуј, им. (1)	хујати, гл. (1)
хујати, гл. (1)	царевати, гл. (1)	царствен, прид. (1)	цветан, прид. (1)
цветан, прид. (1)	цикање, им. (1)	цикати, гл. (1)	циклоида, им. (1)
циклоида, им. (1)	чабрица, им. (1)	чамац, им. (1)	чамити, гл. (1)
чамити, гл. (1)	чар, им. (1)	чаролија, им. (1)	чаршавиште, им. (1)
чаршавиште, им. (1)	част, им. (1)	чежња, им. (1)	чело, им. (1)
чело, им. (1)	чергар, им. (1)	чигра, им. (1)	чин, им. (1)
чин, им. (1)	чист, прид. (1)	човечији, прид. (1)	чудовиште, им. (1)
чудовиште, им. (1)	чука, им. (1)	цин, им. (1)	шапнути, гл. (1)
шапнути, гл. (1)	шаптати, гл. (1)	шара, им. (1)	шетати, гл. (1)
шетати, гл. (1)	шиб, им. (1)	ширити (се), гл. (1)	широко, прил. (1)
широко, прил. (1)	шиштнути, гл. (1)	штур, прид. (1)	шумети, гл. (1)
шумети, гл. (1)	шумити, гл. (1)	шумски, прид. (1)	шуштањ, им. (1)
шуштањ, им. (1)	шуштати, гл. (1)	шчепати (се), гл. (1)	

Рајна М. Драгичевич
Милош В. Утвич

ПОЭТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ИРЕНА ГРИЦКАТ

Резюме

В этой статье рассматриваем выбор лексики в стихах Ирены Грицкат Циклоида и указываем на связь между ее поэзией, особенно словарным запасом, с выводами в ее лингвистических исследованиях и в сочинениях посвященных науке и духовности. В этой статье также представлен частотный словарь автосемантических лексем, используемых в стихах Ирены Грицкат, который обеспечивает более легкий доступ к данным.

Јелена Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ*
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

НЕКА ЗАПАЖАЊА О КОХЕЗИЈСКИМ И ДЕЗАГРЕГАЦИЈСКИМ СИНТАКСИЧКИМ ПРОЦЕСИМА

Ауторка у раду приказује приступ синтаксичкој материји из *Српске синтаксе* (Симић и Јовановић Симић 2017), где су односи међу основним јединицама и структурним схемама приказани у развојној перспективи, али у интерпретацијама и закључку доноси друкчији приступ разматраним категоријама. На једној страни је видан процес смисаоног обједињавања јединица и формирања сложене структуре – кохезије, а на другој постепено попуштање веза међу саставницама, дислокација и екслокација чланова, те њихов разлаз и расплињавање схематских формација.

Кључне речи: адлокатив, апозитив, апозиција, атрибут, атрибутив, дезагрегација, кохезија.

1. Неколико речи унапред

1. У овоме раду полази се од теоријске основе *Српске синтаксе* (Симић / Јовановић Симић 2017) формулисане углавном у првој свесци, па се овде донекле пренесе у скраћеном облику, а однекле се нешто друкчије формулишу, онако како наша схватања о синтакси изгледају данас, на дистанци од почетка формулисања текста онаквог какав је издат 2017. Већих вањских померања у томе не би се рекло да има, тј. нема промене наших назора о кључним синтаксичким питањима; али има унутрашњих померања утолико што смо данас, за разлику од времена када смо имали доста слаб преглед над основним категоријама којима смо оперисали – сасвим убеђени у то да сем хоризонталне мреже синтаксичких односа и категорија у којима су заступљене, и преко којих се огледају, постоји и мрежа вертикалних односа. Та мрежа не тиче се онога што смо у књизи назвали *синтаксичком вертикалом*, а што према напредности чини зависност као један од два темељна принципа

* jelenajo@beograd.com

организације вишечланих форми, већ онога што овде посматрамо као скуп синтаксичких процеса.

а) Поменуите процесе посматрали смо у првом реду као кохезиона¹ кретања: као интеграцију елементарних јединица у глобалне структуре и хомогенизацију структура као ефикасних средстава функционисања језика. Први ступањ у томе јесте прост додир јединица које описују неки јединствен садржај – колокација (нпр.: *Јоване, тиши*). Даљи ступњеви интеграције обележени су термином напоредност, зависност, а у оквиру последње – адлокација (тј. атрибуција) и сублокација (тј. рекција).

б) Супротан смер од интеграционих кретања има дезинтеграција структуре: тежња саставних елемената ка антиципацији од контекста, ка интонацијској и комуникативној промоцији. (1) Нпр. реченица: – *Милица је врло вредна девојка* – није довољан оквир за потребу да се у њему главно место обезбеди субјекту *Милице*. Тежња да се достигне та позиција иде нпр. преко линеарне пермутације и преношења на крај: – *Врло је вредна девојка Милица* – преко повећања његове тежине прикључењем нове лексичке грађе, додајући му нпр. атрибуте: – *Та Милица је врло вредна девојка* -> *Та ваша Милица је врло вредна девојка* -> – *Врло је вредна девојка та Милица* // – *Врло је вредна девојка та ваша Милица* – до дислокације, што заправо значи и тонску парцелацију исказа: – *Милица, та ваша девојка, врло је вредна*. Само потоњи случај обележен је синтаксичком дисперзијом, појавом супротном кохезији, па би се могло рећи да је дислокација отприлике истога нивоа са адлокацијом, само супротна по сврси и резултату. (2) Даљи ступањ дисперзионих процеса представља екслокација, пуно синтаксичко осамостаљење антиципованог дела конструкције. То се дешава при постављању тога елемента у парентезу: – *Нестаини дечак упорно љути до беса наоштрене родитеље* -> *Нестаиног ли дечака – упорно љути до беса наоштрене родитеље*.

3. Хијерархија појава и категорија у којима се огледају интеграциони и дезинтеграциони процеси у језику у досадашњим синтаксичким истраживањима обично је поистовећивана са хијерархијом и категоријама синтаксичких позиција у језику. Код Стевановића (1991) апозиција стоји према атрибутиву као апозитив према атрибуту, али они не чине систем са укрштеним дистинкцијама, већ просто два пара 'именичких одредаба'. Код нас је, међутим, апозиција обележена нижом интеграцијом, тј. вишим ступњем дезинтеграције од атрибутива, а исто тако стоји и апозитив према атрибуту. Пета Стевановићева 'одредба именичких речи' јесте атрибуто-прилошка

¹ За Гловацки-Бернарди (1988) кохезија је текстовна појава: кохезијом настаје низ коначног броја реченица и оне чине текст. Микроструктура се – по њеном мишљењу – тиче односа међу суседним реченицама, а макроструктура се темељи на посредним односима у тексту. В. о томе више у: Јовановић 2009б. – Исто мишљење в. и у: Траск 2005: s.v. – Друкчији став в. у: Симеон 1969: s.v.: „у фонетици: сливеност низа гласова у изговорно-фонетичку јединицу“; „у глосематици: интердепенденције и детерминације имају једну или више константа те се заједнички могу назвати кохезија“. – Према томе, кохезијом се може сматрати општи покрет зближавања јединица и структурног 'згушњавања' дискурса на било којем нивоу, дакле и у синтакси (како је код нас схваћено).

одредба. Код нас² је она раслојена по линији интеграције vs. дезинтеграције. У начелу постоји и позиција предикатоидних именских детерминатора, како атрибута: – *Дете је отпутовало болесно*; – тако и апозитива: – *Знатижељан и вредан, младић је успео да оствари велики успех*, – и осталих одредаба. Уопште узев, интеграција и дезинтеграција представљају опште синтаксичке појаве које захватају све адлоциране јединице и тагемског и таксемског типа. Уз то, са стилистичког аспекта посматрано (исп.: Симић / Јовановић Симић 2015) – интеграција и дезинтеграција нису само процеси којима су обележени раст и усавршавање синтаксичких структура датог језика, већ представљају основу за вредновање конкретних језичких структура по комуникативној и стилској ефективности.

4. Описани теоријски налази представљају кључни резултат наших истраживања, а овде ћемо покушати да разјаснимо и неке друге моменте у језичким кретањима синтаксичког нивоа. Потрудили смо се пре свега да утврдимо оквире тзв. конструктивне или структурне синтаксе, и да одредимо где почиње поље комуникативних синтаксичких кретања у језику. Приметили смо, наиме, да се под уобичајеним термином 'функције' крију две врсте појава: једно су позиције у структури вишечланих форми – нпр. субјекта и предиката у реченици, атрибута и др. у синтагми са управном именском речи, адвербатива и објекта у синтагми са управним глаголом итд. Те се функције групишу око два кључна термина: одредбе и допуне – али смо их ми разложили у више категорија. Другу област 'функција' чини употреба језичких јединица у акту споразумевања: то су сигнификација тематског садржаја, на једној страни, његова презентација саговорнику, на другој, и 'исказивање себе', поступак изјашњења сопствених сазнања и ставова говорникових у вези са тематским садржајем (исп.: Јовановић Симић / Симић 2015). По ономе првом наша тема спада у област лингвистике у ужем смислу; у ономе пак другом – прагматике језика, или вербатологије.

5. Према томе, може се констатовати да постоји хијерархија међу типовима зависности. Пошто смо ограничени просторно, овај факат ћемо моћи приказати само на уском кругу грађе и случајева којима она служи за илустрацију. Оквир за нашу анализу представљаће само неке одредбене синтагматске форме са именичком речи као управним чланом и именицом, придевом, прилогом и сл. као зависним одредбеним. Примере ћемо изложити ослањајући се на *Српску синтаксу*³.

² Исп. о синтаксичкој природи атрибутско-прилошке одредбе у: Јовановић 2005: 107–114.

³ Грађа је углавном преузета из *Српске синтаксе* (Симић / Јовановић Симић 2017), често заједно са интерпретативним текстом, али често и са самостално формулисаним налазима. Ознаке извора в. у *Српској синтакси*.

2. О ступњевима структурне кохезије

2.1. Атрибут

(Сублокативна атрибуција и атрибуцка адлокација)

1. Атрибути су, по М. Стевановићу (1991б: 49) – „придевске речи, односно везе речи с придевским функцијама које на овај начин ма по чему (по квалитету, боји, величини, топлоти, материји, месту, времену, пореклу, припадању или било чему другом) одређују неку именицу, или скуп речи у именичкој функцији”. ’Одређивање’ је бар двојако: (1) квалификација по неком унутрашњем својству или пак (2) постављање именичког садржаја у неке вањске односе. Даље, атрибут је или придевска реч или пак ’веза речи’ са придевском функцијом. Под ’везом’ Стевановић је обично подразумевао падежни облик, са предлогом или без њега. У то нас уверава следећи пример:

- *Командант везирове ’гарде’ био је весели и лакомислени Бехџет, човек неуништива здравља, угојен и црвен, храбар, али непоправљив коцкар и ленштина* ИА ТХ 194.

1) Прва синтагма коју можемо издвојити јесте *командант везирове гарде*. Генитив (*везирове*) *гарде* може се двојако објаснити. (а) Можемо утврдити да он има посесивно значење: командант је један од чланова гарде – припада јој као и други њени чланови. Посесија је релација чије је обележавање у надлежности одредбених синтагми, а одредбена функција овде је обележена генитивом. (б) Може се претпоставити и друкчији однос: *командант* је именичка реч сродна глаголу ’командовати’ (’гардом’), па је од ње преузела аспектно значење компатибилно са ’субјекатским’ генитивом. По првом објашњењу генитив је мотивисан тематским садржајем описа, а по другом – лексичко-граматичким својствима управне речи. Друго објашњење проистиче из наших разлагања о рекцији,⁴ и по томе је лако утврдити да ли је веза рекцијског типа, и чак ако јесте – које је врсте: ка замени генитивом, наиме, конвергирају колокати глаголских речи са непосредном рекцијом, кад ове бивају замењене именицама (’распознавати боје’ -> ’распознавање боја’); а ректуме који имају исти облик уз глагол и одговарајућу именицу, као нпр. инструментал (исп. *прати водом* -> *пран водом* -> *прање водом*; *резати ножем* -> *резан ножем* -> *резање ножем*; *шетати с пријатељем* -> *шетња с пријатељем* итд.), или акузатив с предлогом ’за’ (*борити се за власт* -> *борба за власт*) итд., сврстали смо у ред посредно регираних облика. Нашој конструкцији одговара глаголска тагмема типа *командовати армијом*, те је заиста можемо сврстати у ред рекцијских, и то у ужи круг, са непосредно регираним зависним чланом.

⁴Тек овде смо у стању да наставимо расправу о конструкцијама са управном именицом и падежом у позицији зависног члана, које смо досад и ми били принуђени посматрати све као рекцијске. – Исп. *Српску синтаксу* (Симић / Јовановић Симић 2017), погл. 1.4.5.2.1 (под 1-а) и објашњење у фусноти.

а) Ако се питамо које је од два решења тачно – одговор је: и једно и друго. Значи: атрибут исказан посесивним генитивом *командант (везирове) гарде* долази у ред двоструко условљених синтагматских веза: лексичко-граматичким својствима управне речи и тематским садржајем описа. То су слабо региране конструкције.

б) Прве ћемо – тј. именичке колокате који одговарају непосредним ректумима уз глаголе – сврстати у скуп *рекцијских атрибута*.

2) Ужа синтагма *везирове гарде* у свом саставу има одредбену реч, опет са посесивним значењем, *везирова*, и управну *гарда*. Наставку *-е* у ген. једн. именице *гарда* одговара исти тај наставак у придева *везирове* – па и поред неспретне формулације о 'преузимању' наставака – једнакост облика и стварно морамо признати за индикацију 'саприпадности' зависне речи синтагматској структури са управном са којом има исти облик. 'Саприпадност' је објашњива као проста 'узајамност', и на основу ње није могуће прецизније судити о врсти односа међу члановима конструкције. Зависност ипак није исто што и 'саприпадност' датој синтагми: једнакост облика у ствари је логичније схватити као израз једнакости функција, односно – напоредности речи (в. *Српску синтаксу* 2017, погл. 1.4.3.2, т. 2, под г). Зато је зависност препознатљива тек на основу неких додатних индикатора: у нашем случају на основу лексичке 'асиметрије' – једна од две речи је именица ('гарда'), а друга придев ('везирова'); – као и на основу номинацијске асиметрије – придевски садржај потчињен је именичком као показатељ 'припадања'. Лексичкој асиметрији одговара и граматичка, јер сем идентитета падежа – који је свакако мотивисан функцијом целе конструкције у широј синтагматској структури (*командант ~ везирове = гарде*) – овде запажамо и идентитет, али у извесном смислу и диспаратет рода и броја; та су обележја код именице показатељи лексичко-семантичких особености (реч 'командант' означава људску јединку мушког рода – носиоца дате војничке функције), или предметним садржајем описне конструкције (реч је о једној особи); код придева та су обележја заправо мотивисана из два правца: именичким обликом и садржајем; тек другом чињеницом је потврђена зависност атрибута од управне речи. Разлика у статусу функционалних индикатора, важан је фактор статусног диспаратета и самих њихових носилаца: – лексикализовани показатељ има 'чвршћу' структурну позицију, па га сматрамо и 'старијим' – индикатором хијерархијски више позиције речи, модификатором или боље: селектором конгруенције; нелексикализовани показатељ има 'слабију' позицију, и индикатор је хијерархијски нижег положаја речи: 'модулирани' учесник конгруенције.

(а) Овде се намеће теоријски став да оба типа атрибута – и рекцијски и конгруенцијски – имају битна заједничка обележја (а) у томе што су двострано мотивисани – из правца лексичко-граматичких својстава управне речи (било преношењем обличких индикатора, било примањем оних који одговарају тим својствима) и из правца денотата описаног конструкцијом; и (б) што је лексичко-граматичка мотивација од стране управне речи слаба (а слаба је управо што је комбинована са семантичком).

(в) Из наших разматрања излази да је конгруенција у функционалном погледу само један тип слабе рекције. То би била рекција изведена другим обличким средствима: уместо обличког 'потчињавања' зависне речи управној, имамо 'приређивање' облика. У конгруенцијски организованој синтагматској форми – нпр. ген. *везирове гарде* – не постоји граматички показатељ зависности: по томе што наставак и једне и друге речи упућује на ген. једн. м. рода – ми можемо претпоставити само толико да те речи припадају истој синтагматској форми. А да ли је која од њих зависна од друге, и која, одгонетнућемо тек из додатног момента, из лексичког састава конструкције: конкретно отуда што је *везирова* придев, а *гарда* именица, па је по томе а priori познато која је од њих управна, а која зависна. Лексичка неједнакост речи, у крајњој линији, основ је хијерархије, и прави разлог да једна од њих привлачи другу својим лексичко-граматичким енергијама – то јест: да је регира.

(г) Другачије стоје ствари код атрибута уобличеног рекцијским средствима. Именичка реч нема могућности потчињавања свог садржаја без помоћи аспектног значења управне, па се однос неконгруентног падежног атрибута према управној речи погађа посредно – парадигматским тумачењем значења падежног наставка као перспективизатора. Овакве случајеве непотпуне интеграције назвали смо адлокацијама, а недовољно интегрисане јединице адлокативима.

3) Синтагма *весели и лакомислени Бехџет* сложеног је састава, што се и сада види најпре по лексичком саставу: међу придевима *весео* и *лакомислен* обличка једнакост знак је напоредног односа, док једнаки облици са именицом *Бехџет* показују да су оба придева у истом зависном односу према њој – они је квалификују из различитих углова (РМС 1967–1976: *весео* = „пун животне радости”; или *лакомислен* = „који олако схвата ствари, који мало размишља, неопрезан, површан, безбрижан”). На овом примеру може се непосредно утврдити разлика између напоредности и зависности праћене идентичним начином обличке организације: то је дискреција, односно аутономност, на једној страни, или пак 'интегративност' денотације, на другој. Наиме, иако је сваки од два придевска садржаја ('*весео*' и '*лакомислен*') укључен на неки начин у садржај управне речи, међу њима влада денотацијска дискреција: *весео* -> (*Бехџет*) <- *лакомислен*.

4) Конгруенцијска и рекцијска организација синтагми о којима говоримо – тј. синтагма са атрибутом и управном именицом – рекло би се на први поглед да је слободна, тј. да можемо по нахођењу употребити или придевску реч или падежни облик: *командант гарде* = *гардијски командант*. Тај је утисак ипак варљив, јер се у језичкој пракси постављају различита ограничења која ометају замену⁵ и упућују на алтернативну дистрибуцију

⁵ Према *командант гарде* стоји додуше еквивалент *гардијски командант*; али он у овом случају није препоручљив, јер не обележава на адекватан начин садржај који описује прва формација. Заправо, синтагма *командант везирове гарде* описује припадника одређене војне јединице и њеног заповедника, док би *гардијски командант*, насупротив овоме – попут синтагме *гардијски официр* – означавало врсту 'команданта'. Ни *гардијски официр* не би био адекватно назван синтагмом *официр* (нпр. 'краљеве') *гарде*. У првом случају реч је пре о врсти официра (специјализованог за руковођење у овом или оном роду војске: 'пешадијски' у пешадији, 'ар-

двају атрибутских типова (и јукстапонираног као трећег). Сем чисто семантичких фактора, у улози дистрибуцијског регулатора два типа атрибута могу се наћи и конструкцијски фактори. Синтагма *командант везирове гарде* у ствари је тзв. 'блокирана' конструкција: уместо генитива у којем стоји цела синтагма као *везирове гарде* не може се употребити придев из простог разлога што не постоји у лексичком систему српског језика (можда би гласио *везирско-гардијски*, или сл., али није уобичајен). Вишечлана конструкција у служби атрибута, у вези с тим склонија је рекцијском него конгруенцијском типу организације.

(а) Даље, сегмент *неуништива здравља* – састављен од атрибута и управне именице, сâм употребљен у служби атрибута именице *човек*, – није заменљив придевском речју јер таква реч недостаје у лексичком фонду српског језика. Неадекватна је и замена конструкцијом *неуништиво здрав*, јер је семантички различита од генитива *неуништива здравља* (инсистира не само на неуништивости здравља, него и његовог носиоца). Уместо *непоправљива ленитина* заиста је употребљива синтагма *непоправљиво лен/лењ*. Међутим, према *коцкар* не постоји такав придев, па је синтагма *непоправљив коцкар* и *ленитина* као целина формацијски блокирана, и немогуће ју је заменити другом.

(б) Односи су дакле врло изукрштани; према властитом имену нпр. не може се увек направити придев. Тако уместо обрта *Хафизадића мутвак* не постоји придевско-именичка конструкција, јер према презименима на *-ић* нису свуда уобичајени одговарајући придеви на *-ски*, а они би и у овом случају (где „не означавају однос према тачно одређеном него према било коме појму с именом у основи”) – били једина адекватна замена за генитив (*Хафизадићев мутвак* значило би припадност „одређеном лицу мушког рода”, што значи да је други посесивни наставак *-ов* ангажован на другој страни и не преузима значење припадности колективу),⁶ итд.

(в) Закључујемо да двојакост облика атрибута, тј. конгруенцијских и рекцијских – није ствар слободног избора, већ представља лингвистичку неопходност проистеклу најпре из лексичких и семантичких особености речи и њихових међуодноса у систему; односно из потребе да се у атрибутској функцији употреби вишечлана конструкција тамо где према њој не постоји придевска реч итд. Затим, та се потреба јавља и када за особину или који други моменат везан за управну именицу – језичка пракса тражи подробнији и прецизнији опис који није могуће изградити помоћу самог придева, нити придева праћеног сателитским номинаторима. Нпр. уколико ширимо и продубљујемо опис особине 'дечака', утолико ћемо ширити и синтаксички мењати конструкцију: *плашљив дечак* -> *врло плашљив дечак* -> *дечак плашљив као зец* -> *дечак необично плашљив, својствено само несигурној*

тиљеријски' у артиљерији, 'морнарички' у морнарици, 'ваздухопловни' у авијацији итд.), дакле о класификацијској функцији атрибута; а у другом је примарна посесивност, тј. припадност официра одређеној јединици. Расподела функција рекцијских и конгруенцијских атрибута условљена је, према томе, финим преливима у значењу придева и одговарајућих облика.

⁶Исп.: Стевановић 1991а: 543.

деци. Као што се види, у једном тренутку морали смо са придевске прећи на номиналну детерминацију итд.

5) Из свега што смо до сада рекли о атрибуту следе три закључка: (а) да постоје конгруенцијски и рекцијски атрибут; те (б) да је атрибуцијска рекција претежно мотивисана семантички, тј. денотатом, његовом структуром и говорниковим потребама да га на овај или онај начин опише, док у томе лексичко-граматичка својства управне речи готово и не учествује; и на крају (в) да је конгруенција, како смо је досад описивали, заправо само подврста рекције, изведене друкчијим граматичким средствима.

2.2. Апозиција

2.2.1. Именичка апозиција

1. Апозиција је, по Стевановићу (1991б: 50), именица употребљена уз другу именичку реч као њена специфична одредба: (а) она пре свега „означава исти појам” као и управна реч, у својству другог ’имена’; (б) она затим „казивањем још неког имена с новом особином одређује већ одређени појам”. Не каже Стевановић (а) чим је то ’већ одређени појам’ управне именице – одређен – и (б) откуд једноставним ’казивањем још неког имена’ долази и ’нова особина’. Узећемо један пример да бисмо видели о каквим се конструкцијама ради:

– Венчао их је, успут, у Броду, журећи послом, у кући *једног свог пријатеља, Грка* МЦ Сеобе 50.

а) Ако узмемо, прво, да је реч о одредбеној синтагми (што ћемо проверити анализом), и друго, да је *Грка* управни, а *једног свог пријатеља* зависни део наведене конструкције, врло је проблематично питање о ’одређености појма’ уопште, како ’управне’, тако исто и ’зависне’ номинације.

б) Покушамо ли да раставимо конструкцију издвајајући елементе из целине, сваки ће захтевати да уз њега задржимо реч *један*; а то је сасвим сигуран показатељ ’неодређености појма’: – *Венчао их је у кући једног свог пријатеља* // – *Венчао их је у кући једног Грка*. Из ове анализе видно је само толико: (1) да сваки члан конструкције може обављати функцију у широј синтагми сам, без онога другог и (2) да оба именују један и исти тематски садржај, исти денотат (’пријатељ’ и ’Грк’ у ствари су исто лице), али је он именован са ’различитих гледишта’ (*пријатељ* по односу познанства, разумевања, узајамности итд., а *Грк* са ширег становишта: као припадник грчком народу).

в) Именске речи, које смо при класификовању назвали ’дискриминаторима’, свој садржај по правилу идентификују карактеришући га дистинктивним својствима у односу на неке параметре дистрибуиране на скуп суседних лексема: ’пријатељ’ се при томе ослања на микросоцијалне податке из амбијента у којем се индивидуа креће и ради (исп. познаник, рођак, сусед; колега, шеф, помоћник, управитељ), а ’Грк’ на макросоцијалне дистинкције проистекле из етничког, верског, политичког или сл. груписања људи. Сва-

ки од ових типова дискриминанти на свој начин квалификује и класификује поменути личност, и тако је 'индицира', тј. подводи њен денотат под општи појам који је означен датом речју.

г) Али то није довољан скуп чињеница за потпуну дефиницију 'апозитивне'; јер и нпр. *Јефта Грк* садржи две јединице које исту личност именују сместивши је у различите лексичке сфере (*Јефта* у систем посрбљених личних имена, а *Грк* како смо већ објаснили), па ипак нису у односу апозитивне према 'управној' речи, већ у некаквом друкчијем. Уосталом, утврдили смо раније да и атрибут именује 'исти садржај' са управном речју, и управо из друкчијег угла посматрања (у синтагми *бео снег*, рекли смо, *бео* именује белину снега, а *снег* – материју као носиоца белине). Запасти смо у велике тешкоће.

2. Академијина граматика источнонемачког ауторског колектива даје сасвим друкчију, и врло необичну дефиницију апозитивне. По њима то је „додата, али заправо не подређена” већ равноправна јединица, која по њиховом мишљењу настаје „деградирањем напоредне реченице на ниво номинацијског реченичног члана који фигурира као рема” (Хајдолф/Флемиг/Моч 1981: 293). Граматичар прашког круга Ј. Рис (1928: 109–140) још је удаљенији од уобичајеног схватања, јер о апозитивности износи апсурдну мисао да је подређен члан синтагме, али 'независан': – „према управном члану је додуше неравноправна, али независна”.⁷ И даље, она има статус предикативне јединице, или одређеније: „Значењски садржај додатог члана стоји према управноме у истом појмовном односу у којем у реченици садржај предиката стоји према субјекту”. Рисове интерпретације могу се потврдити значајним аргументима. Али им се други оштро супротстављају. Показаћемо на већ навођеном примеру, испитујући под којим условима и како је могуће претворити апозитивну конструкцију у реченичну. Ради тога ћемо трансформисати један од чланова формације из синтагматске у реченичну. Ево тог примера у скраћеном виду, погоднијем за манипулисање: – *Венчао их је... у кући једног свог пријатеља, Грк а* -> *Венчао их је... у кући једног свог пријатеља, који је био Грк // Венчао их је... у кући једног Грка, који је био његов пријатељ*. У резултату, како видимо, добија се облик односне реченице. Трансформацији на исти начин подлежу и један и други члан конструкције, што их карактерише као равноправне, али не и као чланове јединствене субјекатско-предикатске конструкције. Али када су искључене из шире конструкције, и осамостаљене као изолован опис, ове јединице (као и горе под б) податне су 'предикатној' трансформацији: – *један његов пријатељ, Грк* -> – *Један његов пријатељ*

⁷ Тврђња о редукованој и деградираној напоредној реченици може се побити врло лако. Може се при томе кренути од апозитивне, или од реченице. Ако кренемо од реченице, као нпр.: – *Куће и села из даљине се не виде, већ се распознају по зеленилу од шљивака* ЈЦ Балк 49, – редукацијом предикативности добијамо: *куће и села невидљиви из даљине, али распознајиви по зеленилу шљивака*. Даљи корак у овоме може бити уклањање мање важних речи и задржавање значајнијих: *невидљиве куће и села, разазнатљиво зеленило* -> *куће и села, зеленило*. У резултату нисмо добили апозитивну конструкцију, нити ју је могуће добити, па било којим путем у редукацији да кренемо. Значи да апозитивне не стоје у односу напоредних реченица, не бар било којег типа, него можда неког посебног.

је Грк. Закључићемо да је трансформација у субјекатско-предикатску конструкцију могућа ако апстрахујемо контекст, што значи да је то ипак својствено апозицијској структури као таквој.

3. Остаје, према томе, отворен проблем како дефинисати апозицију и како у њој одредити управни, а како зависни члан апониране конструкције из наших примера. То ћемо покушати да учинимо пошто претходно наведемо и анализирамо нови пример:

- У средини поворке јахао је на гојазном и постаријем зекану *француски генерални конзул, господин Жан Давил, висок човек, плавих очију и бркова, црвена лица* ИА ТХ 22.

1) У овом примеру за управни члан конструкције узет је израз *господин Жан Давил* – а додатнима се сматрају *француски генерални конзул* и *висок човек плавих очију* итд. Ако лично име *Жан Давил* споразумно узмемо за стожерни члан синтагме, према њему стоје на једној страни *конзул*, а на другој *човек*. Денотат све три називне јединице је исти – личност француског конзула. Али он се једном номинује општим називом за људску врсту *човек*, други пут поменом његове друштвене функције *конзул*, а трећи пут личним именом *Жан Давил*. Ако је лично име проста етикета, два општа назива осветљавају ту личност стварно, сваки из свог угла. Са овога гледишта није могуће увек говорити о равноправности чланова апозицијске структуре, пошто је сигнификацијска функција сваког условљена позицијом у лексичком систему и пошто им контакт са истим денотатом омогућава управо та позиција у систему (*човек* је нека врста хиперонима за *конзул*, а лично име је засебан тип номиналних речи које се денотату у начелу приређују без упута на његова својства). Када пак са номинацијске равни пређемо на синтагматске односе, ствари изгледају много друкчије: *Жан Давил, конзул* и *човек* – потпуно равноправно обављају исту функцију у реченици: функцију субјекта.

2) Да је апозиција „додата, али заправо не подређена” главном називу – може се тек онда прихватити кад претходно разумемо препознавања ’главног’ и ’додатог’ члана конструкције, и прецизније испитамо механизме који томе служе.

(а) У наведеном примеру, међутим, за то не постоји директна индикација, што значи да код апозиције функционална хијерархија у основи није ни одлучујућа ни важна, ни кад је реч о синтаксичкој, ни номинацијској страни. У основи је примаран редослед у градуирајућој структури. Но то је стилски, а не синтаксички моменат. Скинемо ли с листе градицију, и посматрамо ли конструкцију у себи, линеарни моменат тада може бити употребљен у разрешењу нашег питања. (1) Узимамо са тога гледишта у разматрање исти пример: *...једног свог пријатеља, Грка*. – Под извесним условима – уз неутрализацију деловања атрибута ’један’, редослед елемената могуће је обрнути: *...једног Грка, свог пријатеља*. – По томе бисмо апонираној конструкцији могли признати однос напоредности.

(б) Међутим, пример који сада наводимо садржи ознаке за посебну употребу, и посебан положај додатих, адлоцираних назива:

- *Хришћани, како католици тако православни*, радовали су се ИА ТХ 18; – *У овим областима, нарочито у Цариграду и Солуну*, врло рано је ухватило дубок корен хришћанство ЈЦ Балк 12.

У оба случаја то су потоњи чланови конструкције, чиме је полазни индиректно окарактерисан као основа апозицијске синтагме: *хришћани, како католици тако православни*. Нема сумње: 'како католици тако и православни', у првом, и 'нарочито у Цариграду и Солуну', у другом, нису основне, већ споредне, бочне номинацијске конструкције; али су оне стилски истакнутије од полазишта, што показује и тоналитетска страна исказа.

3) Да бисмо стигли до праве суштине апозиције – разгледаћемо и следећи пример:

- Тврде, *бесловесници*, да сам мајстор... ДЋ Кор 9.

а) Реч *бесловесници* у првом примеру има општи статус сличан досада навођеним случајевима апозиције, иако није употребљена уз другу именицу као њена 'одредба': друге именице једноставно нема. Ако признамо и самосталну употребу апозиције, онда се схватање о њој мора из корена ревидирати: не може се заправо говорити о њој са гледишта синтаксичког, поготову не као о зависном члану синтагме, већ као о издвојеном номинатору из контекста – о дислоцираном актуалном номинатору, полупредикативном, полурематизованом или сл. Примећујемо да се њиме садржај не именује на прост начин, онакав какав се именује иначе номиналном речју, већ је апозиција истовремено и квалификатор и стварно је експланативна по функцији.

б) Ову је чињеницу јако добро уочио, али не у свим детаљима, и добро објаснио руски лингвиста А. Н. Гвоздјев,⁸ који тврди да „за разлику од скупа ријечи у ужем смислу, у којему су саставни елементи тијесно спојени те представљају јединицу значења и функције, постоје и сложенији спојеви у којима, унаточ њиховој сложености, саставни дијелови задржавају своју семантичку и функционалну самосталност те се по томе разликују од правих скупова ријечи као основних структурних јединица, иако су и то свеже зависности у којима је свагда један члан зависан о другому”. Прихватимо, а и сами смо већ формулисали тврдњу о више типова и степена синтаксичке кохезије: о тешњим и 'лабавијим' спојевима. Али не мислимо да 'су и то свеже зависности', када 'саставни дијелови задржавају семантичку и функционалну самосталност'. Степеновање се управо тиче пре свега самих 'семантичких и функционалних' односа. Наш је закључак да је апозиција пример функционалне аутономије. Она је актуални – полупредикативни и експланативни – номинатор емфазом или друкчије издвојен из контекста.

в) Према томе, 'додатост' апонираних јединица није суштински моменат, већ основица апозиције: основица градације у којој се њена суштина ис-

⁸ Гвоздев 1958. – Цит. по: Симеон 1969: s.v. 'спој', 'спона'.

пољава. Али постојање слободних апозиција негира 'додавање' као суштинску особеност апозиције. Честа употреба у скупу истородних чланова конструкције условљена је потребама градуирања – и ништа више. На крају ћемо још напоменути да за 'додавање' (и 'додатак') – када је реч о апозицији и њој сродним јединицама – ми употребљавамо термин дислокација.⁹

2.2.2. Заменичка апозиција

1. Заменичке речи су функционално равне именицама, па учествују на исти начин као и ове у организацији апониране конструкције.

2. Наводимо један пример за чисто заменички тип апозиције:

– ... пред *онима* што га псују путем од Крагујевца, пред *њима* се полаже један испит данас ДЂ ВС 2 14.

3. Други тип је мешовит, са заменицом и именском апозицијом која за њом следи:

– *Он, Ђорђе Камућ*, пред којим су се механције од Паланке до Пеште преламале преко тканица и говориле танко као мушкарчићи у тринаестој, доживео је... ДЂ Кор 159.

а) Лично име *Ђорђе Камућ*, у наведеном примеру, са заменицом *он* чини конструкцију истог типа са већ описанима. Лично име у овој служби је стилски активна лексема, а стилска активност, тј. у овом случају експресивност – долазе им са разних страна.

4. Нешто је друкчија констелација односа у следећем случају:

– *Вода, тричак, песак, небо, све је то* било далеко МЦ Сеобе 71.

Разлика између овог и претходног примера поред осталог је и у редоследу речи – горе је заменица на првом, а овде на потоњем месту у конструкцији. Ми смо ипак оба пута обележили заменицу као језгрени, а именицу или именице као периферни део конструкције, а због тога што нам се чини да је заменица сиромашнија садржајем, а именица богатија, па се стога може схватити као актуализовани номинатор.

2.2.3. Придевска апозиција

1. Постоји једна врло специфична врста апозиције – придевска. Погледаћемо примере:

– *Ви, млађи*, наставите ДЂ Кор 117; – Али пут је све *з у ш ћ и, набије-нији бежанијом* ДЂ ВС 2 11.

⁹ Употребљавамо и термин 'дислокатив'. – В. о томе ширу расправу у одељку о 'степенованости структурне кохезије' и врстама синтаксичких односа код вишечланих описних конструкција (Симић / Јовановић Симић 2017: погл. 1.4.4.3.5).

а) У првом примеру: – *Ви, млађи*. – у апонирајућу конструкцију спрегнути су заменица и поименичени придев, тако да се случај не разликује од оних из претходне тачке.

б) У другом примеру стоји индикатор номинацијске еквивалентности главнога придева *зушћи* и додатог *набијенији бежанијом* ('пут'). Синтаксичка симетрија ван сваке је сумње, јер се увек ради о двоструком предикативу, или апозитиву, или пак атрибуту.

2. Према томе, могуће је наћи конструкције са придевима у односу апозиције. Сем тога, поред актуалне номинације именског садржаја, постоји и придевска актуална номинација квалитета или сл.

2.3. Апозитив

1. То је, по Стевановићу (1991б: 57), придевска реч у служби „одредбе која се додаје већ одређеном појму”. Ова околност чини апозитив сличним апозицији, па Стевановић за обе јединице предлаже заједнички термин који описује њихову синтаксичку позицију – 'додачи'.

1) Да бисмо разумели природу апозитива, сетићемо се најпре апозиције и чињенице да је она, у функцији продубљивања номинације, често снабдевена разноврсним атрибутима. Узећемо поново у разматрање први тамо наведени пример да се уверимо у истинитост овог нашег тврђења: *господин Жан Давил, висок човек, плавих очију и бркова, црвена лица*. Тек нам сад пада уочи мноштво атрибута груписаних око именице човек.

(а) Извешћемо сада са овим примером један експеримент и посматрати последице. Изоставићемо апозицију и пратити шта њен нестанак производи код атрибута: *господин Жан Давил, висок, плавих очију и бркова, црвена лица*. Готово се ништа није десило. Тиме је коначно доказан став да су апозиција и главни номинатор 'истозначни'. Али тиме је врло јасном постала и чињеница да атрибути апозиције могу егзистирати и обављати неку своју синтаксичку функцију и сами, без ње. Та функција сада више није усмерена на управну именицу, које заправо нема, већ на ону куда је смерала сама апозиција: *Жан Давил <- висок, плавих очију*. У очи пада и факат да су атрибути задржали једну значајну особеност апозиције – актуалност, што значи и стилски појачано значење.

(б) Према томе, апозитив је актуализовани, и антиципацијом из контекста издвојени атрибут. Пошто појам издвајања из контекста означавамо термином 'дислокација' – апозитив са тога становишта може бити дефинисан као дислоцирани атрибут.

2) Размотрићемо неколико главних типова апозитива.

(а) Први тип представљамо примером:

– *Месечина, јасна, бела као иње*, попадала је била нарочито на воћке МЦ Сеобе 27.

Врло је видна разлика између конструкција са апозитивом из претходног примера, и одговарајуће с атрибутом: *јасна, бела месечина*. У позицији

атрибута то су директни и прави адлокативи, тј. интегрисани номинатори особине или вањских релација. Апозитив, међутим, исти садржај именује као потиснуту, али не и интегрисану чињеницу. Важно је напоменути да антиципацијом (и/или дислокацијом) овај добија специфичан статус, јер сем што детерминише именицу – изванредан однос успоставља и са предикатом: најпре по томе што његова детерминативна моћ према именици постаје привремена, ограничена на време остварења предикатског садржаја; друго, по томе што је предикат квалификован њиме најчешће по узрочно-последичној линији: – 'Месечина' је 'попадала' зато што је била ('бела') 'као иње'.

Од више атрибута неки се каткада заправо међусобно никако не подносе у заједничкој позицији квалификатора управне именице. Један разлог неподношења јесте претрпаност конструкције, боље рећи дате позиције у конструкцији, постављањем у њу више истоврсних јединица. Други разлог неподношења јесте извесна разлика међу њима која се често етаблира као дистинкција привременост : непривременост, актуалност : неактуалност или сл. Последица таквог њиховог односа у ствари је много интересантнија од узрока: потиснути атрибут, дакле апозитив, има специфичан статус често реализован у виду полупредикативне одредбе – тј. предикатоида.

(б) Други тип представимо следећим примером:

- Тако се десило, сасвим нехотично, да по *једно поглавље* – *и то баш друго!* – буде посвећено синтакси НП Ром 5.

Као што видимо, апозитив допушта и стилско истицање, а тиме и потпуно лексичку антиципацију из контекста, са којим остаје у вези само по општем смислу. Ово се обележава и посебним интерпункцијским поступком.

(в) Трећи тип апозитива представљају случајеви када он поприма статус актуалног номинатора особине (детерминатора или квалификатора), и тада сем квалификационог, у односу на управну реч испољава и узрочну, начинску, допусну и сличне друге логичке релације. Ево примера:

- *Уморан, конзул* је стајао код отвореног прозора ИА ТХ 56.

Апозитив 'уморан' описује стање конзула док је стајао, али и узрок због којег је тако поступао.

(г) Четврти тип чине случајеви када последица актуализацијске промоције постаје и могућност модалног представљања денотата:

- *А он, као узнесен*, осети да лебди својим каткад још укоченим удовима МЦ Сеобе 68.

Као што видимо, апозитив се, као и апозиција, може комбиновати и са заменичким речима, као и имплицитним номиналима, као што се уобичајено комбинује са експлицитним.

2. До сада прегледана грађа наводи на тврдњу о искључиво конгруенцијској форми апозитива, и о скоро искључивом паралелизму са конгруентним атрибутом. Али у томе нас не подржавају ни неки примери, као следећи који наводимо:

- Тако је био недавно купио кућу и у Пожуну, и у граду Будиму. *Велику, огромну зграду од камена, са магазима и подрумима, у брегу, над водом* МЦ Сеобе 90.

Овде се ради о апозитиву у падежном облику с предлозима, који има такође своју паралелу у одговарајућем атрибуту.

3. Да је апозитив потпуни пандан апозицији, увериће нас између осталог и ширина његове употребе изван адноминалне позиције:

- *Без чиновника и сарадника*, морао је сам да пише и преписује ИА ТХ 41.

Конструкција *Без чиновника и сарадника* најближи је квалификатор речи *сам*, а преко те лексеме и неизреченог субјекта реченице. Истовремено означава и узрок остварења глаголскога садржаја 'морао је да пише и преписује'.

О интерпункцији довољна је кратка напомена: интерпункција апозитива идентична је интерпункцији апозиције.

3. Закључна разматрања

3.1. Односи међу основним типовима синтаксичке организације вишечланог описа

1. Досадашњи и краћи преглед грађе показао је да постоји више типова синтаксичке организације вишечлане описне конструкције и да су они условљени разноврсношћу лексичко-граматичких обележја речи које управљају њиховим сигнификацијским функцијама, разноврсношћу сигнификацијских функција, тј. описаног тематског садржаја или денотата, као и степеном структурне кохезије описа.

а) Први и највиши вид структурне кохезије описа засведочен је код рекцијских синтагми: однос семантичке инклузије – укључивања садржаја ректума у семантичко поље регенса – праћен је синтаксичким потчињавањем региране речи лексичко-граматичким потребама и захтевима регенса.

б) Други, конгруенцијски вид синтагматске организације описа примарно је настао код напоредних конструкција, и код њих уобличио вид своје организације. (а) Напоредност није врста семантичке 'привлачности' речи већ проста 'трпеливост', није настала ради инклузије садржаја једне речи у семантичко поље друге, већ из потребе нпр. за паралелном инклузијом у поље треће речи (мултифокалне) или за описом тематски сложеног садржаја, састављеног од више равноправних чињеница. (б) Адлокација је у ствари вид копрезентности и претпоставља удруживање садржаја двеју или више речи у структуру у којој један има доминантан, језгрени положај, а други су његови пратиоци, сателити (први чини језгро или центар, а остали периферију или сл.).

2. Као што код рекције можемо говорити о разноврсним степенима организацијске кохезије синтагматске структуре, тако је и код конгруенцијских типова, где се разликују два ступња: адлокација у правом смислу речи и апозиција. Код апонираних конструкција преовлађује сигнификацијска аутономија чланова над јединством глобалне структуре, док је код адлокације обрнуто. Апозиција је ближа напоредности, мање по семантичким односима, али више по конструктивним. Адлокација и апозиција, посматране са семантичког гледишта, само су два ступња исте појаве, а ступњевитост је мерљива параметром који смо назвали дислокацијом – синтаксичком удаљеношћу зависне речи од управне. Закључујемо да је однос 'адлокација' – 'апозиција'/'дислокација' карактеристичан како за адјективске колокате уз именску реч тако и за номиналне.

3. Сходно управо формулисаним објашњењима можемо утврдити принципску једнакост односа атрибута према апозитиву и атрибутива према апозицији – други члан сваког пара јесте дислоцирани први. У начелу, исти се однос мора признати да постоји и између прилошке одредбе адлокативног и апозицијског, тј. дислокативног типа. Адлокација и дислокација, прем томе, јесу две врсте, или боље рећи два ступња синтаксичке везе, с тим што су адлокативи чвршће везани за управну реч, а дислокативи лабавије.

3.2. Закључак о адлокацији и дислокацији

1. Додацима или адлокативима назвали смо морфолошки слободне одредбе речи, које граматичким показатељем упућују на односе у тематској равни, а не на лексичко-граматичке или какве друге особености управне речи.

2. За апозицију и апозитив рекли смо да су заправо од контекста антициповане атрибуцијске речи, тј. атрибути и атрибутиви. Проширени опис апозицијских конструкција настаје и антиципацијом адвербатива, а то је, у ствари, антициповани адлокатив свих врста. Дислокација је према томе антиципација адлокатива.

3. Дислокација није аутоматски прелаз адлокатива у ред предикатоидних детерминатора. Предикатоидна трансформација обухвата и неке адлокативе и дислокативе и представља се као појава посебне врсте.

4. Разлика између адлокације и дислокације приметљива је и на изговорном плану, тј. на плану интонацијском: дислокатив је из контекста издвојен паузама, а често је и тонски уздигнут, наглашен. Ова се особеност графички мармира интерпункцијским знаком, најчешће запетом, или каткада другим ознакама, којима се обележава дубља пауза.

3.3. Закључак о екслокацији и колокацији

1. Што се тиче врста зависних синтагми или хипотагми – ту се издвајају три типа. (а) Један настаје рекцијским скопчавањем речи, при чему једна од њих својим аспектним значењима условљава перспективизацију друге и

тако омогућује успостављање синтаксичке везе; (б) друго је конгруенција, и (в) треће – јукстапозиција, као механизми успостављања синтаксичке релације уједначавањем облика, код прве од њих, и неутралним обликом, код потоње. Последње две назвали смо адлокацијом.

2. Адлокација, даље, има могућност степеновања синтаксичке везе, па се раслојава на чвршћу и лабавију синтаксичку зависност – адлокацију у ужем смислу и дислокацију. Постоје, међутим, и виши ступњеви лабаве везе, виши ступњеви антиципације адлокатива од контекста, које смо назвали екслокацијом, један, и колокацијом, други. Екслокатив и колокатив су видно слободнији и у уобличењу, тј. у избору граматичких ознака везе са управном речју, а и у просторном позиционирању у конструкцији.

ЛИТЕРАТУРА

- Гвоздјев 1958:** А. Н. Гвоздев, *Современный русский литературный язык II*, Москва: Учпедгиз.
- Гловацки-Бернарди 1988:** Z. Glovački-Bernardi, *O tekstu*, Zagreb: Školska knjiga.
- Јовановић 2005:** Ј. Јовановић, „О синтаксичкој природи атрибутско-прилошке одредбе”, у: *Србистички прилози : зборник у част професора Славка Вукомановића* (ур. Б-Ђорић, Љ. Поповић, Б. Чигоја и А. Милановић), Београд: Филолошки факултет, 107–114.
- Јовановић 2009а:** Ј. Јовановић, „О редукцији и испуштању (омисији) као лингвистичким и стилским појавама”, у: *Српски језик и друштвена кретања : Зборник радова са научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (30. 10. и 1. 11. 2008)*, Крагујевац, 193–211.
- Јовановић 2009б:** Ј. Јовановић и Р. Симић, „Текст као језичка и комуникацијска структура”, *Српски језик*, XIV, 591–628.
- Јовановић Симић / Симић 2015:** Ј. Јовановић Симић и Р. Симић, *Вербатологија : Лингвистичке основе науке о вербализацији света*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика – Филолошки факултет – Јасен.
- Рис 1928:** Von John Ries, *Zur Wortgruppenlehre. Mit Proben*, Prag: Tausig & Tausig.
- РСМС:** *Речник српскохрватскога књижевног језика I–VI*, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- Симеон 1969:** R. Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Симић / Јовановић Симић 2015:** Р. Симић и Ј. Јовановић Симић, *Општа стилистика*, Београд: НДСЈ и Јасен.
- Симић / Јовановић Симић 2017:** Р. Симић и Ј. Јовановић Симић, *Савремени српски језик. Књ. 3, Српска синтакса. Св. 1, Тагмемика и таксемика*, Београд: Јасен – Филолошки факултет – Научно друштво за неговање и проучавање српског језика.

- Стевановић 1991а:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I*, Београд: Научна књига.
- Стевановић 1991б:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига.
- Траск 2005:** R. L. Trask, *Temeljni lingvistički pojmovi*, Zagreb: Školska knjiga.
- Хајдолф/Флеминг/Моч 1981:** К. Е. Heidolph, W. Flämig u. W. Motsch, *Grundzüge einer deutschen Grammatik*, Berlin: Akademie der Wissenschaften der DDR.

Jelena R. Jovanović Simić

SOME OBSERVATIONS ON COHESION AND DISAGGREGATION
SYNTAX PROCESSES

Summary

The author presents the approach to syntactic matter from Serbian syntax (Simić and Jovanović Simić 2017), where the relations between basic units and structural schemes are presented in the development perspective, but in the interpretations and conclusion she brings a different approach to the considered categories. On the one hand, the process of meaningful unification of units and formation of a complex structure – cohesion is visible, and on the other, the gradual loosening of connections between components, dislocation and exclocation of members, and their separation and dissolution of schematic formations.

Александар М. МИЛАНОВИЋ*
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА О ЈЕЗИКУ „ПРЕДВУКОВСКОГ ПЕРИОДА” КАО РЕСУРС ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

У раду се описује историјат настанка библиографије радова о језику „предвуковског периода”, а потом се анализирају теоријско-методолошке и практичне препреке у његовој изради. Скицирају се структура и техничка решења у будућој штампаној и електронској верзији библиографије, назначавају се правци и принципи њиховог исправљања, попуњавања и допуњавања и указује се на значај ових процеса у склопу истраживања из историје српског књижевног језика.

Кључне речи: библиографија, библиографска референца, славеносрпски језик, рускословенски језик, руски књижевни језик, доситејевски језик, орфелиновски језик, периодизација.

1. Научно интересовање за новији период развоја српског књижевног језика непосредно пре Вукове реформе, а који је условљен Великом сеобом под патријархом Арсенијем Чарнојевићем, расло је током читавог 20. века, а наставља се и у 21. веку.¹ После пионирских радова Александра Белића и Милована Сучевића у Србији, као и Бориса Унбегауна у иностранству, порасту лингвистичких сазнања о различитим типовима језика српске писмености и тадашњој језичкој ситуацији својим монографијама, студијама и научним контактима првенствено је допринео Александар Младеновић током друге половине 20. века, али и читав тим стручњака који се под његовим директним руководством и под будним оком Павла Ивића формирао у Новом Саду.

* aleksandar.jus@gmail.com

¹ Врло илустративан може бити податак да су на јубиларном, педесетом Научном састанку слависта у Вукове дане, који ће покушати да резимира србистичке и славистичке токове током последњих пола века и који ће се одржати у Београду током септембра 2020. године, многи пријављени реферати посвећени управо проучавању рускословенске и славеносрпске епохе. Готово читава једна секција тематски је груписана око „предвуковског” језика уз учешће већ афирмисаних домаћих и страних истраживача (Ана Кречмер из Беча, Александар Милановић из Београда, Исидора Бјелаковић из Новог Сада, али и младих истраживача (Александра Гајић из Беча).

У њему су били српски лингвисти (Јован Јерковић, Велимир Михајловић, Јован Кашић, Светозар Стијовић, Љиљана Суботић), али и страни истраживачи (Александар Албијанић одн. Албин, Питер Херити, Јухани Нуорлуото). Сведочанство о овој делатности новосадске школе представља низ монографија о језику писаца и публициста из славеносрпске епохе, али и огроман број научних студија, расправа и радова. Истовремено, значајни центри истраживања славеносрпског језика постајали су и Београд, захваљујући пре свега истраживањима Ирене Грицкат и Михаила Стевановића, и Сарајево, у којем је деловала Херта Куна. Наравно, важне студије написали су и српски русисти (Богдан Терзић, Богдан Дабић). Крајем 20. и почетком 21. века формирао се и нови талас историчара српскога књижевног језика у Новом Саду (Исидора Бјелаковић, Милена Зорић), Београду (Александар Милановић, Ана Мацановић), Нишу (Ирена Цветковић Теофиловић) и Бањалуци (Биљана Бабић).

Независно од ових центара формирали су се истакнути истраживачи у иностранству, међу којима се морају издвојити имена слависта Никите И. Толстоја, Владимира П. Гуткова и Ане Кречмер. Веома корисне анализе и синтезе везане за „предвуковски период” нудили су и србисти првенствено синхронизацког усмерења (Стана Ристић, Рајна Драгићевић) или истраживачи подједнако посвећени дијахронији и синхронији (Радоје Симић, Милош Ковачевић, Божо Ћорић). Наравно, не смеју се заборавити ни доприноси које су истраживању језика и језичких питања у „предвуковској епохи” дали историчари књижевности (Јован Скерлић, Драгиша Живковић, Милорад Павић), историчари уметности (Дејан Медаковић) или историчари друштва (Славко Гавриловић, Василије Крестић, Мирослав Јовановић).

2. Број истраживача славеносрпског језика и епохе, као и број њихових радова, с временом је, дакле, значајно растао, те се сада већ може говорити о богатој, стогодишњој традицији истраживања. Савремене студије и монографије, за разлику од пионирских, настају уз помоћ велике и разгранате литературе посвећене анализи различитих аспеката књижевнојезичке структуре (графија, ортографија, фонетика и фонологија, морфонологија, морфологија, творба речи, лексика, синтакса) или књижевнојезичке ситуације (диглосија, развој писмености, образовних система и штампарства, смена књижевнојезичких поставки и концепција, стилских формација итд.). Увид у постојећу литературу, међутим, неретко у први план доводи и огроман недостатак појединих савремених истраживања, у којима се често при анализама не консултује референтна литература. Узрок ове појаве је познат: радове о рускословенском, руском књижевном и славеносрпском језику објављује све већи број србиста у све већем броју различитих публикација, углавном у часописима и зборницима научних радова. У време несумњиве хиперпродукције радова у потрази за научним бодовима, нарочито радова у научним зборницима, проблем регистровања нових научних достигнућа буквално из месеца у месец постаје све израженији. Недаћу је могуће делимично решити или барем ублажити једино израдом *библиографије радова* и овај реферат ће се бавити теоријско-методолошким и оквирима такве публикације и практич-

ним проблемима у њеној изради, те ће представљати завршетак разматрања о ресурсима за дијакхронијска истраживања српског језика у 18. и 19. веку (Милановић 2017).

3. Празнина коју ствара непостојање библиографије радова о књижевним језицима „превуковске епохе” констатована је непосредно након формирања Одбора за стандардизацију српског језика у децембру 1997. године, већ на првим састанцима Комисије за историју језичког стандарда, коју су у почетку чинили: Бранислав Брборић, Славко Вукомановић, Милош Луковић, Александар Милановић, Александар Младеновић (председник), Милорад Пуповац, Светозар Стијовић, Божо Ћорић и Бранкица Чигоја (секретар). Председник Комисије Александар Младеновић, уз сагласност осталих чланова, одабрао је тим за израду библиографије радова, који су чинили Бранкица Чигоја и Александар Милановић, и дао основне теоријско-методолошке смернице за израду библиографије. Првобитна Младеновићева идеја била је израда интегралне библиографије радова из целокупне историје српског књижевног језика, од прихватања писмености до Вукове реформе. Такође, Младеновић је предлагао да критеријум за класификацију радова буде њихов извор, тј. да се радови групишу према часописима у којима су објављени (нпр. радови објављени у *Јужнословенском филологу*, потом *Зборнику за филологију и лингвистику Матице српске*, *Српском језику* и сл.).² Процесом екцерпирања грађе из самих часописа и зборника, као и из литературе у постојећим монографијама, руководила је Бранкица Чигоја, која је формирала и свој тим, састављен од заинтересованих студената и постдипломаца. Задатак преписке са историчарима српског књижевног језика у циљу добијања њихових библиографија поверен је Александру Милановићу, аутору ових редова.³

4. Током израде библиографије радова из историје српског књижевног језика израђао је велики број тешко решивих теоријско-методолошких и практичних питања: да ли и како издвојити радове из историје народног језика посведоченог у споменицима (повеље, писма, уговори и сл.), какав статус у библиографији треба да имају текстолошке студије, какв статус дати језику у делима дубровачке књижевности (статус народног или књижевног језика), шта чинити са књижевноисторијским и историјским студијама у којима има значајних података о књижевном језику, и сл. Дискусије о овим питањима шириле су наша знања, али нису суштински допринела налажењу коначних

² Кључни недостатак ове концепције огледао се у чињеници да су радови истог аутора били расути на више места у библиографији, а да корисници библиографије углавном унапред не знају где је одређени рад објављен. Истовремено, оваква библиографија одређеним делом би се поклапала са објављеним библиографијама радова објављених у значајним часописима, чиме би губила на функционалности.

³ У овом послу било је много непредвиђених тешкоћа. Како је почетком процеса интернет био још у повоју, преписка је добрим делом подразумевала слање класичних писама, неретко на застареле или погрешне адресе. Дешавало се и да аутори библиографије селектованих радова испишу руком, понекад нечитким рукописом, и сл. Није био ни мали број наведених погрешних података. Потпуно исти проблеми постојали су и током израде *Библиографског речника МСЦ 1971–2000* (Бојовић/Мршевић-Радовић/Самарија 2005). Развој интернета ове техничке потешкоће смањује, али их не ништи.

решења. Питања су остајала отворена. Процес израде интегралне библиографије прекинут је смрћу Александра Младеновића, а потом и смрћу Бранкице Чигоје. Оба одласка представљала су ненадокнадив губитак за рад Комисије, али и за читаву нашу научну дисциплину.

С временом, мењао се састав Комисије за историју језичког стандарда и ширио се број сарадника на процесу израде библиографије, а међу првима су се у процес укључили Виктор Савић и Ана Мацановић из Института за српски језик САНУ. Резултат нових састанака и консултација било је раздвајање процеса у изради библиографија. Није дискутабилно било да се библиографије морају односити на некадашњу делатност посленика културе на целокупном *српском језичком простору*. Израду библиографија за вишевековни период до прихватања рускословенског језика преузео је Виктор Савић, а за потоњи период Александар Милановић. Овде мислимо на епоху или период који се обично, па и у овоме раду по традицији, магловито именује као „предвуковски период”. Он заправо подразумева време доминације рускословенског и славеносрпског језика, као и период конкуренције и коегзистенције норми, по терминолошким одређењима Никите И. Толстоја. Другим речима, период од прихватања рускословенског језика до победе вуковског језика у функцији књижевног тј. стандардног језика.

5. Израда библиографије радова о књижевним језицима „предвуковске епохе” отворила је бројна додатна теоријско-методолошка питања који се решавају током ексцерпције радова, од којих ћемо ради уштеде простора и фокусирања на кључне недоумице издвојити три најзначајнија. О њима смо, из уже перспективе и са другим циљем, већ писали, а поводом израде корпуса славеносрпских текстова и *Речника славеносрпског језика* Матице српске (Милановић 2017).

5.1. Прво је питање периодизација наведених епоха и временских граница између њих. Постојеће периодизације, а истаћи ћемо само Унбегаунову и Толстојеву, међусобно се разилазе, а приступ би ваљало уједначити. У наведеним периодизацијама, наиме, не поклапају се погледи на време прихватања руске редакције старословенског језика, а почетак славеносрпске епохе разликује се за две деценије: Никита И. Толстој (2004) га везује за 1760, а Борис Унбегаун (1995) за 1780. годину. Наспрам њих, већина српских историчара књижевног језика симболичким годинама прихватања рускословенског језика и настанка славеносрпског језика сматра године отварања прве руске школе у Сремским Карловцима (1726) и покретање Орфелиновог *Славеносрпског магазина*, првог часописа са прилозима на славеносрпском језику (1768). Обе постојеће периодизације показују и нужна методолошка ограничења јер је избор књижевног језика у тексту био предиспониран стилем и жанром више него преовлађујућом праксом у деценији у којој је стваран. Тако посвете или писма на славеносрпском језику пише чак и Вук Караџић, и то у време када друге текстове напореда пише народним језиком.

5.2. Друго је питање одређења типа језика у већем броју текстова насталих у другој половини 18. и на почетку 19. века. Неретко се у литератури исти текст готово истовремено, а код различитих аутора, одређује или као

текст писан српским народним или славеносрпским језиком, други као писан рускословенским или руским, и сл. Критеријуми за типолошка одређења до данас нису устаљени, а критеријум фреквенције одређених језичких (фонетско-фонолошких, морфонолошких, морфолошких) црта на основу познатог Младеновићевог упитника показао је и бројна ограничења, о чему је ауторитативно писала Ана Кречмер (1989). Укључивање пресудних фактора *жанра* текста и *стила*, које смо већ споменули, додатно спутавају домете оваквог приступа.

5.3. Треће питање у директној је вези и са првим и са другим, а односи се на крај славеносрпске и почетак вуковске епохе. И ово питање различито је решавано у референтној литератури, а постало је још компликованије после увођења појма и термина *доситејевски језик*, за шта су заслужна истраживања Павла Ивића. Иако неки истраживачи сматрају да је славеносрпски језик нестао током друге или треће деценије 19. века,⁴ на основу увида у тадашњу штампану продукцију у књижевности, науци, публицистици и администрацији лако се може констатовати његова несумњива коегзистенција са вуковским језиком барем до средине 19. века (1850).

6. Сви наведени теоријско-методолошки проблеми у вези са „предвуковском епохом” воде конкретном питању *критеријума за класификацију* библиографских референци. Чини се методолошки најпримеренијим да се при класификацији радова типолошки критеријум изостави (нпр. засебан одељак са списком радова о рускословенском, руском, славеносрпском књижевном језику и сл.). Ову идеју додатно оснажује чињеница да се и у оквирима истог текста насталог у „предвуковској епохи” могу наћи пасаже писани различитим стиловима, па и различитим књижевним језицима. Тешко је одредити где би, на пример, ваљало класификовати рад о Орфелиновом *Славеносрпском магазину*, као и о појединим другим Орфелиновим или Рајићевим делима. Доста добар пример укрштања различитих језичких израза нуде и Доситејеве басне.

Критеријум везан за анализирани ниво књижевнојезичке структуре (графија, ортографија, фонетика с фонологијом, морфонологија, морфологија, творба речи, лексика, синтакса) доноси нове проблеме јер је велики број радова у којима се не истражује само један ниво, почев од монографија о језику писаца па до студија и расправа. Навођење истог рада у више различитих одељака (нпр. истовремено и у одељку са радовима о графичкој и о фонетици, или и о морфологији и о синтакси) додатно би оптеретило библиографију и закомпликовало њену употребу.

Како два најрелевантнија критеријума у конкретном случају показују значајне функционалне недостатке, поставља се питање да ли би потрага за новим, додатним критеријумом деловала помало усиљено. Са друге стране, библиографија у којој би радови били само узбучени према почетном слову презимена, поређани без икакве класификације, не би имала довољну упот-

⁴Најчешће се као гранична наводи 1818. година, односно година објављивања *Српског рјечника* Вука Стефановића Караџића. По овој поставци, после Вуковог лексикографског остварења доситејевског славеносрпског језика више нема у српској култури.

ребну вредност. Проблем је, чини се, најједноставније решити навођењем *кључних речи* уз сваку библиографску референцу у штампаној верзији библиографије.⁵ Ваљало би их, према углавном устаљеној пракси, навести до 10. Уколико их аутор рада није сам навео, што је старија пракса, кључне речи мора одабрати аутор библиографије. На основу њих ће потом бити формиране класификације у електронској верзији библиографије, такође неопходној. Како електронска библиографија нема просторна ограничења, у њој би се могле наћи и друге сведене напомене њених аутора о наведеним радовима, на пример указивања на вредност, огрешења, одређене нужне паралеле и сл. Разлика у обиму штампане и електронске верзије библиографије била би, дакле, значајна.

7. Штампану верзију библиографије радова о језику „предвуковске епохе” ваљало би у почетку опрезно именовати као *Грађа за библиографију радова о језику „предвуковске епохе* јер је тешко предвидети да у њој у првим издањима неће бити пропуста, изостављања појединих радова до којих је било тешко доћи (нарочито оних објављених давно, у иностранству и у мање познатим публикацијама). Како се оваква публикација периодично мора освежавати и допуњавати, њен наслов би требало с временом променити у *Библиографија радова о језику „предвуковске епохе”* јер ће квалитетом, количином и тачноћу информација, заслужити преименовање. Електронска верзија библиографије мора у још већој мери бити процес него продукт, непрекидно отворена за нове допуне, прераде и коментаре, али број сарадника на њој мора бити добро одабран и ограничен.

Библиотечка обрада морала библиографских података требало би да почива на моделима устаљеним у Међународном славистичком центру у Београду (Библиографија 2016).

8. Непрекидни рад на ажурирању података на библиографији подразумеваће и даље претраживање и проверу података из различитих постојећих библиографија објављених радова, како појединих научника тако и часописа, анкетање историчара српскога књижевног језика и, најзначајније, ексцерпирање података из нове продукције (монографија, радова из часописа и зборника). За сада временски оквир настанка регистрованих радова подразумева период од почетка 20. века до данас, али би границу у даљим истраживањима ваљало померати ка почетку 19. века и подацима из радова објављених у тадашњој периодици. У библиографију морају ући и подаци о одбрањеним а необјављеним магистарским радовима и докторским дисертацијама.

Напоредо са овом библиографијом, ваљало би радити и на библиографији радова о историји народног језика, у овој и претходним епохама. Заједно са библиографијама које већ публикује Виктор Савић, у којима су окупљена тумачења старословенског и српкословенског периода развоја српске писмености, ове библиографије чиниле би нераздвојну целину.

⁵ И поред убрзаног развоја електронског издаваштва, штампану верзију библиографија и даље сматрамо научном неопходношћу у свакодневној пракси. О начелним разлозима за овакав став видети више у Каријер/Еко 2011.

Коначан циљ стварања библиографије радова о језику „предвуковске епохе” јесте да он постане само један од сегмената будуће базе података о бурном и турбулентном развоју српског књижевног језика у оквирном периоду од 1740. до 1850. године. База би, поред библиографије, требало да садржи и корпус текстова, више различитих речника, скениране публиковане радове и монографије, и сл. За србистику је веома битно што су се у наведене процесе укључиле институције, Матица српска и Одбор за стандардизацију српског језика. Интересовање за истраживања првенствено славеносрпског језика, текстова и епохе непрекидно расте, а оваква база података и библиографија радова у њој несумњиво ће помоћи да број истраживача додатно порасте, али и да се отклоне недостаци данашње научне продукције те да се наша знања подигну на одговарајући ниво.

ЛИТЕРАТУРА

- Библиографија 2012:** *Научни састанак слависта у Вукове дане 1–40 : библиографија 1971–2011* (прир. Злата Бојовић, Драгана Мршевић-Радовић и Катарина Тодоровић), Београд: Међународни славистички центар.
- Библиографија 2016:** *Научни састанак слависта у Вукове дане : пројекти : библиографија : 2003–2016* (прир. Ивана Спасојевић), Београд: Међународни славистички центар.
- Бојовић/Мршевић-Радовић/Самарџија 2005:** Злата Бојовић, Драгана Мршевић-Радовић и Снежана Самарџија, *Биобиблиографски речник МСЦ : Научни састанак слависта у Вукове дане 1–30 : Учесници*, Београд: Међународни славистички центар.
- Каријер/Еко 2011:** Žan-Klod Karijer i Umberto Eko, *Ne nadajte se da ćete se rešiti knjiga*, Ђакак – Београд: Gradac.
- Ивић 1998:** Павле Ивић, *Преглед историје српског језика* (прир. Александар Младеновић), Целокупна дела Павла Ивића, том VIII, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића.
- Кречмер 1989:** Anna Kretschmer, *Zur Methodik der Untersuchung älterer slavischer schriftsprachlicher Texte (am Beispiel des slavenoserbischen Schrifttums)*, München.
- Милановић 2017:** Александар Милановић, „Теоријско-методолошки проблеми стварања корпуса славеносрпских текстова”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 46/3, 2017, 137–145.
- Толстој 2004:** Никита И. Толстој, *Студије и чланци из историје српског књижевног језика*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Вукова задужбина – Матица српска.
- Унбегаун 1995:** Борис Унбегаун, *Почеци књижевног језика код Срба*, Београд – Нови Сад: Вукова задужбина – Матица српска – Орфелин.

Aleksandar M. Milanović

BIBLIOGRAPHY OF REFERENCES ON THE LANGUAGE OF THE
„PRE-VUKOVIAN PERIOD” AS A SOURCE FOR THE HISTORY
OF STANDARD SERBIAN

Summary

The paper gives a historical account of the process of compiling the list of written references on the language of the „pre-Vukovian period”. In addition, theoretical, methodological and practical obstacles that impede the compiling process are studied and explored. The author offers a structural outline and technical solutions for both electronic and „hard-copy” version of the bibliography and provides guidelines for further revision and enlargement which are in turn highlighted as crucial for research in the field of the history of the literary standard of Serbian.

Биљана С. РИСТИЋ*
докторанд на Филолошком факултету
Универзитета у Београду

ГОВОРНИ ЧИНОВИ МОЛБИ И ЗАХТЕВА У ПИСМИМА КНЕЗА МИХАИЛА ОЦУ МИЛОШУ ОБРЕНОВИЋУ

У раду се бавимо писмима које је кнез Михаило писао свом оцу Милошу Обреновићу у периоду од 1845. до 1858. године. Укупно је сачувано 229 страна текста, а налазе се у Универзитетској библиотеци у Београду. Нарочито нас је занимао начин на који кнез вербално подстиче оца да нешто за њега учини. Ексерпирани смо примере који илуструју реализацију говорног чина молбе и захтева. У формулисању исказа аутор писама најчешће користи изразе: *молим, молио бих, изволите, молим Вас изволите* итд.

Кључне речи: писмо, кнез Михаило Обреновић, кнез Милош Обреновић, учтивост, говорни чинови, молба, захтев.

1. Михаило, син Милоша Обреновића,¹ образовани кнез, у два наврата је владао Србијом средином деветнаестог века (1839–1842. и 1860–1868. године). Према нашим сазнањима, кнез је написао текст једног епитафа и три песме: „Што се боре мисли моје”, „Светски путник” и „Молитва кнеза српског Михаила на брегу морском”. Овим песмама бавили смо се у досадашњим истраживањима, те смо, трагајући, наишли и на преписку коју је кнез водио са својим оцем, тачније на писма која је он слао оцу. Сматрамо да је анализа тих писама следећи корак како бисмо заокружили целину. Ова писма нуде увид у језик ученог човека средине XIX века и остварење тог језика у једној специфичној, епистоларној, комуникацији.

Циљ рада је да, пошто немамо податке да је преписка до сада била предмет анализе, опишемо из чега се она састоји и каква је тематска структура

* biljana.ristic.247@gmail.com

¹ „Михаило Обреновић био је сасвим другачији човек него његов отац Милош. Милош је био неписмени сељак, а Михаило један лепо образовани западњак” (Јовановић 1963: 118). Са тим да су отац и син били две посве различите личности, слаже се и Симо Ћирковић, који каже да је Милошевић млађи син Михаило имао у себи само трачак очевог карактера и да је и сам осетио његову немилост и прекор (2011: 13).

писама. Ако узмемо у обзир да су аутор писама и адресат – отац и син, да су били кнежеви Србије у једном периоду живота и да су писма настала у XIX веку, интересује нас како су време у којем је преписка настала и комуникациони образац епистоларног општења тог доба моделовали њихову комуникацију. Одређеније, занима нас како је кнез Михаило изражавао своје молбе и захтеве да (му) отац нешто учини и томе ћемо посветити главни део рада.

Корпус за анализу представљају поменута писма која је кнез упутио свом оцу. Немамо увида у писма која му је кнез Милош послао као одговор, нити податак да су та писма сачувана.

2. Укупно је сачувано 229 страна текста, при чему свако писмо у просеку има три стране. Датирана су и обухватају период од 1845. до 1858. године. То је, дакле, време између две владавине кнеза Михаила, када је Србијом владао кнез Александар Карађорђевић. Чувају се на Одељењу реткости у Универзитетској библиотеци Светозар Марковић у Београду, под сигнатуром 871.

У писмима син пише оцу о општим темама које се тичу догађаја и људи које заједнички познају, али и о својим личним проблемима, здрављу и слично. Писана су на чистом белом папиру, а оно што је занимљиво је да се на некима од њих налази суви жиг у виду грба Кнежевине Србије.

3. Тематска структура и изглед писама. Иницијална форма обраћања увек је иста: „Ваша Свѣтлост / Милостиви Родителю”. Поред тога што указује на то коме се аутор обраћа, представља и начин да кнез искаже особито поштовање према оцу коме, као син, увек персира. Обраћање са „Ваша Свѣтлости/Ваша Светлост” није својствено само почетку писма, већ се јавља и на осталим местима, упоредо са формом „Ви”.

Тело писама обично почиње тако што се аутор позива на претходно писмо, које му је отац послао, и прецизира кад га је добио. Затим пише о темама које су тренутно актуелне. Набројаћемо неке:

- куповина коња;
- бирање послуге;
- селидбе кнеза Михаила по Бечу и проблеми са власницима станова;
- здравствени проблеми и аутора и оца;
- догађаји из живота људи које заједнички познају (Михаилова жена Јулија, Ана Рофелзберг, кнез Шварценберг, црногорски владика...);
- новац;
- временски услови;
- жеље поводом празника;
- планови везани за куповину некретнина;
- молбе оцу да нешто учини.

Иако о својим здравственим проблемима кнез неретко пише и на почетку тела писма, чест образац је да, пре финалног поздрава оцу и закључења писма, констатује како је здрав и да то исто и оцу жели.

Постоје варијације у финалном обраћању, али је оно редовно у знаку изражавања најдубљег поштовања, „љубљења родитељске руке” и потписа аутора као „покорног сина М. М. Обреновића”. На пример: „Любехій вам

отачаску руку, пребивам / ваше Светлости / покорни син / ММОбреновић” (4. августа 1848); „Любим вам руке и препоручуем се у отачаску милост / ва. Светлости / покорни син / ММОбреновић (3/17. јула 1857)”.

4. Што се досадашњих истраживања и текстова релевантних за тему овог рада тиче, издвојили бисмо монографију *Форме учтивости* Бојане Милосављевић (2007). Ауторка се бавила формама учтивости које се употребљавају у типизираним ситуацијама. Посебно се осврнула на следеће говорне чиновне: *молба, извињење, захваљивање, честитање и саучешће*. Њено истраживање је спроведено на грађи коју чини новосадски корпус разговорног језика и корпус који је ауторка сама формирала. Део који се тиче говорног чина молбе послужио нам је као важан путоказ у нашој интерпретацији.

Теоријским оквиром епистоларног дискурса, описом његових структурних нивоа и контрастирањем појединих обележја (између осталог и говорним чиновима молбе и захтева) бавила се Људмила Поповић (2010) у монографији *Епистоларни дискурс украјинског и српског језика*. Корпус за истраживање представљала је преписка, приватног и пословног типа, на српском и украјинском језику, затим објављена књижевна преписка украјинских и српских писаца, писма из дневне штампе, рекламе. Ауторка у делу о директивним доворним чиновима прво приказује исказивања молби и захтева за украјински језик, затим за српски, а онда их контрастира.

Остале студије које се тичу учтивости, говорних чиновна, исказивања молби и захтева, биће поменуте у одговарајућим деловима рада. Оне су нам биле од значаја, пре свега, да бисмо наш покушај анализе теоријски одредили, али и код исцртавања оквира за посматрање и презентовање резултата.

5. Када се говори о учтивости, треба разликовати учтивост као друштвено понашање једне говорне заједнице од *језичке учтивости*² која се, као термин, користи у описивању комуникативне интеракције. Српски језик нема у свом систему категорију учтивости, већ има језичка средства, форме, којима се учтивост исказује. То су, пре свега, форме говорне етикеције, као што су поздрављање, извињавање, захваљивање, честитање, молба итд. (Милосављевић 2007: 21).

Начин на који кнез комуницира са својим оцем, како му се обраћа, како од њега тражи да му нешто испуни и сл. карактеристичан је за време (и комуникацијске обрасце у писаном општењу, као обележју тог времена) у коме су писма настала и друштвени статус учесника комуникације, али показује и личне одлике и стил аутора. Такође, и то што је адресат заправо говорников отац и некадашњи кнез Србије, делом моделује комуникацију у смеру исказивања најдубљег поштовања.³

² Језичка учтивост је скуп говорних стратегија којима се у говорном чину успоставља сараднички однос (онај однос међу саговорницима који обезбеђује успешну комуникацију) са саговорником, а које се могу реализовати устаљеним, конвенционалним језичким формама говорне етикеције, али и формама које нису конвенционалне, већ представљају говорников слободан избор (Милосављевић 2007: 26).

³ Ако посматрамо медијум комуникације, овде је очигледно реч о писаној комуникацији, а према начину комуникације, рекли бисмо да је пре реч о формалној комуникацији са елементима неформалне, него о неформалној са елементима формалне.

Иако се као важна особина разговорног језика наводи да саговорници „обично не воде много рачуна о форми свог исказа зато што немају времена да га брусе и дотерују, а и зато што су свесни да је упућен само једном човеку и ефемеран” (Кликовац 2008: 119), овде треба имати на уму да је реч о епис-толарној комуникацији као нарочитом виду писане реализације разговорног језика, али стилски подигнутој захваљујући друштвеној позицији саговорника и свести о томе да ће преписка (вероватно) бити сачувана.

Молба⁴ се може дефинисати као учтиви захтев, или чак као учтиво наређење (Милосављевић 2007: 37) којим се адресат подстиче на неко делање. Говорник свој захтев или своју молбу може да изрази на различите начине. Што захтев треба да буде учтивији, питање је индиректиније (уп. Јанева 1984; Кликовац 2008: 121). Форме којима се исказује молба могу се поделити у две групе: Једну представљају форме оријентисане према говорном лицу (перформативни искази) и њима се исказује илокуција, тј. говорникова намера (*молим, замолила бих Вас...*). Другу групу представљају форме оријентисане према адресату и њима се исказује чин који адресат треба да изврши (*размисли, можете ли...*) (Милосављевић 2007: 76).

Лезичка средства којима се императивност модификује⁵ представљају маркере учтивости. За српски језик најтипичније је модификовање императивног израза уметањем перформатива⁶ *молим те/Вас* којим се на експлицитан начин прецизира комуникативна функција императивног израза (Милосављевић 2007: 51–52). У усменом говору илокуција⁷ перформатива *молим те/Вас* може бити десемантизована (Поповић 2000: 237). У тим случајевима перформативи *молим те/Вас* представљају *окамењене перформативе* који су експоненти конвенционалног говорног чина којим се успоставља говорни контакт и исказује спремност на сарадњу и осигурава се одговарајућа реакција (Милосављевић 2007: 46). Већи степен учтивости у исказивању молбе постиже се формама којима се илокуција исказује индиректније од форми са експлицитним перформативом. То су најчешће имплицитни перформативни изрази (у потенцијалу и футуру) и упитне варијанте перформативних израза (Милосављевић 2007: 48).

Кнез Милош Обреновић, као адресат коме је анализирана преписка упућена, статусно је надређени саговорник у односу на свог сина кнеза Михаила, који му пише.

⁴ Молбе, уз захтеве, наређења, препоруке и сл., припадају *директивима*, то јест говорним чиницима којима се саговорник подстиче или наводи да нешто учини (Поповић 200: 215).

⁵ Меј (1994: 491–515) разликује унутрашње и спољашње модификовање израза. Прво се врши у оквиру самог императивног исказа, а друго изван њега.

⁶ Главно својство перформатива није да експлицирају и прецизирају радњу која се њима врши, већ да они могу бити употребљени за вршење одређене радње (Серл 1991: 14–15).

⁷ Остин (1994: 110–125) изрицање исказа посматра као извођење у три чина: локуционом, илокуционом и перлокуционом. Под илокуционим чином подразумева изрицање исказа које је истовремено и чињење. Такође, Серл (1981: 5) сматра да је илокуциона срж говорног чина заправо сврха чина, те да би она код директива била да се саговорник наведе да изврши нешто.

6. Кнез Михаило за исказивање молбе користи различите форме. У даљем тексту наводимо примере ексцерпираних из грађе и класификованих према форми у којој је молба исказана.

молим (Вас)

- * (3/15. феб. 1854) Молим вас да мое поклонење и поздрав Господину Генералу Коцебу и гос. Калчинском изјавите.
- * (4. јан 1857) Моя е намера била као што сам ва. Св. писао, да мало доцније дођем к' вама у Хайделберг, но сад ћу овде остати по жель вашој у писму изјављеној, само молим вас да наложите Кочи нек ме простране извѣсти шта вели Г. Хеліус о вама и за колико времена он мисли да ће бити нужно да код нѣга останете.
- * (5/17. феб. 1857) Ако вам и у будуће какав вла заиште новаца у зјам, па вам рекне да се мора давити ако му не дате и обрицао буде што на сто интереса дати, молим вас баш му не дајте, него на послетку пошљите га к' мени, ја ћу показати дунав, па нек скаче, ер то є крайњи безобразлук од Светлога вла.
- * (18/30. март 1854) Међу тим, будући да он на сваки начин за тамо полази, ја молим да га ва. Св. по обичају свом милостиво примите и ако є могуће у нѣговом предузећу му помогнете, чему би се ја одвећ радовао, опоминяјући се своју оніј обвезателни услуга коє ми є нѣгов отац указао за време мога у Триесту бавлења.
- * (5/17. март 1854) Молим опет да поздравите Господу Коцебуа и Калчинског.

Експлицитни перформатив⁸ *молим вас* користи се као модификатор за ублажавање форми *да изјавите*, *да наложите*, *не дајте*. Перформатив *молим вас* овде има улогу унутрашњег модификатора императивног исказа.

Изразом молим (Вас) кнез свој захтев учтиво формуше као молбу и исказује га директно (императивом или *да* + презент), али пристојно. Додатни вид ублажавања исказа је комбинација условне реченице са везником *ако* + перформатива *молим вас*. У трећем од наведених примера, реч је о ситуацији где услов за реализацију жељене радње не зависи од саговорникове (очеве) жеље или могућности, већ од спољашњих фактора. Притом, поменута реализација радње, чак и ако се оствари, не доноси добро директно говорнику, те стога овде није реч о уобичајеној молби где говорник тражи нешто за себе.

⁸ Војводић (1997: 129–130) под експлицитним перформативним глаголима подразумева оне са граматичким обележјем 1. лица једине или множине апсолутног презента само глагола несвршеног вида (*молим* нпр.) Сви остали глаголски облици чине имплицитне перформативе (*замоліо бих, хтео сам да замолім*). Исти аутор (1997: 134) варирање између експлицитних и имплицитних перформатива доводи у везу са степеном учтивости.

за (родитељску) милост молим

- * (6/18 јул 1858) Ја за милост молим и досаду вам чиним.
- * (14/28. апр. 1856) Неколико пута сам се на канџивао да ва. Св. пишем и из нова – и сам не знам по кој пут – за родитељску милост молим, које се сад у Букрешу бивши, не смеог усудити да устмено учиним. А и тешко се е усудити онога за милост молити, кој и не чекајући молбе из дана на дан милост своју просипа и излива.
- * (6/18 јул 1858) Као што ће вам Доктор саобшчити, ја за милост молим, ако молити смем, без вашег оштећења, то ест да ви за себе приходе Брке, Нагоя и Мавродина задржите ер мени за мой обични живот не треба виђе од онога што ми Пояна и добра у Србији доносе.

Иако израз *за милост молим* не представља говорникову жељу да адресат изврши конкретну акцију, када се кнез овако обрати оцу, он му исказује нарочито поштовање и тиме комуникацију даље контекстуализује тако што ствара атмосферу за исказивање конкретног захтева који ће тек уследити у наставку (*умилостивљује* и *смекшава* оца). Нарочити вид ублажавања степена наметања је и употреба условне реченице са везником *ако* која и сама садржи глагол *молити*: *ако молити смем*.

молећи (вас)

- * (10. март 1857) Молећи вас да одма Цинеру горенаведени налог издате, препоручуем се у отачаску милост и остаем / ваше Светлости / покорни син / ММОбреновић
- * (8. апр. 1857) Ја вама ово доводим до знања, молећи да учините расположенџ нужно да се Хилел намири.

Због употребе глаголског прилога садашњег (према горе приказаним примерима са презентским облицима) препознајемо да је степен наметања говорникове жеље овде мањи, те да је ова форма индиректнија.

(ја) бих молио

- * (11/23 јули 1848) Чувшиј да неку промену Ваша Свѣтлост учинити намерава са моима коњма из Русије дошавшима, ја би молио да се никакво расположенџ с њима не чини без моег одобренија и уредбе.

Врло учтива молба, где се вербално ублажава утицај на адресата да изврши оно што говорник жели, постиже се тиме што обраћање у делу након *ја би молио* није директно (у другом лицу (*да не чините*)), већ гласи *да се не чини*. Да кнез Михаило ово *чињење* очекује баш од саговорника, а не од неког трећег лица, видимо из дела који претходи (*чувшиј да неку промену Ваша Свѣтлост учинити намерава са моима коњма из Русије дошавшима*), где је кнез Милош јасно експлициран као вршилац могуће будуће радње. Овим поступком говорник се додатно дистанцира од адресата.

Већ смо у фусноти навели да варирање између експлицитних и имплицитних перформатива утиче на то како ће се исказ перципирати са становишта учтивости. Потенцијал (*ја бих молио*) је индиректинија, те стога и учтивија форма од апсолутног презента (*молим Вас*).

МИСЛИО САМ МОЛИТИ

- * (29/17. нов. 1857) Предлажући ва. Св. ове и оваквимподобне просячине, био сам наумио да се и за мою душу мало постарам и попросим и то овако: Наумио сам на сваки начин у Граду квартир узети, [...] мислио сам вас сад за то молити и дозволенѣ искати да при земљи направим штале и шупу.

Индиректније исказивање илокуције, у односу на наведене примере са апсолутним перформативом *молио бих*, говорник постиже глаголом *мислити*, циљано употребљеним у перфекту које је позициониран испред инфинитива *молити*.

ИМАМ МОЛБУ/МОЛБУ ИМАМ

- * (13/27. авг. 1856) Јоште једну молбу имам: дай Те ми прилику, пошто време аренди наши добара изтекло буде, привредити и заекономисативам како би се в. Св. одужио...
- * (8/20 јан. 1857) Имам једну молбу, и та се у томе састој: да наложите Кочи нек ме извѣсти како стој са плацевима кућним у Савамали у Београду, то ест гди е дворац и око нѣга.

Имајући у виду блискост између себе и оца, исказом *имам молбу/молбу имам* кнез Михаило открива своју намеру и жели да отац делује у скаду са тим. Илокуциони чин је овде исказан у речи *молба*.

МОЛИМ ДА ИЗВОЛИТЕ

- * (1/13. апр. 1854) Молим да изволите мой поздрав изјавити Господину Генералу Коцебу ако е у Букрешу, као и Господину Халчинском и Фонтону.
- * (4. авг. 1848) Найпре дакле молим да изволите овде приложеній 20 фор. среб. послатій ми примити, а по томе овде неколико изложеној речій, одговор на горепоменуто писмо, саслушати изволите: (*садржај писма*)
- * (10. март 1857) Ако до тога дође, оно е врло хрђаво и мени се валя одма селити из Беча, зато молим да изволите ва. Св. наложити Цинеру нек ову горњу суму одма исплати, док се јоште ексекуција ніе почела, ер ту помоћи друге нейма, платити се мора свакојоко, па болѣ добровольно него да се ларма диже.
- * (12. јул 1857) Међутим молим ва. Св. да ми изволите у писму назначити до кое суме могу попустити кад би се ко јавио за одкупљиванѣ вексли, да не би доцніе опет морао чекати на ваш одговор.

- * (16/28. март 1857) Ви нђга познасте тако као и ја и зато нїе нужно да са тиме бише пуним артију, него само молим да изволите ми ваше решенїе саобштити у томе призреню, како би га ја извѣстїо да нуждне кораке он са своє стране учинити може код Министра правосудїа за коначни одпуст свой из службе.
- * (6/18. окт. 1857) ја ћу є сад опет тражити и рећи їој нек се спреми за пут докле їоште Пароплови по Дунаву иду, а међутим молим да ми изволите писати желите ли и сад да ја пошлђм, ако се узможе, и ни сте ли, може бити већ другу какву куварицу нашли и узели.
- * (4. феб./23. јан 1857) Као што ва. Св. изјависте желю да сами ви одговор дате за плац под Пиваром, кой желе одузети у Србїй правителство, то молим да у томе призреню налог издати изволите Г. Стояковићу.

Молим (...) да изволите... представља посебно занимљиву конструкцију којом говорник подстиче адресата да нешто учини. Наиме, први део је усмерен према говорнику, док је други део усмерен према саговорнику. Такође, видимо да у већини примера из ове групе поменутом изразу претходи подробније објашњење ситуације, што овакав вид изражавања молбе сврстава у нарочито језички учтиве.

(ја) бих молио да изволите

- * (29/17. нов. 1857) Мени є наравно цела ствар са свим непозната, и зато ја би молио да изволите ва. Св. о томе налог издати Стояковићу, кой ако до сад нїе тамо дошао, мораће скорим доћи.

Слично претходном случају, где се употребом потенцијала *бих молио* обраћање чини мање директним, овде видимо пример када се већ ублажено обраћање додатно ублажава изразом *да изволите* који је усмерен према саговорнику. Такође, употреба потенцијала (*бих молио да изволите*) исказ чини индиректнијим и учтивїјим у односу на употребу презента (*молим да изволите*).

изволите

- * (14/26. апр. 1852) Да би првобитно ваше добро и редко здравлђ опет задобили, изволите се ваша Св. решити и овамо доћи, па после како вам се свиди, тако и учинити: или овде остати или у Париз ондашњим докторима отићи.
- * (6/18. јан. 1854) Сад ако ва. Св. имате милост што подарити му, не сматрајући на ову нђгову суму, то изволите ми налог дати.
- * (12. март 1852) И ако се ва. Св. на то согласите изволите ми писати кога од доктора да тражим...
- * (12. јун / 31. мај. 1857) Но ако ва. Св. на сваки начин желите да тамо дођем, изволите ми писати да се одма на пут и кренем.
- * (12. март 1852) Изволите ми дакле налог дати у томе призреню.

- * (14/26. апр. 1852) Само изволите ми напред писати да вам собе препоручим, ер ни едне собе се не може наћи.
- * (7. феб. 1857) Изволите в. С. расположити како за најболѣ будете нашли.
- * (16/28. феб. 1851) Изволите и в. С. Миловану наложити да и он мебле и остале ствари спреми и пакуе и у влашку ишлѣ или носи, па ако она хтене ићи оно нека е између четири дувара.

Наведени примери приказују две врсте радњи посматраних према томе коме користе. У првом примеру видимо да кнез *мол*и оца да дође зарад сопственог добра. Чак и у том случају он осећа потребу да своју молбу тако учтиво формулише и да своје обраћање учини мање директним и учтивим.

Употреба условне реченице са везником *ако* омогућава кнезу као говорнику да могућност извршења захтеване радње препусти адресату (оцу).

Четири последња примера у овом делу (када изразу *изволите* не претходи условна реченица) представљају директнију форму искивања захтева од претходне, но и даље учтиво.

добро би било/најбоље би било

- * (6. апр. 1852) Добро би било кад би ми ваша Свет. явили гди желите бити у квартиру да се за ваљане собе из напред постарам...
- * (11/23. апр. 1857) Добро би било кад би ва. Св. писали у Београд Стояковићу и препоручили му да јој сироти на руци буде ер е мени Куниберт пре неколико месеци писао да му е у томе ва. Св. подпора необходима.
- * (13/25. апр. 1857) Я мислим да би најболѣ било кад би ва. Св. Јови у Париз писали, да се он са њиме споразуме како е тамо на месту, ер и Кунибертов брат е у Паризу стран.

У овим примерима говорник изрицање онога што жели да саговорник учини, модификује тако да га представља као сугестију (*добро/најбоље би било*). Такође, молбу додатно ублажава условном реченицом (*кад би...*).

Кнез Михаилу Обреновић у свим писмима, као израз нарочитог поштовања, као што смо већ поменули, персира оцу или му се обраћа са *Ваша Светлост(и)*. Некада је ова форма експилирана, а некад се подразумева на основу садржаја остатка реченице, што видимо у наведеним примерима. Нисмо примере посебно разврставали према томе да ли је обраћање експлицитно и којом формом или не, како не бисмо компликовали анализу. Но то не значи да не узимамо у обзир поменуто као начин исказивања учтивости (али и поштовања комуникацијских обичаја).

7. На основу анализе можемо извести следећи закључак. У раду смо се бавили начинима на које кнез Михаилу Обреновић исказује молбу или захтев свом оцу Кнезу Милошу Обреновићу. Иако је реч о епистоларној комуникацији оца и сина, у њиховој комуникацији уочава се статусна дистанца. Го-

ворник је, наиме, по статусу подређен саговорнику. Комуникација је у знаку исказивања најдубљег поштовања. Син персира оцу.

Примере који показују реализацију говорног чина захтева или молбе смо ексцерпирани и класификовали према начину на који се чин реализује, то јест које речи и у којој форми се употребљавају: *молим вас, молим да изволите, ја бих молио, ја бих молио да изволите, изволите, мислио сам молити, имам молбу...*

Поред експлицитног перформатива *молим*, учили смо случајеве са имплицитним перформативом *молио бих*. Употреба потенцијала молбу ублажава. Оба ова случаја представљају форму усмерену према говорнику и показују већи је степен индиректног исказивања илокуције (молба је учтивија), од примера са изразом *изволите* (форма усмерена према саговорнику), где је степен индиректности доста мањи, а молба директнија. Постоји и читав скуп случајева који су комбинација ова два: *молим да изволите/молио бих да изволите*. Учили смо и мањи број примера кад је исказ формулисан као *имам молбу...*, *мислио сам молити...* итд. Слично претходном објашњењу, и овде је молба исказана учтиво, индиректно.

ИЗВОРИ

Кореспонденција Михаила и Милоша Обреновића, Сигн. 871. Одељење реткости Универзитетске библиотеке у Београду.

ЛИТЕРАТУРА

- Војводић 1997:** Дојчил Војводић, „Перформативни искази као резултат лексичких и граматичких значења глагола”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 26/2, Београд, 129–140.
- Јанева 1984:** Марија Јанева, „Учтиви барања во англискиот и македонскиот јазик”, *Сојуз на друштвата за применета лингвистика на Југославија*, Друштво за применета лингвистика на Македонија, Скопје, 155–160.
- Јовановић 1963:** Слободан Јовановић, *Портрети из историје књижевности*, Нови сад: Матица српска.
- Кликовац 2008:** Душка Кликовац, „Из проблематике функционалних стилова”, у: *Језик и моћ*, Београд, Библиотека XX век, 111–134.
- Меј 1994:** Song Mei Lee Wong, „Imperatives in requests. Direct or impolite observations from Chenese”, у: *Pragmatics* (4), 491–515.
- Милосављевић 2007:** Бојана Милосављевић, *Форме учтивости у српском језику*, Београд: Учитељски факултет Универзитета у Београду.
- Остин 1994:** Džon Ostin, *Kako delovati rečima*, Novi Sad: Matica Srpska.
- Поповић 2010:** Људмила Поповић, *Епистоларни дискурс украјинског и српског језика*, Београд: Филолошки факултет.

Серл 1981: Džon Serl, Intentionality and Method. у: *Journal of Philosophy*, 78, 720–732.

Серл 1991: Džon Serl, *Govorni činovi*, Beograd: Nolit.

Ћирковић 2011: Симо Ћирковић, *Књаз Михаило Обреновић. Живот и политика*. Београд: Дерета.

Biljana S. Ristić

PATTERNS OF POLITENESS IN THE LETTERS OF PRINCE MIHAILO TO HIS FATHER
MILOS OBRENOVIC

Summary

The subject of our analysis is correspondence between Prince Mihailo and his father Milos Obrenovic with a special review on patterns of politeness and sons expression of respect for his father.

The letters are held in the Rare Books Department in the University Library Svetozar Markovic in Belgrade. It has a total of 229 pages of written text, and every letter has an average of three pages. The letters are from the period between 1845. and 1858. That is time between two reigns of Prince Mihailo, when Prince Aleksandar Karadjordjevic ruled Serbia.

The way Prince has correspondence with his parent in the 19th century sets apart from nowadays common way of correspondence of son with a father. The author uses formal form, he represents himself as humble and „submissive”, and gives his father a higher status. We are especially interested in the way which Prince expresses his demand/appeal for his father to do something for him.

Јован М. ЧУДОМИРОВИЋ*
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

ПОЛИФУНКЦИОНАЛНОСТ КЛАУЗА СА ВЕЗНИКОМ *ЧИМ*

У раду се из когнитивнолингвистичке перспективе анализирају употребе зависних клауза са везником *чим* у различитим доменама – домену садржаја, епистемичком домену и домену говорних чинова. Та анализа даје два битна резултата: да ове клаузе нису нужно временске, већ да се употребљавају и у епистемичком домену да изразе премису из које се изводи неки закључак, као и да ни у домену садржаја готово никад не обележавају чисто временски однос, већ увек имплицирају и неку компоненту условљености или каузалности у односу између садржаја зависне клаузе и више клаузе. У закључним разматрањима издвајамо три битна фактора одговорна за овакву полифункционалност *чим*-клауза: метонимијску везу између суцесивности и каузалности; специфичност временског односа који обележава везник *чим*; и чврсту утемељеност метафоричке концептуализације закључивања као каузалности.

Кључне речи: везник *чим*, временске клаузе, узрочне клаузе, имедијатност, условљеност, каузалност, теорија домена, метафора, метонимија.

1. Увод

Клаузе с везником *чим* уобичајено се сматрају временским и тако се класификују у граматикама (Стевановић 1969: 876–877; Мразовић 2009: 593–594). Међутим, ове клаузе имају и једну употребу у којој би се тешко могле сматрати временским, већ би прикладније било рећи да се њима износи премиса у закључивању (уп. *Чим он то каже, сигурно ти не верује*); о овој употреби у литератури се говори ређе (Стевановић (1969: 893–894) овакве клаузе сматра узрочнима; један пример помиње и П. Мразовић (2009: 599) и такође такве клаузе, као и Стевановић, назива узрочним). Циљ овог рада је да расветли овакву полифункционалност из когнитивнолингвистичке перспективе, ослањајући се на концепцију домена (Свитсер 1990).

*j.cudomirovic@gmail.com

Према овој концепцији, различите функционалне речи и конструкције које оне образују могу проширивати своју употребу из основног домена, тзв. домена садржаја, у друге домене. Тако следећи примери илуструју употребу везника *јер* и узрочне клаузе у различитим доменима:

- (1) Вода се заледила, јер је веома хладно.
- (2) Мора бити да је веома хладно, јер се вода заледила.
- (3) Можеш ли да ме позовеш касније, јер сад имам много посла?

У првом примеру садржајем узрочне клаузе износи се реални узрок залеђивања воде; у том случају узрочно-последични однос постоји између садржаја узрочне клаузе и садржаја (остатка) више клаузе, па се говори о каузалности у *домену садржаја* (Свитсер 1990). У другом примеру пак узрочном клаузом не износи се реални узрок (то што се вода заледила није узрок томе што је хладно), него премиса од које се полази у закључивању. Овде се, дакле, ментални процес закључивања метафорички концептуализује као каузалност у *епистемичком домену* (Свитсер 1990). Најзад, у трећем примеру реч није ни о домену садржаја ни о епистемичком домену, већ о томе да се узрочном клаузом исказује разлог, образложење за говорни чин молбе изречен остатком више клаузе. Овде је, дакле, садржај клаузе усмерен не на садржај остатка више клаузе, него на његову илокуциону снагу, па са оваква употреба назива употребом у *домену говорних чинов*. Овакав приступ полифункционалности везника и конструкција које они образују већ се показао као погодан теоријски оквир у истраживањима на материјалу напоредних везника одн. напоредних конструкција, као и појединих типова зависних клауза (уп. Чудомировић 2015а; Чудомировић 2016; Чудомировић 2019), па и овде полазимо од њега.

Корпус за ово истраживање чини 238 примера клауза са везником *чим* ексцерпираних из *Електронског корпуса савременог српског језика* (ЕКСЈ).¹ Од тог броја, до 180 примера дошли смо бирајући опцију случајног избора ниски које садрже везник *чим*. Пошто се испоставило да је употреба у домену садржаја толико фреквентна да се у 180 случајно одабраних примера налазе само два примера употребе у епистемичком домену (док су сви остали илустровали домен садржаја), до преосталих примера дошли смо сужавајући упит на ниске које почињу везником *чим* а у наредних десет речи садрже неки од маркера закључивања (о њима више у одељку 2.2) или пак облике императива.

У наставку овог рада изложићемо резултате анализе спроведене на овако добијеном корпусу, а затим изнети закључке на које та анализа упућује.

¹ Корпус се развија на Математичком факултету Универзитета у Београду, а налази се на адреси <http://korpus.matf.bg.ac.rs>.

2. Анализа

2.1. Домен садржаја

2.1.1. Између имедијатности и условљености

За клаузе са везником *чим* обично се истиче да означавају постериорност ситуације у вишој клаузи, и то непосредну постериорност, тзв. имедијатност (Антонић 2001; Антонић 2018). Ређе се, међутим, истиче да такав временски додир две ситуације готово увек подразумева везу која је јача од пуке сукцесивности – неку чвршћу, унутрашњу повезаност, тј. условљеност између двеју ситуација. Док временске клаузе с неким другим субординаторима могу послужити да временски локализују ситуацију више клаузе а да се притом не имплицира нека међусобна условљеност тих ситуација (уп. нпр. *Кад сам отворио прозор, напољу је падала киша, Док смо били на одмору, реновиран је парк испред наше зграде* и сл.), клаузе са *чим* такву условљеност имплицирају готово увек. Кад је реч о типу те условљености, у нашем материјалу издвајају се два типична случаја.

У првом случају, клауза са везником *чим* означава ситуацију која представља предуслов за реализацију ситуације у вишој клаузи одн. омогућава да се ситуација у вишој клаузи оствари:

- (4) Према Топчагићевим речима пројектовање је завршено, Брисел је прихватио 24 пројекта, „припрема се финансијски споразум за њихову реализацију и чим буде верификован, односно потписан следи расписивање тендера”. (*Политика*, 16. XI 2009)
- (5) Он је такође најавио да ће у министарствима правосуђа две државе ускоро бити доступни спискови Срба оптужених за ратне злочине у Хрватској. Шимоновић је додао да ће то бити „врло брзо” чим буду решени технички проблеми. (*Политика*, 18. V 2010)
- (6) Према ранијем плану, Ахтисари је требало да свој предлог упути Савету безбедности чим га напише – као документ УН. (*Политика*, 7. II 2007)
- (7) Послушно сам климнуо главом и рекао да ћу ускоро закуцати на њена врата, чим оставим скије, обујем патике и оперем руке. (Р. Кузмановић, *Голф*)
- (8) И много година раније (чим је стасао) не мирећи се са оптужбом да су му родитељи „народни непријатељи”, који су, ни криви ни дужни, бачени у неку раку сремске равнице, Слободан је куцао на разна врата. (*Политика*, 19. VI 2007)
- (9) Предузетници и предузећа би са пословањем могли да крену одмах, чим попуне неопходна документа за регистрацију, која би потом могла бити одбијена смо у случају неправилно датих података. (*Економист магазин*)
- (10) Сутра, још у црну зору, чим би се истрезнио, одмах се дизао и одлазио на траг, у хан, село. (Б. Станковић, *Нечиста крв*)

- (11) Од њега сазнајемо да „у Кенији живе од туризма, канге, резбарија у дрвету, чаја и пољопривреде”. Одлична идеја. Решио сам и ја да живим од канге, чим будем сазнао шта је то канга ! (НИН, 24. I 2002)

У примеру (4) потписивање финансијског споразума је корак без ког не може уследити расписивање тендера, што је ситуација означена вишом клаузом; у примеру (6) предлог се не може упутити док није написан итд. У свим примерима, дакле, ситуација означена *чим*-клаузом не претходи ситуацији из више клаузе само по времену реализације, него и по томе што представља нужан услов за остварење те ситуације. Предикат *чим*-клаузе у оваквим случајевима најчешће је свршени глагол у презенту или футуру II, мада има и другачијих случајева (уп. перфекат у примеру (8) и потенцијал који означава понављану радњу у примеру (10)).

Условљеност између ситуације коју означава *чим*-клауза и оне коју означава виша клауза налазимо и у следећој групи примера, али је карактер те условљености нешто другачији:

- (12) Е, видите, чим је одјекнуло ваше име, мој отац је окренуо главу. Ја сам чврсто веровала (видите колико сам била луда!) да ће сви присутни бити погођени тим именом као громом, те ми се учинило да је мој отац уздрхтао, па чак и господин Данглар (али за овога верујем да ми се само тако причинило). (А. Дима, *Гроф Монте Кристо*)
- (13) Чим је угледао натпоручника Лукаша, Швејк поче да му значајно намигује. (Ј. Хашек, *Доживљаји доброг војника Швејка*)
- (14) То је потврдио и министар безбедности БиХ Тарик Садовић, који је рекао да ће Главаш, после саслушања у сарајевском тужилаштву, бити пуштен на слободу, али неће смети да напушта територију те државе, јер ће, због потернице, бити ухапшен чим пређе границу. (РТС, 13. V 2009)
- (15) Сутрадан сам са нестрпљењем очекивао поноћ. Чим је избила, сео сам крај прозора. (Ј. Потоцки, *Рукопис нађен у Сарагосу*)
- (16) Суд је везан за своју пресуду чим је објављена, а ако пресуда није објављена, чим је отправљена. (*Закон о парничном поступку*)
- (17) Чим се дознало да све предвиђено неће бити реализовано, кренула су и у самом медицинском центру питања као што су, рецимо: зашто су паре трошене на претварање осам болничких соба у апартмане и за уређење неких лекарских канцеларија? (*Политика*, 20. IV 2007)
- (18) Али ипак је шума и надаље остала дивља и опасна, све док једног лепог дана неки путник, који беше продро до у само њено срце, случајно не откри да брдо скрива у својој утроби руде. Чим се ово рашчу, поврвеше рудари и радници у шуму да ваде то благо. (С. Лагерлеф, *Чудновати доживљаји Нилса Холгерсона*)

- (19) Према другим причама Атех уопште није била лепа, али је своје лице пред огледалом увежбала да узме такав израз и да тако распореди црте да стекне леп облик. Та увежбана лепота изискивала је од ње огроман физички напор и чим би принцеза остала сама и опустила се, њена лепота би се расула као њена со. (М. Павић, *Хазарски речник*)
- (20) По правилу, Црква је оптужене свештенике премештала у друге диоцезе чим би против њих била покренута истрага. (*Политика*, 10. XI 2007)

У наведеним примерима ситуација из *чим*-клаузе узрокује ситуацију из више клаузе. То јест, оствареност ситуације из *чим*-клаузе у овим случајевима довољна је да произведе ситуацију из више клаузе: то што је чуо одређено име, неизбежно наводи оца да окрене главу (12), Швејку није потребан никакав други подстицај да почне да намигује Лукашу од тога што га је угледао (13), након што уђе у земљу, особа с потернице неизбежно ће бити ухађена итд. (14). (У неким од наведених примера овај довољан услов је уједно и нужан, али то није увек случај.) Пошто подразумевају узрочно-последичну везу између две ситуације, у примерима из ове групе могуће је *чим* заменити неким од узрочних субординатора, што није случај с примерима (4)–(11).²

Примери конструкција са *чим*-клаузом у којима условљеност између две ситуације није очигледна релативно су ретке. У нашем материјалу налазимо свега седам таквих примера, при чему се, како ћемо показати, и у неким од њих може препознати условљеност потоње ситуације претходном.

- (21) Говорена реч, велите, умире често чим се роди, а живи у најбољем случају док још има кога да је се сећа. Писана реч, напротив, дужега је века, а има их које вечито живе. (М. Миланковић, *Кроз васиону и векове*)
- (22) „Медени месец” похвала, честитки и бодрења после објаве да је Караџић ухапшен завршен је малтене чим је почео. (*Политика*, 1. VIII 2008)
- (23) Смедеревци су опасно припретили Црвеној звезди чим је утакмица почела. (*Политика*, 14. XI 2000)
- (24) Црне Анине очи, сјајне од суза и осмеха, видео је Бунчук чим је први пут отворио очи. (М. Шолохов, *Тихи Дон*)
- (25) Један ратник трчао је до Атине 42 км да би донео вест о победи. Чим је саопштио вест, пао је од умора и умро. (И. Божић, *Историја за V разред основне школе*)
- (26) – Алонсо, – рекла је – честити Алонсо, победио си. Сенке мојих отаца су умирене. Срце које није требало да припада ни једном смртнику постало је твоје и то ти је награда за жртве које не пре-

² Треба имати на уму да у примерима као што су они из групе (1)–(8) то често није могуће зато што је у *чим*-клаузи употребљен свршени презент/футур II употребљени да означи још нестварену радњу. Међутим, парафраза узрочно-клаузом не чини се адекватном ни у примерима (5) и (8), где поменуте препреке нема.

стајеш да приносиш за добро мојих несрећних земљака. Чим је изговорила те речи, Тласкала ми је пала у наручје без свести и скоро без даха. (Ј. Потоцки, *Рукопис нађен у Сарагоси*)

- (27) Мунђанова је данас трчала много слабије и са 4:15,18 била тек 12. у својој групи, а 34. укупно. – Не знам шта се догодило. Јутрос сам била потпуно спремна и орна за трку, али чим смо кренуле знала сам да нешто није у реду. (*Политика*, 19. VIII 2009)

У примерима (21)–(24), као и у примерима (4)–(11), ситуација у зависној клаузи заправо је нужан услов, тј. предуслов који се мора испунити да би ситуација у вишој клаузи уопште била могућа: ништа не може умрети ако претходно није рођено (21), нити се може завршити ако претходно није почело ((22), (23)) итд. Разлика између примера (21)–(24) и примера (4)–(11) само је у томе што се у примерима (21)–(24) не очекује да исход који се саопштава остатком више клаузе наступи тако брзо или се не очекује уопште, док у примерима (4)–(11) то није случај.

У примерима (25) и (26) условљеност између две ситуације теже је доказати: ни ратник ни Тласкала свакако нису пали *зато* што су изговорили неке речи, али би се могло претпоставити да у оба случаја изговарање речи представља некакав циљ који већ исцрпљеном говорнику даје снаге да издржи онолико колико је потребно да буде испуњен. Стога ни овде однос између ситуације исказане *чим*-клаузом и оне исказане остатком више клаузе није искључиво временски, мада је условљеност ситуације из више клаузе оном из зависне овде више имплицитна него у претходним примерима.

Најзад, у примеру (27) тешко је тврдити да је кретање било не само узрок него ни предуслов за то да говорница схвати да нешто није у реду, иако је и о томе могуће спекулисати (могуће је, на пример, да уласком у трку тркач стиче бољу представу о свом тренутном стању, могућностима итд., па му је тада лакше да интуитивно препозна проблем). Дакле, тек би се у овом случају можда могло говорити о чистој имедијатности.

2.1.2. Аспекатска конфигурација конструкција са *чим*-клаузом у домену садржаја и позиција *чим*-клаузе у домену садржаја

Из досад наведених примера већ је очигледно, а то је потврђено и у литератури (Антонић 2018: 320–321), да су типичне аспекатске конфигурације оваквих конструкција она са свршеним глаголом и у *чим*-клаузи и у вишој клаузи (што можемо означити као $\dot{\text{C}}\text{M}\text{P}_F\text{--P}_F$), или пак са свршеним глаголом у *чим*-клаузи, а несвршеним у вишој (што можемо означити као $\dot{\text{C}}\text{M}\text{P}_F\text{--I}\text{P}_F$).

У нашем материјалу, од 187 примера у домену садржаја, у 123 је аспекатска конфигурација $\dot{\text{C}}\text{M}\text{P}_F\text{--P}_F$ (свршени глагол и у *чим*-клаузи и у вишој клаузи, рачунајући овде и сложене предикате са свршеним фазним глаголом), а у 32 примера $\dot{\text{C}}\text{M}\text{P}_F\text{--I}\text{P}_F$ (свршени глагол у *чим*-клаузи, а несвршени у вишој клаузи). Остатак отпада на случајеве у којима је предикат једне од клауза копулативни, егзистенцијални или сложени с модалним глаголом, као и на

најређи случај – онај у ком је предикат *чим*-клаузе несвршени глагол. У нашем материјалу налазимо само два таква примера:

- (28) Вукашин Ђорђевић из Иванче добио је касету Радета Лацковића, а омиљена песма му је „Кучка”. „Чим будем правно свадбу неком од деце, позваћу Радета на свадбу [...]”. (Свет, бр. 220)
- (29) Променио сам неколико послова откад сам се вратио, и свуда срећем људе који преузимају ритам живота са Запада, али веома селективно. Чим им нешто смета, одмах крену о западњачкој етици. (Политика, 25. XII 2006)

Што се тиче позиције *чим*-клаузе у домену садржаја, у нашем материјалу су и иницијални и финални положај релативно једнако чести: примера са *чим*-клаузом у иницијалном положају има 93, у финалном 82, а 12 је примера у којима је *чим*-клауза у медијалном положају. У одељку 2.2.2 видећемо да је овај однос у епистемичком домену битно другачији.

2.2. Епистемички домен

2.2.1. Чим-клаузе и однос закључности

Како је већ речено у уводном одељку, примери употребе *чим*-клауза у епистемичком домену далеко су ређи од оних у домену садржаја и случајним избором се добија врло мало таквих примера. Ипак, циљаним претраживањем могуће је доћи до већег броја примера *чим*-клауза у епистемичком домену (у нашем материјалу их је укупно 48), а овде наводимо неке од њих.

- (30) Сведоци смо, сваког дана, убрзане ерозије морала. У нашем циркуларном друштву и кородираној стварности млади се жртвују да би нечашће старијих опстало. За њихов положај они слабо маре, чим их користе за циљеве старе, а то је да остану на власти. Млади су гурнути у ватру. Уместо да с нестрпљењем очекујемо њихове животне успехе, ми смо их послали у њима необјашњене пределе суровости и немилице живота. (Политика, 26. II 2008)
- (31) И то је слободна Србија! Чим не мислиш како мисли пандур, завереник си против краља и главу ти скидају. (Д. Ђосић, Корени)
- (32) Тако је било и после питања да ли претходна изјава значи да су тренери криви. – Чим нешто није спроведено у дело, неко мора да буде крив – рекао је Ценић. (Политика, 9. VIII 2000)
- (33) Знам критичара који не зна ни зашто је критичар. Чим је критичар, за њим потреба мора да постоји. (Политика, 11. III 2006)
- (34) – Има ли што ? – упита. – Још ништа. Чим багрем овако мирише, биће кише. – Па шта Роза каже? (Д. Ђосић, Корени)
- (35) Значи, није могло бити ни арбитраже на основу непостојећег уговора. За то је потребна сагласност две стране, а ње није било, чим нема уговора. (Политика, 20. V 2010)

- (36) У осталим случајевима трговци су обезбеђени, јер чим нема датума на папиру, онда таква трговина није у супротности са законом, а чек није чек док се не датира. (*Политика*, 24. XII 2005)

За разлику од примера употребе у домену садржаја, овде *чим*-клауза више не служи да временски лоцира ситуацију више клаузе као непосредно постериорну у односу на ситуацију зависне. Тако се у примеру (30) време више и време зависне клаузе заправо поклапају. Притом, *чим*-клаузом не обележава се временски однос симултаности, него то да садржај зависне клаузе служи као основ на ком се износи закључак који доноси остатак више клаузе. Слично томе, *не мислиш као пандур* служи као основ за закључак *против краља си* (31), *нешто није спроведено у дело* као основ за закључак *неко мора да буде крив* итд. А да је у питању употреба у епистемичком домену види се и по томе што је у свим случајевима конструкцију са *чим*-клаузом могуће парафразирати условном конструкцијом са изразом *значи да* у аподози: *Ако их користе за старе циљеве, (онда) то значи да слабо маре за њихов положај* (30), *Ако не мислиш како мисли пандур, (онда) то значи да си завереник против краља* (31), *Ако нешто није спроведено у дело, (онда) то значи да неко мора да буде крив* (32) и сл.

У наведеним примерима закључни карактер односа између зависне клаузе и више клаузе није експлицитно обележен, али то може бити случај, а као конкретизатори закључности најчешће се појављују маркери *вероватно, значи (да), сигурно, засигурно, очигледно, мора да* и сл.:

- (37) И изрека каже да прави живот почиње тек после четрдесете. Почиње, како да не: ујутру се будим са боловима, што је одличан знак – чим боли, значи да још нисам умро. (*Политика*, 12. IV 2009)
- (38) Ако надлежни из Фонда ПИО пронађу пријаву на осигурање која није уговор о делу, позивају их на контролни преглед. Чим нешто раде, значи да немају потпуни губитак радне способности на основу којег су стекли инвалидску пензију, објашњавају у фонду. (*Политика*, 17. X 2010)
- (39) „[...] Чим смо се почели рађати и крштавати значи да ће нас бити овде и да има наде и живота за Србе у Мостару”, истиче свештеник Круљ. (*Политика*, 18. IV 2009)
- (40) Приспело се до оног „ах, да” – а не беше ли Фратков и шеф економског одељења амбасаде СССР у Њу Делхију (1973)? Беше. Па, значи...? Значи. Чим га председник Путин познаје лично, вероватно је да „значи”. (*Политика*, 18. XI 2007)
- (41) Чим постоји интересовање за моје концерте значи да људима недостаје квалитетна поп музика. (*Политика*, 25. X 2006)
- (42) Војислав Маринковић је опет био најгласнији и најсистематичнији. Чим тражи овакво овлашћење – приметио је – *влада очигледно* нема намеру да, као што је то по уставу дужна, склопљени уговор поднесе скупштини на одобрење. (О. Поповић Обрадовић, *Парламентаризам у Србији 1903–1914*)

- (43) Чим се, међутим, нешто потискује, чим нема довољно слободе или [чим] друштво нема довољно слуха за научну мисао, сигурно се креће ка новим грешкама и једностраностима – каже овај историчар. (*Политика*, 7. VII 2010)
- (44) Ви засигурно знате да долази замена за мог мужа чим сте тако дрски, и та замена *мора да* је неки ваш заштитник. (М. Новаковић, *Страх и његов слуга*)
- (45) Чим човек говори о Богу и ђаволу мора да је луд. (И. Андрић, *Травничка хроника*)
- (46) Поведе ме на плочник, добро је, мислим, чим ме будалом зове, мора да ме позна, обазире се око себе и уз зид ме прибија. (Б. Пекић, *Одбрана и последњи дани*)
- (47) Чим је толико окретан, мора да је мувара, то је овде једно те исто. (*Пешчаник ФМ*, књ. 1)

Семантика конкретизатора који се појављују у вишој клаузи у оваквим случајевима говори нешто и о карактеру закључивања које се изражава оваквим конструкцијама са *чим*-клаузама. Међу конкретизаторима у примерима (37)–(47) налазимо два типа јединица: једно су маркери (епистемичке) модалности *вероватно*, *сигурно*, *засигурно*, а друго су маркери (инференцијалне) евиденцијалности *очигледно* и *мора да*. Иако између ова два типа маркера постоје битне разлике (маркери епистемичке модалности изражавају само степен уверености, а маркери инференцијалне евиденцијалности подразумевају и да постоји конкретан основ/доказ на ком се уверење заснива; више о овоме в. у Вимер и Врдољак 2011а; 2011б; Чудомировић 2013; Чудомировић 2015б), повезује их једна важна заједничка особина – и једни и други подразумевају висок степен сигурности говорника у оно што тврди.

Да је то тако, види се и по томе што у ЕКСЈ нисмо нашли одговарајуће примере с маркерима закључивања који подразумевају умерену увереност, као што су *можда* или *може бити*. Штавише, чини се да би такви примери били на граници прихватљивости:

- (48) ?Чим човек говори о Богу и ђаволу, можда је луд.
 (49) ?Чим је толико окретан, можда је мувара.

Другим речима, може се тврдити да употреба *чим*-клаузе у епистемичком домену искључује закључивање с умереном сигурношћу, већ имплицира снажну увереност. Објашњење за то пак треба тражити у основној, типичној употреби *чим*-клаузе, тј. у карактеру временског односа који оне обележавају. Тај однос метонимијски је близак односу каузалности, а каузалност служи као изворни домен за метафоричку концептуализацију закључивања као узроковања. То је механизам којим, између осталих, и везник *чим* (па и клаузе с овим везником) проширује своју функцију из подручја временских односа у подручје каузалности, а онда у епистемички домен, тј. закључивања. При свему томе, међутим, његова особеност у подручју темпоралне семантике – обележавање имедијатности – у епистемичком домену се транс-

формише у особеност другог типа – обележавање снажне уверености. Дакле, као што у домену садржаја блиска временска веза готово нужно имплицира и неку условно-узрочну везу, тако у епистемичком домену та блискост подразумева готово нужно логичко слеђење од премисе ка закључку, па отуд и овакве конструкције нужно обележавају високу увереност говорника у оно што тврди.

2.2.2. Аспекатска конфигурација конструкција са **чим**-клаузом у епистемичком домену и позиција **чим**-клаузе у епистемичком домену

На почетку овог одељка видели смо да је *чим*-клаузе у епистемичком домену могуће употребити и без експлицитних маркера закључивања. Међутим, и тамо где нема маркера закључивања, на закључност конструкције готово увек упућује аспекатска конфигурација конструкције са *чим*-клаузом, а пре свега вид глагола који је предикат *чим*-клаузе.

Наиме, видели смо да је у домену садржаја далеко најчешћа аспекатска конфигурација $\text{сmP}_{\text{F}}\text{-P}_{\text{F}}$, док је примера с несвршеним пунозначним, копулативним или егзистенцијалним глаголом у *чим*-клаузи далеко мање. У епистемичком домену ствари стоје сасвим другачије: од 48 примера *чим*-клауза у епистемичком домену, у 35 предикат је несвршени пунозначни глагол, копулативни глагол или егзистенцијални глагол, при чему је такав најчешће и предикат више клаузе, док свршени глагол у предикату више клаузе налазимо у само пет случајева.

У епистемичком домену примера са свршеним глаголом у *чим*-клаузи има, али знатно мање – у нашем материјалу је 10 таквих примера (овде наводимо по један пример са копулативним и несвршеним пунозначним глаголом у вишој клаузи, а пример с егзистенцијалним глаголом у вишој клаузи већ смо раније навели, в. пример (39)):

- (50) Навикла сам се на то. Чим сам нешто обукла, значи да се у томе угодно осећам. (*Свет*, бр. 213)
- (51) И радници који изводе грађевинске радове у манастиру видели су оца Симеона како потпуно нормално хода без храмања након што је удаљен из манастира. „Чим је стављен гипс значи да је повреда озбиљна [...]” (*Политика*, 25. VIII 2008)

Конструкције са *чим*-клаузом у епистемичком домену показују још једну структурну специфичност, а она се тиче позиције *чим*-клаузе. За разлику од домена садржаја, где се *чим*-клауза релативно подједнако појављује и у иницијалном и у финалном положају, у епистемичком домену упадљиво је префериран иницијални положај, који налазимо у 45 од 48 примера у епистемичком домену, са само три примера у којима је *чим*-клауза у финалном положају (примера са *чим*-клаузом у медијалном положају у епистемичком домену у нашем материјалу нема).

Преферираност иницијалног положаја у епистемичком домену вероватно има везе с чињеницом да у закључивању премиса природно претходи закључку, па се та преференција одражава и у распореду клауза. Питање је, међутим, да ли ово важи и у другим случајевима у којима се зависном клаузом износи премиса, а остатком више закључак, пре свега у узрочним клаузама употребљеним у епистемичком домену (о њима в. Чудомировић 2016), што остаје тема за неко будуће истраживање.

3. Домен говорних чинова

За разлику од домена садржаја и епистемичког домена, *чим*-клаузе се у домену говорних чинова употребљавају крајње маргинално. У нашем материјалу налазимо само три примера употребе у домену говорних чинова, при чему се, како ћемо показати, они могу интерпретирати и у епистемичком домену.

- (52) Ове савете примените само у случају почетних пожара малих размера, поручује Станковић. – Чим осетите дим, знајте да има и вапуре, и одмах реагујте. (*Политика*, 9. V 2010)
- (53) Помисао да постоји икаква алтернатива уласку у Европу дефинисану Бриселом је деликт мишљења, али чим вам неко каже да алтернативе нема, знајте да је сигурно има. (*Пешичаник ФМ*, књ. 1)
- (54) Не једном сам чуо, током боравка на једној клиници, да је болесник другом болеснику рекао: „чим су тебе сместили у 'шестицу' спремај се за светог Петра!” (В. Адамовић, *Психосоматска медицина и консултативна психијатрија*)

Примери (52) и (53) формално би се могли анализирати као примери у домену говорних чинова, под претпоставком да независна клауза у њима има илокуциону снагу директива, нпр. савета. Но чини се да је овакву употребу уверљивије анализирати као специфичан пример употребе у епистемичком домену, при чему би императив глагола *знати* у другом лицу служио као експресивни маркер уверености.

Слично важи и за пример (54), с тим што је ту, чини се, мање очигледно која би од две интерпретације била уверљивија – ако се илокуциона снага независне клаузе интерпретира као савет, у питању је употреба у домену говорних чинова, а ако се интерпретира као категоричка тврдња (*Спремај се за светог Петра!* = 'Сигуран сам да су ти дани одбројани'), у питању је епистемички домен.

4. Закључци

Анализа коју смо спровели упућује на неколико основних закључака. Најпре, иако је однос између ситуације у зависној и оне у вишој клаузи који изражавају зависне клаузе с везником *чим* примарно временски, он готово никад није искључиво временски, већ скоро увек има и условну/узрочну компоненту. Стога се и за клаузе с везником *чим* у домену садржаја може рећи да нису чисто временске, него да унутар категорије временских клауза заузимају место најближе узрочним клаузама и, уопште, читавој групи клауза чија значења припадају „категоријалном комплексу условљености” (Војводић 2018: 433–434).

Овакав статус временских клауза с везником *чим* проистиче из природе временског односа који изражавају: у нашем искуству, ситуације које следе непосредно једна за другом готово никад нису случајно временски блиске, већ прва на неки начин условљава или узрокује другу.

А семантичка блискост имедијатности и каузалности чини *чим*-клаузе посебно погодним за проширивање функције из домена садржаја у епистемички домен, јер се закључивање типично концептуализује као каузалност у логичкој/менталној сфери. У том погледу ове клаузе су најближе узрочним клаузама, али не било ком типу узрочних клауза, већ пре свега онима које су специјализоване за изражавање каузалности у епистемичком домену, попут оних чија су обележја субординатори *будући да* и *(с) обзиром (на то) да* (в. Чудомировић 2016). Притом, основно значење имедијатности сужава семантички простор који *чим*-клаузе могу покрити у епистемичком домену – оне не могу изразити премису у било ком закључивању, већ само тамо где је говорник веома уверен у оно што тврди.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић 2001:** Ivana Antonić, *Vremenska rečenica*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Антонић 2018:** Ивана Антонић, „Реченице с временском клаузом”, у: П. Пипер (ред.), *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*, Београд – Нови Сад: Институт за српски језик – Матица српска, 289–364.
- Вимер и Врдољак 2011а:** Björn Wiemer, Ivana Vrdoljak, „Evidenzielle Partikeln vs. Satzadverbien im Serbisch-Kroatischen und Slovenischen. Teil I. Ein Forschungsbericht”, *Die Welt der Slawen*, LVI/1, 100–130.
- Вимер и Врдољак 2011б:** „Evidenzielle Partikeln vs. Satzadverbien im Serbisch-Kroatischen und Slovenischen. Teil II – Auswertung eines Forschungsberichts”, *Die Welt der Slawen*, LVI/2, 360–383.
- Војводић 2018:** Дојчил Војводић, „Реченице са клаузама категоријалног комплекса условљености: узрочним, посљедичним, циљним, погодбеним, допусним”, у: П. Пипер (ред.), *Синтакса сложене реченице у савременом*

- ном српском језику, Београд – Нови Сад: Институт за српски језик – Матица српска, 433–490.
- Мразовић 2009:** Pavica Mrazović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, Novi Sad – Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Свитсер 1990:** Eve Sweetser, *From Etymology to Pragmatics*, Cambridge: CUP.
- Стевановић 1969:** Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига.
- Чудомировић 2015а:** Јован Чудомировић, *Семантика и прагматика саставних одн. супротних напоредних везника и, па, те, а, али, него* Београд: Филолошки факултет [необјављена докторска дисертација].
- Чудомировић 2015б:** Jovan Čudomirović, „Verbs of perception and speech as sources of evidential markers in Serbian: paths of semantic extension and grammatical conventionalization”, [in] Björn Wiemer (ed.), *Studies on evidentiality marking in West and South Slavic*, München: Verlag Otto Sagner, 21–61.
- Чудомировић 2016:** Јован Чудомировић, „Узрочни субординатори и теорија домена – експериментални приступ”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 45/3, 167–200.
- Чудомировић 2019:** Јован Чудомировић, „Условне клаузе и теорија домена”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 48/3, 259–278.

Jovan M. Čudomirović

THE POLYFUNCTIONALITY OF THE CLAUSES WITH THE CONJUNCTION
ČIM 'AS SOON AS / SINCE'

Summary

The author analyzes the different functions of the clauses with the conjunction *čim* 'as soon as / since', relying on Sweetser's (1990) notion of different domains of use: the temporal one (content-domain) (*Čim je došao, pozvao me je* 'As soon as he had come, he called me') and the causal/inferential one (epistemic domain) (*Čim on to kaže, znači da mu se ne dopadaš* 'Since he says that, it (surely) means he doesn't like you'). The analysis shows that these uses differ not only semantically, but also in regard to the aspect of the verbs in the subordinate clause and in the matrix clause, and in regard to the position of the *čim*-clause. It is also showed that the polyfunctionality of these clauses is motivated both by the metonymical closeness between the temporal sequentiality and causality, and by the metaphorical conceptualization of inferential processes as a real-world causality.

II ГРАБА

Божо Б. ЋОРИЋ*
Филолошки факултет
Универзитета у Београд

НОВИ ПРИЛОГ БИБЛИОГРАФИЈИ ТВОРБЕ РЕЧИ**

1. Увод

Код Срба се писано стваралаштво, које се може пратити од краја дванаестог века, одвијало у виду диглосије (српскословенски и српски народни језик до 18. века), а касније и триглосије (рускословенски, српски народни језик и тзв. славеносрпски, нека врста лингвоамалгама) у 18. и првој половини 19. века. Оваква језичка ситуација разрешена је тако што је рускословенски задржан као сакрални језик, славеносрпски је сасвим истиснут, а функцију књижевног језика добија српски народни језик. Ову својеврсну језичку револуцију, као што је познато, извео је Вук Стефановић Караџић.

Да би свој тип језика што боље позиционирао у односу на друга два споменута конкурента, Вук је публиковао, у кратком року, граматику (исп. Вук Стефановић, *Писменица сербскога језика по говору простога народа*, Беч, 1814) и речник, са преко 26000 одредница (исп. Вук Стефановић, *Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечима*, Беч, 1818). Ова лексичка грађа, која првенствено потиче из ауторовог завичајног дијалекта, послужиће као база за једну од првих дериватолошких студија српског језика: у њој су представљене суфиксална и композициона творба именица и придева (исп. Вук Стефановић Караџић, *Главна свршивања суштествителни и прилагателни имена у српском језику*, Даница, Беч, 1828, 1–135), по узору на чешке граматику Јозефа Добровског (*Josef Dobrovský*). Грађа истог типа, али знатно обогаћена, са преко 47000 одредница (исп. Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, Беч, 1852), служиће, током 19. и 20. века, као база за грамагичке, а у тим оквирима и творбене описе српског (српскохрватског) језика.

* coricbozo@gmail.com

** Ово је знатно проширена и обогаћена верзија библиографије објављене пре седам година. Исп. Ћорић Б. Божо, *Прилог библиографији творбе речи*, НССВД 42/3, 2013, 173–253.

Током 19. века, у складу са оновременим трендом лингвистичке науке, предност су имала проучавања речи дијахроном методологијом, са главним циљем да се утврде *основе* и *корени* српског језика (Даничић 1876; Новаковић 1894).

На самом крају 19. века појавиће се граматика са опширним поглављем насловљеним *творба речи*: био је је то, до тада, најкомплетнији, могло би се рећи, синхрони опис творбе речи, базиран на корпусу Вука Стефановића Караџића (Maretić 1899). Исти корпус је, добрим делом, и у основи описа граматичког система српскохрватског језика на немачком језику: творба није описана скупно, већ посебно за именске речи (именице и придеве), посебно за глаголске (Leskien 1914). Први пут ће се у форми засебне књиге (као део универзитетских предавања из граматике), творба речи појавити у првој половини прошлог века: најпре слагање и деривација именица и придева (Белић 1931), а затим слагање и деривација готово свих врста речи (Белић 1949). Пола века након Лескинове граматике излази нова велика граматика, са опширним делом о творби речи, на бази свежије лексичке грађе (Стевановић 1964). И школске граматике садрже део о творби речи (исп. Brabec et al. 1952, Стевановић 1971, Barić et al. 1979, Barić et al. 2005, Silić, Pranjković 2005, Станојчић, Поповић ¹2012, Станојчић 2010. и др.).

У 20. и 21. веку публиковано је више дериватолошких дела монографског карактера. Прве монографије биле су компаративно-историјски оријентисане (Белић 1901. и 1904; Бошковић 1936). Значајан део Бошковиће студије посвећен је тзв. *именичкој моцији* у јужнословенским језицима (суфиксалном начину творбе назива за бића женског пола према одговарајућим мушким еквивалентима). Управо та тема је касније, на грађи историјског речника, обрађена у посебној монографији (Ћорић 1982). У оквиру лингвоконтактологије описана је творба речи у српскохрватском језику под утицајем немачког (Rammelmeyer 1975). Крајем прошлог и почетком овог века излази неколико монографија у којима су предмет расправе, поред осталог, одређене творбено-семантичке категорије, као што су имена места, имена вршилаца радњи и имена оруђа (Киршова 1998. и 1999), поједини творбени начини у оквиру одређене врсте речи, као што је непрефиксална и несуфиксална творба именица (Barić 1980), префиксација код именица (Тешић 2002), разни аспекти творбе именица (Ћорић 2008), именички суфикси турског порекла (Радић 2001) и сл.

За проучавање творбе речи од великог значаја су лексикографска дела објављена током 20. и почетком 21. века, као што су: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI (Нови Сад/Загреб, 1967, I–II; Нови Сад – Загреб, 1969, III; Нови Сад, 1971, IV; Нови Сад, 1973, V; Нови Сад, 1976, VI) и *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 1–18, Београд, 1959–2010 (израда у току), етимолошки речник (Skok 1971–1974), једнотомни *Речник српскога језика*, Нови Сад 2007, атерго речници (Matešić 1965–1967, Николић 2000), те речник творбених морфема (Шипка 2005) и др.

Значајно место у творби речи имају и две млађе синтетичке студије: Babić 1986 (²1991, ³2002) и Клајн 2002. и 2003.

Публиковано је и више стотина већих или мањих студија, расправа и чланака у којима се обрађују различита теоретска и практична питања творбе речи.

2. Библиографија

Библиографија садржи научне и стручне радове о творби речи у временском распону од скоро два века (од 1828. године до наших дана). У њу су укључене монографије, студије, расправе, чланци, граматике, ситнији прилози, критике, прикази и сл. Главнина библиографских јединица прикупљена је из публикација са оног дела јужнословенског језичког простора који је у прошлости идентификован различитим глотонимима: српски језик, српскохрватски / хрватскосрпски језик, српски или хрватски, хрватски или српски, хрватски, и сл. Део података преузима се и из публикација насталих ван тога простора, у разним славистичким центрима. Међу ауторима су, као што ће се видети, не само домаћи србисти (и/или сербокроатисти) већ и домаћи слависти других усмерења (русисти, полонисти, бохемисти, бугарсти и сл.), као и страни научници који су се бавили питањима српске, односно српскохрватске творбе речи. Библиографске јединице су поређане према азбучном реду презимена аутора (и онда кад је дело писано латиницом), а унутар тога према времену публикавања. Часописи који се јављају често даги су скраћено, ради уштеде у простору. У списку се налазе и све значајније граматике српског (и српскохрватског) језика у којима се творба (грађење) речи издваја као посебна целина (уз навођење пагинације). Нису изостављени ни радови контрастивне (конфронтативне) природе кад су у њима, у овом или оном обиму, аутори укључивали и феномене српске (српскохрватске) творбе речи. Библиографија садржи и радове у којима се анализира и грађа кајкавких и чакавских говора, уколико, по нашој процени, обрађена тематика има шири значај за проучавање творбе речи.

Библиографска грађа која следи од значаја је не само за српску науку о језику (којој је првенствено намењена), већ и за све друге научне центре који, у већој или мањој мери, баштине резултате истраживања у области творбе речи на централним јужнословенским просторима.

*

1. Аврамова Цветанка, *Начини на назовавање на продукти от животински производ в българския и чешкия език (в съпоставка със сръбски)*,¹ СЈ XIX, 2014, 307–315.
2. Ајџановић Милан, *Синтагме с именицом типа nomina agentis као управним чланом*, ППЈ 34, 2003, 51–80.

¹ Показује се да је суфиксална деривација продуката животињског порекла (кожа, месо/јело, мириси, фекалије) продуктивна у чешком и српском, а непродуктивна у бугарском. (Ауторка не даје потврде за прилике у српском језику, већ упућује на чланак: Ћорић Б. Божо, *О дериватима са значењем производа животињског порекла у српском језику*).

3. Ајдановић Милан, *Нови приступ именицама типа nomina agentis*, ППЈ 36, 2005, 157–171.
4. Ајдановић Милан, *Семантичко-деривациона гнезда лексема селити, кћи, муж, син и супруг*, in: Гортан-Премк Даринка, Вера Васић и Рајна Драгићевић, *Семантичко-деривациони речник, св. 2, (Човек – унутрашњи органи и ткива, психофизиолошка стања, и радње, психофизичке особине, сродство)*, Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, Нови Сад, 2006.
5. Ајдановић, Милан, *Корелативне предикације именица nomina attributiva*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад, 2007, 72–83.
6. Ајдановић Милан, *Корелативне предикације именица nomina professionis*, ППЈ 39, 2008, 211–218.
7. Ајдановић Милан, *Функционално оптерећење суфикса за обележавање особа*, Нови Сад, 2008: Филозофски факултет.
8. Ајдановић Милан, *Семантичко-деривациона анализа географских термина домаћег порекла*, in: Зборник у част Гордани Вуковић. Лексикологија – Ономастика – Синтакса. Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2011, 319–330.
9. Ајдановић С. Милан, *Деривациони потенцијал географских термина страног порекла*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 437–451.
10. Ајдановић, Милан, *Именице с обележјем [особа +] у језику младих корисника интернета*, in: Branko Tošović, Arno Wonisch (Hg.), *Wortbildung und Internet: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee*, Graz, 2016, 13–26.
11. Ајдановић С. Милан, *Семантичка деривација фитонима и зоонима у Ћопићевим делима*, Зборник матице српске за књижевност и језик, LXIV/3, Нови Сад, 2016, 765–774.
12. Алановић Б. Миљивој, *Каузативно-манипулативни глаголи: деривационо мотивисане семантичке и аргументне варијације*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 453–467.
13. Албин Александар, *Придевски суфикс -овит/-евит*, ППЈ 7, 1971, 11–18.
14. Андрић Едита, *Деривациони облици речи nyelv/језик*, in: Граматика и лексика у словенским језицима (Зборник радова са научног симпозијума), Нови Сад – Београд, 2011, 339–350.
15. Андрић Ј. Едита, *Деминутив у мађарском и српском језику*, Зборник за језике и књижевности Филозофског факултета у Новом Саду, књ. I, Нови Сад, 2011, 11–26.
16. Анић Vladimir, *O pridjevima na -(a)n i -ljiv od istog korijena ili osnove*, J VII, 1959, 111–113.
17. Анић Владимир, *Род и спол у српскохрватском језику: разграничење*, НССВД 13/1, 1984, 5–15.
18. Анчић Обрадовић Марија, *Semantička i morfološka struktura imenica koje znače lica izvedenih pomoću sufiksa -ar*, RFFS IV, 1966–1967, 207–228.
19. Анчић Обрадовић Марија, *Izvedene imenice – I. Uključivanje značenja ili semantička kondenzacija*, RFFS V, 1968–1969, 241–254.
20. Анчић Обрадовић Марија, *Teorija tvorbe riječi i njena problematika*, RFFS VII, 1973, 11–52.

21. Ančić Obradović Marija, *Stvaralačke sposobnosti jezika u oblasti tvorbe riječi*, KJ III/3–4, 1974, 47–57.
22. Анчић Обрадовић Марија, *Суфиксална творба именица помоћу нулте суфиксације*, KJ IV/1–2, 1975, 7–18.
23. Ančić Obradović Marija, *Neki aspekti raščlanjivanja riječi*, KJ IV/3–4, 1975, 7–15.
24. Ančić Obradović Marija, *Položaj izvedenih imenica sa značenjem lica muškog roda u sistemu izvedenica sa značenjem predmeta*, Radovi ANU BiH LV, 1975, 145–184.
25. Ančić Obradović Marija, *Pitanja raščlanjivanja riječi s posebnim strukturnim karakteristikama*, KJ V/1–2, 1976, 21–33.
26. Анчић Обрадовић Марија, *Релативност појма мотивисаност – резултат комбинације обавезности и произвољности смисаоне везе између означитеља и означеног код изведених ријечи (Један аспект односа између означитеља и означеног)*, KJ VI/2, 1977, 13–30.
27. Ančić Obradović Marija, *Svojevrsna obaveznost veze između označitelja i označenog kod izvedenih riječi*, KJ VII/3, 1978, 31–39.
28. Арсенијевић Нада, *Један тип реуфикације у српском језику*, ЗбМФЛ LI/1–2, 2008, 67–74.
29. Arsenijević Boban, *On two types of deadjectival nominal in Serbian*,² SL 70, 2010, 129–145.
30. Asbóth Oszkár, *Magyar hatás horvát-szerb kutyanevekben?*, Nyelvtudomány V, Budapest, 1915, 161–165.³
31. Auburger Leopold, *Pregledna morfologija pravih glagolskih imenica hrvatskoga književnog jezika*, J LXV/2–3, 59–75.
32. Бабић Биљана, *Семантика префикса до- (као првог) у глаголском префиксалу*, ППЈ 39, 2008, 275–315.
33. Бабић Биљана, *Именице изведене суфиксима турског поријекла у Андрићевим приповијеткама – грачки опус*, in: Branko Tošović (ur.), *Das Grazer opus von Ivo Andrić (1923–1924)*, Graz, 2010: Institut für Slavistik der Karl-Franzens-Universität Graz/Beogradska knjiga Beograd, 311–318.
34. Babić Vladimir, *Vlastelin i njegove izvedenice*, J IX/ 5, 1961–1962, 133–137.
35. Babić Vlado, *Staje za stoku i živinu*, HJ III, 1935, 176–180.
36. Бабић Милица, *Nomina agentis изведена суфиксом -ло*, HJ XVI, 1967, 84–92.
37. Babić Stjepan, *Neka pitanja u vezi s imenicama na -ost*, J IV/5, 1956/57, 145–148.
38. Babić Stjepan, „*Žigosani sufiks -telj*”, J X/4, 1962–1963, 113–116.
39. Babić Stjepan, *Pridjevski sufiksi -an i -anī, -en i -enī*, J X/5, 1962–1963, 137–143.
40. Babić Stjepan, *Pridjevi od imenice nafta*, J XI/5, 1964, 157–159.
41. Babić Stjepan, *Sufiksalna tvorba pridjeva u suvremenom hrvatskom ili srpskom književnom jeziku*, Rad JAZU 344, 1966, 63–256.
42. Babić Stjepan, *Sporni sufiks -telj*, J XV/3, 1968, 69–76.
43. Babić Stjepan, *Tvorba imenica na -ić*, J XVII/3, 1970, 74–89; XVII/4, 1970, 112–121.
44. Babić Stjepan, *Tvorba imenica na -če*, КњЈ XVII/2, 1970, 202–207.
45. Babić Stjepan, *Tvorba imenica na -ač*, RZSF 12, 1971, 13–20.
46. Babić Stjepan, *Izvedenice sufiksom -ica od imeničkih osnova*, J XIX/4–5, 1972, 109–123.
47. Babić Stjepan, *Klima-uređaj, klima-postrojenje*, J XX/2, 1972, 63.
48. Babić Stjepan, *Sustav u tvorbi hrvatskih umanjenica*, Slavistična revija XX, Ljubljana, 1972, 19–28.

² О деадјективној номинализацији помоћу суфикса *-ост*.

³ Оспорава Лескиново мишљење да је суфикс *-ов* у именима паса као *гаров*, *белов*, *шаров* мађарског порекла.

49. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sufiksom* -telj, J XXI/1, 1973, 6–12.
50. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sa završetkom* -ica i -ice, RZSF 13, 1973, 37–60.
51. Babić Stjepan, *Odnos izvedenica sa* -telj i -lac, J XXI/3–4, 1974, 90–95.
52. Babić Stjepan, *Suvremeni problemi tvorbe riječi*, J XXIII/2, 1975, 41–47.
53. Babić Stjepan, *Tvorba mjesnih imenica u suvremenom hrvatskom književnom jeziku*, Zbornik Zagrebačke slavističke škole, II/ 2, Zegreb, 1974, 151–170.
54. Babić Stjepan, *Prezimana, toponimi, etnici, ktetici u književnom jeziku*, J XXIII/5, 1976, 139–144.
55. Babić Stjepan, *Tvorba etnika u dijalektima i u hrvatskom književnom jeziku*, Onomastica Jugoslavica 6, Zagreb, 1976, 145–185.
56. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sufiksima na* -ak, RZSF 14, 1976, 69–77.
57. Babić Stjepan, *Sustav u tvorbi imenica muškoga roda koje znače vršitelja radnje* (nomina agentis), RZSF 15, 1977, 11–18.
58. Babić Stjepan, *Mješovite tvorenice*, J XXV, 5, 1978, 129–138.
59. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sufiksima na* -(a)k, KJ VII/4, 1978, 19–26.
60. Бабић Стјепан, *Творба именица суфиксима на* -(а)ц, НЈ XXIII, 1978, 175–186.
61. Babić Stjepan, *Granica između tvorbenih i netvorbenih (motiviranih i nemotiviranih) riječi*, Prilozi – VIII međunarodni slavistički kongres, Zagreb, 1978, 7–14.
62. Babić Stjepan, *Tvorba samostalnikov s priponskimi obrazili na* -ka, SR XXVI/4, 1978, 391–402.
63. Babić Stjepan, *Iterativizacija i srodne pojave u tvorbi glagola*, F 8, 1978, 37–48.
64. Babić Stjepan, *Rad na Rječniku naseljenih mjesta i njihovih etnika i ktetika*, Bilten zavoda za lingvistiku 3, Zagreb, 1979, 38–40.
65. Babić Stjepan, *Sufiksi s morfemskoga gledišta*, J XXVII/1, 1979, 10–13.
66. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sufiksima na* -stvo, F 9, 1979, 155–167.
67. Babić Stjepan, *Kako se kaže kad je žena sudac?*, J XXVII/2–3, 1979–1980, 86–87.
68. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sufiksima na* -aš, J XXVIII/2, 1980, 33–44.
69. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sufiksima na* -ar, F 10, 1980–1981, 141–150.
70. Babić Stjepan, *Tvorba imenica nultim sufiksima*, Bilten Zavoda za lingvistiku 4, Zagreb, 1981, 4–52.
71. Babić Stjepan, *Koliko ima sufiksa u imeničkoj tvorbi?*, J XXVIII/5, 1981, 146–148.
72. Babić Stjepan, *Dieselov ili dizelski motor?*, J XXIX/2, 1981, 61–62.
73. Babić Stjepan, *Tvorba imenica sufiksima na* -ina, Rad JAZU 388, 1981, 313–335.
74. Babić Stjepan, *Sustav u mocijskoj tvorbi u suvremenom hrvatskom književnom jeziku*, Slavica Helvetica, Bern, 1981, 16, 33–46.
75. Babić Stjepan, *Njemačke prevedenice u hrvatskom ili srpskom jeziku*, in: Лексикографија и лексикологија, Нови Сад–Београд, 1984: Матица српска, 9–14.
76. Babić Stjepan, *Blatan, prašan ili blatnjav, prašnjav?*, J XXXIII/2, 1985, 57–58.
77. Babić Stjepan, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Nacrt za gramatiku, Djela JAZU 62, Zagreb, 1986: JAZU – GLOBUS.
78. Babić Stjepan, *Sustav u sufiksionalnoj tvorbi glagola*, KJ 15/2, 1986, 97–105.
79. Babić Stjepan, *Vrste riječi i preobrazba*, F 16, 1988, 25–33.
80. Babić Stjepan, *Sinkronija i dijakronija u tvorbi riječi*, J XXXVI/1, 1989, 1–9.
81. Babić Stjepan, *Katolkinja ili katolikinja?*, J XXXVII/2, 1989, 59–60.
82. Бабић Стјепан, *Постанак нових назива*, НССВД 18/1, 1990, 31–37.⁴
83. Babić Stjepan, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Nacrt za gramatiku, Djela JAZU 62, Zagreb, ²1991: HAZU – GLOBUS.

⁴ Између осталог и о настанку једночланих назива творбеним путем.

84. Babić Stjepan, *Sufiksalna tvorba uvećanica u hrvatskome književnome jeziku*, SL 22, 1–2 (41–42), 1996, 11–20.
85. Babić Stjepan, *Je li kuhar korijenita riječ?*, J 44/4, 1997, 149–151.
86. Babić Stjepan, *Dva tvorbena normativna problema i njihova rješenja*, J 46/3, 1999, 104–112.
87. Babić Stjepan, *Tip artistica kao normativni problem*, J 46/4, 1999, 142–144.
88. Babić Stjepan, *Ženska zanimanja u hrvatskome bibliografskome leksikonu*, J 46/5, 1999, 191–193.
89. Babić Stjepan, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Velika hrvatska gramatika, knjiga druga, Zagreb, ³2002, HAZU – Nakladni zavod Globus.
90. Балтова Юлия, *Улога творбеног значења код дефинисања изведених речи у једнојезичком описном речнику*, НССВД 26/2, 1997, 339–342.
91. Балтова Миньова Юлия, *За така наречените „неокласицизми” като ресурс в съвременното словообразуване*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд 2012: Филолошки факултет, 43–51.
92. Балтова Юлия, *Признакът пол и неговото място в значениото и формата на производните nomina personalia*,⁵ CJ XIX, 2014, 317–324.
93. Барако Татјана, *Прилог познавању сложенница у српскословенском језику*, ППЈ 30–32, 1999–2001, 71–76.
94. Barac Grum Vida, *Patronimička prezimena u SRH*, Onomastica Jugoslavica 10, Zagreb, 1982, 3–5.
95. Barac Grum Vida, Zečević Vesna, *Tvorba prezimena u Gorskom kotaru*, ČJOK, 217–224.
96. Barić Eugenija, *Šivenje ili šivanje*, J XXIII, 2, 1975, 59–60.
97. Barić Eugenija, Malić Dragica, *O problemu polusloženica*, Radovi III, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo, 1976, 245–258.
98. Barić Eugenija, Malić Dragica, *O problemu polusloženica*, J XXIV, 3–4, 1976/7, 90–104.
99. Barić Eugenija, *Dosadašnje proučavanje složenica u hrvatskom i srpskom jeziku*, RZJ 4–5, 1979, 17–29.
100. Barić Eugenija et al., *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*,⁶ Zagreb, 1979: Školska knjiga.
101. Barić Eugenija, *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*, Zagreb, 1980: Hrvatsko filološko društvo.
102. Barić Eugenija, *Imeničke složenice s glagolskim prvim dijelom*, RZJ 6–7, 1982, 17–30.
103. Barić Eugenija, *Tvorenice s elementom sve-*, RZJ 10–11, 1985, 55–64.
104. Барић Еугенија/Лукенда Марко, *Придјевске творенице у вишечланих термина*, КЈ 15/2, 1986, 107–116.
105. Barić Eugenija, *Mocijski parnjaci i njihova upotreba*, RZJ 13, 1987, 9–18.

⁵ О проблему родно-полне рвноправности. Истичу се три аспекта истраживања: *системски-језичко* (творбена анализа), *социолингвистички* (проблем феминизације на друштвеном плану, језичка дискриминација), *нормативно-кодификацијски*. У центар пажње стављен је системско-језички аспект: проблеми повезани са афиксалним и аналитичким начином језичке номинације. Апострофира се потреба разграничења *nomina personalia* од тзв. „статусних” назива (титула, звања, професија, занимања и сл.). Нпр. реч *лекар* поседује обележје *персоналност*, а неутрална је с обзиром на *пол*, тј. изведеницу карактерише *општи род*. *Nomina feminativa* садржи обележје *пол* које је на језичком плану изражено формантом *-ка*. Обележје *маскулативност* нема свој формални израз, па се језичка структура представља као *лекар-+Ø*, тј. изведеница садржи нулти суфикс.

⁶ Творба речи 219–303. Исп. и каснија издања (са коригованим насловима)

106. Barić Eugenija, *Kada sudac a kada sutkinja?*, J XXXV/3, 1988, 85–88.
107. Barić Eugenija, *Mocijska tvorba i pogledi Radosava Boškovića*, Први лингвистички научни скуп у спомен на Радосава Бошковића, (Даниловград 1987), ЦАНУ књ. 17, Одјељење умјетности, књ. 6, Титоград, 1988, 157–164.
108. Barić Eugenija, *Tvorbeni status ženskog mocijskog parnjaka*, RZJ 14, 1988, 43–49.
109. Barić Eugenija, *Ženski mocijski parnjak kao funkcionalna komunikacijska kategorija*, J XXXVII/1, 1989, 12–21.
110. Barić Eugenija et al., *Hrvatska gramatika*,⁷ Zagreb, 42005: Školska knjiga.
111. Баук Снежана, *Семантика и творбени елементи једне класе драгачевских ониха*,⁸ Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 2003, 339–345.
112. Башановић Чечовић Јелена, *Семантичке и творбене карактеристике глагола бастати у црногорском језичком изразу*,⁹ Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица 2012, 163–175.
113. Basić Nataša, *Pridjevi na -ći glagolskog postanja u hrvatskim rječnicima*,¹⁰ F 30–31, 1998, 155–170.
114. Beard Robert Earl, *The Suffixation of Adjectives in Contemporary Literary Serbo-Croatian*, PhD dissertation, The University of Michigan, Ann Arbor, 1966.
115. Belaj Branimir/Buljan Gabrijela, *The polysemy of the Croatian verbal prefix od-*,¹¹ Review of Cognitive Linguistics (1877–9751) 14/2 2016, 337–384.
116. Belić Alexander, *Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Deminutiv- und Amplificativsuffixe*, 1. *Die Substantiva*, Archiv für slavische Philologie XXIII, Berlin, 1901, 134–206. (Прештампано у преводу на српски: Александар Белић, *О историјском развјетку словенских деминутивних и амплификативних суфикса*, 1. Именице, у: Уредна словенска лингвистика 1, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, 9–54).
117. Belić Alexander, *Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Deminutiv- und Amplificativsuffixe*, 2. *Die Adjectiva*, Archiv für slavische Philologie XXVI, Berlin, 1904, 321–357. (Прештампано у преводу на српски: Александар Белић, *О историјском развјетку словенских деминутивних и амплификативних суфикса*, 2. Придеви, у: Упоредна словенска лингвистика 1, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, 55–76).
118. Белић А[лександар], *Двојица, неколицина и слична образовања*, ЈФ III, 1922/1923, 79–81. (Прештампано у: *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд, 2000: Завод за уџбенике и наставна средства, 136–138).
119. Белић Александар, *Српски језик: образовање речи – сложенице и суфикси*,¹² Београд, 1931: Литографија.
120. Белић А[лександар], *О „честољубљу”*,¹³ НЈ I, 1933, 12–15.
121. Белић А[лександар], *О „светогледу”*, НЈ I, 1933, 43–47.
122. Белић А[лександар], *О стварању нових речи*, НЈ I, 1933, 72–76.

⁷ Творба речи 285–389.

⁸ На материјалу локалног говора анализирају се, поред осталог, изведени називи за овце, краве и козе типа *Белица*, *Рогуша*, *Шарица* и сл.

⁹ Поред осталог и о дериватима са основом од глагола *бастати*.

¹⁰ У раду се расправља о двама скупинама девербалних придева на *-ћи*: у првој скупини пред суфиксалним *-ћи* су форманти *-е-* и *-у-*, а у другој је тамо формант *-а-*.

¹¹ О полисемији префикса *од-* из перспективе когнитивне граматике.

¹² Литографисана предавања о сложеницама и изведеницама.

¹³ Мање о творбеном, више о лексичком значењу ове лексеме.

123. Белић А[лександар], *О грађењу глаголских именица на -ње и -ће*, НЈ I, 1933, 262–268.
124. Б[елић] А[лександар], *О грађењу нових речи*, НЈ IV, 1936, 129–131,¹⁴ 161–165,¹⁵ 193–197,¹⁶ 225–232,¹⁷ 257–264.¹⁸
125. Б[елић] А[лександар], *Радосав Бошковић, Развитак суфикса у јужнословенској језичкој заједници*, 1936, 1–155, ЈФ XV, 232–246.
126. Б[елић] А[лександар], *Из живота речи*, НЈ VI/7–8, 1939, 177–201.
127. Белић Александар, *Савремени српскохрватски књижевни језик II, Наука о грађењу речи*, Београд, 1949: Народна књига. (Прештампано у: *Универзитетска предавања из савременог српскохрватског језика/Библиографија радова Александра Белића*, Изабрана дела Александра Белића, том 14, Београд, 1999: Завод за уџбенике и наставна средства, 93–213).
128. Белић Александар, „Депрефиксација” у словенским језицима, ЈФ XVIII/1–4, 1950, 87–101. (Прештампано у: *Упоредна словенска лингвистика*, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Београд, 2000: Завод за уџбенике и наставна средства, 493–503).
129. Белић А[лександар], *О сложеницама*, НЈ I, 1950, 169–177. (Прештампано у: *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд, 2000: Завод за уџбенике и наставна средства, 252–257).
130. Белић Александар, *О префиксима и наставцима* (предавање на лингвистичком састанку 12. XII 1952), Глас САНУ IV/2, 1952, 325–326. (Прештампано у: *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд, 2000: Завод за уџбенике и наставна средства, 251).
131. Белић Александар, *Југославија и сродне изведене речи*, НЈ III, 1952, 287–290.
132. Белић А[лександар], *Природа и происхождение существительных субъективной оценки*, ЈФ XXII, 1957–1958, 131–139.
133. Белић Александар, *О језичкој природи и језичком развоју (лингвистичка испитивања)*, I књига, Београд, 1958: Нолит.
134. Белић Александар, *О језичкој природи и језичком развоју (лингвистичка испитивања)*, II књига, Београд, 1960: Нолит.
135. Белић Александар, *О историјском развоју словенских деминутивних и амплификативних суфикса. Природа и порекло именица субјективне оцене*,¹⁹ Упоредна словенска лингвистика I, Изабрана дела Александра Белића, Београд, 2000, 9–81.
136. Берисављевић Светлана, *Језик и пол: титуле и занимања жене у банџи*, ППЈ 22, 1986, 119–133.
137. Бечева Ничка, *О дублетности код деминутива и аугментатива у савременом српском језику*, НССВД 29/1, 2000, 197–202.
138. Биговић Глушица Рајка, *Специфични случајеви творбе придјева у језику црногорских писаца XIX вијека (придјеви на -ћи)*, Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1999, 89–96.

¹⁴Кратак критички осврт на студију Вука С. Караџића, *Главна свршивања суштемствителни и прилагателни имена у српском језику*, Даница, Беч, 1828, 1–135.

¹⁵Сматра да су лоше начињене речи као *водопад, дрворед, пароброд, градоначелник* и сл.

¹⁶Позитивно оцењује изведенице на *-ач*, које је Вук С. Караџић начинио сам при преводу Новог завета.

¹⁷О изведеницама на *-лац* (типа *просилац*) и *-ач* (*викач*).

¹⁸Говори се, са пуристичких позиција, о неким речима које је Вук С. Караџић сам начинио.

¹⁹Превод радова истог аутора објављених у часопису *Archiv für slavische Philologie* XXIII и *Archiv für slavische Philologie* XXVI.

139. Bidwell Charles, *Two Morpho-syntactic Patterns in Serbo – Croatian*, Language 45/1, 1969, 31–34.
140. Birtić Matea, *Unutarnja struktura odglagolskih imenica u hrvatskome jeziku*, Zagreb, 2008: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
141. Бјелаковић Г. Исидора, *Однос ендоцентричних и егзоцентричних именичких сложеница у географској терминологији Срба 18. и 19. века (1783-1867)*, ЗбМ-СФЛ XIX/2, 1976, 7–11.
142. Бјелаковић Г. Исидора, *Именичке сложенице у предстандардној фази развоја српског језика (географска терминологија)*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 469–484.
143. Вјелановић Џивко, *Fonološka i morfološka uvjetovanost tvorbe etnika sufiksom -anas*, J XXII/3, 1975, 72–80.
144. Вјелановић Џивко, *Имена становника мјеста Bukovice*, Split, 1978: Čakavski sabor.
145. Вјелановић Џивко, *Semantičke podudarnosti nadimaka na -onja i -ilo*, ČJOK, 235–246.
146. Вјелановић Џивко, *Tvorba hipokoristika sufiksne forme u jekavskim govorima sjeverne Dalmacije*, Onomastica Jugoslavica 10, Zagreb, 1982, 7–15.
147. Вјелановић Џивко, *Tvorbeni prsten kao model opisa antroponomastičkih tvorenica*, F 24/25, 1995, 61–68.
148. Вјелановић Џивко, *Antroponimija Bukovice*, Split 1988: Književni krug.
149. Бјелановић Живко, *О моделима описа презимена и обитељских надимака на -ић и -овић/-евић*, НССВД 20/2, 381–390.
150. Вјелановић Џивко, *Tvorbeni i prozodemski sustav prezimena tipa Dragović*, FOC 12–13, 2003/4, 75–90.
151. Вјелановић Џивко, *Hipokoristik kao oznaka za tvorbeni način i kao oznaka za vrstu riječi*, FOC 15, 2006, 1–14.
152. Вјелановић Џивко, *Onomastičke teme*, Zagreb, 2007: Hrvatska sveučilišna naklada.
153. Бјелетић Марта, *О неким експресивним глаголским префиксима*, in: *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката*, Зборник са научног скупа, Ниш, 1994, 351–358.
154. Бјелетић Марта, *Из експресивне префиксације: кочоперити се*, ЈФ LVI/1–2, 2000, 109–124.
155. Бјелетић Марта, *Исковрнути глаголи: Типови експресивних превербалних форманата*, Београд, 2006: ИСЈ САНУ.
156. Бјелетић Марта, *Прилог проучавању придева типа боговетан*, ЈФ LXV, 2009, 299–317.
157. Boryś Wiesław, *Collectiva w gwarach serbsko-chorwackich*, Rocznik Slawistyczny XXXIII, 1972, 33–46.
158. Boryś Wiesław, *Prasłowiańskie prefiksy imienne pa-, pra-, s-, o- w języku serbsko-chorwackim*, Rocznik Slawistyczny XXXIV, 1973, 69–81.
159. Boryś Wiesław, *Inovacijske tendencije tvorbe riječi u štokavskom narječju*, Hrvatski dijalektološki zbornik VII/1, 1985, 51–58.
160. Boryś Wiesław, *Из деривације именица у изворним средњовековним српским споменицима*, НССВД 14/1, 1985, 129–135.
161. Boryś Wiesław, *Hybridalne formacje słowotwórcze w dialektach serbsko-horwackich*, in: *Formacje hybridalne w językach słowiańskich*, Rozprawy Slawistyczne 1, UMCS, Lublin, 1986 [1987], 125–131.
162. Бошков Дана, *Придевска негација префиксима (не-, а-, дис-, без-)*, НЈ XXV, 1981, 63–67.

163. Бошковић Радосав, *Нешто о употреби наставка -ар у једној групи туђих речи*, НЈ I, 1933, 205–209.
164. Бошковић Радосав, *Поводом чланка г. А. Паунова*, НЈ I, 1933, 275–278.²⁰
165. Бошковић Радосав, *Развитак суфикса у јужнословенској језичкој заједници*, Библиотека Јужнословенског филолога 6, Београд, 1936. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 49–175; Радосав Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика (фонетика, морфологија, грађење речи)*, Београд, 2000, 205–348.
166. Бошковић Радосав, *Значај система „суфиксалности” за стварање изведених речи*, in: Саопштења и реферати 1, III међнародни конгрес slavista, Београд, 1939, 33. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 185.
167. Бошковић Радосав, *О придевима типа ораћи*, НЈ I, 1950, 116–131. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 207–218.
168. Б[ошковић] Р[адосав], *Протестни, азбестни итд.; телефонисткиња, пијанисткиња итд.*, НЈ I, 1950, 285–294. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 219–225.
169. Б[ошковић] Р[адосав], *Око суфикса -икаст (-ичаст)*, НЈ XIV, 1964, 156–158. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 261–263.
170. Б[ошковић] Р[адосав], *Око суфикса -ица*, НЈ XV, 1966, 58–61. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 273–275.
171. Вошковић Радосав, *Из опомастичке деривације и поводом ње*, *Onomastica Jugoslavica* VI, 1976, 187–193. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 437–444.
172. Бошковић Радосав, *Нека питања именичке моције и прасловенске деривације*, ЗМФСФЛ XIX/2, 1976, 7–11. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 455–459.
173. Бошковић Радосав, *Лужичко ткалџа – Weberin*, in: Зборник радова о Александру Белићу, Посебна издања САНУ CDXCXVIII, Београд, 1976, 339–345. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 445–450; Радосав Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика*, Београд, 2000, 375–380.
174. Бошковић Радосав, *Један половишно објашњен суфикс српскохрватски*, НЈ XXII/1–2, 1976, 15–17. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 429–431; Радосав Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика*, Београд, 2000, 370–372.
175. Вошковић Радосав, *Из опомастичке деривације и поводом ње*, *Onomastica Jugoslavica* 6, Zagreb, 1976, 187–194. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 437–444; Радосав Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика*, Београд, 2000, 349–356.
176. Бошковић Радосав, *И добри Даничић неки пут задрема*,²¹ Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор XLII, Београд, 1976, 333–335. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 471–473; Ра-

²⁰ О именицама на *-иште* (типа *гледистиште*), полемички и нормативно интониран чланак (реакција на прилог А. Паунова у истом броју НЈ).

²¹ О антропонимском хипокористичном суфиксу *-е* (Чаје ← Часлав), и презименима од таквих хипокористика (Чајевић ← Чаје).

- досав Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика*, Београд, 2000, 372–374.
177. Бошковић Радосав, *Србљи и Срби*, ЗбМСФЛ XXI/1, 1978, 23–25. Прештампано у: Радосав Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика*, Београд, 2000, 415–418.
178. Бошковић Радосав, *Категорија старих српскохрватских личних хипокористика типа Andre, Andreta (Andrete) у интерпретацији Даничића и других*, in: Зборник о Ђури Даничићу, Београд–Загреб, 1981: САНУ/ЈАЗУ, 329–339.²² Поново објављено у: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград 1978, 475–487; Радосав Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика*, Београд, 2000, 398–412.
179. Вошњак Tomislava, *Gramatička i semantička kolebljivost dvosložnih imenica sa sufiksom -ež*,²³ *Raspave IHJ* 31, 2005, 1–18.
180. Brabec Ivan, Hraste Mate, Živković Sreten, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*,²⁴ Zagreb, 1952: Školska knjiga.
181. Брборић Вељко, *О неким неискоришћеним творбеним могућностима у српском језику*, НССВД 26/2, 1997, 465–468.
182. Брборић Ж. Вељко, *Творба речи и правопис – писање сложених детерминативних формација са првом страном компонентом*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 485–496.
183. Brozović Dalibor, *Neki etnici u novom izdanju pravopisa*, J I, 1952/1953, 54–56.
184. Brozović Dalibor, *Poljska knjiga iz hrvatskosrpske tvorbe*, J X/1, 1962–1963, 28–31.
185. Brozović Dalibor, *O sufiksu -er/-or u imeničkim i pridjevskim brojevima i njihovim izvedenicama*, J XXI/5, 1974, 129–136.
186. Бугарски Наташа, *О семантичким и sociolingvистичким аспектима творбе жаргонизованих речи у српском језику*, ППЈ 30–32, 1999–2001, 311–316.
187. Бугарски Нагаша, *Деадјективна именица као средство номинализације (у публицистичком стилу стандардног српског језика)*,²⁵ ЗбМСФЛ XLVII/1–2, 2004, 297–404.
188. Бугарски Ранко, *Један жаргонизовани суфикс: сх. -ак*, ЗбМСФЛ XXXVIII/2, 1995, 157–167.
189. Бугарски Ранко, *Жаргонизација у творби речи*, НССВД 26/2, 1997, 301–308.
190. Бугарски Ранко, *Неки аспекти жаргонизације у нашем данашњем језику*, ЈФ LVI/1–2, 2000, 157–161.
191. Бугарски Ranko, *Žargon*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2006.
192. Бугарски D. Ranko, *Slivenice kao pokazatelj promena u jeziku i društvu*, in: *Теме језикословне у србистици кроз дијахронију и синхронију* (зборник у част Љиљани Суботић), Нови Сад, 2016, 511–529.
193. Будимир Милан, *О двојезичним сложеницама таутолошког типа*, НЈ IV, 1936, 165–168.
194. Budja Jurica, Kurtović Ivana, *Afiksalna tvorba glagola u dijalektnim rječnicima*, Hrvatski dijalektološki zbornik 14, Zagreb, 2008.

²² Научна конференција поводом стопедесетогодишњице рођења Ђуре Даничића одржана је у Београду и Загребу 1975. године, а зборник реферата објављен је тек 1981. године.

²³ О колебању у граматичком роду, а не о творби.

²⁴ Творба речи 129–164. Исп. и каснија издања (и са атрибутим *хрватскосрпски* у наслову).

²⁵ Деадјективним именицама овде се приступа искључиво са синтаксичких позиција.

195. Budja Jurica, O- kao fakultativni alomorf glagolskoga prefiksa od-, Rasprave IHJ 35, 2009, 21–34.
196. Budja Jurica, *Delimitativni glagolni po- u hrvatskom i ostalim štokavskim jezicima*, Croatica et Slavica Iadertina, Zadar, 2010, 89–119.
197. Букумирић Милета, *Прилог познавању творбе именица у говору Гораждевца*, ППЈ 20, 1984, 153–156.
198. Булатова Р. В., Замятина Г. И., *Общее и специфическое в механизме построения акцентных систем суффиксальных имен в сербохорватском и словенском*, in: Теоретические и методологические проблемы сопоставительного изучения славянских языков, Москва 1994: Наука, 179 – 197.²⁶
199. Булахов Г[апейович] М[ихайло], *Сербско-хорватские имена прилагательные на -аст и их эквиваленты в русском и белорусском языках*, ЈФ XXX/1–2, 1973, 65–72.
200. Buljan Gabrijela, *Ima li mjesta za preobrazbu u denominalnoj tvorbi hrvatskih glagola?*, SL 82, 2016, 155–190.
201. Бурић Милена, *О суфиксу -(н)ик*, Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица 2012, 101–107.
202. Vaillant André, *La depreverbation*, Revue des etudes slaves 22, 1946, 5–45.
203. Vaillant André, *Grammaire comparée des langues slaves, Tom IV, La formation des noms*, Paris, 1974: Éditions Klincksieck.
204. Valković Josip, *Pridevi od imenice komuna*, J VI, 1957, 19–20.
205. Величкова Славка, *За един словообразователен тип в български и сръбски език*,²⁷ ЈФ LVI/1–2, 2000, 187–192.
206. Вельковић Станковић Драгана, *Експресивне глаголске творенице и њихова улога у анализи књижевног лика*, КњЈ LI/1–2, 2004, 125–140.
207. Вельковић Станковић Драгана, *О критеријумима класификације глагола субјективне оцене*, НССВД 35/1, 2006, 383–394.
208. Вельковић Станковић Драгана, *Прагматички, стилски и тумачењски потенцијали интензифицираних речи субјективне оцене*, СЈ XI/1–2, 2006, 341–371.
209. Вельковић Станковић Драгана, *Деноминални деминутиви и аугментиви: значење и творба*, НССВД 36/1, 2007, 387–403.
210. Вельковић Станковић Драгана, *Семантичка и прагматичка вредност умањеница мотивисаних именицама са значењем мерних јединица*, НССВД 38/1, 2009, 363–380.
211. Вельковић Станковић Д. Драгана, *Когнитивни аспекти деминуције глагола у српском језику*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 497–514.
212. Вендина Ивановна Татьяна, *Опыт разработки модели сопоставительного описания словообразовательных систем русского и сербохорватского языков*, ЗБМСФЛ XXXII/2, 1989, 99–107.
213. Вендина Ивановна Татьяна, *Дифференциация славянских языков по данным словообразования*, Москва, 1990: Академия наук СССР, Институт русского языка.

²⁶ Упоређују се акценатски системи изведених (суфиксалних) класа именица у два средна јужнословенска језика – српскохрватском и словеначком, на фону руског као источнословенског. Анализа је вршена на материјалу деадјективних именица са суфиксима *-ота* и *-ост*.

²⁷ Ауторка анализира творбени тип са префиксом *не-* којим се граде називи за лица, у бугарском и српском.

214. Vince Z[latko], *Drugarica direktor, gospođa profesor ili drugarica direktorica, gospođa profesorica?*, J III/4, 1954–1955, 113–118.
215. Витас М. Душко, Крстев Ј. Цветана, *Творбени обрасци у електронском речнику српског језика*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 515–525.
216. Вићентић Биљана, *Синтакса именица nomina agentis у руском у поређењу са српским*, С XIII, 2009, 137–149.
217. Vončina Josip, *Nazivi za sportaše u našem jeziku*, J V/3, 1957, 82–84.
218. Wrocławska Elżbieta, *Род и број у систему творбе именица у српскохрватском језику XV–XVII века*, НССВД 13/1, 1984, 203–211.
219. Wrocławska Elżbieta, *Творба именица страног порекла као саставни и истовремено посебни део творбе именица у српском језику*, НССВД 26/2, 1997, 287–290.
220. Vrcić Matajija Sanja, Grahovac Pražić Vesna, *Osobitosti ličkih nadimaka*, FOC 15, 2006, 241–252.
221. Vujičić Dragoмир, *Hidronimi antroponimskog (patronimičkog) porijekla u lijevom slivu Drine*, Onomastica Jugoslavica 10, Zagreb, 1982, 263–267.
222. Вујовић Душанка, *Конкуренција суфикса -ика/-ица*, ЗМФСФЛ XL/2, 1997, 41–47.
223. Вујовић С. Душанка, *Семантичка и деривациона обележја глагола отежаног кретања*, in: Граматика и лексика у словенским језицима (Зборник радова са међународног симпозијума), Нови Сад–Београд, 2011, 349–359.
224. Вујовић С. Душанка, *Префиксални творбени обрасци глагола кретања*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 527–534.
225. Вујовић С. Душанка, *Glagoli kretanja pomoću prevoznog sredstva – leksičko-semantičke i tvorbene karakteristike*,²⁸ in: ПУТЕВИМА РЕЧИ, Зборник радова у част Даринки Гортан Премк, Уредник Рајна Драгићевић, Београд, 2017: Филолошки факултет у Београду, 399–414.
226. Вујовић Душанка, *Основна значења и префиксална деривација глагола ићи и ходати*, ЗМФСФЛ 55/2, 2012, 85–92.
227. Вукићевић Душанка, *О значењу именичких сложеница*, ЗМФСФЛ XXXVII, 1994, 145–149.
228. Вукићевић Душанка, *Именичке сложенице у савременом српском књижевном језику*, ЗМФСФЛ XXXVIII/1, 1995, 127–174.
229. Вукићевић Душанка, *О лексикографској дефиницији именичких сложеница у речницима српског језика*, НССВД 26/2, 1997, 365–371.
230. Vuković Jovan, *Glagolske imenice na -nje i -će*, PSKJ I/1, 1949, 40–53.
231. Vuković Jovan, *Glagolske imenice na -nje i -će*, PSKJ II/2, 1950, 149–171.
232. Вуковић Гордана, *Етници женског рода у епској поезији*, ЈФ LVI/1–2, 2000, 241–248.

²⁸ У основи је лексиколошка анализа одређене групе глагола. У једном делу чланка ауторка говори о деривацији глагола помоћу префикса *из-*, *од-*, *за-*, *по-*, *у-*, *до-*, *при-*, *пре-*, *про-*, *на-*, *об-*. Анализирана група глагола учествује и у деривацији *nomina agentis* и *nomina loci*, помоћу суфикса *-ач*, *-ник*, *-аи*, *-лац*, *-ица*, *-ница*, али и именица са значењем животиња помоћу суфикса *-ач*, *-ер*, *-ица*, са значењем средства и предмета помоћу суфикса *-алка*, *-ак*, *-ло*, апстрактног значења помоћу *-ост*, те глаголских именица на *-ње*.

233. Вуковић Борислав, *Семантичке карактеристике и однос неодређених заменица са постфиксом -нибудь и постфиксом -либо у руском и њихови еквиваленти у српскохрватском језику*, ЗМФСФЛ XXXII/2, 1989, 121–132.
234. Вулетић Вера, *Именице са суфиксом -штина у руском и суфиксом -штина у српскохрватском*, ГФФНС XV/2, 1972, 613–629.
235. Vulić Sanja, *Sufiksalsna tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim kajkavskim govorima*, in: Zbornik radova Riječki filološki dani 5, Filozofski fakultet, Rijeka, 2004, 585–598.
236. Vulić Sanja, *Iz sufiksalsne tvorbe imenica u vinišćarskom govoru*, ČR 32/2, 2004, 191–201.
237. Vulić Sanja, *Složeno-sufiksalsna tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima*, Croatica et Slavica Iadertina I, Zadar, 2005, 47–60.
238. Vulić Sanja, *Preobrazba kao rubni tvorbeni način pri tvorbi imenica u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima*, ČR 33/1–2, 2005, 213–219.
239. Vulić Sanja, *Sintaktično-semantička tvorba kao rubni tvorbeni način pri tvorbi imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima*, Croatica et Slavica Iadertina 2, Zadar, 2006, 73–82.
240. Vulić Sanja, *Imeničke sraslice u gradišćanskohrvatskim govorima*, ČR 34/1–2, 2006, 97–113.
241. Vulić Sanja, *Čista prefiksalsna tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima*, Croatica et Slavica Iadertina III, Zadar, 2007, 81–93.
242. Vulić Sanja, *Prefiksalsno-sufiksalsna tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima*, ČR 35/1, 2007, 121–138.
243. Vulić Sanja, *Čista složena tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima*, ČR 36/1–2, 2007, 97–111.
244. Вуловић Наташа/Лазих Коњик Ивана, *Семантичко-деривациона анализа броја пет*, Нј XXXVIII, 2007, 41–64.
245. Vučetić Zorica, *Neke karakteristične sufiksalsne tvorbe imenica u hrvatskom ili srpskom jeziku u odnosu na talijanski jezik*, F 14, 1986, 445–452.
246. Вучковић Снежана, *Конверзија као начин именичке творбе у два српска јеванђеља из XIII века*, НССВД 39/3, 2010, 157–173.
247. Вучковић П. Снежана, *Сложенице у два српска јеванђеља из XIII века – Рашкохиландарском и Мокропољском*, СЈ XVI/1–2, 2011, 143–159.
248. Вучковић П. Снежана, *Структурно-семантичка творбена реконструкција старосрпских топонима*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд 2012: Филолошки факултет, 535–544.
249. Вушовић Д[анило], *О пореклу и значењу речи „колач”*,²⁹ НЈ II, 1934, 241–246.
250. Вушовић Д[анило], *Откуда реч зеленаш?*,³⁰ НЈ, 1935, 60.
251. Газизова Ф. Раида, *Семантичка функционалност глагола у „микрoконтекстовима”, који мотивишу сложене именице*,³¹ НССВД 16/1, 1987, 131–137.
252. Георгијевић Светозар, *О војвођанској ономастици*,³² НЈ VII, 1956, 165–177.

²⁹ Изводи је из речи *коло* (првобитно значење *округао хлеб*).

³⁰ Расправља се о значењу, само узредно о творби.

³¹ Ауторка је вероватно хтела рећи – „микрoконтекстима”. У раду се анализирају сложене мотивисане глаголско-именичким односима. Рад је више оријентисан ка лексикологији, мање ка творби.

³² О презименима насталим суфиксацијом.

253. Георгијевић Светозар, *О проблемима патронима, етника и ктетика у српскохрватском језику*, ОП II, 1981, 123–142.
254. Georgijević Svetozar, *Antroponimijski nastavak -ota*, ČJOK, 269–279.
255. Görner Franz, *Die Bildung der Ethnika von Ortsnamen im serbokroatischen Sprachraum*, Wiesbaden, 1963: O. Harrassowitz.
256. Глибановић Вајзовић Ханка, *Творба ојконима суфиксима оријенталног поријекла*, in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 1994, 105–114.
257. Глођовић В. Аница, *Нека запажања о префиксима у српском језику*, СЈ XXI, 2016, 325–341.
258. Глођовић Аница, Стефановић Сандра, *Један осврт на српски глаголски префикс на- и енглеску глаголску партикулу up*, ЗбМСФЛ LVIII/2, 2015, 109–124.
259. Gortan Veljko, *О tvorbi pridjeva od imenica na -ija*, Ј III/4, 1955, 107–110.
260. Гортан Премк Даринка, *О семантичком односу деривата према творбеној основи*, НССВД 16/1, 1987, 101–107.
261. Гортан Премк Даринка, *О структури и семантици деривата*, НЈ XXX, 1995–1996, 76–81.
262. Гортан Премк Даринка, Васић Вера, Недељков Љиљана, *Семантичко-деривациони речник*, Свеска 1: *Човек – делови тела*, Нови Сад, 2003: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику.
263. Гортан Премк Даринка, Васић Вера, Рајна Драгићевић, *Семантичко-деривациони речник*, Свеска 2: *Човек – унутрашњи органи и ткива, психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство*, Нови Сад, 2006: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику.
264. Гортан Премк С. Даринка, *О наредним задацима српске дериватологије из угла једног лексикографа*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 555–559.
265. Гочанин Мирјана, *Семантичко-деривационо гнездо лексеме радити*, НЈ XXXVI/1–4, 2005, 104–125.
266. Grabovac Mateja, *Wortbildung im Forum teen385.com*,³³ in: V. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Neue slawistische Horizonte, Band 4, Hamburg, 2016: Dr. Kovač: 47–60.
267. Грицкат Ирена, *Глагол пањкати у вези са проблемом депревербације*, ЈФ XVIII/1–4, 1949, 322–324.
268. Г[рицкат] И[рена], *Како су од именице типа јунак постали придеви типа јуначки и именице типа јунаштво?*, КњЈ I/3, 1954, 183–184.
269. Грицкат И[рена], *Деминутивни глаголи у српскохрватском језику*, ЈФ XXI, 1955–1956, 45–96.
270. Грицкат Ирена, *О неким видским особеностима српскохрватског глагола*, ЈФ XXII/1–4, 1957–1958, 65–130.
271. Грицкат Ирена, *Префиксација као средство граматичке (чисте) перфектизације*, ЈФ XXVII/1–2, 1966–1967, 185–223.

³³ Анализирају се творбене формације: *ликуша*, *цурићка*, *живчек*, *смајлић*, *створкиња*, *заспававати*, *моб*, *комп*, *прекјут*, *зафеитати*, *поглуити*, *сурфати*, *просурфати*, *гуглати* и *скинути*.

272. Грицкат Ирена, *Шта даје за проучавање глаголске семантике чиста (граматичка) перфектизација путем префиксације?*, НЈ XVI, 1967, 119–126.
273. Грицкат Ирена, *Robert Zett, Beiträge zur Geschichte der Nominalkompozita in Serbokroatischen*,³⁴ Böhlau Verlag Köln – Wien, 1979, I – VI + – 368, ЈФ XXVIII/1–2, 1969, 541–548.
274. Грицкат Ирена, *О именицама типа налет у српскохрватском језику*, ЗМСФЛ XXIV/1, 1981, 101–134.
275. Грицкат Ирена, *Одлике глаголског видског парњаштва као семантички индикатори*, ЗМСФЛ XXVII–XXVIII, 1984–1985, 197–203.
276. Грицкат Ирена, *Значења афиксалне глаголске деминуције*, Први лингвистички научни скуп у спомен на Радосава Бошковића, (Даниловград 1987), ЦАНУ књ. 17, Одјељење умјетности, књ. 6, Титоград, 1988, 131–139.
277. Грицкат Ирена, *О неким особеностима деминуције*,³⁵ ЈФ LI, 1995, 1–30.
278. Грицкат Радуловић Ирена, *О дериватима на -ар и -ач у српском језику*, Глас СССLXXXV, САНУ, Одељење језика и књижевности, књ. 17, 1998, 31–37.
279. Грицкат Ирена, *Префикс с(а)- уз глаголе у српском језику*, ЗМСФЛ XLIII, 2000, 137–141.
280. Грицкат Ирена, *О суфиксу -ак и у вези с њим*, СЈ VIII/1–2, 2003, 23–28.
281. Грковић Милица, *Имена у Дечанским хрисовуљама*, Нови Сад, 1983: Филозофски факултет у Новом Саду.
282. Грковић Милица, *Речник имена бањског, дечанског и призренског властелинства у XIV веку*, Београд, 1986: Народна књига.
283. Грковић Милица, *Значај рада Вука Караџића за нашу ономастику*, НССВД 17/1, 1988, 259–263.
284. Гудурић Снежана, Дробњак Драгана, *„Прави” и „лажни пријатељи” у француском, италијанском и српском језику*, ЗМСФЛ LIII/1, 2010, 195–204.
285. Дабић Богдан, *Полусложенице у Суреповом преводу „Слова о полку Игорову”*, КЈ II/1–2, 1973, 73–80.
286. Дабић Богдан, *Суфиксална извођења код муслиманских мушких имена*, КЈ VI/2, 1977, 43–50.
287. Дабић Богдан, *Творбени наставак -ај у словенским језицима*, КЈ VI/3, 1977, 31–41.
288. Дабић Богдан, *Привативни префикси не- и без- у словенским језицима*, КЈ XIII/4, 1984, 191–198.
289. Дабић Богдан, *Творба замјеница и осталих врста ријечи од замјеничког полазишта у савременом српскохрватском језику*, НССВД 16/1, 1987, 173–176.
290. Дабић Богдан, *Конкурентност наставака за творбу глаголске именице у словенским језицима*, ЈФ LVI/1–2, 2000, 321–328.
291. Dalmacija Stevo, *О класификацији и суфиксацији hidronima Potkozarja*, ЏОК, 55–65.
292. Dalmacija Stevo, *О pridjevima kozarski i kozarački*, КЈ XII/1, 1983, 39–41.
293. Даничић Ђ/уро/, *Српска деминуција и аугментација*, Гласник Друштва србске словесности XII, Београд, 1860, 474–499.
294. Даничић Ђ/уро/, *Основе српског или хрватског језика*, Београд, 1876: Државна штампарија.
295. Dezső László, *Синонимија у творби речи српскохрватског језика у 13–14. веку*, НССВД 12/1, 1983, 5–13.

³⁴ Приказ садржи и важне критичке опсервације у вези са неким ауторовим погледима на порекло и класификацију сложеница.

³⁵ Између осталог о именичкој деминуцији помоћу суфикса -(ч)ац, -(ч)ак, -(ч)ић, -(ч)ица, те о неким аспектима суфиксалне и префиксалне деминуције код глагола.

296. Dezsó László, *Питања историјско-типолошке карактеризације творбе речи у старосрпскохрватском језику*, НССВД 16/1, 1987, 51–58.
297. Dešić Milorad, *Утицај мјеста акцента на творбу хипокористика насталих од личних имена*, Ј X/3, 1962–1963, 86–94.
298. Дешић Милорад, *Напомене о антропонимији у Книнској крајини*,³⁶ in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 1994, 204–207.
299. Дешић Милорад, *Акцент изведених и сложених ријечи у савременом српском језику с обзиром на акценат основне ријечи (основни типови)*, СЈ XVIII, 2013, 23–34.
300. Dilberović Splitter Vera, *Beiträge zur Bildung der Serbokroatischen Personennamen*, Meisenheim am Glan, 1966: A. Hain.
301. Đivković M[irko], *Pridjevi na -ski*, NV XVIII, 1910, 282–283.
302. Драгићевић Рајна, *О српско-хрватским ономапоејским именицама с елементом -т- у суфиксу*, ЈФ LIV, 1998, 121–130.
303. Драгићевић Рајна, *Творбена и семантичка анализа придева који означавају људске особине у савременом српском језику* (аутореферат о одбрањеној докторској дисертацији), КњЈ XLVII/1–2, 1999, 90–95.
304. Драгићевић Рајна, *Нека запажања о семантици придевских деривата у савременом српском језику*, Иследования по славјанским језицима 5, Корейска асоцијација славистов, Сеул, 2000, 189–196.
305. Драгићевић Рајна, *Традиционално и модерно у српској лингвистици (творба речи)*, Лингвистичке актуелности I/3, Београд, 2000, 101–108.
306. Драгићевић Рајна, *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику, творбена и семантичка анализа*, Библиотека ЈФ, нова серија, књ. 18, Београд, 2001: ИСЈ САНУ.
307. Драгићевић Рајна, *Придеви са значењем људских особина као део Деривационо-семантичког речника српског језика*, in: Међународни научни скуп о лексикографији и лексикологији: Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе, Нови Сад–Београд, 2002, 111–117.
308. Драгићевић Рајна, *Утицај мотивне речи на значење мотивисане речи у процесу деривације*, Свет речи 15–16, Београд, 2003, 32–33.
309. Драгићевић Рајна, *Творба речи и концептуализација емоција*, С 8, 2004, 120–127.
310. Драгићевић Рајна, *Творба речи у настави српског језика*, КњЈ LI 3–4, 2005, 347–354.
311. Драгићевић Рајна, *Деривациона гнезда маркираног и немаркираног члана антонимског пара*, in: Србистички прилози (Зборник у част професора Славка Вукомановића), Београд, 2005, 93–98.
312. Драгићевић Рајна, *Деривати у менталном лексикону*, НССВД 36/1, 2007, 367–379.
313. Драгићевић Рајна, *Актуелна питања науке о творби речи*, НССВД 36/3, 2008, 61–69.
314. Драгићевић Рајна, *Творбени и семантички статус једног значења именица типа ручица*, СЈ XIII/1–2, 2008, 203–213.
315. Драгићевић Рајна, *Иновације у творби речи у словенским језицима*, 11. заседање Комисије за творбу речи Међународног славистичког комитета, Москва, 24–26. март 2009, ЈФ 65, 2009, 461–468.
316. Драгићевић Рајна, *Утицај полисемје на творбу речи*, КњЈ LVI/1–2, 2009, 147–153.

³⁶ Узгредно и о творби антропонима (деминутивно-хипокористични типови).

317. Драгићевић Рајна, *Статус деривационих односа у лексикологији*, С 13, 2009, 89–94.
318. Драгићевић Рајна, *Словообразовательные иновации с точки зрения исследования деривационных гнезд сербского языка*, in: Труды и материалы Международного научного симпозиума „Славянские языки и культуры в современном мире”, *НОВЫЕ ЯВЛЕНИЯ В СЛАВЯНСКОМ СЛОВООБРАЗОВАНИИ: СИСТЕМА И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ*, Москва, 2010, 148–163.
319. Драгићевић Рајна, *Спонтана заједничка употреба мотивне и мотивисане речи у тексту*, НССВД 40/3, 2011, 91–101.
320. Драгићевић М. Рајна, *Творбено-семантичка анализа десупстантивних предлога у српском језику*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, *Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта*, Београд, 2012: Филолошки факултет, 73–87.
321. Драгићевић М. Рајна, *Просте речи и њихови деривати у тексту у српском језику*, in: *Słowotwórstwo słowiańskie: system i tekst*, Prace Komisji Słowotwórczej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów, Seria 13, pod red. Jerzego Sierociuka, Poznań, 2012: PTPN, 133–141.
322. Драгићевић М. Рајна, *Глаголи са два префикса у српском језику с освртом на стање у другим словенским језицима*, *Зборник Матице српске за славистику* 83, Нови Сад, 2013, 257–268.
323. Драгићевић М. Рајна, *Улога префикса у очувању или потискивању неких прасловенских глагола у савременом српском језику*, *CJ XIX*, 2014, 235–246.
324. Драгићевић Рајна, *О неологизима у српском језику*,³⁷ in: Семинар српског језика књижевности и културе, *Предавања 3*, Београд, 2014: Међународни славистички центар на Филолошком факултету, 123–135.
325. Драгићевић Рајна, *Различити теоријски приступи префиксацији у словенској творби речи*, in: Swetlana Mengel (Hg.), *Slavische Wortbildung im Vergleich, Theoretische und pragmatische Aspekte*, Berlin 2014, 60–72.
326. Драгићевић Рајна, *Укривање основних тенденција у настајању неологизама у словенским језицима (на примеру лексеме балканизација)*, in: *osmq djsAtx*, *Сборник научних статей к юбилею И. С. Улуханова*, Москва, 2015: Азбуковник, 236–240.
327. Драгичевич Райна, *Недеминутивные значения деминутивов*, in: *Stramljič Breznik Irena (ured.), Manjšalnice v slovanski jeziki: oblika in vloga*, Maribor, 2015, 88–101.
328. Драгићевић Рајна, *Полисемија именичких деминутива*, НССВД 45/3, 2016, 75–85.
329. Драгићевић Рајна, *Лексикализација (на примеру именичких деминутива)*, in: *Теме језикословне у србистици кроз дијахронију и синхринију (зборник у част Љильани Суботић)*, Нови Сад, 2016, 453–463.
330. Драгићевић Рајна, *Утвић Милош, Препозитивне компоненте у српском и руском језику на материјалу интернет-сајтова*, in: *Branko Tošović, Arno Wonisch (Hg.), Wortbildung und Internet: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee*, Graz, 2016, 91–106.
331. Драгићевић М. Рајна, *Семантичка деривација*,³⁸ *CJ XXIII*, 2018, 169–177.

³⁷ О разним типовима творбених неологизама.

³⁸ Преглед различитих приступа семантичкој деривацији у славистици.

332. Драгићевић М. Рајна, *Негативна маркираност придева на -ав у савременом српском језику с погледом на ситуацију у другим јужнословенским језицима*, НЈ XLVIII/3-4, 2018, 19–30.³⁹
333. Драгићевић М. Рајна/Утвић М. Милош, *Умножавање мовираних фемининума на -(к)иња у савременом српском језику*, СЈ XXIV, 2019, 187–200.
334. Дражић Јасмина, *Место и улога творбе речи у минималном речнику српског језика као страног*, ЗбМСФЛ L, 2007, 233–237.
335. Dugina D(aniel), *Hrvatski purizam i tvorba riječi u raljama interneta*, in: В. Тошовић, А. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte, Neue slawistische Horizonte, Band 4*, Hamburg, 2016: Dr. Kovač: 17–32.
336. Dukat Vladoje, *Bjelogorica, crnogorica*, НЈ IV, 1936, 137–139.
337. Дурбаба Оливера, *Интернет провајдери у сајбер-спејсу, Језик новог медија у (не)сагласју с књижевним језиком*,⁴⁰ НССВД 30/1, 2002, 189–195.
338. Дуриданов Иван, *Топонимичните џ-суфикси в јужнославјанските езици*, Български език VIII/4–5, 343–356.
339. Ђинђић С. Марија, *Семантичко-деривациони речник српског језика – модел за семантичко-деривациони речник туризизма у српском језику*, in: ПУТЕВИМА РЕЧИ, Зборник радова у част Даринки Гортан Премк, Уредник Рајна Драгићевић, Београд, 2017: Филолошки факултет у Београду, 426–440.
340. Ђорђић П[етар], *О двојаким завршецима неких туђица*, НЈ II, 1934, 145–149.
341. Ђорђић П[етар], *Именица академија и њене изведенице*,⁴¹ НЈ II, 1934, 246–247.
342. Ђорђић П[етар], *Облик Југословен*, НЈ II, 1934, 200–201.
343. Ђорђић П[етар], *Ходочашће*, НЈ III, 1935, 114–118.
344. Ђорђић П[етар], *Из историје нашег књижевног језика, Именице типа бденије*, НЈ IV, 1936/4 100–107.
345. Ђорђић П[етар], *Из историје нашег књижевног језика, Именице типа божанство*, НЈ IV/6, 1936, 169–172.
346. Ђукановић Владо, *Иван Клајн, Творба речи у савременом српском језику, Први део: Слагање и префиксација*, Београд, ЗУНС – ИСЈ САНУ, 2002, КњЈ L/1–3, 2003, 203–204.
347. Ђурић Radmila, *Deminutivni sufiksi u srpskom i njihovi prevodni ekvivalenti u engleskom*, ЗбМСФЛ XLVII/1–2, 2004, 147–164.
348. Ђурић Dragana, *Tvorbeni procesi na forumu krstarica.com*, in: В. Тошовић, А. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte, Neue slawistische Horizonte, Band 4*, Hamburg, 2016: Dr. Kovač: 33–46.
349. Ђуровић Сања, *Деривационо гнездо лексеме кућа – творбено-семантичка анализа*, Наслеђе I/1, Крагујевац, 2004, 83–103.
350. Ђуровић Сања, *О неким спорним примерима за модел комбиноване творбе у савременом српском језику*, Српски језик и друштвена кретања, књ. 1, ФИЛУМ, Крагујевац, 2007, 205–214.

³⁹ На основу класификације придева на -ав у српском језику у 17 тематских група и на основу прегледа релевантне литературе о творби речи у другим јужнословенским језицима, утврђено је да највећи број придева на -ав има непожељну маркираност. Ово важи и за остале јужнословенске језике, што значи да тенденција везивања суфикса -ав за творбене основе непожељног значења већ дуго траје.

⁴⁰ Рад се делимично тиче импортованих сложених формација типа *интернет тржиште, сајбер-рат, онлајн плаћање* и сл.

⁴¹ О изведеницама *академац, академичар, академијин, академски*.

351. Ђуровић Сања, *Разграничење суфикса -ик/-ник код именица које значе особу у српском књижевном језику*, НССВД 36/1, 2007, 405–412.
352. Ђуровић Сања, *Творбено-семантичка анализа именице врата*, Наслеђе, вол. 8, бр. 20, 77–86.
353. Ђуровић Сања, Петковић Јелена, *О једном типу ергонима у српском језику*,⁴² НЈ XLIII/1–2, 2012, 3–14.
354. Ђуровић Ж. Сања, *Творбена и семантичка анализа именица у изабраним приповеткама Иве Андрића*, Наслеђе вол. 9, бр. 21, Крагујевац, 2012, 109–115.
355. Ђуровић Ж. Сања, *О питањима проучавања глагола без видског парњака*,⁴³ НЈ XLVIII/3–4, 39–47.
356. Џерић Станко, *О творби riječi*, J XVII/2, 1969, 37–41.
357. Џерић Станко, *Izvedenice sa sufiksima za tvorbu mjesnih imenica (nomina loci)*, J XVIII/3, 1971, 83–91; XVIII/4, 105–114.
358. Жибрег Ивона, *Прилог познавању глаголске деминуције у српскохрватском језику*, ППЈ 18, 1982, 79–85.
359. Живановић Јован, *О српском језику*,⁴⁴ Нови Сад, 1888.
360. Живановић Јован, *Сложене ријечи у српском језику*, Глас СКА LXVIII, 1904, 175–207.
361. Џивковић Radoslav, *О употреби skraćénica u dnevnim, lokalnim i fabričkim listovima*, КњЈ XXI/II, 1–2, 1976, 122–133.
362. Џивковић Sladana, *Sufiksi za tvorbu imenica u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom i kompjuterskom registru*, *Komunikacija i kultura online* I/1, Beograd, 2010, 197–211.
363. Живковић Сретен, *Речи на ”овина” и њихова значења*,⁴⁵ НЈ VII/1, 1940, 8–12.
364. Жигић Татјана, Прибићевић Ивана, *Из проблематике именица са месним значењем*,⁴⁶ НЈ XXVI/4–5, 1985, 253–260.
365. Жигић Татјана, *Из проблематике именица с месним значењем. Питарија*, НЈ XXVI, 1985, 253–256.
366. Жугић Радмила, *Именичке сложенице с именицом као првим конституентом у призренско-тимочким говорима – паралела са стандардним српским језиком*, Лесковачки зборник 47, Лесковац, 2007, 383–393.
367. Жугић, Радмила, *Глаголски деминутиви с префиксом по- у призренско-тимочким говорима*, ЗбМСФЛ, L/1-2, 2007, 257–270.
368. Жугић Радмила, *Придевски деминутиви у говорима призренско-тимочке дијалекатске зоне који се односе на особине ентитета из човековог окружења (семантичко-творбени аспект)*, Зборник радова Филолошког факултета у Приштини 36, 2007, 377–392.
369. Жугић Радмила, *Семантичка диференцијација сложених глагола с префиксом -из у стандардном српском језику*, Зборник радова Филозофског факултета XXXVII, 2007, Косовска Митровица, 2008, 89–99.
370. Жугић Радмила, *Семантичко-творбена анализа пејоратива за женска лица у јабланичком говору (југозападно од Лесковца)*, ЗбМСФЛ LII/2, 2009, 81–106.

⁴² О именовану фирми помоћу префиксоида.

⁴³ Анализа се врши на примеру глагола *важити* и њихових квази видских парњака: *одважити се, уважити, амаловажити*.

⁴⁴ Збирка ауторичних претежно полемички и пуристички обојених чланака. На много места расправља се и о творбеним питањима, највише оним која се тичу сложеница.

⁴⁵ О извођењу именица са значењем *земље, меса, дрвета, биљке, плате, производа радње*.

⁴⁶ О именицама *питарија* (Татјана Жугић), *винотека*, *жељотека* (Ивана Прибићевић).

371. Жугић Радмила, *Пејоративи за мушка лица у јабланичком говору од нископродуктивних суфикса и њихов семантичко-творбени однос према пејоративима са продуктивним суфиксима -ко, -ља, -оња, -ча*, Зборник Матице српске за славуистику 78, 2010, 219–237.
372. Жугић Радмила, *Лексикографски поступци тумачења семантике изведеница на основу односа творбене основе и творбеног форманта*, in: Граматика и лексика у словенским језицима (Зборник радова са научног симпозијума), Нови Сад – Београд, 2011, 403–412.
373. Жугић Радмила, *Именичке изведенице суфиксима -це, -е, -ле у призренско-тимочким говорима*, ЗММСФЛ 55/2, 2012, 193–202.
374. Жугић Радмила, *Значај очуваности деминутивног суфикса –ка за историју српског језика*, НЈ XLVIII/3–4, 49–56.
375. Зонић Божидар, *Суфиксација личних имена у Васојевићима*, in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 1994, 189–193.
376. Zoričić Ivan, *Naglasci imenica izvedenih nultim sufiksima*, Zbornik Pedagoškog fakulteta u Rijeci 4, Rijeka, 1982, 253–259.
377. Зорић С. Милена, *Славенизми у Стеријиним драмским делима – именички суфикси*, in: Теме језикословне у србистици кроз дијахронију и синхренију (зборник у част Љиљани Суботић), Нови Сад, 2016, 117–134.
378. Zoričić Ivan, *Naglasak složeno-sufikslnih imeničkih tvorenica nultim sufiksom*, Radovi Pedagoškog fakulteta u Puli 4, Pula, 1983, 165–171.
379. Zoričić Ivan, *O naglasku jednosložnih izvedenica nultim sufiksom*, Radovi Pedagoškog fakulteta u Puli 5, Pula, 1985, 333–338.
380. Zoričić Ivan, *Naglasak imenica s dočetakom na -ovnica*, J 40/1, 1992, 5–11.
381. Ивановић Ненад, *Значења изведених апстрактних именица у српском језику*, НЈ XXXVI/1–4, 2005, 86–99.
382. Ивић Милка, *André Vaillant, La deprevervation (Revue des etudes slaves 19, p. 5–45, Paris, 1946)*, ЈФ XVIII/1–4, 1949, 333–335.
383. Ивић Милка, *Генитивне форме српскохрватских именица и одговарајућа придевска образовања суфиксом -ов (-ев, -овљев, -евљев), -ин у односу комбинаторичних варијаната*, ГФФНС X, 1967, 257–261.
384. Ивић Милка, *О неким принципима глаголске префиксације у словенским језицима*, ЈФ XXXVIII, 1982, 51–61.
385. Ivić Milka, *O pridevskim obrazovanjima tipa pun punctat*, in: Milka Ivić, *O zelenom konju (novi lingvistički ogledi)*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1995, 319–331.
386. И[вковић Милош], *Бошко*,⁴⁷ НЈ II, 1934, 134–136.
387. Ivšić Stjepan, *Nešto o riječima složenima s nadri-*, NV XV/7, 1907, 525–527.
388. Ivšić Stjepan, *Još o riječi hodočašće*, Uz članak g. P. Đorđića i „Našem jeziku” g. III, str. 114–118, НЈ III, 1935, 141–143.
389. Игов А[нгл], *Проблеми на сърбохърватското словосложение*, Език и литература XVI/1, София, 1961, 43–48.
390. Игов А[нгл], *Съединителни елементи в системата на сърбохърватското словосложение*, Език и литература XVI/6, София, 1961, 31–38.
391. Илић К. Мирјана, *Деривационо гнездо придева бео у српском језику*, in: ПУТЕВИМА РЕЧИ, Зборник радова у част Даринки Гортан Премк, Уредник Рајна Драгићевић, Београд, 2017: Филолошки факултет у Београду, 441–459.

⁴⁷ О генези имена.

392. Ильинский Андреевич Григорий, *Сербо-хорватския прилагательныя с суффиксом -ов и русско-кашубския окончания род. п. ед. ч. м. и ср. р. -ва/-во*,⁴⁸ ЈФ V, 1925-26, 53–68.
393. Janežič Sandra, *Tvorbeni procesi na forumima žena*,⁴⁹ in: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Neue slawistische Horizonte, Band 4, Hamburg, 2016: Dr. Kovač: 67–78.
394. Јанковић М. Ђорђе, *Неологизми Лазе Костића и њихова творба нултим суфиксом*, СЈ XXIV, 2019, 459–475.
395. Јанјанин М[илан], *Gospođa profesor*,⁵⁰ НЈ II, 1934, 202–204.
396. Јанјанин М[илан], *O ženskim prezimenima*, НЈ IV, 1936, 47–50.
397. Јармак Вероника, *Рефлекси индоевропског суфикса -иско у савременом српском језику и другим словенским и несловенским језицима*, НССВД 28/2, 1999, 219.
398. Јашовић Голуб, *Структура и творба микротопонима и ојконима у околини Куриумлије*, Зборник радова Филозофског факултета XXXVII, 2007, Косовска Митровица 2008, 79–88.
399. Jedlička Alois, *Конфронтационе напомене о тзв. универбизацији и мултивербизацији*, НССВД 11/2, 1982, 113–123.
400. Јелић Маријан, *Нормирање етника и ктетика*, ПЛ 6, 2005, 177–182.
401. Јелић Маријан, *Суфикси за грађење ктетика (од ојконима у Војводини)*, НЈ XXXVI/1–4, 2006, 53–64.
402. Јелић Маријан, *Творба етника и ктетика – од ојконима у Војводини*, СЈ 12/1–2, 2007, 459–468.
403. Јелић Маријан, *Етници и ктетници у Војводини*, Универзитет у Новом Саду, 2010: Педагошки факултет у Сомбору.
404. Јелић Маријан, *О универбизацији у пчеларској терминологији*, in: Лексикологија, ономастика, синтакса (Зборник у част Гордане Вуковић), Нови Сад, 2011, 249–256.
405. Јеремић Д. Драгољуб, *Крвавити, крвављење; крварити, крварење*,⁵¹ НЈ X, 1960, 279–283.
406. Jerković Jovan, *Povodom nekih tvorbenih novina u jeziku pisaca*, Godišnjak Saveza društva za primjenjenu lingvistiku Jugoslavije 7–8, Sarajevo, 1984, 69–74.
407. Jernej Josip, *Glagoli na -irati u XVII. i XVIII. stoljeću*, F 2, 1959, 31–40.
408. Јешић Г. Неђо, *Народни називи воћака у српском језику у свјетлости важнијих творбених типова*,⁵² in: ПУТЕВИМА РЕЧИ, Зборник радова у част Даринки Гортан Премк, Уредник Рајна Драгићевић, Београд, 2017: Филолошки факултет у Београду, 462–473.
409. Јовановић Владан, *Неки аспекти прагматичке употребе деминутивних именица*, НЈ XXXVI/1-4, 2005, 100–103.
410. Јовановић Владан, *О неким поступцима лексикографске обраде твореница*, НЈ XXXIX/1–4, 2008, 43–52.

⁴⁸ Поред осталог и о деадјективним именицама типа *гаров*, *шаров*, *рундов* и сл.

⁴⁹ О формацијама као што су: *еврић*, *лапић*, *шопинговати*, *самосликати*, *грандовски*, *форумски*.

⁵⁰ Залаже се за употребу изведеница типа *професорица*, *докторка*, *докторовица*, *учитељка*, *адвокатовица* и сл. Чланак је пуристички интониран.

⁵¹ Више о семантици, мање о творби.

⁵² О творбеним аспектима народне воћарске терминологије. Највећи број назива изведен је суфиксима *-ка*, *-ача/-јача*, *-ица*.

412. Јовановић Владан, *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*, Београд, 2010: ИСЈ САНУ.
412. Јовановић Владан, *Везане основе домаћег (словенског) порекла у морфемској и творбеној структури српског језика*, ЗбМСФЛ LIX/1, 2016, 103–113.
413. Јовановић Ж. Владимир, *Проблеми одређивања сложених придева у енглеском и српском језику*, ПЛ 3, Нови Сад, 2002, 102–110.
414. Јовановић Владимир, *Рекурзивна префиксација у енглеском и српском језику*, Примењена лингвистика 7, Нови Сад, 2006, 215–227.
415. Јовановић Гордана, *Деривација хришћанских имена у српским повељама и турским пописима*, in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 1994, 176–179.
416. Јовановић Симић Р. Јелена, *Творбено-структурне и стилске особености изведеница са формантом -ки*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 561–572.
417. Јоzić Željko, Vukša Perina, Ćurković Dijana, *Nazivi za bratova sina u hrvatskome jeziku*,⁵³ Rasprave IHJ 37/2, 2011, 393–422.
418. Jonke Ljudevit, *Glagolski aspekt u tvorbi i u rečenici*, J XI/3, 1964–65, 65–72.
419. Jonjić Maja, *Wortbildung im Internet. Eine Analyse neuer Lexeme auf kroatischen, bosnischen und serbischen Foren*,⁵⁴ in: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Neue slawistische Horizonte, Band 4, Hamburg, 2016: Dr. Kovač: 79–100.
420. Jovičević Radojica, *Ponarodena grčka i grcizirana nomina propria u Asemanovom jevanđelju*, Opomastica Jugoslavica 10, Zagreb, 1982, 83–84.
421. Јошић Г. Неђо, *Народни називи воћака у српском језику у свјетлости важнијих творбених модела*, in: ПУТЕВИМА РЕЧИ, Зборник радова у част Даринки Гортан Премк, Уредник Рајна Драгићевић, Београд, 2017: Филолошки факултет у Београду, 461–473.
422. Јошић Мирјана, *Глаголи са суфиксима -иса, -ира, -ова у савременом српскохрватском књижевном језику*, ППЈ 5, 1970, 121–175.
423. Jurin Ana, *Tvorba umanjena u hrvatskome i poljskome jeziku*, Strani jezici 36/3, Zagreb, 2007, 231–244.
424. Јуришић Блаж, *О продуктивним формантима у творби nomina agentis*, Ivšičev zbornik, Zagreb, 1963, 183–190.
425. Казимировић Бранислава, *Префиксални образац творбе српскохрватских придева и прилога*, ППЈ 24–26, 1988–1990, 145–159.
426. Kakridis Yannis, *Утврђивање творбених категорија: синтагматски и парадигматски приступ*, НССВД 28/2, 1999, 181–187.
427. Kalogjera Damir, *O jeziku i spolu*, Delo XXVII/4, Beograd, 1981, 38–52.
428. Kantor Marvin, *On multiple prefixation, aspect and procedurals*, ЗбМСФЛ XXI/1, 1978, 47–54.

⁵³ О изведеницама *синовац*, *нећак*, *братанац*, *братић* из дијалекатске, историјске и стандардолешке перспективе.

⁵⁴ О структурама типа *фејс*, *блогоманија*, *најтарантиновскији*, *линкан*, *едукаати*, *спелати*, *прогулати*, *загулати*.

429. Kantor Marvin, *The Serbo-Croatian Preverbs o- and ob-*, ЗМСФЛ XXVII–XXVIII, 1984–1985, 321–325.
430. Karpetanović Amir, *Jesu li endocentrične imeničke složenice tvorbena inovacija u hrvatskom jeziku 19. stoljeća?*, Rasprave IHJ 33/1, 2007, 235–243.
431. Katunar Daniela, *Diminutives in Action: A cognitive account of diminutive verbs and their suffixes in Croatian*,⁵⁵ SL 75, 2013, 1–23.
432. Караџић Стефановић Вук, *Главна свршивања сушестествителни и прилагателни имена у српском језику*, Даница, Беч, 1828, 1–135. Прештампано у: Сабрана дела Вука Караџића, књига осма, Београд, 1969, 233–321.
433. Караџић Стефановић Вук, *[Творба глагола]*, in: О језику и књижевности II, Сабрана дела Вука Караџића, Београд, 1986, 363–431.
434. Кашић Јован, *Хаџићево „Ображавање српске речи” и Вукова „Главна свршивања”*, НССВД 14/3, 1985, 39–46.
435. Кашић Јован, *Продуктивна морфолошка средства у жаргону*,⁵⁶ НССВД 16/1, 1987, 71–74.
436. Kirfel Kukavica Sabine, *Главне црте немачко-српског језичког контакта – са освртом на творбену структуру преведеница у касном славеносрпском добу*,⁵⁷ НССВД 26/2, 1997, 253–262.
437. Kirfel Sabine, *Интернационализацијске тенденције у српској лексици (на примерима из дневне штампе)*,⁵⁸ НССВД 39/1, 2010, 227–238.
438. Киршова Маријана, *Творба српскохрватских назива пословно-смештајних објеката са суфиксом -ница*, КњЈ XVII/1, 1970, 40–54.
439. Киршова Маријана, *Творба назива пословно-смештајних објеката*, КњЈ XVII/2, 1970, 208–221.
440. Kiršova⁵⁹ Marijana, *Deverbativi na -ač i -lac*, KJ 1–2, 1972, 37–46.
441. Киршова Маријана, *Нека питања методике рада на творби речи*, НЈ XXIV/1–2, 1979, 82–91.
442. Киршова Маријана, *Nomina loci (месна имена) у савременом српскохрватском језику (I)*, ЗМСФЛ XXIII/1, 1980, 101–133.
443. Киршова Маријана, *Nomina loci (месна имена) у савременом српскохрватском језику (II)*, ЗМСФЛ XXIII/2, 1980, 83–103.
444. Киршова Маријана, *Наименования лиц по этнической или государственной принадлежности в современном сербохорватском языке (в сравнении с русским)*, Зборник Матице српске за славистику XXXII, Нови Сад, 1987, 169–186.
445. Киршова Маријана, *Аугментативи са суфиксима -ина, -етина, -урина у Вуковом речнику*, НЈ XXIII/1–2, 1988, 42–54.
446. Киршова Маријана, *Глаголске именице са суфиксом -ње као термини у савременом књижевном српскохрватском језику*, НССВД 18/1, 1990, 179–190.
447. Киршова Маријана, *Прилог анализи творбено-семантичке категорије поміна instrumenti у савременом књижевном српскохрватском језику (у поређењу с руским)*, НССВД 20, 1991, 361–373.

⁵⁵ У раду се расправља о деминутивним глаголима унутар теоријског оквира когнитивне лингвистике. У фокусу су деминутивни глаголи образовани суфиксацијом.

⁵⁶ Поред осталог и о „скраћивањима” типа *маг* од *магнетофон*, *преф* од *преферанс* и сл.

⁵⁷ Категоризују се начини посрбљавања немачких лексема уопште, укључујући и творбене начине (слагање, префиксацију и суфиксацију).

⁵⁸ Између осталог и о сложеним структурама („именичким полусложеницама”) типа *бејзбол играч*, *поп сцена*, *е-новине*, *аудио опрема*, и сл.

⁵⁹ У часопису грешком стоји *Keršova*.

448. Киршова Маријана, *О неким врстама српскохрватских именичких сложеница (у књижевним текстовима и у речницима)*, НЈ ХХИХ/3–4, 1993, 182–196.
449. Киршова Маријана, *Називи за лице и оруђа са суфиксом -атор у српском језику у поређењу са руским*, ЗМСФЛ ХХХVII, 1994, 265–277.
450. Киршова Маријана, *Nomina agentis у погледу стилске обојености у савременом српскохрватском језику (у поређењу са руским)*, НССВД 23/2, 1995, 279–289.
451. Киршова Маријана, *Норма, стил и творба речи*, НССВД 24/1, 1995, 169–177.
452. Киршова Маријана, *Развојна динамика неких опитесловенских творбених форманата у савременом српском језику (у поређењу са руским)*, НССВД 25/2, 1996, 427–433.
453. Киршова Маријана, *Поводом питања неких творбених модела nomina agentis у савременом српском и руском језику*, Ријеч II/1–2, Никшић, 1996, 90–98.
454. Киршова Маријана, *Најфреквентнији творбени модели у данашњој штампи*, Трећи лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1997, 109–114.
455. Киршова Маријана, *Nomina agentis и nomina instrumenti у српском и руском књижевном језику*, Универзитет Црне Горе, Подгорица, 1998: ОДП Штампарија „Требиње”.
456. Киршова Маријана, *Nomina loci у савременом српском језику*, Универзитет Црне Горе, Подгорица, 1999: ОДП Штампарија „Требиње”.
457. Киш Наташа, Ајџановић Милан, *О употреби именица са значењем особа*, ППЈ 38, Нови Сад, 2007, 223–23.
458. Клајн Иван, *О префиксоидима у српскохрватском језику*, НЈ ХХIII/5, 1978, 187–198. Прештампано у: Иван Клајн, *Лингвистичке студије*, Београд, 2000: Партенон, 120–136.
459. Клајн Иван, *Два правописна проблема у вези са страним речима (писање сложеница и полусложеница; неједначење по звучности)*, in: О лексичким позајмљеницама, Суботица–Београд, 1996: ГБС – ИСЈ САНУ, 121–127.
460. Клајн Иван, *Граматички и лексикографски статус глаголских именица од невршених глагола*, НССВД 27/2, 1998, 149–157.
461. Клајн Иван, *Творба речи у савременом српском језику*, Први део, Слагање и префиксација (Прилози граматици српскога језика I), Београд, 2002: ЗУНС.
462. Клајн Иван, *Творба речи у савременом српском језику*, Други део, Суфиксација и конверзија (Прилози граматици српскога језика II), Београд, 2003: ЗУНС.
463. Кликовац Душка, *О значењу српског глаголског префикса раз- (когнитивнолингвистички приступ)*, НЈ ХХХII/3–4, 1998, 153–167.
464. Кликовац Душка, *О различитим врстама префиксалног значења: лексичко и творбено значење глаголског префикса раз-*, in: Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе, Нови Сад – Београд, 1998: САНУ, Матица српска, ИСЈ САНУ, 185–195.
465. Кликовац Душка, *О значењским односима унутар творбене породице с кореном пун*, НССВД 29/1, 2000, 185–196.
466. Кликовац Б. Душка, *О семантици глаголског префикса уз-*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 573–600.
467. Ковачевић Борко, *Глаголске именице на -ње у српском језику и герунд у енглеском*, ЗМСФЛ 51/1–2, 2008, 233–242.
468. Ковачевић Милош, *Префиксација и њен утицај на форму и семантику синтагме*, НССВД 16/1, 1987, 119–129.

469. Ковачевић Милош, *Творенице с префиксом ДЕ(3)- у српском језику*, in: Наука и образовање, Зборник радова са научног скупа (Бања Лука, 11–12. новембра 2005), Бања Лука, 2005, 153–175. Прештампано у: Милош Ковачевић, *Србистичке теме*, Крагујевац, 2007, 129–147.
470. Ковачевић Милош, *Плеонастичка употреба префикса у српском језику*, НС-СВД 39/1, 2010, 97–112.
471. Ковачевић Милош, *Префиксалне творенице са значењем поновљивости у савременом српском језику*, in: V међународни скуп „Српски језик, књижевност, уметност”, 1: Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности (ур. Милош Ковачевић), Крагујевац 2011, 19–32. Прештампано у: Милош Ковачевић, *Грамматичка питања српског језика*, Београд, 2011: Јасен, 81–101.
472. Kolarić R/udolf/, *Imenice na -ci i -ovci v Vojvodini*, ЗБМСФЛ II, 1959, 38–141.
473. Kolenić Ljiljana, *Tvorba osobnih imena u gramatici Marijana Lanosovića iz 1795*, in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеве дани”, Подгорица, 1994, 182–188.
474. Колман О[такар], *Још нешто о речима на -иште*, НЈ II, 1934, 13–19.
475. Коњик Лазих Ивана, Вуловић Наташа, *Семантичко-деривациона анализа броја пет*,⁶⁰ НЈ XXXVIII, 2007, 43–64.
476. Коњик Лазих В. Ивана, *Семантичко-деривациони потенцијал речи у откривању лексичких и културалних конотација (на примеру концепта живот)*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 609–621.
477. Копривица Верица, *Супстантивизација придева мушког рода у чешком и српском језику*, С 8, 2004, 369–374.
478. Копривица Верица, *Именице са суфиксом -ица у атрибутој функцији и њихови чешки еквиваленти*, С 13, 2009, 327–333.
479. Копривица Верица, *Творба именица од придева*, Београд, 2008: Филолошки факултет.
480. Копривица Д. Верица, *Лексикосемантичке групе као полазиште за конфронтациону анализу деривационих система два словенска језика*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 601–608.
481. Коряковцева Е.И., *О словообразовательной компреси в современных славянских языках: неонунивербаты – nomina abstracta*,⁶¹ СЈ XIX, 2014, 425–437.
482. Kosanović Marija Magdalena, *Vidski parovi građeni pomoću glagolskih sufiksa u ruskom, poljskom i srpskom jeziku*, ПЛ 2, Нови Сад, 2001, 55–66.
483. Костић Д[рагутин], *Преудешавање грчколатинских међународних речи на -ium (-ion)*,⁶² НЈ I/5, 1933, 149–154.
484. Костић Д[рагутин], *Прилог спортској терминологији*, НЈ II, 1934, 247–251.⁶³
485. Костић Д[рагутин], *Писање „женских презимена”*, НЈ III, 1935, 200–206.
486. Костић Д[рагутин], *Значење глаголског префикса „с” које се губи*,⁶⁴ НЈ V, 1937, 37–40.

⁶⁰ Рад је заснован на претходно оформљеном семантичко-деривационом гнезду.

⁶¹ Грађа садржи и српске универбе (*генералка* и сл.).

⁶² Више о формалној страни неких позајмљеница, мање о творби.

⁶³ О изведеници *ногомет* и њој сличним.

⁶⁴ О глаголима који су некад имали значење „заједнице”.

487. Kravar Miroslav, *O imenicama učenoga podrijetla na -ik ili -ičar*, J II/4, 1952–1953, 102–107.
488. Kramarić Ivica, *Još jednom o sucu i sutkinji (Stvar ipak nije tako jednostavna)*, J XXXV/4, 1988, 120–125.
489. Kretschmer Anna, *O норми у предвуковском књижевном језику: стране речи и модели творбе речи*, НССВД 26/2, 1997, 241–252.
490. Krile Ivo, *Podudarnost formalnih i značenjskih sadržaja u prefiksnoj i sufiksnoj tvorbi nekih glagolskih oblika*, F 9, 1979, 169–175.
491. Крстић Маја, *Властите именице као творбена основа у руском и српском језику (Презимена руских писаца XIX и XX века као творбена основа)*, С XIII, 2009, 110–119.⁶⁵
492. Kruszc Agata, *Vukova trpeza – kulinarska terminologija u prvom izdanju „Srpskog rječnika” Vuka Stefanovića Karadžića (1818)*, ЗМСФЛ XLVII/1–2, 2004, 233–296.⁶⁶
493. Kuna Branko, *Nazivlje u tvorbi riječi*, F 46/7, 2006, 165–182.
494. Kuna Branko, *Proučavanje tvorbe riječi u hrvatskom jeziku tijekom 20. stoljeća*, in: *Hrvatski jezik u XX. stoljeću (Zbornik radova sa znanstvenog skupa)*, Zagreb, 2006, 339–365.
495. Kuna Branko, Mikić Ana, *Sinonim(ič)nost i uporaba glagola na -avati/-ivati*, Nova Croatica III/ 3, Zagreb, 2009, 33–50.
496. Lađević Milica, *Prilog proučavanju naših nadimaka*, ČJOK, 319–329.
497. Лазаревић Д. Радмила, *Један осврт на деривацију хроматских придева у италијанском и српском језику*, СЈ XXI, 2016, 561–573.
498. Лашкова Лили, *Из творбе придевских сложеница у српскохрватском и бугарском књижевном језику*, НССВД 16/1, 1987, 139–147.
499. Lewis Kristian, Štebih Golub Barbara, *Tvorba riječi i reklamni diskurs*, Rasprave IHJ 40/1, 2014, 133–147.
500. Легурска Палмира, Бечева Ничка, *Проблеми на семантиката на диминутивите в руския, срѣбския и българския език и представянето ѝ в двуезичен речник*, ЈФ LVI/1–2, 2000, 577–588.
501. Лепојевић Б. Јелена, *Специфичности творбе двокомпонентних глагола у руском и српском језику*, Радови Филозофског факултета 13/1, Источно Сарајево, 2011, 587–600.
502. Лепојевић Б. Јелена, *Супстантивизација као начин творбе и њени варијетети: пуна и контекстуална*, СЈ XXIII, 2018, 601–623.
503. Leskien A[ugust], *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache (Stammbildung der Nomina, 228–329; Das Verben: Stammbildung und Aktionsarten, 458–501)*, Heidelberg, 1914: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. (Друго издање, фототипски: Heidelberg, 1976, Carl Winter • Universitätsverlag.)
504. Linarić Nevenka, *Robert Zeit, Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen*, Die altserbische Periode, Bohlau Verlag, Köln – Wien 1970, I–VII + 1–335, Slovo 23, Zagreb, 1973, 232–235.

⁶⁵ Анализирају се примери деривата изведених од презимена познатих руских писаца на грађи руског језика, а узредно се дају творбени еквиваленти у српском језику (придеви на *-ов*, *Пушкинов*, на *-ски*, *гогољевски*; именице на *-ист/a/*, *пушкинист/a/*, на *-истика*, *пушкинистика*, *-лог*, *пушкинолог*, према руским дериватима на *-вед*, на *-логија*, *пушкинологија*, према руским дериватима на *-ведение*, на *-изам*, *пушкинизам* и сл. На крају се говори и о неким нормативним питањима везаним за називе улица по презимену, односно имену и презимену руских писаца.

⁶⁶ Рад садржи информације и о творбеној структури анализиране лексике.

505. Ликоманова Искра, *Неузуално словообразуване в јужнославјанските езици*, in: Komparacija systemow i funkcjonowania wspolczesnych jezykow slowiańskich, 1, Słowotwórstwo/Nominacja, Opole, 2003, 276–281.
506. Ликоманова Искра, *Прояви на тенденцията за езикова икономия в јужнославјанските езици*, in: Komparacija systemow i funkcjonowania wspolczesnych jezykow slowiańskich, 1, Słowotwórstwo/Nominacja, Opole, 2003, 307–315.
507. Loknar Vladimir, *Venzni i venski?*, J XXVII/5, 1980, 152–153.
508. Лома Александар, *Српскохрватска географска имена на -ина, мн. -ине: преглед типова и проблеми класификација*, ОП XIII, 1997, 1–26.
509. Ломпар Весна, *Заменице са префиксом и- у српском језику*, НССВД 26/2, 1997, 155–163.
510. Ломпар Весна, *Неименована младунчад*, Свет речи, 25/26, Београд, 2008, 72–74.
511. Lončarić Mijo, *Etnik od Koprivnica*, J XXI, 2, 1973, 56–57.
512. Lončarić Mijo, *Prilog diskusiji o pisanju složenica i polysloženica*, J XXVI, 5, 1979, 138–144.
513. Lubaš Władisław, *Svojilna pripona -ica v južnoslovanski toponomastiki*, Jezik in slovstvo XI/6, 1966, 173–176.
514. Lubaš Władisław, *Patronimski geografski nazivi sa formantom -ci, -ovci/-evci, -inci u srpskohrvatskom jeziku*, АФФ VIII, 1968, 93–134.
515. Lukenda Marko, *Prezimena hidronimijskog porijekla*, ČJOK, 353–363.
516. Ljubenović Krsta, *Izgovor i pisanje prefiksa in-, kon-, sin- i eks-/egz- u našim složenicama*, КЊЈ XXIV/2–3, 1977, 305–306.
517. Major Randall, *Apstraktne imenice u srpskom jeziku stvorene od prostih prideva i sufiksa -ost*, in: Problemi u prevodenju na engleski, V Simpozijum kontrastivna jezička istraživanja, Zbornik radova, Novi Sad, 1996, 62–68.
518. Major Randall, *Problemi prevođenja nekih apstraktnih imenica (sufiks -stvo) sa srpskog na engleski jezik*, ПЛ 2, Нови Сад, 2001, 87–93.
519. Makišova Ana, *Imenički augmentativi u slovačkom i srpskom jeziku – građenje i semantika*, С IX, Београд, 2005, 185–191.
520. Makišova Ana, *Deminutivi u slovačkom i srpskom jeziku*, in: Суcret култура, Нови Сад: Филозофски факултет, 2006, 609–616.
521. Makišová Ana, *Prefix, prefixoid a redukována koreňová morféma*, Slovakistický zborník 1, Nový Sad, 2006, 62–69.
522. Makišova Ana, *Pridevske složenice u slovačkom i srpskom jeziku*, С XI, Београд 2007, 274–283.
523. Makišova Ana, *Pogled na imeničke složenice kroz prizmu dva jezika*, С XII, Београд, 2008, 278–285.
524. Makišova Ana, *Prefiksacija prideva u slovačkom i srpskom jeziku*, ПЛ 9, Нови Сад, 2008, 137–144.
525. Makišová Ana, *Slovnodruhová príslušnosť substantívnych kompozít*, Slovakistický zborník 4, Nový Sad, 2009, 72–79.
526. Makišova Ana, *Derivati sa elementima grčkog porekla*, Riječ, časopis za slavensku filologiju 16/1, Rijeka 2010, 98–108.
527. Makišová Anna, *O novim leksemama u jeziku sa sufiksom -iáda/-ijada*, С XIV, 2010, 160–165.
528. Makišova Ana, *Hibridna leksika u dva genetski srodna jezika*, in: ПЛ 11, Београд–Нови Сад, 2010, 235–241.
529. Makišova Ana, *Složenice sa afiksoidima*, in: Susret kultura, Novi Sad 2010: Filozofski fakultet, 539–545.

530. Makišová Ana, *Типу kompozit v slovenčine a srbčine*, in: Slovo–Tvorba–Dynamicnosť (Na počesť Kláry Buzássyovej), Bratislava 2010: Veda, vydavateľstvo SAV, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra, 106–120.
531. Makišová Ana, *Izražavanje negacije prefiksom ne- u slovačkom i srpskom jeziku*, C XV, Beograd, 2011, 210–21
532. Makišová Ana, *Sufiksi za građenje deminutivnih naziva u slovačkom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom jeziku*, in: Језици и културе у времену и простору I, Нови Сад 2013: Филозофски факултет, 209–214.
533. Maretić Tomislav, *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*, Rad JAZU 14, 1886, 81–146.
534. Maretić Tomislav, *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*, Rad JAZU 15, 1886, 69–154.
535. Maretić Tomislav, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*,⁶⁷ Zagreb 1899: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana.
536. Maretić Tomislav, *Kako da tvorimo pridjeve prema grčkim imenicama na -ija?*, NV XIV, 1905–6, 569–572.
537. Maretić Tomislav, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*,⁶⁸ Zagreb ²1931: Obnova.
538. Maretić Tomislav, *Kritik ili kritičar i t.d.*,⁶⁹ HJ II, 1934, 99–100.
539. Maretić Tomislav, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*,⁷⁰ Zagreb, ³1963: Matica hrvatska.
540. Maresić Jela, *O tvorbi umanjena i kajkavskom narječju*,⁷¹ Rasprave IHJJ 41/1, 2015, 77–96.
541. Маринковић Небојша, *Полисемантичка дисперзија и конкуренција творбених форманата код модела опште ознаке номина agentis*, НССВД 26/2, 1997, 321–328.
542. Marić Ana, *Rozličné názory na tvorenie slov v slovenčine a srbčine*, ГФФНС, XXXIV/1, 2009, 103–113.
543. Марић Биљана, *Синтаксичка деривација: мост између творбе речи и синтаксе (у руском језику у поређењу са српским)*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 623–635.
544. Марјановић Слободан, *Ортографска норма у сложеници*, НССВД 24/1, 1995, 215–223.
545. Марјановић Слободан, *Структура назива привредних организација и њихова употреба*, Ниш, 1995: Филозофски факултет.
546. Марјановић Слободан, *Именице субјективне оцене у „Речнику пиротског говора” и граматичка норма*, НССВД 26/2, 1997, 379–387.
547. Марјановић Слободан, *Грамматичка норма именица субјективне оцене у „Речнику пиротског говора”*, СЈ II/1–2, 1997, 265–285.
548. Марјановић Слободан, *Ортографска норма у полусложеницама*, Трећи лингвистички скуп „Бошковићев дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1997, 95–107.

⁶⁷ Творба речи 292–390.

⁶⁸ Творба речи 252–358.

⁶⁹ У полемици интонираном чланку залаже се за облике типа *критик*, *ботаник*, *граматик* и сл. (Супротставља се ставовима изнетим у Бошковић 1933.)

⁷⁰ Творба речи 299–420.

⁷¹ Приказан је комплетан инвентар суфикса за творбу деминутива мушког, женског и средњег рода. Описани су и морфофонолошки процеси на граници основе и суфикса.

549. Марјановић Слободан, *Неки творбени аспекти у префиксацији*, in: Књижевно дело Стевана Сремца – ново читање (Зборник радова са истоимене научне конференције), Ниш, 1997, 185–190.
550. Марјановић Слободан, *Значај дериватолошких средстава за морфолошку класификацију*, НССВД 27/2, 1998, 263–271.
551. Марјановић Слободан, *Деклинабилност и индеклинабилност скраћеница у српском језику*, Актуелни проблеми граматике српског језика, Зборник радова са научног скупа, Суботица–Београд, 1999, 121–132.
552. Марјановић Слободан, *Скраћеничке сложенице и ортографска норма*, НЈ XXXIII, 1–2, 1999, 47–55.
553. Марјановић Слободан, *Деминуција у лесковачком говору*, СЈ VI/1–2, 2001, 331–347.
554. Марјановић Слободан, *О творби именица префиксом без- на корпусу неких књижевних дела Д. Ђосића*, СЈ IX/1–2, 2004, 585–590.
555. Марјановић Слободан, *Творбени систем. Део 1. Префиксација*, Ниш, 2004: Филозофски факултет.
556. Марјановић Слободан, *О творби именица префиксом до-*, Годишњак за српски језик и књижевност 22, бр. 9, 2009, 229–233.
557. Марков Борис, *О наставцима -ана, -лија, -лук и -ција*, НЈ VIII, 5–6, 1957, 151–170.
558. Марков Борис, *Именице с наставцима -че и -чић*, НЈ X, 7–10, 1960, 228–246.
559. Марков Борис, *Именице са значењем лица женског пола у српскохрватском језику*, НССВД 7, 1981, 177–188.
560. Марковић М. Александра, *Обрада префикса у вишетоимним речницима српског језика*, НЈ XLVIII/3–4, 93–105.
561. Marković Ivan, *Repeticija i reduplikacija u hrvatskome*, SL 64, 2007, 141–157.
562. Marković Ivan, *Tri nehrvatske tvorbe: infiksacija, reduplikacija, fuzija*, Rasprave IHJ 35, 2009, 217–241.
563. Marković Ivan, *Hrvatske stopljenice: novina u slengu, jeziku reklame i novina*, in: Diskurs i dijalog, metode i primjene, Osijek, 2011, 223–238: Filozofski fakultet.
564. Marković Ivan, *Hrvatske koordinativne složenice*, Rasprave IHJ 36/1, 2011, 71–95.
565. Марковић Св[етозар], *О именицама на -ист(а) и сл.*,⁷² НЈ III/1–2, 1952, 12–27.
566. Marković Svetozar, *Značenje i oblik deadjektivnih glagola složenih sa prefiksom o- (i po-)*, RFFS II, 1964, 53–84.
567. Marković Svetozar, *Morfološka adaptacija imenica stranog porijekla sa sufiksom -ist u srpskohrvatskom jeziku*, KJ 3–4, 1972, 25–40.
568. Маројевић Радмило, *Stjepan Babić, Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku, Nacrt za gramatiku, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti inumjetnosti (Djela, Razred za filologiju. knj. 62), Globus, 1986, str. [6] + 1–552*, ЈФ XLIII, 1987, 245–262. Прештампано у: Радмило Маројевић, *Српски језик данас*, Београд, 2000, 177–197.
569. Маројевић Радмило, *Типологија посесивних придева у српскохрватском језику*, ЗБМСФЛ XXX/2, 1987, 75–87.
570. Маројевић Радмило, *Бошковићев метод творбено-семантичке реконструкције и његов значај за компаративно-историјску дериватологију словенских језика*, Први лингвистички научни скуп у спомен на Радосава Бошковића, (Даниловград 1987), ЦАНУ књ. 17, Одјелјење умјетности, књ. 6, Титоград, 1988, 141–156. Прештампано у: Радмило Маројевић, *Српски језик данас*, Београд, 2000, 163–176.

⁷² Расправља се више о граматичким питањима него о творбеним.

571. Маројевић Радмило, *Руски антропоними и топоними у српскохрватском тексту (проблеми транскрипције и творбено-граматичке адаптације)*, Славистички зборник III, Београд, 1988, 25–34.
572. Маројевић Радмило, *Грамаичке категорије у српском језику (из компаративно-историјске и теоријско-методолошке перспективе)*, НССВД 28/2, 1999, 17–26.
573. Маројевић Радмило, *Грађење речи у руском и српском језику*, in: Радмило Маројевић, *Српски језик данас*, Београд, 2000, 215–218.
574. Маројевић Радмило, *Творба ријечи у српском језику у науци и настави*, Прилози настави српског језика и књижевности I/1–2, Бања Лука, 2000, 49–55. Прештампано у: Радмило Маројевић, *Српски језик данас*, Београд, 2000, 198–214.
575. Маројевић Радмило, *Творба речи у савременом српском језику Ивана Клајна* (1), СЈ X/1–2, 2005, 685–779.
576. Маројевић Радмило, *Творба речи у савременом српском језику Ивана Клајна* (2), СЈ XII /1–2, 2007, 501–602.
577. Маројевић Радмило, *Творбена и морфолошка анализа у грамаичком систему савременог српског језика (I)*, in: Наука и образовање, Зборник радова са научног скупа (Бања Лука, 11–12. новембра 2005), Бања Лука, 2005, 123–151.
578. Маројевић Радмило, *Маца, именице тога типа, њихове творбене базе и паралелна образовања – етимолошке забиљешке*, СЈ XIII/1–2, 2008, 85–101.
579. Маројевић Радмило, *Српски језик: иновације у творби, новине у дериватолошком опису*, НССВД 38/1, 2009, 15–26.
580. Маројевић Радмило, *Творба двотематских ријечи (студија случаја: сунцокрет)*, Гласник 28, 2010, 25–33.
581. Маројевић Радмило, *Још неке иновације у творби и новине у дериватолошком опису српског језика*, НССВД 39/1, 2010, 83–96.
582. Маројевић Н. Радмило, *Српски и словенски нулти суфикс*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 637–652.
583. Martincová Olga, *Neologizmy v pohledu západnoslovanské a jihoslovanské lexikografii*, in: Komparacja systemow i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich, 1, Słowotwórstwo/Nominacja, Opole, 2003, 35–39.
584. Matešić Josip, *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen*, I–IV, Wiesbaden, 1965–1967.
585. Matešić Josip, *Das suffix -ana (neupers. h a n e) im Südslavischen*, Zeitschrift für Balkanologie 4, Wiesbaden, 1966, 78–88.
586. Matešić Josip, *Tvorba frazema prema tvorbi riječi u hrvatskom jeziku*, Македонски јазик XXXII–XXXIII, Скопје, 1981–82/84, 459–464.
587. Matijašević Fahra, *Složena lična imena sa sufiksom -ka*, Onomastica Jugoslavica 1, Ljubljana, 1969, 159–161.
588. Матијашевић Фахра, *Акцент и морфолошка структура двосложних антропонимијских хипокористика у области Ибра*, ЈФ XXVII/1–2, 337–348.
589. Матијашевић Јелка, *Суфикс -ка у руском језику и његови еквиваленти у српскохрватском*, Зборник Филозофског факултета у Приштини VII, Приштина, 1970, 525–564.
590. Матијашевић Јелка, *Неки руски творбени типови и њихови српскохрватски еквиваленти*, Живи језици XII–XIII, Београд, 1970/1971, 15–23.

591. Матијашевић Јелка, *Структурно-семантичка компонента категорије рода именица које означавају млада бића – у руском и српскохрватском језику (са типолошког аспекта)*,⁷³ НССВД 7, 1977, 199–211.
592. Матијашевић Јелка, *О једном опитесловенском типу грађења речи*, Зборник Филозофског факултета у Приштини XV, Приштина, 1980, 121–142.
593. Матијашевић Јелка, *Семантичка деривација у њеном односу према морфолошкој деривацији и семантичка реконструкција*, у: *Контрастивна језичка истраживања*, Нови Сад, 1980, 227–245.
594. Матијашевић Јелка, *Nomina agentis в семасиологическом аспекте (на материале русског и сербохрватског језиков, in: IX Международный съезд славистов, Резюме докладов и письменных сообщений, Киев, 1983: «Наука» Москва, 1983, 144–145.*
595. Матијашевић Јелка, *О природи префикса код глагола кретања у руском и српскохрватском језику*, НССВД 14, 1984, 139–147.
596. Матијашевић Јелка, *Метафоризација као средство номинације*, Језик и пракса I, Приштина, 1986, 91–101.
597. Матијашевић Јелка, *Из проблематике именица типа nomina agentis*, ЈФ XLII, 1986, 115–128.
598. Матијашевић Јелка, *Лексико-семантичко образование существительных в русском и сербохрватском языках*, *Studia philologica* 1–2, Приштина, 1986, 11–26.
599. Матијашевић Јелка, *Око неких питања у творби речи*, НССВД 16/1, 1987, 109–117.
600. Матијашевић Јелка, *Вуков Рјечник као извор грађе за социолингвистичка истраживања*, НССВД 17/1, 1988, 123–131.
601. Матијашевић Јелка, *Контрастивна проучавања Радосава Бошковића у светлу семантичке деривације*, Први лингвистички научни скуп у спомен на Радосава Бошковића (Даниловград 1987), ЦАНУ књ. 17, Одјелјење умјетности, књ. 6, Титоград, 1988, 165 – 176.
602. Матијашевић Јелка, *Модели у творби речи и развитак језика*, НССВД 20/2, 1991, 335–343.
603. Матијашевић Јелка, *Агентивно-творбени модели у руском и српском језику*, Зборник Матице српске за славистику 44–45, Нови Сад, 1993, 151–175.
604. Матијашевић Јелка, *Агентивност и номинација (аналитички агенс)*, НССВД 22/2, 1993, 279–287.
605. Матијашевић Јелка, *Транспозиција у систему агентивних средстава руског и српског језика*, ЗбМСФЛ XXXVII/1-2, 1994, 347–357.
606. Матијашевич Елка, *Функционално – типологические расхождения в именном словообразовании славянских языков (на материале русского и сербского языков)*, VIII Международный конгресс МАПРЯЛ, Тезисы докладов, Регенсбург, 1994, 28–29.
607. Матијашевић Јелка, *Пресецање поља агентивности и поља експресије руског и српског језика на творбеном нивоу*, НССУВД 23/2, 1995, 269–278.
608. Матијашевич Елка, *Семантичка структура оценки у деривативама в руском и српском језицима*, ЗбМСФЛ XL/1, 1997, 63–72.
609. Матијашевић Јелка, *Деривациони модели као аксиолошка средства*, С 2, 1998, 78–84.
610. Матијашевић Јелка, *О аксиолошким параметрима у деривацији*, С III, 1999, 168–174.

⁷³ Поред осталог и о изведеницама на -е, -че, -ић, -чић, -ац, -ак, -ица, -ка, -це и сл.

611. Матијашевић Јелка, *Префиксација и двовидност глагола*, ЈФ LVI/1–2, 2000, 655–663.
612. Матијашевић Јелка, *Дериватологија данас*, С IV, 2000, 25–31.
613. Матијашевић Јелка, *Деривација и типови значења оцене*, ЗбМСФЛ XLIII, 2000, 345–350.
614. Матијашевић Јелка, *Из проблематике лексичко-семантичке спојивости у руском и српском језику (на примеру речи субјективне оцене)*, С VI, 2002, 30–38.
615. Матијашевић Јелка, *Контрастивно проучавање руског и српског језика у домену дериватологије – стање и перспективе*, Зборник Матице српске за славистику LXIV, 2003, 117–129.
616. Матијашевић Јелка, *Творбене новине у руском и српском језику с почетка 20. и почетка 21. века – социолингвистички аспект*, С 8, 2004, 103–113.
617. Матијашевић Јелка, *Етнокултурне особености у грађењу речи руског и српског језика*, in: Сустрет култура, Филозофски факултет, Нови Сад, 2006, 561–570.
618. Матијашевић Јелка, *Конвергентные явления в области словообразования русского и сербского языков*, ГФФНС 31, 2006, 241–250.
619. Матијашевић Јелка, *Реч са творбеног аспекта*, ГФФНС 32, 2007, 387–396.
620. Матијашевић Јелка, *Интерфикси у руској и српској творбеној терминологији*, ЗбМСФЛ L, 2007, 489–503.
621. Матијашевић Јелка, *Афиксоиди и морфемизација*, Међународни симпозијум о лексикографији и лексикологији, Нови Сад – Београд, 2007, 163–173.
622. Матијашевић Јелка, *Интерфикси у руској и српској творбеној терминологији*, ЗбМСФЛ L, 2007, 489–503.
623. Матијашевић Јелка, *Циркумфикс као творбени формант*,⁷⁴ С 13, 2009, 316–326.
624. Матијашевић И. Јелка, *Типови међујезичких еквивалената (на материјалу руских и српских именичких деминутива)*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 653–661.
625. Матијашевић Јелка, *Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика*,⁷⁵ Нови Сад, 2019: Филозофски факултет.
626. Матић С[ветозар], *Сложенице са велико-*, НЈ IV, 9–10, 1953, 323–328.
627. Масјеј Kowalonek, *Упоредна анализа семантичко-деривационог гнезда лексеме рука (reńka) у Српском рјечнику Вука Стефановића Караџића и Речнику пољског језика Самуела Богумила Линдеа*, НССВД 40/1, 2011, 461–479.
628. Meillet André et Vaillant André, *Grammaire de la langue serbo-croate*, Paris, 1952.
629. Menac Antica, *O čuvanju ili ispadanju pridjevskog sufiksa -n- pri tvorbi glagola*, Ј III/1, 1954–1955, 22–23.
630. Menac Mira, *O učeničkim nadimcima*, ČJOK, 377–387.
631. Mikić Čolić Ana, *Tvorba glagolskih neologizama i uklapanje u jezični sustav*, Fluminensia 27/1, 2015, 87–103.
632. Miklosich Franz, *Die Bildung der slavischen Personennamen*, Wien, 1860.
633. Miklosich Franz, *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen*, Wien, 1864.

⁷⁴ Ауторка, на бази руске литературе, говори о појму циркумфикса и циркумфиксације, као феномена за које се у србистици, и не само у њој, користи термин префиксално-суфиксална творба.

⁷⁵ Зборник раније објављених радова.

634. Miklosich Franz, *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*, Heidelberg, 1927.
635. Милановић Александар, *О неким стилстички маркираним творбеним моделима у делу Стевана Сремца*, in: Књижевно дело Стевана Сремца – ново читање (Зборник радова са истоимене научне конференције), Ниш, 1997, 161–175.
636. Милановић Александар, *Семантичка и творбена конкуренција у посрбицама предвуковског периода*, Пети лингвистички скуп „Бошковићев дани”, Подгорица, 2003, 309–317. Прештампано у: Александар Милановић, *Језик весма полезан*, Београд 2013: ДСЈК, 227–234.
637. Милановић Александар, *Дериватолошке карактеристике индивидуалних неологизама у Словару Ђорђа Марковића Кодера*, НССВД 40/1, 2011, 351–361. Прештампано у: Александар Милановић, *Језик весма полезан*, Београд 2013: ДСЈК, 170–179.
638. Милановић М. Александар, *Стилски аспекти творбе тзв. императивних сложеница у српској романтичарској поезији*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 663–674. Прештампано у: Александар Милановић, *Језик весма полезан*, Београд 2013: ДСЈК, 159–169.
639. Милановић М. Александар, *Бећковићев поетски опус као ресурс за истраживање сложеница са инфиксом -и-*,⁷⁶ НССВД 41/3, 2012, 193–209.
640. Милановић М. Александар, *Творба речи у језичком саветнику није–него Д. Костића (1931)*, СЈ XIX, 2014, 219–233.
641. Милановић М. Александар, *Творба речи у Српској грамматици (1847) Јована Суботића*,⁷⁷ СЈ XXII, 2017, 361–374.
642. Милановић Б[ранислав], *Облик зависних падежа деминутивних именица на -це*,⁷⁸ НЈ III/7–8, 1952, 242–258.
643. Милановић Б[ранислав], *Двојаки облици глагола на -ивати, -авати*,⁷⁹ НЈ V/7–8, 1954, 235–249.
644. Милановић Б[ранислав], *Глаголи на -нити с облицима промене –ну/-не основа*, НЈ VII/3–4, 1955/56, 87–106.
645. Милановић Б[ранислав], *О посесивним придевима на -овљев/-евљев*, НЈ XI/3–4, 1961, 81–89.
646. Милашин Горан, *О језику Твитера са дериватолошког становишта*, in: Branko Tošović, Arno Wonisch (Hg.), *Wortbildung und Internet: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee*, Graz, 2016, 225–254.
647. Миленковић Тијана, *Творбени поступци скраћивања у српском интернету*, in: Branko Tošović, Arno Wonisch (Hg.), *Wortbildung und Internet: Institut für*

⁷⁶ Указује се на висок степен продуктивности сложеница са интерфиксом *-и-* у песничком функционалном стилу.

⁷⁷ Анализира се поглавље о творби речи у рукопису једне од најстаријег српских граматики.

⁷⁸ На богатом материјалу анализирају се именице на *-це* са позиција њихове двојаке промене (*звонце – звонца, звонце – звонцета*).

⁷⁹ О дублетним формама „учестало-трајних глагола који су изведени наставцима *-ива-* и *-ава-* од сложених свршених глагола” типа *допуњавати: допуњивати, приближавати: приближивати* и сл. Закључак је да се „наставка *-ава-* стално шири на рачун наставка *-ива-*”. Чланак је нормативистички интониран.

- Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee, Graz, 2016, 255–276.
648. Милојевић Ж. Вој., *Један предлог за неколико назива*, НЈ II, 1934, 209–210.
649. Милојевић Јелисавета, *Именичке сложеннице са глаголском компонентом у српскохрватском језику*, ЈФ XLVIII, 1992, 35–66.
650. Милојевић Јелисавета, *Значењски обрасци српскохрватских именичких сложенница са глаголском компонентом*, НССВД 22/2, 1993, 273–278.
651. Milojević Jelisaveta, *Gramatika reči: algoritamsko opisivanje jezika na primeru složenica*, Beograd, 1996: SANU, Matematički institut, Filološki fakultet.
652. Милојевић Јелисавета, *Творбени модели и творбени дублети на примерима српских сложенница*, НССВД 26/2, 1997, 291–301.
653. Милошевић Слађана, *Две нове речи: спонзоруша и пиштољаш*, ЈД V/14, 2001, 23.
654. Minović Milivoje, *O osnovima savremenih srpskohrvatskih pravopisnih normi u vezi s pisanjem složenica*, Radovi III, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo, 1976, 221–234.
655. Minović Milivoje, *O leksičko-semantičkom mikrosistemu tipa aktivnost/aktivitet u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku (u poređenju s ruskim, poljskim i makedonskim jezikom), tvorbeni aspekt*, KJ 11/3, 1981, 3–18.
656. Minović Milivoje, *Internacionalne tendencije u razvoju savremenog srpskohrvatskog književnog jezika*,⁸⁰ KJ 12/1, 1983, 19–34.
657. Миовски Мито, *Роберт Цет, Прилози кон историјата на именските сложенки во српскохрватскиот јазик* (Robert Zett, Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen, Die alterbische Periode, Bohlau, Köln–Wien, 1970, I–VII + 1–368), Македонски јазик XXV, 1974, 318–320.
658. Mitrinović Vera, *On an apparent correspondence: adjectives of the type przepiękny, przrslawny in Polish and their couterparts in Serbo-Croatian*, w: Problemy opisu gramatycznego języków słowiańskich, red. M. Grochowski, Warszawa, 1991, 119–125. Прештампано у: Vera Mitrinović, *Południe – Północ (Serbsko-polskie parelele językowe)*, Poznań, 2012: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 17–26.
659. Mitrinović Vera, *Polski prefiks prze- a serbskie/chorwackie pre- i pro- (Próba konfrontacji)*, Studia z Folologii Polskiej o Słowiańskiej 29, 1991, 133–143. Прештампано у: Vera Mitrinović, *Południe – Północ (Serbsko-polskie parelele językowe)*, Poznań, 2012: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 27–40.
660. Митриновић Вера, *Пољски глаголски префикс прге- и његови српскохрватски еквиваленти пре- и про-*, Београд, 1990.
661. Mitrićević Štepanek Katarina, *Deminutivi u funkciji nabranjanja i konfrontacije u češkom i srpskom jeziku*, Opera Slavica XVII, 2007, 4, 18–28.
662. Mitrićević Štepanek Katarina, *Pozitivna subjektivna ocena u okviru ekspresivnog deminutivnog značenja u češkom i srpskom jeziku*, С XI, 2007, 303–319.
663. Mitrićević Štepanek Katarina, *Deminutivi sa pejorativnim značenjem u češkom i srpskom jkeziku*, С 14, 2010, 247–259.
664. Mitrićević Štepanek Katarina, *Konfrontativno proučavanje češkog i srpskog jezika na primeru deminutiva izvedenih sekundarnim sufiksima*, С 16, 2012, 531–542.
665. Митрићевић Штепанек Катарина, *Деминутиви као средства интензификације у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику*, С XVII, 2013, 336–346.
666. Мићић М. Вишња, *Како настају сложеннице – методички аспект*, КЈ LXIII 1-2, 2016, 113–130.

⁸⁰ Између осталог и о творбеним формантима *-инг, -ент, -ант, -изација, -итет*.

667. Мићовић В. М., *Још о речима изведеним од именице магнет*, НЈ IV/1–2, 1952, 33–37.
668. Мићовић Драгутин, *О српскохрватским и албанским именицама на -ар* (поводом облика *Косовар*), НЈ XXII/3, 1976, 155–157.
669. Милајловић Велимир, *Суфикс -ište и топонимији Југославије*, ППЈ 1, 1965, 117–155.
670. Милајловић Велимир, *Посрбице од Орфелина до Вука*, I (Б – О), Нови Сад, 1982: Матица српска.
671. Милајловић Велимир, *Посрбице од Орфелина до Вука*, II (П – Ш), Нови Сад, 1984: Матица српска.
672. Милајловић Велимир, *Име по заповести: императивни ономастикон српскохрватског језика*, Београд, 1992: Нолит.
673. Милајловић Јасмина, *Термин видео*,⁸¹ НЈ XXVI/4–5, 1985, 241–252.
674. Милајловић Младен, *Контрастивна анализа извођења nomina agentis у енглеском и српскохрватском језику*, НССВД 16/3, 1987, 171–177.
675. Милајчевић Милка, *Однос именца на -itet и одговарајућих именца на -ost*, Ј XXXII/5, 1985, 140–145.
676. Милајчевић Милка, Рамадановић Ермина, *Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima)*, Rasprave IHJ 32/1, 2006.
677. Милајчевић Милка, Штебић Голуб Барбара, *Мочијска творба у хрватској и српској језику*, in: Branko Tošović (Hg.), *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen* (Grammatik), Slawische Sprachkorrelationen 3, Wien/Berlin/Münster, 2010, 81–101.
678. Модестин Ј[осип], *Хрватски неправилно изведена имена житеља, народа, престаја нечијих и државина*, NV XIII, 1904–5, 35–40.
679. Миловић Ј[ордан], *Ораховчанин и Ораховичанин, ораховачки и ораховички*, НЈ XXIII/1–2, 1977, 69–71.
680. Москов Моско, *Особена објославјанска префиксна система и нејното отражење в сърбохрватски език*, ЗБМСФЈ VIII, 1965, 67–73.
681. Московљевић М[илош], *Глаголи на -ети, -им и -ити, -им*, НЈ I, 1933, 18–21.
682. Московљевић М[илош], *Лекар и лечник*, НЈ I, 1933, 171–173.
683. Московљевић М[илош], „*Опкладионица*” и тим поводом о именицама на -ионица, -аоница, НЈ II, 1934,⁸² 76–77.
684. Московљевић М[илош], *Мешање предметка пре- и при- код неких речи*, НЈ II, 1934, 136–140.
685. Московљевић М[илош], *Бања, купалиште, купељ, купатило, купка*,⁸³ НЈ II, 1934, 234–237.
686. Московљевић М[илош], *Из живота речи*,⁸⁴ НЈ II, 1934, 268–271.
687. Московљевић С. Милош, *Називи за воћњаке (Још један прилог пољопривредној терминологији)*,⁸⁵ НЈ IV, 1936, 197–202.
688. Московљевић С. Милош, *О грађењу неких придева на -ски од географских имена*, НЈ VII, 1940, 205–209.

⁸¹ О сложеним структурама са детерминативним препозиционалним конституентом *видео-*.

⁸² Овај дериват сматра неправилним јер је сачињен од свршеног глагола, а именице на *-оница* се граде од несвршених.

⁸³ Расправља и о творбеним и о лексичким специфичностима наведених именица.

⁸⁴ Поред осталог и о аналогји у творби (*трамвајија* према *бозација*), о губљењу мотиваџије у речи *стеница* (од старог значења речи *стена*) и сл.

⁸⁵ О изведеницама мотивисаним називима биљака, односно воћака. Прилог је нормативистички усмерен.

689. Мразовић Павица, Вукадиновић Зора, *Граматика српскохрватског језика за странце*, Нови Сад, 1990.
690. Мразовић Павица,⁸⁶ *Gramatika srpskog jezika za strance*, Sremski Karlovci–Novi Sad, 2009: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
691. Mulić Malik, *O naglasku imenica koje se tvore pomoću sufiksa /-ъba/-ba*, KJ VIII/2, 1979.
692. Mujadžić Šcherzada, *Tvorba riječi na internetu (derivacioni polilog)*, in: B. Tošović, A. Wonisch (Hg./Ur.), *Das Leben der Jugendlichen im Internet. Sprachliche, literarische, kulturelle und gesellschaftliche Aspekte*, Neue slawistische Horizonte, Band 4, Hamburg, 2016: Dr. Kovač: 155–166.
693. Muljaku Ljatif, *Južnoslovenski sufiksi -ica, -ina, -ište u severnim albanskim govorima*, in: Црногорски говори (резултати досадашњих истраживања и даљи рад на њиховом проучавању), Титоград, 1984: ЦАНУ, 173–178.
694. Muljačić Žarko, *Naši pejorativi romanskog podrijetla*, Radovi 3, Filozofski fakultet, Zadar, 1962, 115–138.
695. Muljačić Žarko, *Tipologija jezičnoga kalka*, Radovi 7, Filozofski fakultet, Zadar, 1968, 5–19.
696. Neweklowsky Gerhard, *O distinktivnim obeležjima sufiksa u srpskohrvatskom i drugim južnoslovenskim jezicima*, НССВД 16/1, 1987, 167–171.
697. Недельков Љиљана, Шкорић Катица, *Прилог проучавању српскохрватских сложеница*, ЗбМСФЛ XL/2, 1997, 193–200.
698. Недельковић Б. Даница, *Префиксоиди као одлика разговорног функционалног стила на примеру романа Tschick Волфганга Херндорфа и његов превод на српски језик*, СЈ XXIII, 2018, 409–428.
699. Ненезић Соња, *Придјевске сложенице са квантитативним детерминатором*, Ријеч VI/1–2, Никшић, 2000, 120–128.
700. Ненезић Соња, *О једном типу придјевских сложеница у српском језику*, СЈ V/1–2, 2000, 813–817.
701. Ненезић Соња, *Придјевске сложенице са квалификативним детерминатором*, СЈ VI/1–2, 2001, 443–460.
702. Ненезић Соња, *Придјевске сложенице са глаголским управним чланом*, Ријеч VIII/1–2, Никшић, 2002, 117–131.
703. Ненезић Соња, *Ендоцентричне придјевске сложенице у српском језику*, СЈ VII/1–2, 2002, 361–372.
704. Ненезић Соња, *О неким питањима творбене структуре сложеница*, in: Живот и дјело академика Михаила Стевановића (радови са научног скупа, Подгорица, 16. и 17. мај 2002), ЦАНУ, Подгорица, 2002, 195–207.
705. Ненезић Соња, *Дублетизам придјева на -ји и -ији у српском језику*, Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 2003, 237–251.
706. Ненезић Соња, *О једном типу глаголских именица у свијетлу Вуковићевих истраживања*, Живот и дјело академика Јована Вуковића (Зборник радова са научног скупа, Плужине, 8–9. новембра 2003), Подгорица, 2004, 176–186.
707. Ненезић Соња, *Још једном о ендоцентричним придјевским сложеницама*, Ријеч X/1–2, Никшић, 2004, 174–186.
708. Ненезић Соња, *О једној малобројној групи сложеница*, СЈ IX/1–2, 2004, 397–404.

⁸⁶ На корицама пише да је ауторка Павица Мразовић, а на насловној страни стоји Павица Мразовић у сарадњи са Зором Вукадиновић. Творба речи није представљена скупно, у једном одељку, већ у оквиру појединих врста речи: *творба глагола 92–109, творба именица 240–257, творба придева 306–312, творба прилога 459–461*.

709. Ненезић Соња, *О једном типу детерминативних сложеница у Вуковом Српском рјечнику*, in: На извору Вукова језика (III научни скуп, 2000), Жабљак, 2005, 72–83.
710. Ненезић Соња, *Активизација и конкурентност неких моционих суфикса у језику црногорских медија*, Језичка ситуација у Црној Гори – норма и стандардизација (радови са међународног научног скупа, Подгорица, 24–25. мај 2007), ЦАНУ, Подгорица, 2008, 377–386.
711. Ненезић Соња, *О творбено-семантичкој структури именичких пејоратива у црногорским говорима*, Седми лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 2008, 379–393.
712. Ненезић Соња, *Творбени потенцијал повратне замјенице себе*, СЈ XX, 2015, 525–535.
713. Nenezic Sonja, *Deminutivni pridjevi u Rečniku srpskohrvatskog književnog jezika I–VI*, in: Stramljič Breznik Irena (ured.), *Manjšalnice v slovanski jeziki: oblika in vloga*, Maribor, 2015, 248–256.
714. Nenezic Sonja, *Vlastita imena kao motivatori nekih novo-tvorenica u jeziku crnogorskih online medija*, in: Branko Tošović, Arno Wonisch (Hg.), *Wortbildung und Internet: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee*, Graz, 2016, 289–300.
715. Nehring Dieter, *Nazivi sa sufiksima apstraktnih imenica u novinama iz Sarajeva i Beča posle 1878. godine*, НССВД 25/2, 1996, 199–215.
716. Nehring Dieter-Gerd, *Српски сложени придеви у поређењу са суседним језицима*, НССВД 35/1, 2006, 339–352.
717. Нецименко Парфеньевна Галина, Гайдукова Юрьевна Юлия, *К проблеме сопоставительного изучения славянского именного словообразования*, у: Теоритические и методологические проблемы сопоставительного изучения славянских языков, Москва, 1994: Наука, 93–126.
718. Нецименко П/арфеньевна/ Г/алина/, *Парные феминативы как объект словообразовательной конкуренции*,⁸⁷ СЈ XIX, 2014, 59–84.
719. Николић Берислав, *Дужина суфиксовог вокала код присвојних придева на -ин и -ов (-ев) у Вука и у данашњем тршићком говору*, Ковчежић III, Београд, 1960, 183–185.
720. Николић Берислав М., *Акцент изведених именица у српскохрватском језику*,⁸⁸ НЈ XII, 1962, 270–279.
721. Николић Берислав М., *Акцент изведених именица у српскохрватском језику*,⁸⁹ НЈ XIII, 1963, 95–114.
722. Николић Берислав, *Акцент интернационализама у савременом српскохрватском књижевном језику*,⁹⁰ НЈ XVIII/4–5, 1971, 220–228.
723. Николић Берислав, *О глаголском виду с творбене стране*, КњЈ XIX/4, 1972, 26–30.

⁸⁷ Са посебним оделком о парним феминативима у српском (српскохрватском) језику.

⁸⁸ Акцент изведеница на: -ба, -ава, -иво, -уг, -уга, -ад, -да, -еж, -ај, -оје, -уј, -ак, -ака, -ика, -ук, -ука, -ала, -аљ, -аља, -уља, -ља, -ан, -ић, --ина, -оња, -ара, -ура, -ота, -тељ, -аћ, -оћа, -ач, -иша, -уша, -о/-а.

⁸⁹ Акцент изведеница на: -бе, -ајк, -(а)к, -ић, -ка, -ло, -аћ, -ин, -ина, -иња, -ња, -аћ, -ер, -ост, -ство, -ић, -ић, -ица-ац, -це, -ача, -аи, -ои, -иште.

⁹⁰ О акценту именица на -унг, -ург, -ада, -ијада, -ажа, -иза, -оза, -ик, -ика, -ал, -ол, -изам, -ан, -ин, -ар, -ер, -ир, -ира, -ор, -тор, -атор, -итор, -ура, -атура, -итура, -итис, -ат, -ет, -ит, -ант, -ент, -еут.

724. Николић Берислав, *Основни принципи творбе речи у савременом српскохрватском књижевном језику*, НЈ XIX/1, 1972, 7–20; 2–3, 1972, 142–154; 4–5, 1973, 273–286.
725. Николић Берислав, *Основни деривациони принципи у савременом српскохрватском књижевном језику, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор XXXIX/3–4*, Београд, 1973, 215–225.
726. Николић С. Весна, *Вукови погледи на творбу придева*, СЈ XXIV, 2019, 609–623.
727. Николић Душан, *Писање сложених скраћеница*, НЈ XXVI/4–5, 1985, 264–268.
728. Николић Мирослав, *Поводом двојаког облика једне изведенице*, КњЈ XXI/1, 1974, 121–124.
729. Николић Мирослав, *О изведеницама типа усисивач*, НЈ XXIII/1–2, 1977, 30–36.
730. Николић Мирослав, *О хипокористицима типа Чале – Чала – Чалов*, Први лингвистички научни скуп у спомен на Радосава Бошковића, (Даниловград 1987), ЦАНУ књ. 17, Одјељење умјетности, књ. 6, Титоград, 1988, 259–265.
731. Николић Мирослав, *Један експанзивни тип нових именичких сложеница*,⁹¹ НЈ XXX/1–5, 1995–1996, 82–87.
732. Николић Мирослав, *Непроменљиви придеви у српском језику*, НЈ XXXI/1–5, 1996, 35–54.
733. Николић Мирослав, *Срби и Србијанци*, ЈД 5, 1998, 13–15.
734. Николић Мирослав, *О речима изведеним од имена одн. презимена познатих личности*, НЈ XXXIII/1–2, 1999, 24–35.
735. Николић Мирослав, *Обратни речник српскога језика*, Београд, 2000: Матица српска, ИСЈ САНУ, Палчић.
736. Николић Мирослав, *Иван Клајн: Творба речи у савременом српском језику, Први део: слагање и префиксација*, НЈ XXXIV/1–2, 2001, 157–167.
737. Николић Св[етозар], *О грађењу сложених скраћеница у нашем савременом књижевном језику*,⁹² НЈ V/1–2, 1954, 9–17.
738. Николић Св[етозар], *Облици имена: звања, занимања, дужности и титула женских лица*, НЈ VI/5–6, 1955, 148–152.
739. Ničota N. Stevan, *Odbrana savremenog srpskohrvatskog književnog jezika*, I, Beograd, 1957.⁹³
740. Ničota N. Stevan, *Odbrana savremenog srpskohrvatskog književnog jezika*, II, Beograd, 1958.⁹⁴
741. Новаковић Новак, *Родбински и својбински називи*, НЈ IV, 1936, 24–27.
742. Nosić Milan, *Tvorba andronima, patronima i metronima u zapadnoj Hercegovini*, in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1994, 195–201.
743. Новаков С. Драгана, *О суфиксима –аш, -ица, -ота, -ош, -ул у дечанском поменику*, СЈ XIX, 2014, 693–700.
744. Новаковић Стојан, *Српска граматика*, Београд, ¹1894: Државна штампарија.
745. Новаковић Стојан, *Српска граматика*,⁹⁵ Београд, ²1902.: Државна штампарија.

⁹¹ Између осталог и о изведеним придевима на -ли (типа бадемли, јоргованли, бисерли и сл.).

⁹² Дели скраћенице у три типа: гласовни тип (*Нин* = *Недељне информативне новине*), слоговни тип (*Нама* = *народни магазин*), мешовити тип (*Танјуг* = *Телеграфска агенција нове Југославије*, *Југометал* = *Југословенски метал*) и сл.

⁹³ Говори о творби придева.

⁹⁴ Пише о творби етника.

⁹⁵ Садржај творбе речи смештен је у одељак *Наука о основама*, 59–143.

746. Nyomárkay István, *Поређење несродних језика са гледишта грађења речи (могућност превођења српскохрватских речи с наставком -иште на мађарски)*, НССВД 6/1, 1977, 461–467.
747. Nyomárkay István, *Улога творбе речи у покрету за обнову језика код Хрвата у другој половини XIX века*, НССВД 16/1, 1987, 35–42.
748. Okuka Miloš, *Pridjevi tvoreni od prezimena na -ski u standardnom srpskohrvatskom jeziku*, KJ X/1, 1981, 7–12.
749. Okuka Miloš, *Die Internationalisierung des Serbischen*,⁹⁶ Die Welt der Slaven LVI, 2011, München, 384–406.
750. Осипова А. М., *Займствованые глаголы в славянских языках: к проблеме словообразовательной и морфемной членимости*, in: Теоретические и методологические проблемы сопоставительного изучения славянских языков, Москва 1994: Наука, 126–141.⁹⁷
751. Остојић Бранислав, *О именичким дериватима на -н/ик у језику Петра I Петровића*, НССВД 16/1, 1987, 27–33.
752. Остојић Бранислав, *Творбена структура дробњачких топонима*, Истраживања по славянским језицима, Сеул, 2005, 71–78.
753. Otašević Đorđe, Sikimić Biljana, *Okazionalizmi sa tvorbenog aspekta*, Uporabno jezikoslovje, Ljubljana, 1989, 218–223.
754. Оташевић Ђорђе, Сикимић Биљана, *Односи okazjiонализма према времену*, НЈ XXIX/ 1–2, 1991, 77–81.
755. Otašević Đorđe, Sikimić Biljana, *Tvorba okazionalizama u srpskohrvatskom jeziku*, ЈФ XLVIII, 1992, 67–78.
756. Оташевић Ђорђе, *Разграничење okazjiонализма и неологизама*, НССВД 22/2, 1994, 251–255.
757. Оташевић Ђорђе, *Значење придева са префиксом не-*, НЈ XXX/1–5, 1995–1996, 88–95.
758. Оташевић Ђорђе, *Творба придева са префиксом не-*, НЈ XXXI/1–5, 1996, 163–170.
759. Оташевић Ђорђе, *Универбација*, НЈ XXXII/1–2, 1997, 52–63.
760. Оташевић Ђорђе, *Нова хибридна лексика у српском и руском језику*, С II, 1998, 99–102.
761. Оташевић Ђорђе, *Нове и незабележене речи*, НЈ XXXIII/1–2, 1999, 173–184.
762. Оташевић Ђорђе, *Префикс не- са значењем искључивања*, ЈФ LVI/3–4, 2000, 751–754.
763. Оташевић Ђорђе, *Придеви и прилози с префиксом без-*, НЈ XXXV/1–4, 2004, 46–53.
764. Оташевић Ђорђе, *Придеви и прилози с префиксом а-*, НССВД 35/1, 2006, 377–382.
765. Оташевић Ђорђе, *Придеви и прилози с префиксима ин- и и-*, НЈ XL/1–4, 2009, 33–41.
766. Оташевић Ђорђе, *Скраћенице у савременом српском језику*, НССВД 40/1, 2011, 381–389.
767. Oczkova Barbara, *Nomina instrumenti we współczesnym języku serbochorwackim*, Monografie slawistyczne 39, Wrocław, 1977.

⁹⁶ Велики део посвећен је интернационализацији у области творбе речи (префиксима, префиксоидима, суфиксима, суфиксоидима страног порекла).

⁹⁷ У раду се говори о творбеним карактеристикама глагола типа српског *акумулирати*, *аклиматизирати/аклиматизовати*, *дезорганизирати/дезорганизовати*, *деранжирати*, *дегустирати*, *емигрирати* итд. у поређењу с другим словенским језицима.

768. Pavlović Zvezdana, *Onomastički derivati iz lekseme gost u slovenskim jezicima*, Прва југословенска ономастичка конференција, ЦАНУ, Титоград, 1976, 71–75.
769. Павловић Звездана, *Суфиксални творбени модел -штица и његове варијанте у српскохрватској хидронимији*, ОП I, 1979, 119–127.
770. Павловић Звездана, *Оними са осномом стрж-*, НЈ XXXI/1–5, 1996, 133–136.
771. Павловић Јелена, *Речи изведене од заменице свој*, in: *Ślady obcego panowania w języku, kulturze i świadomości narodów południowosłowiańskich*, Materiały z konferencji naukowej Kraków, 24 maja 2010, Kraków, 2011, 59–68.
772. П[авловић] М[иливој], *Конструктор – деполатор*, НЈ VII/2–3, 1940, 81.
773. П[авловић] М[иливој], *Ширење инфинитива типа -ирати*, НЈ VII/2–3, 1940, 81–82.
774. П[авловић] М[иливој], *Из техничког речника*, НЈ VII/2–3, 194, 82–83.
775. Павловић Миливој, *Значење придева с наставком -аст и његових варијаната*, НЈ IV/1–2, 1952, 9–24.
776. Павловић Миливој, *Значење придева с наставком -аст и његових варијаната*, НЈ IV/3–4, 1952, 99–114.
777. Павловић Миливој, *Значење придева с наставком -аст и његових варијаната*, НЈ IV/5–8, 1953, 175–195.
778. Павловић Миливој, *Апстрактне именице с наставком -ост*, НЈ IV/9–10, 1953, 296–307.
779. Павловић Миливој, *Опозитно условљена деминутивност*, ЈФ XXIV, 1959–1960, 225–230.
780. Павловић Миливој, *Борба наставака у српскохрватском језику*, ГФФНС VI, 1961, 164–179.
781. Павловић Миливој, *Структурално условљен семантички опозитум*, in: *Проблеми синтаксе и језички динамизам*, Београд, 1972: ЗУНС, 185–191.
782. Panzer Baldur, *Handbuch des serbokroatischen Verbs, Derivation*, Heidelberg, 1991.
783. Panzer Baldur, *Das Derivationswörterbuch des serbokroatischen Verbs*, in: *Theorie und Praxis des lexikographischen Prozesses bei historischen Wörterbüchern*, Lexicographica Series Maior 23, Hrsg. H.E. Wiegand, Tübingen 1987, 237–244.
784. Panzer Baldur, *Derivationskategorien des serbokroatischen Verbs*, in: *Slavistische Studien zum X. Internationalen Slavistenkongreß in Sofia 1988*, Köln–Wien 1988, 169–184 [= *Studien zum slavischen Verbum*, Heidelberg 1991, 217–230].
785. Raunov A[leksandar], „*Tačka gledišta*”,⁹⁸ НЈ I, 1933, 273–274.
786. Raunov Aleksandar, *O deminutivima*, J XIX, 4–5, 1972, 157–159.
787. Пејановић Б. Ана, *Фразеолошке јединице као мотиватор у творбеном процесу*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 689–700.
788. Перваз Драгиња, *Енглеске скраћенице у српском језику*,⁹⁹ in: *О лексичким позајмљеницама*, Суботица–Београд, 1996: ГБС – ИСЈ САНУ, 105–119.
789. Perковић Мирко, *Неке тјесне vlastite imenice za žensku čeljad*, НЈ VII/5, 1940, 169–171.
790. Петровачки Љиљана, Штасни Гордана, *Именичке полусложенице у српском језику*, ГФФНС XXXIV/1, Нови Сад 2009, 89–102.

⁹⁸ О суфиксу *-иште*, генетски и нормативно интонирано.

⁹⁹ Разликује *алфабетизме* (изговарају се слово по слово, нпр. CNN – *си ен ен*) и *акрониме* (изговарају се као целе речи, нпр. NATO – *нато*).

791. Petronijević Božinka, *Konnotation in translations linguistischer Sicht, illustriert am Beispiel des serbokroatischen Augmentativus im Deutschen*, ЗбМСФЛ XXXV/2, 1992, 169–177.
792. Petronijević Božinka, *Neke novine u nauci o tvorbi reči*, ЗбМСФЛ XXXVII, 1994, 469–479.
793. Петронијевић Божинка, *Компарација префиксално придевско-прилошких деривата*, СЈ XV/1–2, 2010, 63–75.
794. Петронијевић М. Божинка, *Циркумфикс – статус и функција у немачком и српском језику*, СЈ XXIV, 2019, 147–162.
795. Петровић В. В., *Речи изведене од основе магнет*,¹⁰⁰ НЈ III/9–10, 1951–2, 322–325.
796. Петрухина Васильевна Елена, *Использование словообразовательных ресурсов церковнославянского языка в современном русском языке (в сопоставлении с сербским языком)*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета слависта, Београ, 2012: Филолошки факултет, 271–287.
797. Петрушевски Д. Михаил, *О пореклу и постанку српских, односно хрватских имена на -САВ(А)*, ОП I, 1979, 35–43.
798. Пецо А/сим/, *Двојаки облици једног изведеног придева*, НЈ XIV/1, 1964, 49–54.
799. Пецо Асим, *Козарске бригаде и козарачке бригаде*, in: *Језик наш свагдашњи*, Сарајево, 1969, 136–137.
800. Пецо Асим, *Неке напомене о префиксално-суфиксалном типу топонима*, ЗбМСФЛ XVI/2, 1973, 197–200.
801. Peco Asim, *O nekim specifičnostima zapadnobosanske antroponimije: hipokoristici tipa Hase, Fate, Kadro*, ЈФ 34, 1978, 89–109. |
802. Peco Asim, *Morfološka i prozodijska uobličavanja orijentalnih imena ženskoga roda u srpskohrvatskom jeziku*, ČЈОК, 409–418.
803. Peco Asim, *O jednom tipu naših hipokoristika*, *Onomastica Jugoslavica* 10, Zagreb, 1982, 177–180.
804. Пецо Асим, *Творбени процеси у области српскохрватских оријентализама*,¹⁰¹ НССВД 16/1, 1987, 83–92.
805. Пецо Асим, *Творба Вукових турцизама*, in: *Турцизми у Вуковим рјечницима*, 1987, 219–222.
806. Peco Asim, *Višeznačnost izvedenica sufiksom -uša u srpskohrvatskom jeziku*, *Studia phraseologica*, München, 1992, 397–406.
807. Пецо Асим, *Вишезначност изведеница суфиксом -уша у српскохрватском језику*, ЗбМСФЛ XXXVIII/2, 1996, 149–156.
808. Пецо Асим, *Именице на -еж у нашем језику (поријекло, значење и акценат)*, ЈФ LI, 1996, 41–55.
809. Пецо Асим, *Именице на -ура у нашем језику*, НЈ XXXI/1–5, 1996, 146–162.
810. Пецо Асим, *Именице на -ш у нашем језику – постанак и значење*, Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1999, 15–36.
811. Пецо Асим, *Префиксални и префиксално-суфиксални топоними типа Подбрдо и Подбрђе*, СЈ V/1–2, 2000, 233–237.

¹⁰⁰ Покушава доказати како је глагол *магнетити* једнако раширен у српском као и *магнетисати*.

¹⁰¹ О изведеним именицама, придевима и глаголима са основама оријенталног порекла, те о именицама са суфиксима *-ија*, *-лија*, *-лук*, *-хана/-ана* и придевима на *-ли*.

812. Пешикан Митар, *О грађењу имена становника у односу на имена земаља и места*, НЈ IX/5–6, 1958, 196–205.
813. П[ешикан] М[итар], *Језичке поуке*,¹⁰² НЈ X, 1960, 180–181.
814. Пешикан Митар, *Још о акценту презимена на -овић (-евић)*, НЈ XXI/3, 1975, 183–186.
815. Пижурица Мато, *Из дијалекатске творбе нејоратива*, in: *Лексикологија и лексикографија*, зборник радова, Нови Сад–Београд, 1984: Матица српска, 129–135.
816. Pintarić Neda, *Tvorbeni postupci u poljskom i hrvatskom razgovornom jeziku*, F 55, 2010, 89–104.
817. Појатић Дурија, *Основна питања творбе ријечи у руском и српском језику*, СЈ IV/1–2, 1999, 469–480.
818. Pomianowska Wanda, *Razlike u pogledu tvorbe reči u nazivima nosilaca zanimanja u južnoslovenskim dijalektima*, ЗбМСФЛ XII, 1969, 25–41 [+ три карте].
819. Pomianowska Wanda, *Razlike u pogledu tvorbe reči u nazivima nosilaca zanimanja u južnoslovenskim dijalektima II*, ЗбМСФЛ XIII/1, 1970, 165–184.
820. Поповић Љубомир, *Деривациона конгруенција у броју код одредбених именица*, НССВД 13, 1983, 55–71.
821. Поповић Марко, *Ка могућој класификацији страних речи с најучесталијим префиксима грчког и латинског порекла*, НЈ XXIX/5, 1994, 279–300.
822. Роровић Милјенко, *Treba li bilježiti nastavak u tvorbenoj analizi?*, J XXVIII/1, 1980, 31–32.
823. Поповић Михаило, *Суфиксална творба именица код основа француског порекла*, НССВД 26/2, 1997, 329–337.
824. Прањковић Иво, *Божо Ђорић, Моциони суфикси у српскохрватском језику (Библиотека Монографије Филолошког факултета Београдског универзитета, Београд, 1982)*, КЈ XII/1, 1983, 47–50.
825. Предић Св[етислав], *О грађењу и транскрибовању неких речи латинског порекла*, НЈ V/1–2, 1953–1954, 27–34.
826. Прћић Твртко, *Прилози за једну савремену теорију творбе речи – продуктивност*, ГФФНС 27, 1999, 71–81.
827. Putanec Valentin, *Dva naša sufiksa turskog porijekla: -alija/-ajlija*, 2. –ahija/-alija, Ivšičev zbornik, Zagreb, 1963, 295–302.
828. Putanec Valentin, *O našem pridjevskom sufiksu -an < -en*, F 5, 1967, 117–122.
829. Putanec Valentin, *Bilješka o funkcionalnosti sufiksa -aći*, J XXV/1, 1977, 20–22.
830. Putanec Valentin, *Aloglotni antroponimini sufiksi -ojlo, -ojla u hrvatskoj ili srpskoj antroponimiji*, ČJOK, 437–447.
831. Putanec Valentin, *Hrvatski antroponimni sufiksi očuvani u toponimiji zagrebačke regije*, Onomastica Jugoslavica 10, Zagreb, 1982, 191–194.
832. Радан Михај, *Творбени модели карашевских хипокористика*, in: *Лексикологија, ономастика, синтакса (Зборник у част Гордане Вуковић)*, Нови Сад, 1011, 257–268.
833. Радић Дугоњић Милена, *Творбено-семантички процеси у лексици из области информатике*, in: *О лексичким позајмљеницама*, Суботица–Београд, 1996: ГБС – ИСЈ САНУ, 320–326.
834. Радић Јованка, *О творбеној структури етника (на примерима из централне Србије)*, СЈ IV/1–2, 1999, 749–757.
835. Радић Јованка, *Суфиксне интеракције у топонимији*, СЈ 7/1–2, 2002, 471–477.
836. Радић Јованка, *Префиксална творба речи – деривација или композиција, наставни и ваннаставни аспект*, НЈ XXXVI/1–4, 2005, 54–67.

¹⁰² О творби етника суфиксима -ац, -анац, -анин.

837. Радић Јованка, *Пол и категоријална припадност назива за лица у српском језику*, Шездесет година Института за српски језик САНУ, Зборник радова I, Београд, 2007, 381–400.
838. Радић Ј. Јованка, *О категоријалним вредностима творбених морфеме*, (на примерима типа *Церина, церетина, церовина*), СЈ XXI, 2016, 183–202.
839. Радић Првослав, *Именички деминутивни суфикси -че и -иче у говору села Милошева у Великом Поморављу, Начини творбе изведеница*, ЈФ XL, 1984, 149–165.
840. Радић Првослав, *Творбено-семантичке особености изведеница са суфиксом -че на делу балканизираних јужнословенских говора*, АФФ 18, 1987, 227–236.
841. Радић Првослав, *Поглед на творбу речи у делима Гаврила Стефановића Венцловића*, НССВД 16/1, 1987, 43–50.
842. Радић Првослав, *Суфикси несловенског порекла у Вуковом „Српском рјечнику” из 1852. године*, НССВД 17/1, 1988, 293–300.
843. Радић Првослав, *Глаголске именице на -ње и -ће I*, КњЈ XXXV/1, 1988, 47–54.
844. Радић Првослав, *Глаголске именице на -ње и -ће II*, КњЈ XXXV/2, 1988, 128–136.
845. Радић Првослав, Ружић Мирослава, *Из творбе девербативних именица у делима Гаврила Стефановића Венцловића (именице апстрактнога значења)*, ЗБМСФЛ XXXII/1, 1989, 93–101.
846. Радич Първослав, *Умалителните производни от типа облаче и венче в трудо-вите засягащи въпросите на словообразуването в българския и сърбохърватския език (От гледна точка на противопоставянето при словообразуването)*, Втори международен конгрес по българистика, 23, Млади българисти – колоквиум, БАН, София, 1989, 114–119.
847. Радић Првослав, *Балканистички суфикси као стилска средства у српском књижевном језику (на примеру изведеница са суфиксом -лија)*, НССВД 23/2, 1995, 143–152.
848. Радић Првослав, *Из проблематике творбе речи у српском књижевном језику (нормативистички аспект)*, Знамен 2, Филозофски факултет, Петриња, 1995, 47–56.
849. Радић Првослав, *О деривационом аспектџ лексичког богађења*, ЈД 1, 1997, 22–24.
850. Радић Првослав, *О формално-граматичком статусу образовања на -и(ја) и -ли(ја) у српском књижевном језику*, НССВД 26/2, 1997, 353–364.
851. Радић Првослав, *Суфикс -чија/-ција у српском књижевном језику (стилско-семантички аспект)*, НЈ XXXII/3–4, 1998, 179–191.
852. Радић Првослав, *За еден начин на експресивизација во балканословенските говори (Придавски образувања со завршок -осан)*, Македонски јазик XLV–XLVII, Скопје, 1998, 179–186.
853. Радић Првослав, *Суфикс -лија у грађењу имена становника од имена места или области*, ЈФ LV, 1999, 47–66.
854. Радић Првослав, *Турски суфикси у српском језику (са освртом на стање у македонском и бугарском)*, Библиотека ЈФ, Београд, 2001: ИСЈ САНУ.
855. Радић Првослав, *О глаголском суфиксу -иса у српском књижевном језику*, Исследования по славянским языкам 7, Сеул, 2002, 229–238.
856. Радић Т. Првослав, *О једном творбеном балканизму у српском језику (глаголски суфикс -оса: порекло и распрострањеност)*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 701–710.
857. Радић Т. Првослав, *Глаголски суфикс -оса у српском језику*, СЈ XVIII, 2013, 147–165.
858. Радић Т. Првослав, *Суфикс -аћ у српском језику*, СЈ XX, 2015, 251–265.

859. Радић Првослав, *Творба речи и миксоглоотија*, Прилози о суфиксацији у српском језику¹⁰³, Београд, 2018: ДСЈК.
860. Радић Сања, *Страна препозитивна компонента е- у савременом српском језику*, in: Савремена проучавања језика и књижевности IV/1 (Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног 17. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу), Крагујевац 2013: Филум, 130–145.
861. Радишић В[укашин], *Филологични погледъ на окончањя ество, ство и тво у средным суштествителнымъ, и ескій и кій у прилагателнымъ именима*,¹⁰⁴ Србске новине, 1842. Нр 31.
862. Radovanović Milorad, *Dekompozicija i univerbizacija*, ЗбМСФЛ XLVII/1–2, 2004, 43–49.
863. Радовић Тешић Милица, *Именичка образовања с префиксима над- и под-*, НЈ XXVI/4–5, 1985, 205–219.
864. Радовић Тешић Милица, *Именичка образовања с префиксима у српскохрватској топонимији*, in: Зборник Шесте југословенске ономастичке конференције, Београд, 1987, 621–626.
865. Радовић Тешић Милица, *Творба именица с префиксом не- у савременом српскохрватском језику*, НССВД 16/1, 1987, 93–99.
866. Радовић Тешић Милица, *Нешто о синонимији у творби неких именица*, НССВД 20/2, 1991, 353–360.
867. Радовић Тешић Милица, *Експанзија префиксалног елемента супер- у српском језику*, in: О лексичким позајмљеницама, Суботица–Београд, 1996: ГБС–ИСЈ САНУ, 299–305.
868. Радовић Тешић Милица, *Творба топонима с префиксом за-*, СЈ III/1–2, 1998, 65–69.
869. Радовић Тешић Милица, *Именичка образовања с префиксом па- у српском језику*, Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1999, 117–121.
870. Радовић Тешић Милица, *Пејоративни називи за женску особу у једном народном говору*, ЈФ LVII/3–4, 2000, 907–913.
871. Радовић Тешић Милица, *Именице с префиксима у српском језику*, Београд, 2002: ИСЈ САНУ.
872. Радовић Тешић Милица, *Богаћење лексике префиксацијом*, СЈ 9/1–2, 2004, 219–226.
873. Радуловић Јован, *Аугментативно-пејоративна значења неких именица*, НЈ VIII/3–4, 1956, 106–113.
874. Radčenko Marina, *Mocijska tvroba u hrvatskom i ruskom jeziku*, SL 53/4, 1/2, 2002, 195–203.
875. Рајић Љубиша, *Jezik i pol*, Kultura 57/58, Beograd, 1982, 79–95.
876. Ракић Станимир, *Придевски суфикси и акценат*, КЈ 19/3, 1988, 121–128.
877. Rakić Stanimir, *Imenički sufiksi i akcenat*, ЗбМСФЛ XXXV/1, 1992, 141–159.
878. Ракић Станимир, *Правило краћења у српскохрватском језику*, ЗбМСФЛ XXXIX/1, 1996, 141–156.
879. Ракић Станимир, *Да ли је „китоловац” ловац на китове?*, ЗбМСФЛ XL/2, 1997, 253–258.
880. Ракић Станимир, *О придевским сложеницама типа придев + именица*, ЗбМСФЛ XLI/2, 1998, 107–127.

¹⁰³ Скуп претходно објављених радова из области суфиксације.

¹⁰⁴ Претежно о правописним питањима.

881. Ракић Станимир, *О нултим суфиксима и извођењу наставцима -ø, -а, -o/-е*, ЗбМСФЛ XLII/1, 1999, 225–254.
882. Ракић Станимир, *О лексичком слоју придевских сложеница типа придев + именица*, ЗбМСФЛ XLII/1, 1999, 255–276.
883. Ракић Станимир, *О дужини крајњег слога основе у придева и у других врста речи*, ЗбМСФЛ XLIV/1–2, 2001, 145–165.
884. Ракић Станимир, *О конверзији сложених придева у именице*, НЈ XXXIV/1–2, 2001, 141–144.
885. Ракић Станимир, *О парадигматском извођењу глагола од именичких основа у српском језику*, ЗбМСФЛ XLV/1–2, 2002, 143–183.
886. Ракић Станимир, *О проблему конверзије придева у именице*, НЈ XXXIV/3–4, 2002–2003, 195–208.
887. Ракић Станимир, *О акценту и дужини именичких сложеница*, ЗбМСФЛ XLVII/1–2, 2004, 425–444.
888. Ракић Станимир, *О извођењу имена становника градова и области (-анин: је-дан суфикс или два?)*, ЗбМСФЛ XLVIII/1–2, 2005, 267–275.
889. Ракић Станимир, *О везном вокалу и везном морфему у неким основним типовима сложеница у српском језику*, НЈ XXXVI, 1–4, 2005, 35–53.
890. Ракић Станимир, *О лексичком слоју именичких сложеница типа именица + именица у српском језику*, ЗбМСФЛ, 2007, 767–791.
891. Rammelmeyer Matthias, *Die deutschen Lehnübersetzungen im Serbokroatischen, Beiträge zur Lexikologie und Wortbildung*, Wiesbaden, 1975.
892. Rammelmeyer Matthias, *Њемачки лексички калк и творба ријечи у српскохрватском језику*, НССВД 6/1, 1977, 291–304.
893. Range Dieter Jochan, *Bemerkungen zum Suffix -ana im Südslavischen*, Die Welt der Slaven, Vierteljahrsschrift für Slavistik, Jahrgang XIV, Heft 1, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1969, 22–25.
894. Ранђеловић З. Ана, *Творбена структура именица у поезији Јована Дошеновића*, НЈ XLV, 2014, 89–104.
895. Распор Зеница, *Систем грађења сложених именица и придева у италијанском и у српскохрватском*, Живи језици XVII, Београд, 1976, 19–36.
896. Ратковић Драгана, *Глаголи са интерфиксом -o/-е у савременом српском језику*, НЈ XL/1–4, 2009, 43–51.
897. Ратковић Драгана, *Чисте именичке сложенице са интерфиксом -o/-е*, ЗбМСФЛ LII/2, 2009, 147–151.
898. Ратковић Драгана, *Чисте придевске сложенице са интерфиксом -o/-е у савременом српском језику*, СЈ XV/1–2, 2010, 481–488.
899. Ратковић Драгана, *Сложено-изведене именице женског рода са интерфиксом -o/-е у савременом српском језику*, in: Зборник радова Филозофског факултета, Посебно издање посвећено проф. др Милосаву Вукићевићу, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2010, 451–464.
900. Ратковић Драгана, *Речи са интерфиксом -ø- (нултим интерфиксом) у српском језику*, Зборник Матице српске за књижевност и језик LVIII/3, Нови Сад, 2010, 611–619.
901. Ратковић Драгана, *Речи са интерфиксом -и- у српском језику са творбено-семантичког аспекта*, СЈ XVII/1–2, 2012, 293–303.
902. Ратковић Драгана, *Речи са интерфиксом -и- у српском језику у историјском развоју до данас у поређењу са руским и пољским*, НССВД 41/1, 2012, 319–330.
903. Ратковић Драгана, *Лексичко-семантичке и стилске одлике императивних сложеница у српском језику*, НЈ XLIII/1–2, 2012, 15–28.

904. Raecke Jochan, *Die Rolle der Wortbildung im lexikon des Jargons (am Beispiel des Serbischen mit Seitenblicken auf das Russische)*, Словообразуване и лексикологија, Софија, 2009, 385–400.
905. Rzetelska Feleszko Ewa, *Budowa słowotwórcza naziw wodnych w lewym dorzeczu Driny*,¹⁰⁵ (Na podstawie D. Vujičića, Hidronimi u lijevom slivu Drine, 1982), FOC 1, 1992, 43–54.
906. Risse Jean, *A propos de quelques suffixes serbo-croates*, Филолошки преглед I–IV, Београд, 1977, 115–129.
907. Ристић Олга, *Функција префикса не- у неким именичким и придевским компози-тама*, ЈФ XXV, 1961, 285–293.
908. Ристић Олга, *Употреба суфикса -је у језику неких српских и хрватских роман-тичарских песника*, НЈ XV, 1966, 288–294.
909. Ристић Олга, *Лексичко-семантичке одлике творбе именица у неких српских и хрватских романтичарских песника*, ЈФ XXVIII/1–2, 1969, 219–320; 3–4, 1970, 387–451.
910. Ристић Стана, *Морфема -тељ у савременом српскохрватском језику*, НЈ XXV/4–5, 1982, 189–230.
911. Ристић Стана, *Морфема -тељ у комбинацији са другим суфиксним морфемама*, НЈ XXVI/1, 1983, 6–24.
912. Ристић Стана, *Универбизација као средство експресивизације разговорне лек-сике (на материјалу Речника нових речи И. Клајна и романа Убиство с преду-мишљајем С. Селенића)*, ЈФ LI, 1995, 125–133. Прештампано у: Стана Ристић, *Експресивна лексика у српском језику*, Београд, 2004, 189–196.
913. Ристић Стана, *Експресивна и стилска употреба збирних именица са суфиксом -ија*, НЈ XXXI/1–5, 1996, 85–95. Прештампано у: Стана Ристић, *Експресивна лексика у српском језику*, Београд, 2004, 95–105.
914. Ристић Стана, *Неке карактеристике придева са префиксима о- и по- у савременом српском језику*, НЈ XXXIII/1–2, 1999, 57–67.
915. Ристић Стана, *Јоше нека запажања о негацији и негираним именицама*, НС-СВД 33/1, 2004, 99–110.
916. Ристић Стана, Милосављевић Бојана, Јовановић Владан, *Деминутиви са суфик-сима -че и -(ч)ић*, СЈ 10/1–2, 2005, 597–616.
917. Ристић Стана, *Улога конкуренције у регулисању лексичке и функционално-стил-ске норме (на примеру именица са префиксима не-, надри- и назови-)*, Пети лин-гвистички скуп „Бошковићеве дани», ЦАНУ, Подгорица, 2003, 195–206.
918. Ристић Стана, *Сложенице у корпусу нових речи са творбеним елементима у значењу квантификације*, in: Зборник радова са научног скупа на Филолошко-уметничком факултету, Крагујевац, 2008, 125–139.
919. Ристић Стана, *Преглед најновијих творбених процеса (по врстама речи)*, НЈ XXXIX/1–4, 2008, 77–90.
920. Ристић Стана, *Неке најновије појаве у развоју лексике српског језика (на приме-ру твореница са префиксима не- и анти-)*, НССВД 38/1, 2009, 27–41.
921. Ристић Стана, *Творба нових речи од властитих именица*, С XIII, 2009, 307–315.

¹⁰⁵ Методом структуралне анализе грађа из монографије Д. Вујичића, Хидроними у лијевом сливу Дрине, подељена је у три групе: примарни називи (типа Вода), секундарни називи (типа Драгосавац) и сложени називи (типа Прачко Врело). Међу секундарним називима најчешћи су деривати на -ац и -ица.

922. Ристић Стана, *Преглед најновијих творбених процеса: по врстама речи*, СЈ XIV/1–2, 2009, 77–90.
923. Ристић С. Стана, *Улога творбе у концептуализацији појма ВИЂЕЊЕ у језичкој слици света српског народа*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 711–726.
924. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII,¹⁰⁶ Zagreb, 1880/1882 – 1975/1976: JAZU.
925. Rogić Pavle, *Lična i porodična imena u jeziku*, Rad JAZU 7, 1955, 211–231.
926. Rogić Pavle, *Funkcija predmetka u stvaranju novih riječi i značenja*,¹⁰⁷ J IX/5, 1961–1962, 106–111.
927. Rogić Pavle, *Prinos mrtvih klasičnih jezika tvorbi kompozita u savremenim živim jezicima*,¹⁰⁸ J IX/5, 1961–1962, 129–132.
928. Родић Никола, *О етнику Косовац и Косовар*, НЈ XXI/4–5, 1975, 268–269.
929. Родић Никола, *Лингвистичка суштина скраћивања имена*, Прва југословенска ономастичка конференција, ЦАНУ, Титоград, 1976, 133–136.
930. Rospond Stanisław, *Południowo-słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem *-ij*, Kraków, 1937: PAU.
931. Rožić Vatroslav, *Mjesne vlastite imenice za čeljad i pridjevi od mjesnih imenica u hrvatskom jeziku*, Rad JAZU 162, 1905, 135–185.
932. Савић Свенка, *Принципи стварања неологизама у српскохрватском језику*, in: *Лексикографија и лексикологија*, Магица српска, Нови Сад–Београд, 1984, 161–171.
933. Савић Свенка, *Прагматички аспекти рода помина agentis у српскохрватском / хрватскохрватском језику*, НССВД 13/1, 1984, 247–258.
934. Svane Gunar, *Nekoliko srpskohrvatskih derivata sa -l-*, ЗМСФЛ XIX/1, 1976, 7–17.
935. Свитлица Кристина, *Именички суфикси у делима Стефана Првовенчаног*,¹⁰⁹ ППЈ 41, 2010, 5–74.
936. Sekereš Stjepan, *O nekim slavonskim etnicima i kleticima*, J XXII/5, 1974/1975, 156–160.
937. Секулић Исидора, *Именице које се свршавају на -ло*, НЈ I/ 5–6, 1950, 178–179.
938. Селимски Людвиг, *Прояви на тенденцијата към интернационализација в јужнославјанските езици*, in: *Komparacja systemow i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich*, 1, Słowotwórstwo / Nominacja, Opole, 2003, 103–104.

¹⁰⁶ Историјски речник. Први том изашао 1880–1882, а све одреднице у њему обрадио је Ђуро Даничић.

¹⁰⁷ У фокусу су префикси *пра-*, *пре-*, *при-* и *про-* у творби глагола, именица и придева. Истиче да се само *при* јавља и као префикс (предметак) и као предлог у самосталној употреби.

¹⁰⁸ Једна од најранијих прилога о структурама које у препозицији и постпозицији имају сегменте који потичу из класичних језика, као што су: *aero-*, *antropo-*, *arheo-*, *biblio-*, *bio-*, *hromo-*, *hrizo-*, *kozmo-*, *kripto-*, *ciklo-*, *daktilo-*, *demo-*, *dinamo-*, *geo-*, *helio-*, *hemo-*, *hidro-*, *hipo-*, *homeo-*, *izo-*, *lito-*, *makro-*, *metro-*, *mikro-*, *mono-*, *morfo-*, *neo-*, *oftalmo-*, *orto-*, *oro-*, *pan(to)-*, *pato-*, *řago-*, *filo-*, *fono-*, *foto-*, *poli-*, *pseudo-*, *psiho-*, *piro-*, *tehno-*, *tele-*, *teo-*, *termo-*, *topo-*, *tipo-*, *kseno-*, *zoo-*; *ana-*, *amfi-*, *ante-*, *anti-*, *apso-*, *arhi-*, *kata-*, *bis-*, *cis-*, *co(n)-*, *di-*, *dia-*, *dis-*, *endo-*, *eso-*, *ekso-*, *epi-*, *eks-*, *ekstra-*, *hiper-*, *hipo-*, *inter-*, *intra-*, *intro-*, *juksta-*, *meta-*, *para-*, *per-*, *pre-*, *pro-*, *retro-*, *sub-*, *super-*, *supra-*, *sin-*, *trans-*, *ultra-*; *-algija*, *-cefal* ili *-kefal*, *-krat(ija)*, *-drom*, *-gam(ija)*, *-gen*, *-graf(ija)*, *-latr(ija)*, *-lit*, *-log(ija)*, *-man(ija)*, *-nom(ija)*, *-pat(ija)*, *-ped(ija)*, *-řag(ija)*, *-řob(ija)*, *-pter-*, *-řfera*, *-řkop(ija)*, *-terapija*, *-tom(ija)* итд.

¹⁰⁹ Констатује да неки суфикси показују висок степен продуктивности и у савременом српском језику, други су непродуктивни, док се неки препознају само као окамењени сегменти немотивисаних речи.

939. Силић Јосип, *Творбена структура интернационалних ријечи у хрватском или српском језику*, НССВД 16/1, 1987, 59–68.
940. Silić Josip, Pranjković Ivo, *Gramatika hrvatskoga jezika*,¹¹⁰ Zagreb, 2005: Školska knjiga.
941. Симић Радоје, *Скраћенице – њихова структура, графика и говорна репродукција*, КЈ VIII/2, 1979, 29–37.
942. Симић Радоје, *Неки општи и теоријски проблеми творбене семантике у српском језику*, Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1999, 37–42.
943. Симић Радоје, *Творбена структура и акценат сложених речи са општим глаголским делом*, СЈ XIII/1–2, 2008, 35–62.
944. Симић Радоје, *Постоје ли императивне изведенице у српском језику?*, НССВД 39/3, 2010, 5–9.
945. Симић Д. Радоје, *Један проблем са ивице творбеног система српског – форме са спојеном цртом (цртицом)*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 727–735.
946. Симић Д. Радоје, *О лаголској префиксацији и префиксима*,¹¹¹ НЈ XLVIII/3–4, 2018, 177–189.
947. Skok Petar, *Leksikologičke studije*,¹¹² ЈФ VIII, 1928–29, 88–102.
948. Skok Petar, *Turski sufiks -li u epitetima*, in: Petar Skok, *Leksikologijske studije*, Rad JAZU 272, 1948, 39–48.
949. Skok Petar, *O pridjevskim izvedenicama*, PSKJ II/ 1, 1951, 12–27; II/ 2, 1952, 185–189.
950. Skok Petar, *Tvorba imena stanovnika od imena naselja i oblasti*, J II/3, 1953–1954, 65–69.
951. Skok Petar, *Pridjevski sufiks -ički mjesto -ski*, J II/4, 1953–1954, 122.
952. Skok Petar, *Sufiks -irati u službenom govoru*, J III/1, 1954–1955, 25.
953. Skok Petar, *Pridjevske izvedenice od geografskih naziva*, J III/ 2, 1954–1955, 33–38.
954. Skok Petar, *O sufiksima -isati, -irati, -ovati*, J IV/2, 1955, 36–43.
955. Skok Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1971–1974: JAZU.
956. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *К вопросу о дистрибуции феминных суффиксов в сербохорватском языке*, ЗБМСФЛ XVII/2, 1974, 111–117.
957. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *Дистрибуція фемінних суфіксів у сербськхорватській мові*, Українське слов'язнознаство 11, Львів, 1975, 71–75.
958. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *Словообразование в сербохорватской топонимике*, Питання сучасної ономастики, Київ, 1976, 109–115.
959. Смольская Константиновна Аделаида, *Језичка норма и фемининуми у српскохрватском језику*,¹¹³ НССВД 10/1, 1981, 55–59.
960. Смольская Аделаида, *К истории суффикса -ља в сербскохорватском языке*, ЗБМСФЛ XXVI/1, 1983, 83–90.
961. Смольская Аделаида, *Изменения в словообразовательных нормах сербского литературного языка XIX в.*, ЗБМСФЛ XXVI/1, 1983, 83–90.

¹¹⁰ Творба речи 146–180.

¹¹¹ Супротставља се савременим схватања о префиксацији као посебном виду творбе речи, односно њеном укључивању у извођење, и залаже се за схватање да све речи са префиксима треба сматрати сложеницама.

¹¹² Реч је о творби етника (и за мушкарца и за жену) кроз компаративно-историјску призму.

¹¹³ Поред осталог и о изведеницама типа *девојче, женче, девојченце* и сл.

962. Смольская Аделаида, *Морфонолошке промене у грађењу речи (од Вуковог „Рјечника” до данашње лексикографије)*, НССВД 14/3, 1985, 55–59.
963. Смольская Аделаида, *Роль омоними в именной деривации сербскохорватского языка*, ЗбМСФЛ XXIX/1, 1986, 127–136.
964. Смольская Аделаида, *Об иноязычных суффиксах в сербохорватской феминной деривации*, ЗбМСФЛ XXIX/2, 1986, 105–110.
965. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *Гибридные модели и конкуренция славянских суффиксов (сербокорватский и русский языки)*, in: Словообразование и номинативная деривация в славянских языках 2, Тезисы 2 респ. научно-паркт- конф., Гродно, 1986, 158–160.
966. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *Диахронные константы славянского именного словопроизводства и феминные суффиксы в сербохорватском литературном языке*, Советское славяноведение 3, Москва, 1987, 75–82.
967. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *О словообразовательной паралексии в русском языке (в сопоставлении с сербскохорватским языком)*, in: Словообразование в современном русском языке, Тезисы докладов, Омск, 1988, 59–61.
968. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *Функциональные границы и структура андронимов в современном сербохорватском языке*, in: Шоста республиканска ономастична конференција, Тези доповідей, Одеса, 1990, 112–114.
969. Смольска Аделаида, *Творбене категорије и њихови архимодели*,¹¹⁴ НССВД 20/2, 1991, 317–323.
970. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *Развитие именного словообразования в сербохорватском языке (фемининативы)*, Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук, Москва, 1993, 1–37.
971. Смольская Аделаида, *Неке дискурсне функције изведеница*, НССВД 21/2, 1993, 78–81.
972. Смольская Аделаида, *Вук Караџић и закономерности сербохорватского словообразования*,¹¹⁵ ЗбМСФЛ XXXII/1, 1994, 107–112.
973. Смольская А[делаида] К[онстантиновна], *Изменения в словообразовательных нормах сербского литературного языка XIX в.*,¹¹⁶ ЗбМСФЛ XXXVII/1, 1994, 561–568.
974. Смольская К[онстантиновна] Аделаида, *Лексички синоними творбене семантике*, НССВД 22/2, 1994, 235–241.
975. Смольская Аделаида, *Еволуција творбе речи у српском језику и њено проучавање*, НССВД 25/2, 1996, 235–245.
976. Смольская Аделаида, *Међуоднос граматичких и семантичких категорија код именица у српском језику*, НССВД 26/2, 1997, 449–455.
977. Стакић Милан, *Консонантске алтернације код именица и придева изведених суфиксима са сугласником Ј у јужнословенским језицима*, АФФ XVI, 1984, 67–92.
978. Стакић Милан, *Суфикс -ЪКА, -ЪКА у јужнословенским језицима*, Македонски јазик XXXVI–XXXVII, Скопје, 1986, 265–284.
979. Стакић Милан, *Улога перинтеграције у јужнословенској именной деривацији*, НССВД 16/1, 1987, 177–183.
980. Стакић Милан, *Прасловенски деминутивни суфикс -ЪКЪ у јужнословенским језицима*, АФФ XVIII, 1987, 219–225.
981. Стакић Милан, *О нејоративима у Вуковом Рјечнику*, НССВД 17/1, 1987, 153–159.

¹¹⁴ О творбеном типу, творбеном моделу и творбеном обрасцу.

¹¹⁵ Предмет расправе су деривати са значењем особе женског пола (именичка моција).

¹¹⁶ Предмет расправе су деривати са значењем особе женског пола (именичка моција).

982. Стакић Милан, *Деривациона терминологија у српскохрватском језику (основни појмови)*, НССВД 18/1, 1988, 83–87.
983. Стакић Милан, *Семантичка компонента развитка именских суфикса у радовима професора Радосава Бошковића*, Први лингвистички научни скуп у спомен на Радосава Бошковића, (Даниловград 1987), ЦАНУ књ. 17, Одјељење умјетности, књ. 6, Титоград, 1988, 177–183.
984. Стакић Милан, *Деривациона фонетика именица и придева у јужнословенским језицима*, Београд, 1988: Филолошки факултет.
985. Stakić Milan, *Derivaciono-fonetske osobine sufiksa -ina i njegovih derivata u južnoslovenskim jezicima*, Radovi ANU BiH LXXXIV, 1989, 97–112.
986. Стакић Милан, *Консонантске алтернације изведених именица и придева у јужнословенским језицима*, АФФ XIX, 1992, 157–175.
987. Стакић Милан, *Творбени ликови и синтаксичке функције апстрактних именица у Андрићевом роману На Дрини ћуприја*, КњЈ 41/1–2, 1994, 25–30.
988. Стакић Милан, *Деривациони морфонолошки дублети у српском језику*, СЈ I/1–2, 1996, 149–162.
989. Стакић Милан, *Видови деривационе основе именских речи у српском језику*, КњЈ 45/4, 1997, 11–16.
990. Стакић Милан, *Деминутиви на -ица са деривационом основом на -ј (прилог нормирању „структуралног” Ј у додиру са И)*, Трећи лингвистички скуп „Бошковићев дани”, Подгорица 1997, 87–93.
991. Стакић Милан, *Врсте речи и структура деривационе основе именица и придева у српском језику*, НССВД 27/2, 1998, 273–278.
992. Стакић Милан, *Деривациона фонетика – у ужем смислу*, СЈ III/1–2, 1998, 109–124.
993. Стакић Милан, *Придевски суфикс -ски*, СЈ IV/1–2, 1999, 409–418.
994. Стакић Милан, *Семантичко диференцирање деривационих дублета*, Четврти лингвистички скуп „Бошковићев дани”, Подгорица, 1999, 173–181.
995. Стакић Милан, *Синонимност суфикса и њихово семантичко диференцирање*, СЈ VI/1–2, 2001, 393–399.
996. Стакић Милан, *Морфонологија и деривација: чланци и расправе*, Београд, 2002: Филолошки факултет.
997. Стакић Милан, *Суфикс -арош*, in: Србистички прилози (Зборник у част професора Славка Вукомановића), Београд, 2005, 243–248.
998. Стакић В. Милан, *Именички суфикс -ство у српском језику*, СЈ XXIV, 2019, 357–373.
999. Станић Данијела, *О неким творбеним типовима променљивих придева који означавају боје*, НЈ XLIII/1–2, 2012, 29–44.
1000. Станић Данијела, *Придеви са именичком основом који означавају боје*, in: Савремена проучавања језика и књижевности III/1, Крагујевац 2012, 165–174.
1001. Станић Т. Данијела, *Лексичко-семантичка и творбено-граматичка анализа глагола са префиксом пона-*, СЈ XX, 2015, 481–494.
1002. Stanić Milija, *Složenica i prosta reč*, PSKJ 5, 1957, 96–98.
1003. Станић Милија, *Акцент презимена на -овић (-евић) са двосложном и вишесложном основом*, НЈ XXI/3, 172–183.
1004. Станојчић Живојин, *Есоцентричне придевске сложенице у српскохрватском књижевном језику*, ЗбМСФЈ XXVII–XXVIII, 1984–1985, 727–732.
1005. Станојчић Живојин, *О перспективи једног творбеног модела код придева у српском књижевном језику*, Трећи лингвистички скуп „Бошковићев дани”, ЦАНУ, Подгорица 1997, 73–77.
1006. Станојчић Живојин, *Префикси без- и не- у сложеницама с именицом*, НССВД 29/1, 2000, 153–160.

1007. Станојчић Живојин, *Грамматика српског књижевног језика*,¹¹⁷ Београд, 2010: Креативни центар.
1008. Станојчић Живојин, Поповић Љубомир, *Грамматика српског језика за гимназије и средње школе*,¹¹⁸ Београд, ¹⁴2012: Завод за уџбенике.
1009. Станојчић Живојин, *Семантичке и морфолошке основе настанка једног (могућег) творбеног модела (српско психолог : *психолошкиња)*, Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица 2012, 5–9.
1010. Станојчић Живојин, *Прилог дескриптивно-нормативној граматици – класификација неких суфикса (суфикси -иња и -киња: структурни ~ детерминативни)*, СЈ XIX, 2014, 555–560.
1011. Станојчић Живојин, *О творби глагола у српском језику – са посебним освртом на семантику и творбена средства означавања глаголског вида*, in: Семинар српског језика књижевности и културе, Предавања 3, Београд, 2014: Међународни славистички центар на Филолошком факултету, 15–27.
1012. Stachowski Stanisław, *Przyrostki obcego pochodzenia w języku serbochorwackim*, Krakow, 1961: Uniwersytet Jagielloński.
1013. Стевановић М[ихаило], *Двојство облика посесивних придева и заменица на -ов и -ин*, НЈ I/1–2, 1949, 24–38.
1014. Стевановић М[ихаило], *Постанак и значење именица на -ло*, НЈ I/5–6, 1950, 180–190.
1015. Стевановић М[ихаило], *Деминутиви с наставком -ић (и -чић)*, НЈ III/1–2, 1952, 6–11.
1016. Стевановић М[ихаило], *Замаскирати, закамouflирати... сконцентрисати*, НЈ III/9–10, 1952, 303–308.
1017. Стевановић М[ихаило], *Род и облици промене сложених скраћеница*,¹¹⁹ НЈ V/1–2, 1954, 18–26.
1018. Стевановић М[ихаило], *О сложеницама типа „народнорепубликанац” и поводом њих*, НЈ VI/5–6, 1955, 153–159.
1019. Стевановић М[ихаило], *Императивне сложенице*, НЈ VIII/1–2, 1956, 6–18.
1020. Stevanović Mihailo, *Sintaksički odnos delova izvedenih imenica*, Ivšičev zbornik, Zagreb, 1963, 335–339.
1021. Стевановић М[ихаило], *Придеви с наставцима -ив и -љив*, НЈ XIII/3–5, 1963, 197–207.
1022. Стевановић М[ихаило], *Продуктивност неких наставака којима се граде nomina agentis*, НЈ XIV/1, 1964, 1–19.
1023. Стевановић М[ихаило] *Грамматика српскохрватског језика за гимназије*,¹²⁰ Цетиње, ⁷1971: Обод.
1024. Стевановић М[ихаило] *Савремени српскохрватски језик (Грамматички системи и књижевнोजезичка норма) I*,¹²¹ Београд, ⁴1981.
1025. Стијовић Светозар, *Његошеве кованице*, НССВД 18/2, 1990, 469–474.
1026. Стијовић Рада, *Префиксација придева у српскохрватском књижевном језику*, ЗБМСФЛ XXVI/1, 1983, 99–130.
1027. Стијовић Рада, *О компаративу придева с префиксима о- и по-*, НЈ XXXI/1–5, 1996, 106–109.

¹¹⁷ Творба речи 195–261.¹¹⁸ Творба речи 137–188.¹¹⁹ Скраћенице се посматрају из граматичке (морфолошке) перспективе, а не творбене.¹²⁰ Грађење речи 235–272.¹²¹ Творба речи 387–591.

1028. Стојановић Љ. Милица, *Редупликација глаголског префикса по-* у српском језику,¹²² НЈ XLVI/1–2, 2015, 35–50.
1029. Стојановић Смиљка, *Конкуренција афиксалних морфема у српском језику у поређењу са енглеским*, НССВД 29/1, 2000, 203–213.
1030. Stojković Marijan, *Akcentat glagolskih imenica*, Rad JAZU 309, 1956, 5–32.
1031. Суботић Јелисавета, *Суфикс -јь у неким мјесним именима Његошеве Црне Горе*, in: Црногорски говори (резултати досадашњих истраживања и даљи рад на њиховом проучавању), Титоград, 1984: ЦАНУ, 205–209.
1032. Сурдучки Милан, *Именичке сложенице без спојног вокала у српскохрватском језику*, НССВД 7/1, 1981, 189–197.
1033. Сурдучки Милан, *Модели јукстапозитивних именичких сложеница у предвуковском периоду (Сложенице без спојног вокала у славно-сербском)*, НССВД 8/1, 1982, 201–212.
1034. Tafra Branka, *Konverzija kao gramatički i leksikografski problem*, F 30–31, 1998, 349–361.
1035. Tafra Branka, Košutar Petra, *Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku*, SL 67/1, 2009, 87–107.
1036. Težak Stjepko, *Etnici i ktetici u pravopisnom rječniku*, J XXI/2, 1973/1974, 52–55.
1037. Težak Stjepko, Babić Stjepan, *Gramatika hrvatskoga jezika* (Priručnik za osnovno jezično obrazovanje), Zagreb 2007: Školska knjiga.
1038. Težak Stjepko, *O upotrebi glagolskih imenica*, J XXIII/5, 1976, 129–139.
1039. Tekavčević Pavao, *O jednom tipu dvočlanih složenica u hrvatskom ili srpskom i talijanskom jeziku*,¹²³ F 16, 1988, 145–150.
1040. Терзић Александар, *Структурно-семантичке одлике глаголских именица творбеног типа -ние, -ение у руском и -ње, -ће у српскохрватском језику*, АФФ IX, 1969, 27–93.
1041. Терзић Александар, *Структурно-семантичке карактеристике глагола са префиксалном групом пона-* у руском и српском језику, НССВД 26/2, 1997, 309–320.
1042. Терзић Александар, *Структурно-семантичке карактеристике глагола са префиксалном групом пона-* у руском и српском језику, НССУВД 26/2, 1997, 309–320.
1043. Терзић Богдан, *Nomina agentis с формантом -ар у српскохрватском и руском језику*, КњЈ XXXII/1–2, 1985, 63–68.
1044. Терзич Богдан, *Образования с суффиксом -тель в русском языке и их сербохрватские эквиваленты*, ЗБМСФЛ 30, 1986, 105–111.
1045. Терзич Богдан, *Существительные на -тель как мотивирующие основы в русском и сербохрватском словообразовании*, ЗБМСФЛ 34, 1988, 137–143.
1046. Терзић Богдан, *Један тип руских суфиксоидалних сложеница у термилошкој функцији и њихово транспоноване на српскохрватски језик*, НССВД 18/1, 1990, 171–177.
1047. Терзић Богдан, *Наше изведенице на -аш и њихови руски структурно-семантички еквиваленти*, НССУВД 22/2, 1991, 243–250.

¹²² У раду се анализирају глаголи у којима се јавља контактна редупликација префикса *по-*. Циљ рада је да се на основу семантичке анализе глагола истражи да ли формална редупликација подразумева и семантичку редупликацију, тј. да ли поновљени префикси функционишу са истим значењем.

¹²³ О морфолошкој и семантичкој страни формација типа хрватско-српског *gore-dolje, zbrda-zdola, povuci-potegni, danas-sutra, hoćeš-nećeš, navrat-nanos, povuci-potegni, kad-tad, kako-tako, kakav-takav, koliko-toliko, pošto-poto, tamo-amo, više manje* и сл. и њиховим еквивалентима у талијанском.

1048. Терзић Богдан, *Названия лиц с суффиксами -ец// -ац в русском и сербохорватском языках*, in: Руско-српске језичке паралеле, Београд, 1999, 85–100.
1049. Терзић Светлана, *Суфикс -ац у категоријама номина agentis и његови еквиваленти у руском језику*, Зборник радова Учитељског факултета 3, Ужице, 2002, 191–213.
1050. Терзић Светлана, *Суфикс -тель у руском језику и његов српски еквивалент -тель за обележавање лица у категорији номина agentis*, Зборник радова Учитељског факултета 10, Ужице, 2008, 359–372.
1051. Тешић Милосав, *Подаци анкете о акценту презимена на -овић (-евић)*, НЈ XXI/3, 1975, 186–193.
1052. Тир Михал, *Творба именица женског рода од назива особа мушког рода у српском језику у поређењу са словачким*, НССВД 36/1, 2007, 379–385.
1053. Тиртова Галина П[авловна], *Још једном о творбеном статусу именица баснодром, ракетодром*, НЈ XXVIII, 4–5, 1990, 309–312.
1054. Тихонов Николаевич Александр, *Лексические и словообразовательные гнезда как единицы сравнительного изучения восточнославянских языков*, in: Теоретические и методологические проблемы сопоставительного изучения славянских языков, Москва 1994: Наука, 148–178.¹²⁴
1055. Тыртова Галина Павловна, *Об определении статуса посткорневых интернациональных элементов в сербохорватском языке*, Slavica Tarnopolensia 1, 1994, 53–58.
1056. Тяпко Галина Георгиевна, *Собирательные существительные в сербскохорватском языке*, Славянская филология 3, Ленинград, 1975, 161–164.
1057. Тяпко Галина Георгиевна, *Имена существительные с суффиксом -ад в современном сербскохорватском языке (комплексный анализ)*, Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва 1978: МГУ, 21 с.
1058. Тяпко Галина Георгиевна, *Словообразовательные типы nomina abstracta в сербском литературном языке первой половины XIX в. (на материале произведений В. Караджича)*, in: Славянское и балканское языкознание, Проблемы лексикологии, Москва: Наука, 1983, 54–69.
1059. Тяпко Галина Георгиевна, *Утицај Вукове реформе на промену системских веза у српској апстрактној лексици у доба препорода*,¹²⁵ ЗбМСФЛ XXXII/1, 1989, 113–124.
1060. Тяпко Галина Георгиевна, *Номинационный поиск в переводческой практике В. С. Караджича (Имена существительные)*, in: Вопросы языковых контактов и сопоставительное изучение языков, Москва, 1992: МГИМО, 120–151.
1061. Тяпко Галина Георгиевна, *О методике исследования развития словарного состава сербского литературного языка первой половины XIX века (на материале абстрактной лексики)*, in: Традиция и новые тенденции в развитии славянских литературных языков: проблема динамики нормы, Тезисы докладов международной научной конференции (Москва, 24–26 мая 1994 г.), Москва 1994: Ин-т славяноведения и балканистики РАН, 1994, 51–4.
1062. Тяпко Галина Георгиевна, *Номинационный поиск в творческом наследии выдающихся деятелей сербской культуры – В. С. Караджича, Дж. Даничича и Д. Обрадовича (сопоставительный обзор на материале абстрактной лексики)*, Терминоведение 1, Москва, 1994, 112–116.

¹²⁴ У раду, који је посвећен источнословенским језицима, расправља се и о појединостама из српско(хрватско)г језика (у питању су конструкције типа *бланко-потпис, кромпир-чорба, црвен-перка, снек-бар, жирно-рачун, термос-боца, жена-херој, жар-птица* итд.).

¹²⁵ У центру пажње су *nomina abstracta attributivitat*, а међу њима и изведенице на *-ост*.

1063. Тяпко Галина Георгиевна, *Особенности структуры пуристических неологизмов в словаре В. Михайловича «Пуризм от Орфелина до Вука»*, Словарь и культура. К столетию с начала публикации «Словаря болгарского языка» Н. Герова. Материалы международной научной конференции (Москва, ноябрь 1995 г.). Москва, 1995: Ин-т славяноведения и балканистики РАН, 46–50.
1064. Тяпко Галина Георгиевна, *Обрада семантике придевских изведеница са суфиксима -ота и -о?а у «Српском рјечнику» (1818) В. С. Кара?и?а и особине ?иховог функциониса?а у почетној фази српског к?ижевног језика*, НССВД 26/2, 1997, 263–269.
1065. Тяпко Галина Георгиевна, *О влиянии культурного кода языка на структуру номинативных единиц (На материале русских nomina abstracta и их сербских эквивалентов в переводах Дж. Даничича)*, in: Славянское и балканское языкознание (Проблемы лексикологии и семантики, Слово в контексте культуры), Выпуск посвящен памяти академика Никиты Ильича Толстого, Москва 1999: ИНДРИК, 183–202.
1066. Тяпко Галина Георгиевна, *О функционально-стилистическом расхождении словообразовательной категории nomina abstracta attributivatis в славянских языках (На материале сербского и хорватского литературно-языковых идиомов)*, in: Konfrontační studium inovacních procesů u slovanských jazycích, Praha, 1999, Slavia 68, Sešit 1: AVČR, 83–98.
1067. Тяпко Галина Георгиевна, *Сложные имена существительные в языке сочинений Досифея Обрадовича (тезисы доклада)*, in: Научно-методический совещание-семинар преподавателей славянских языков, Светлогорск, 13–14 октября 2000, Информационные и научные материалы, Калининград 2001: Изд-во Калининградского гос. ун-та, 19–21.
1068. Тяпко Галина Георгиевна, *О развитии словообразовательной категории отвлеченного признака в сербском литературном языке*, Слов'янський збірник IX, Відп. ред. А. К. Смольська, Одеса, 2002, 64–76.
1069. Тяпко Галина Георгиевна, *Имена качества в «Сербском словаре» Вука Караджича*, in: Исследование славянских языков в высшей школе: достижения и перспективы (Информационные материалы и тезисы докладов международной научной конференции 21–22 октября 2003 г. Под ред. В. П. Гудкова, А. Г. Машковой, С. С. Скорвида), Москва, 2003: МГУ, 215–217.
1070. Тяпко Галина Георгиевна, *Источники обновления абстрактной лексики в сербском и хорватском языках на современном этапе*, in: Procesy innowacyjne w językach słowiańskich, Prace Slawistyczne 114, Warszawa, 2003: SOW, 231–244.
1071. Тяпко Галина Георгиевна, *Развитие категории качества в сербском литературном языке (На материале «Сербского словаря» Вука Караджича)*, Слов'янський збірник X (Міжслов'янські мовні та літературні зв'язки, Відп. ред. А. К. Смольська), Одеса, 2003, 114–124.
1072. Тяпко Галина Георгиевна, *Качественные прилагательные в «Сербском словаре» Вука Караджича*, in: Славянский вестник филологического факультета МГУ 2 (К 70-летию В. П. Гудкова, под ред. Н. Е. Ананьевой и З. И. Карцевой), Москва, 2001: МАКС Пресс, 393–405.
1073. Тяпко Галина Георгиевна, *Развитие отвлеченной лексики в сербском литературном языке* (Монография), Москва, 2005: МГИМО – Университет.
1074. Тяпко Галина Георгиевна, *Отвлеченная лексика в сербском литературном языке в начальный период его формирования*, Автореф. дис. ... доктор филол. наук. М., 2006, 44 с.

1075. Топоришич Јоже, *Контрастивни поглед на творбу речи српскохрватског и словеначког језика*, НССВД 7, 1981, 167–175.
1076. Тошовић Бранко, *(Псеудо)императивност глаголских композита у словенским језицима*, С II, 1998, 30–44.
1077. Тошовић Бранко, *Глагољност ономастических композитов/Die Verbalität opomastischer Komposita*, in: *Słowiańskie composita antropomiczne*, Lublin, 2000, 271–289.
1078. Тошовић Бранко, *Сложные глаголы*, in: *Slowotwórstwo a inne sposoby nominacji* (Словообразование и другие способы номинации), Katowice, 2001, 111–122.
1079. Тошовић Бранко, *Деривациони однос глагола и именица у српском језику*, НССВД 30/1, 2002, 39–52.
1080. Тошовић Бранко, *Словообразовательный корреляционал: категориальные отношения*, in: *Праблеми тэорыі і гісторыі славянскага словаўтварэння*, Мінск, 2004, 133–155.
1081. Тошовић Бранко, *Деривационные различия между сербским, хорватским и бошняцким языками (прелиминариум)*, in: *Функциональные аспекты словаўтварэння*, Мінск, 2006, 234–246.
1082. Тошовић Бранко, *Диминутивный способ действия в русском и сербском/хорватском / бошняцком языках / Die diminutive Aktionsart im Russischen und Serbischen / Kroatischen / Bosnischen*, in: *Исследования по семантике* 24, Уфа, 2008, 346–352.
1083. Тошовић Бранко, *Словообразовательная блокировка*, in: *Словообразување и лексикологија*, Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, Софија, 2009, 351–364.
1084. Тошовић Бранко, *Нанизывание приставок в сербском, хорватском и бошняцком языках*, in: *Видображенња историје та култури народа в словотворенні*, Доповіди XII Міжнародної наукової конференції Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів, Київ, 2010, 286–297.
1085. Тошовић Бранко, *Tvorbeni purizam*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету славіста, Београд 2012: Филолошки факултет, 353–365.
1086. Тошовић Бранко, *Словообразование в интернете, интернет в словообразовании*, in: *Branko Tošović, Arno Wonisch (Hg.), Wortbildung und Internet: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee, Graz, 2016, 419–494.*
1087. Тошовић Бранко, *Derivacioni internet*,¹²⁶ in: *ПУТЕВИМА РЕЧИ*, Зборник радова у част Даринки Гортан Премк, Уредник Рајна Драгићевић, Београд, 2017: Филолошки факултет у Београду, 373–385.
1088. Турк Марија, *Tvorbene značajke kalkova (pridjevi, glagoli, priloz)*, *Fluminensia* 14/1, Rijeka, 2002, 47–66.
1089. Тућан Фран, *Kritik ili kritičar*,¹²⁷ *HJ* II/5, 1934, 133–134.

¹²⁶ Предлаже се заснивање *интернетска творба речи* као део *мрежне лингвистике*. Ова творбе речи требало би, према аутору, да се бави образовањем нових речи у интернету и функционисањем таквих деривата у интернету. Разликују се каузативни, утилитарни и перлокутивни деривати.

¹²⁷ Сматра да се могу употребљавати и наставак *-ик* и наставак *-ичар* (за шта наводи бројне примере), а да треба каткада правити разлику у значењу (по аутору *физик* и *физичар* имају различита значења).

1090. Ћелић П. Ивана, *Семантички потенцијал деривационих гнезда именица интелектуалних својстава*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта, Београд 2012: Филолошки факултет, 737–744.
1091. Ћирић Сања, *Из новије лексике: Баснодром*, НЈ XXVIII/3, 1989, 286–190.
1092. Ćolić Mikić Ana, *Word formation of blends*,¹²⁸ Mostariensia 19/2, Mostar, 2015, 21–36.
1093. Ćorić Božo, *Kontrastivni opis tvorbenih sredstava za obeležavanje imeničke mocije u srpskohrvatskom i nemačkom jeziku*, КњЈ XXII/2, 1975, 267–282.
1094. Ћорић Божо, *Nomina agentis на -лица с посебном нијансом значења*, КЈ I/VII, 1978, 24–32.
1095. Ћорић Божо, *Деривација моционим суфиксима у јужнословенским језицима*, КњЈ XXVII/2–3, 1979, 253–262.
1096. Ћорић Божо, *Творба назива за женска бића у јужнословенским језицима*, КЈ 3, 1979, 31–41.
1097. Ћорић Божо, *Eugenija Barić: Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*, Hrvatsko filološko društvo, Znanstvena biblioteka, Zagreb, 1980, КЈ XI/4, 1982, 221–224.
1098. Ћорић Божо, *Суфикс -ка у моционој функцији*, in: 31. југословенски семинар за стране слависте, Београд, 1980, 41–71.
1099. Ћорић Божо, *О суфиксу -киња у српскохрватском језику*, in: 32. југословенски семинар за стране слависте, Београд, 1981, 119–122.
1100. Ћорић Божо, *Именички суфикси с иницијалним Ч*, КЈ X, 4, 1981, 15–18.
1101. Ћорић Божо, *О структури суфикса у јужнословенским језицима*, КњЈ XXIX/3–4, 1982, 226–230.
1102. Ћорић Божо, *О сложеним суфиксима*, Македонски јазик XXXII–XXXIII, Скопје, 1982, 718–721.
1103. Ћорић Божо, *Моциони суфикси у српскохрватском језику*, Београд, 1982: Филолошки факултет.
1104. Ћорић Божо, *Из творбене синонимије српскохрватског језика*, НССВД 12/1, 1983, 131–136.
1105. Ћорић Божо, *Лингвистички и ортографски статус образовања типа Србија-превоз, Боснапромет, Истравино и сл.*, Преводац II/1, Београд, 1983, 9–15.
1106. Ћорић Божо, *Етник, ктетик и норма (поводом облика Козарчанин и козарачки)*, НЈ XXVI/2–3, 1984, 152–159. Прештампано у: Божо Ћорић, *Лингвомаргиналије*, Београд, 2009, 71–76.
1107. Ćorić Božo, *Die Bildung von Oikonymen im Serbokroatischen und Deutschen*, Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität zu Berlin, 36. Jg. Berlin, 1987, Heft 2, 166–168.
1108. Ћорић Божо, *Вук и творба речи*, НССВД 17/1, 1988, 193–198.
1109. Ćorić Božo, *Sociolingvistički status naziva za osobe ženskog pola u srpskohrvatskom jeziku*, Fluminensia I/2, 1989; II/1–2 (1990), Rijeka, 1990, 103–108.
1110. Ћорић Божо, *О терминологији у нашој творби речи*, НССВД 18/1, 1990, 75–82.
1111. Ћорић Божо, *О неким творбеним моделима са становишта језичке економије*, НССВД 20/2, 1991, 325–334.

¹²⁸ Чланак је на енглеском. Расправља се о специфичним творбеним формацијама насталим стапањем, слепљивањем делова постојећих речи. Настали неологизми (често – индивидуализми) налазе се на крајњој периферији језика. Чланак доноси серију примера из штампаних и електронских медија, као што су: *bankomat* ← *banka* + *automat*, *radoholičar* ← *rad* + *alkoholičar*, *Apsurdistan* ← *apsurd* + *Afganistan*, *knjigra* ← *knjiga* + *igra*, и сл.

1112. Ћорић Божо, *Антропоними и творба речи*, КњЈ XXXIX/1, 1992, 29–37.
1113. Ћорић Божо, *Творбено и лексичко значење*, НССВД 22/2, 1993, 257–263.
1114. Ћорић Божо, *Легијаиш није комедијаиш*, Политика, Београд, 13. 3. 1994.
1115. Ћорић Божо, *О неким специфичностима суфиксалне деривације именица у српском разговорном језику*, КњЈ XLII/1–2, 1995, 35–41.
1116. Ћорић Божо, *Стилистички аспекти деривације*, НССВД 23/2, 1995, 103–108.
1117. Ћорић Божо, *Неке језичке карактеристике правних текстова половине 19. века*,¹²⁹ НССВД 25/2, 1996, 85–95.
1118. Ćorić Božo, *Forme antroponima u publicističkom stilu savremenog srpskog jezika*, Prevodilac XV, januar–decembar, 1–4, 1996, 24–28.
1119. Ћорић Божо, *Кратка верзија термина*, in: Стандардизација терминологије, Београд, 1996: САНУ, 53–55.
1120. Ћорић Божо, *О суфиксалној универбацији у српском језику*, СЈ I/1–2, 1996, 60–64; Прештампано у: КњЈ XLV/2–4, 1997, 29–32; Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 161–165.
1121. Ћорић Божо, *Изведенице на -ција у Сремчевим делима*, in: Књижевно дело Стевана Сремца – ново читање (Зборник радова са истоимене научне конференције), Ниш, 1997, 177–184. Прештампано у: Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 62–67.
1122. Ћорић Божо, *Варијације у тумачењу изведених речи у једнојезичким речницима српског језика*, НССВД 26/2, 1997, 343–351.
1123. Ћорић Божо, *О деривацији именица у разговорном језику*, Обшћност и многообразије на славјанските езици (Сборник в чест на проф. Иван Леков), Софија, 1997, 201–205.
1124. Ćorić Božo, *Međuzavisnost tipa teksta i forme antroponima u savremenom srpskom jeziku*, Slavia, Ročník 66, Praha, 1997, 285–292.
1125. Ћорић Божо, *Позајмљенице и врсте речи*, НССВД 27/2, 1998, 253–261.
1126. Ćorić Božo, *Ekspanzija nekih stranih tvorbenih elemenata u savremenom srpskom jeziku*, Slavica Pragensia ad tempora nostra (Univerzita Karlova), Praha, 1998, 168–172.
1127. Ћорић Божо, *О једном нерегистрованом, а продуктивном суфиксу (суфикс -изација)*, Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1999, 63–69. Прештампано у: Иследования по славјанским језыкам (Корейская ассоциация славистов), бр. 4, Сеул, 1999, 239–248; Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 111–116.
1128. Ћорић Божо, *Принципи творбене анализе стране лексике*, СЈ IV/1–2, 1999, 227–241. Прештампано у: Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 40–51.
1129. Ћорић Божо, *Суфикс -ист/а/ у српском стандардном језику*, НЈ XXXIII/3–4, 2000, 211–234. Прештампано у: Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 68–91.
1130. Ћорић Божо, *Творбено-семантичка анализа именица на -изам у савременом српском језику*, КњЈ XLVIII/1–2, 2001, 37–56. Прештампано у: Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 92–110.
1131. Ћорић Божо, *Суфикс -ада у савременом српском језику*, СЈ VI/1–2, 2001, 167–175. Прештампано у: Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 52–61.

¹²⁹ Кратко о суфиксима *-ије, -ње, -тељ, -ество* и др. у светлу посрбљавања рускословенске лексике.

1132. Ћорић Божо, *О појму мотивације у творби речи*, Гласник 20, 2002, 41–53.
1133. Ћорић Божо, *Михаило Стевановић као дериватолог – термилошка питања*, in: *Живот и дјело академика Михаила Стевановића*, Подгорица, 2002, 259–268.
1134. Ћорић Божо, *Нека општа теоријска питања творбе речи*, in: *Зборник за српски језик, књижевност и умјетност II/2*, Бања Лука, 2002, 91–106.
1135. Ћорић Божо, *О формално-семантичкој класификацији изведеница*, КњЈ, XLIX/1–2, 2002, 1–8.
1136. Ћорић Божо, *Деривациони појмовни апарат у српском језику*, СЈ 7/1–2, 2002, 195–204.
1137. Ћорић Божо, *Неке српско-бугарске језичке паралеле на плану творбе речи*, Нучни трудове, том. 41/1, Пловдивски универзитет `Паисий Хиландарски`, Пловдив, 2003, 419–427.
1138. Ћорић Божо, *О појму конкуренције у творби речи*, Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 2003, 63–71. Прештампано у: Божо Ћорић, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008, 219–225.
1139. Ћорић Божо, *О неким новијим тенденцијама у развоју српског језика на плану творбе речи*, *Probleme de filologie slavă* (Вопросы славянској филологији/Проблеми словенске филологије) XI, Timișoara, 2003, 27–36.
1140. Ћорић Божо, *Хибридикација у творби ријечи*, Гласник 22, 2004, 41–51.
1141. Ћорић Божо, *Тенденције ка интернационализацији, рационализацији и феминизацији у савременом српском језику*, *Die Welt der Slaven*, Band 21, Germano-Slavistische Beiträge (Festschrift für Peter Rehder zum 65. Geburtstag), München, 2004, 63–75.
1142. Ћорић Божо, *Комплексне јединице творбеног система*, in: *Термилошка стандардизација лингвистичког описа савременог српског језика 2*, НССВД 33/3, 2004, 55–60.
1143. Ћорић Божо, *Моциона творба данас*, in: *Функционална аспекты словаўтварэння*, Даклады IX Міжнароднай канферэнцыі Камісіі па славянскаму словаўтварэнню пры Міжнародным камітэце славістаў, Мінск/Беларусь 9–14 кастрычніка 2006. г. Мінск, 2006, 280–287.
1144. Ћорић Божо, *Граматички род и питање полне дискриминације у језику*, СЈ XI/1–2, 2006, 51–63.
1145. Ћорић Божо, *Генеричка и маркирана форма назива за звања, занимања и титуле женског пола*, Гласник 25, 2007, 43–50.
1146. Ћорић Божо, *Актуелна питања именичке моције (звања, занимања и титуле женског рода)*, in: *Un om, un simbol*, In honorem magistri Ivan Evseev, București, 2007, 241–250.
1147. Ћорић Божо, *Традиционално и ново у творбеној терминологији*, Гласник 26, 2008, 13–39.
1148. Ћорић Божо, *Творба именица у српском језику*, Београд, 2008: ДСЈК.
1149. Ћорић Божо, *Нека теоријско-методолошка и практична питања творбе речи*, КњЈ LV/3–4, 2008, 265–278.
1150. Ћорић Божо, *Стране препозитивне компоненте у структури сложене номинативне јединице*, in: *Теоријско-методолошки оквир за модернизацију описа српског језика*, НССВД 36/3, 2008, 33–59.
1151. Ћорић Божо, *Творба речи у функцији пуризма*, СЈ XIII/1–2, 2008, 121–135.
1152. Ћорић Божо, *Прасловенско *godъ и његови континуанти у српском језику*, Гласник 27, 2009, 13–19.
1153. Ћорић Божо, *Лингвомаргиналије*, Београд, 2009: ДСЈК.

1154. Ђорић Божо, *О творбеној хомонимији*, in: Теоријско-методолошки оквир за модернизацију описа српског језика (II), НССВД 38/3, 2009, 11–22.
1155. Ђорић Божо, *Творбено значење и лексикографија*, in: Словообразуване и лексикологија, Сборник доклади от Десетата меѓународна конференција на Комисијата по славјанско словообразуване, Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, Софија, 2009, 302–310.
1156. Ђорић Божо, *Језичке и/или варијантске разлике на творбеном плану*, in: Бранко Тошовић (ур.), *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosnaiakischen, Kroatischen und Serbischen* (Lexik, Wortbildung, Phraseologie), Slawische Sprachkorrelationen 2, Wien/Berlin/Münster, 2009, 297–309. Прештампано у: Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Srpski pogledi na odnose između srpskog, hrvatskog i bošnjačkog jezika*, Graz, 2010, 27–39.
1157. Ђорић Божо, *Универбизација у српском језику на фону хомонимије*, in: Труды и материалы Международного научного симпозиума „Славянские языки и культуры в современном мире“, НОВЫЕ ЯВЛЕНИЯ В СЛАВЯНСКОМ СЛОВООБРАЗОВАНИИ: СИСТЕМА И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ, Москва, 2010, 320–330.
1158. Ђорић Божо, *Турски суфикси у јужнословенским језицима (са посебним освртом на прилике у српском)*, in: Відображення історії та культури народу в словотворенні, Доповіді XII Міжнародної наукової конференції Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів, Київ, 2010, 317–328.
1159. Ђорић Божо, *Постфикс у српској творби речи*, CJ XV/1–2, 2010, 549–553.
1160. Ćorić Božo, *Na margini gramatike* (rečca i postfiks god u srpskim i hrvatskim gramatikama), in: Branko Tošović (Hg.), *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen* (Grammatik), Slawische Sprachkorrelationen 3, Wien/Berlin/Münster, 2010, 29–38. Прештампано у: Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Srpski pogledi na odnose između srpskog, hrvatskog i bošnjačkog jezika*, Graz, 2010, 133–141; Божо Ђорић, *Лингвомаргиналије*, Београд, 2009, 111–118.
1161. Ђорић Божо, *Андроними у Андрићевом језику*, in: Branko Tošović (ur.), *Das Grazer orpus von Ivo Andrić (1923–1924)*, Graz, 2010, 335–342.
1162. Ђорић Божо, *О дистрибуцији антропонимских идентификатора за особе женског пола*, in: Лексикологија, ономастика, синтакса (Зборник у част Гордани Вуковић), Нови Сад – Београд, 2011, 185–189.
1163. Ђорић Божо, *О лексици турског поријекла са становишта творбе ријечи (у јужнословенским језицима)*, Годишњак Друштва чланова Матице српске у Републици српској 1/2011, Бања Лука, 2011, 35–51.
1164. Ђорић Б. Божо, *Антропоними: систем и текст*, in: Jerzy Sierociuk (red.), *Słowotwórstwo słowiańskie: system i tekst*, Prace Komisji Słowotwórczej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów, Seria 13, Poznań, 2012: Wydawnictwo RTPN, 297–304.
1165. Ђорић Б. Божо, *О дериватима са значењем производа животињског порекла у српском језику*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте меѓународне научне конференције Комисије за творбу речи Меѓународног комитета слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 367–385.
1166. Ђорић Б. Божо, *Језички ресурси и творба речи (на примеру једне творбено-семантичке скупине)*, НССВД 41/3, 2012, 5–21.
1167. Ђорић Божо, *Деривација, лексикологија, лексикографија*, Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“, ЦАНУ, Подгорица 2012, 23–30.

1168. Ћорић Б. Божо, *Прилог библиографији творбе речи*, НССВД 42/3, 2013, 173–253.
1169. Ћорић Б. Божо, *Из дијалекатске творбе речи*, НССВД 42/3, 2013, 7–14.
1170. Ћорић Б. Божо, *О циркумфиксима и циркумфиксацији у српској творби речи*, НССВД 43/3, 2014, 235–240.
1171. Ћорић Божо, *Кратак преглед творбе речи у српском језику*, in: Семинар српског језика књижевности и културе, Предавања 3, Београд, 2014: Међународни славистички центар на Филолошком факултету, 93–114. Прештампано у: Путевима српског језика, књижевности и културе (Скуп слависта – предавања) 1, Београд, 2015, 117–145.
1172. Ћорић Б. Божо, *Нека питања творбе речи у славеносрпском језику*, Истраживања по славјанским језицима, Сеул, 2014, 59–70.
1173. Ћорић Божо, *О комбинованој творби речи на фону других сродних назива*, in: Svetlana Mengel (Hg.), *Slavische Wortbildung im Vergleich, Theoretische und pragmatische Aspekte*, Berlin 2014, 446–461. Прештампано у: Зборник Матице српске за славистику 87, Нови Сад, 2015, 11–22.
1174. Ћорић Б. Божо, *Из дијалекатске творбе ријечи*, in: ОСМЬ ДЕСАТЬ, Сборник научных статей к юбилею И. С. Улуханова, Москва, 2015: Азбуковник, 218–224.
1175. Ћорић Б. Божо, *О именицама на -изација по други пут*, НССВД 44/3, 2015, 85–89.
1176. Ћорић Б. Божо, *О даљој деминуцији у српском језику*, in: Stramljič Breznik Irena (ured.), *Manjšalnice v slovanski jeziki: oblika in vloga*, Maribor, 2015, 74–87.
1177. Ћорић Б. Божо, *Српски језик и медији на фону творбе речи*, in: Jana Šolćina (redaktor), *Słowjanske spisowne rěče a medije* (Mjezynarodna konferenca Komisije za słowjanske spisowne rěče při Mjezynarodnym komiteju slawistow Budyšin/Bautzen 2014), Budyšin/Bautzen, 2015, 98–104.
1178. Ћорић Б. Божо, *Компаративна творба речи словенских језика*, (*Slawische Wortbildung im Vergleich: Theoretische und pragmatische Aspekte*, Slavica Varia Halensia 12, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, red. Svetlana Mengel, Berlin, 2014, 681 str.), СЈ XXI, 2016, 659–663 (приказ).
1179. Ćorić Božo, *Serbian*,¹³⁰ in: *Word-Formation. An International Handbook of the Languages of Europa*, Volume 4 (Edited by Peter O. Müller, Ingeborg Ohnheiser, Susan Olsen, Franz Rainer), HSK 40.4, De Gruyter Mouton, Berlin/Boston, 2016, 3017–3037.
1180. Ћорић Божо, *Из творбе ријечи у српском језику (О сложеницама)*, in: Зборник радова посвећен проф. др Милану Драгичевићу, Бања Лука 2018: Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, 63–70.
1181. Ćurić Drago, *Lična imena u hronici „Kazivanja starih Trebješana”*, *Onomastica Jugoslavica* 10, Zagreb, 1982, 23–28.
1182. Ћупић Драго, *Микротопоними са суфиксом -ина у Бјелопавлићима*, ППЈ 5, 1969, 303–307.
1183. Ћупић Драго, *Микротопоними са суфиксом -ац и -ица у Бјелопавлићима*, ППЈ 5, 1969, 309–313.
1184. Ћупић Драго, *Сложенице у бјелопавлићкој микротопонимији*, in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 1994, 228–232.
1185. Ћупић Драго, *Деминутивна образовања у Речнику говора Загараца*, Четврти лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, ЦАНУ, Подгорица, 1999, 123–131.
1186. Ујчић Тугомил, *О називима за занатлиска и друга занимања*, НЈ V/3, 1937, 79–84.

¹³⁰ Преглед творбе свих врста речи и свих творбених начина српског језика.

1187. Utvić Miloš, *Konačni automati u regularnoj imenskoj derivaciji*, Magistarski rad, Beograd, 2008: Matematički fakultet u Beogradu.
1188. Фекете Егон, *Дилеме око утврђивања лексичких форми неких типова српскохрватских придевских изведеница*, in: Лексикографија и лексикологија, Нови Сад–Београд, 1984, 209–215.
1189. Фекете Егон, *О ортографско-морфолошкој употреби и семантичко-лексичкој природи скраћеница*, Преводаилац IX/4, 1990, 11–18.
1190. Фекете Егон, *О проблему nomina agentis feminina*, Преводаилац XI/1–4, Београд, 1992, 19–24.
1191. Фекете Егон, *Суфиксални хипокористици образовани од антропонима мушког рода*, in: Осма југословенска ономастичка конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 1994, 233–242.
1192. Фекете Егон, *Како именовати занимања и титуле женских особа*, in: Егон Фекете, *Језичке доумице*, Београд, 2002, 81–90; Егон Фекете, *Језичке доумице, новије и старије*, Београд, 2006, 139–148.¹³¹
1193. Finka Воžidar, *О tvorbi nesvršenih glagola s umecima -ava i -iva*, J XIV/5, 1967, 141–144.
1194. Finka Воžidar, *Poimeničeni pridjevi u toponimiji zadarskog otočja*, in: Осма југословенска конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 1994, 154–155.
1195. Franck O[tto], *Studien zur serbokroatischen Ortsnamenkunde*, Leipzig, 1932: Market & Petters.
1196. Frančić Vilim, *Budowa slowotworcza serbochorwackich kolektywow*, Krakow, 1961: Uniwersytet.
1197. Frančić, Vilim, *Ze studijow nad chorwackoserbskimi collectivami*, Ivšičev zbornik, Zagreb, 1963, 61–66.
1198. Friščić Vinko, *О pohrvaćenim pridjevima latinskog i grčkog podrijetla s obzirom na stručnu medicinsku terminologiju*, J II/4, 1953–1954, 111–113.
1199. Friščić Vinko, *Tvorba pridjeva hrvatskim domecima od imenica latinskog i grčkog podrijetla*, J XVII/1, 1969, 11–20.
1200. Friščić Vinko, *О riječima s grčkim predmetkom exo-*, J XXXII/1, 1984, 6–10.
1201. Halonja Antun, Mihaljević Milica, *Nazivi sa sastavnicom e- u hrvatskome jeziku*,¹³² Rasprave IHJ 38/1, 2012, 55–86.
1202. Халупка Решетар Сабина, Лалић Крстин Гордана, *Нешто ново о новим сливеницама у српском језику*, Свет речи 23–24, Београд, 2007, 26–30.
1203. Halupka Rešetar Sabina, Lalić Krstin Gordana, *New blends in Serbian: typological and headedness-related issues*, ГФФНС XXXIV/1, 2009, 115–124.
1204. Hamm Josip, *Imenice s predmetkom pre-*, J II, 4, 1953–1954, 97–102.
1205. Hadžiefendić Remzija, *Deminucija i augmentacija u sistemu semantičkih kategorija*, KJ 19/1, 1990, 29–33.
1206. Хациефендић Ремзија, *Однос између квантификације и деминуције/аугментације у српскохрватском језику*, KJ 20/1–2, 1991, 111–117.

¹³¹ Популарно писан чланак, без научне апаратуре.

¹³² Творбена и правописна питања у вези са сложеним формацијама са препозитивном компонентом *e-* (=електронски), као што су *e-гласање*, *e-избори*, *e-картица*, *e-потпис* и сл.

1207. Хаџић Јован,¹³³ *ЋЗЫК СРБСКИЙ, Обрађавање Србски речий*,¹³⁴ Србске лутописи V/18, Будим, 1829, 76–92. Прештампано као: Јован Хаџић, *Језик србскиј, Обрађавање Србски речи*, у: Мирослав Јовановић, *Против Вука*, Београд, 2004, 125–134.
1208. Хлебџ Борис, *Придевске изведенице у значењу боје*, СЈ 3/1–2, 1998, 323–334.
1209. Хлебџ Борис, *О текстуалном понављању језског садржаја*,¹³⁵ СЈ XIX, 2014, 85–103.
1210. Хлебџ Борис, *Реификација именице опасност*,¹³⁶ НССВД 35/1, 2006, 235–343.
1211. Horvat Joža, *Prilog proučavanju imenske tvorbe: o tvorbenim načinima kojima od višerječnih toponima jedino izostavljanjem koje njihove sastavnice nastaju novi toponimi*,¹³⁷ *Folia onomastica Croatica* 27, Zagreb, 2018, 15–46.
1212. Horvat Marijana, Ramadanović Ermina, *O tvorbi riječi u Tadijanovićevom djelu Svašta po malo*, *Rasprave IHJJ* 33/1, 2007, 177–196.
1213. Horvat Marijana, Ramadanović Ermina, *Tvorba glagola u djelu Svašta po malo Blaža Tadijanovića*, *Rasprave IHJJ* 34, 2008, 133–153.
1214. Horvat Marijana, Štebih Golub Barbara, *Globalizacija i internacionalizacija u hrvatskome i srpskome jeziku*, in: Branko Tošović (Hg.), *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen* (Grammatik), *Slawische Sprachkorrelationen* 3, Wien/Berlin/Münster, 2010, 405–419.
1215. Horvat Marijana, Štebih Golub Barbara, *Posljedice internacionalizacije u hrvatskome jeziku*,¹³⁸ *Rasprave IHJJ* 36/1, 2010, 1–21.
1216. Hraste Mate, *O izvođenju etnika od geografskih imena*, J I/1, 1952, 21–24.
1217. Hraste Mate, *Stari grad, Starograđanin i starogradski*, J I/3, 1952, 74–76.
1218. Hraste Mate, *Dvojstvo oblika prisvojnih pridjeva i zamjenica na -ov (-ev) i -in u hrvatskoj književnosti*, *PSKJ* II/2, 1952, 190–198.
1219. Hraste Mate, *O tvorbi posvojnih pridjeva na -ski od zemljopisnih imena*, J II/2, 1953–1954, 47–49.
1220. Hraste Mate, *O ženskim prezimenima*, J II/5, 1953–1954, 136–140.
1221. Hraste Mate, *Sufiksi za tvorbu deminutiva i augemntativa u čakavskim govorima Srednje Dalmacije*, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta II*, Zagreb, 1954, 57–66.
1222. Hraste Mate, *Tvorba imenica ženskog roda od stranih imena muškog roda sa završetkom -t*, J V/ 4, 1957, 106–107.
1223. Hraste Mate, *O značenju i upotrebi imenica na -ište*, J VI/1, 1957–1958, 1–3.
1224. Hraste Mate, *Tvorba etnika i ketika u hrvatskosrpskom jeziku*, J XII/4, 1965, 97–101.
1225. Цвијић Олга, *О неким речима у преводу Новог завета*, ЈФ XXVI/1–2, 1963–1964, 401–412.
1226. Цвијић Олга, *Употреба суфикса -је у језику неких српских и хрватских романтичарских песника*, НЈ XV/5, 1966, 288–294.

¹³³ Чланак је потписан псеудонимом Светић М.

¹³⁴ Речи се деле на првобитне, производне и сложене. Међу производним су обрађени именички суфикси, а сложене речи нису обрађене. Наговештен је наставак (продолженије). Исп. Кашић Јован, 1985.

¹³⁵ Поред осталог и о моцији (добра и лоша страна употребе мовираних фемининума).

¹³⁶ Поред осталог и о необичној морфолошкој структури придева *безопасан*.

¹³⁷ О стварању топонима путем елипсе.

¹³⁸ На грађи писаних медија и интернетских извора истражују се деривати са страним префиксоидима и суфиксоидима, јукстапозиционе формације, суфикс *-изација*, те полисемне позајмљенице.

1227. Цвијић Олга,¹³⁹ *Однос основе и наставака -овати, -исати, -ирати глагола страног порекла*,¹⁴⁰ НЈ XVIII/3, 1970, 131–161.
1228. Цвитковић Мислав, *Neostvareno tvorbeno-semantičko gnijezdo naziva kosa*, J 61/4–5, 2014, 165–174.
1229. Zett Robert, *O problematici složenica tipa nogomet*, J XVI/4, 1969, 103–110.
1230. Zett Robert, *Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposite im Serbokroatischen*, Die altserbische Periode, Köln–Wien, 1970, I–VII + 1–335.
1231. Сичоњска Марија, *Префиксално-суфиксални деноминативни глаголи у савременом српскохрватском књижевном језику*, НССВД 16/1, 1987, 75–80.
1232. Црепајац Љиљана, *Прилог проучавању грчких семантичких позајмљеница и преведеница у српскохрватском*, Жива антика 28, Београд, 1978, 75–84.
1233. Црепајац Љиљана, *Прилог проучавању грчких модела српскохрватске антропонимије*, ОП I, 1979, 69–74.
1234. Чампар Драгован, *Даничићев прилог проучавању именичких деминутива и аугментатива*, НССВД 5, 1976, 677–688.
1235. Чампар Драгован, *Ограничења у творби и употреби именичких аугментатива у руском и српскохрватском језику*, *Studia philologica*, књига II/1–2, Приштина, 1981, 141–160.
1236. Чампар Драгован, *Род и број именичких аугментатива у српскохрватском језику*, НССВД 13/1, 1984, 289–300.
1237. Чампар Драгован, *Именички деминутиви у језичким афоризмима Вука Караџића*, НССВД 17/2, 1984, 275–281.
1238. Чорболоковић С. Саша, *Деадјективна поміна loci у српском језику*, КњЈ LX/1, 2013, 53–62.
1239. Чорич Божо, *Инвентар на афиксите в сръбския език*, in: Слово и словесност. Сборник в чест на доц. д-р Юлия Балтова, София, 2010: ИК Емас, 322–328.
1240. Цоговић Алија, Букумирић Милета, *Систем личних имена код српског становништва у Клини и Дрснику у Метохији*, *Onomastica Jugoslavica* 10, Zagreb, 1982, 35–30.
1241. Шакић Јања, *Придеви са суфиксом -ив/-љив у српскохрватском језику*, ППЈ 1, 1965, 75–100.
1242. Шакић Јања, *Прилог библиографији радова о творби речи у српскохрватском језику*, ППЈ 2, 1966, 239–259.
1243. Šarić Ljiljana, *Neke značenjske i tvorbene odrednice*,¹⁴¹ RZJ 18, 1992, 177–191.
1244. Šarić Ljiljana, *Antonimija u hrvatskome jeziku: semantički, tvorbeni i sintaktički opis*,¹⁴² Zagreb, 2007: Hrvatska sveučilišna naklada.
1245. Šarić Ljiljana, *The verbal prefix na- in Croatian: A cognitive linguistic analysis*,¹⁴³ SL 75, 2013, 45–74.

¹³⁹ У садржају стоји Олга Ристић.

¹⁴⁰ На изузетно богатој грађи утврђују се фонетски, генетски и семантички фактори који утичу на дистрибуцију суфикса у односу на основу.

¹⁴¹ Поред осталог и о антонимији у префиксалној деривацији.

¹⁴² Још једном, у књизи, и о антонимији у префиксацији глагола, придева и именица.

¹⁴³ О глаголском префиксу *на-* у когнитивнолингвистичким оквирима. На основу опсежног инвентара савремених глагола испитују се семантичке карактеристике свих значењских подскупина глагола с префиксом *на-*.

1246. Šarić Ljiljana / Nedelcheva Svetlana, *The verbal prefix o(b)- in Croatian and Bulgarian: The semantic network and challenges of a corpus-based study*,¹⁴⁴ SL 80, 2015, 149–179.
1247. Šarić Ljiljana, *A semantic analysis of the verbal prefix o(b)- in Croatian*, *Croatica et Slavica Iadertina XI/2*, Zadar, 2015, 249–283.
1248. Šehović Amela, *Univerbacija u bosanskom jeziku*, in: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет*, 407–417.
1249. Šehović Amela, *Pragmatički aspekti deminucije u svakodnevnoj komunikaciji (sa osvrtom na tvorbeno obilježja deminutivnih imenica)*, in: *Stramljić Breznik Irena (ured.)*, *Manjšalnice v slovanski jezikih: oblika in vloga*, Maribor, 2015, 375–385.
1250. Šehović Amela, *Škračivanje riječi na internetskim forumima*, in: *Branko Tošović, Arno Wonisch (Hg.)*, *Wortbildung und Internet: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee*, Graz, 2016, 405–418.
1251. Šimpraga Čilaš Ankica, Kurtović Budja Ivana, *Etnici i ktetici u kajkavskom narječju*, *Rasprave IHJ* 35, 2009, 35–52.
1252. Šimpraga Čilaš Ankica, *Etnici i ktetici u Drniškoj krajini*, *FOC* 21, Zagreb, 2012, 17–36.
1253. Šimundić Mate, *Tvorba osobnih imena u hrvatskome ili srpskome jeziku*, Maribor, 1970.
1254. Šimundić Mate, *Sufiksalni morfem -ul/-ulo/-ula u slovenskim jezicima*, *Прва југо-словенска ономастичка конференција, ЦАНУ, Титоград, 1976*, 179–185.
1255. Šimunović Petar, *Tipološko-strukturalni ogled istarske ojkonimije*, *RZJ* IV–V, 1979, 219–249.
1256. Šimunović Petar, *Ojkonimija općine Dvora na Uni*, *RZJ* XVII, 1991, 243–277.
1257. Šivić Dular Alenka, *Južnoslovenski priimki s pripono -(j)ava*, *Onomastica Jugoslavica* 10, Zagreb, 1982, 239–246.
1258. Šipka Danko, *Jedan neregistrirani sufiks*, *J XXXV/3*, 1988, 94.
1259. Šipka Danko, *Tvorbena sredstva antonimizacije*, *J XXXVII/5*, 1989, 139–145.
1260. Шипка Данко, *О српскохрватским скраћеницама – теоријско полазиште нормирања*, *КњЈ XXXVII/2*, 1990, 140–146.
1261. Šipka Danko, *Distribucija nastavka -irati/-isati/-ovati u srpskim glagolima stranog porijekla*, *ЗбМСФЈ XLIV/1–2*, 2001, 167–173.
1262. Šipka Danko, *Rečnik tvorbenih formanata*, Beograd, 2003: Алма.
1263. Šipka Danko, *Glosar tvorbenih formanata*, Beograd, 2005: Алма.
1264. Šipka Milan, *Posvojni pridjevi od ličnih imena i prezimena*, *J VI/4*, 1958, 107–113.
1265. Šipka Milan, *Kozaračko ili kozarsko kolo?*, *J VII/1* 1958/1959, 29–30.
1266. Šipka Milan, *Narodni i stručni nazivi za bolesnike*, *J IX/4*, 1961–62, 120–126.
1267. Šipka Milan, *Tvorba i značenje imenica na -ivo*, *J X/3*, 1962–1963, 76–81.
1268. Šipka Milan, *Vozač ili vozar?*, *J X/2*, 1962–1963, 61–63.
1269. Шипка Милан, *Род и број скраћеница у српскохрватском језику*,¹⁴⁵ *HCCBД* 13/1, 1984, 197–203.
1270. Шипка Милан, *Сендвичара, палачинкара и печењара*, *ЈД* 2, 1997, 11–13.

¹⁴⁴ О глаголском префиксу *o(b)-* у два јужнословенска језика из перспективе когнитивне лингвистике, на речничкој и корпусној грађи.

¹⁴⁵ О лексикализованим и нелексикализованим скраћеницама са граматичког аспекта.

1271. Шипка Милан, „*Козарачко коло*” и норма, ЈД 12, 2000, 21–23. Прештампано у: Милан Шипка, Стандарднојезичка преиспитивања I, Нови Сад, 2008: Прометеј, 205–213.
1272. Шипка Милан, *О ктетицима српски и србијански у свјетлу лексичко-семантичке норме*, НЈ XXXIV, 2001, 111–122.
1273. Шипка Милан, *Придеви с наставком -иони*, НЈ 35/1–4, 2004, 30–45. Прештампано у: Милан Шипка, Стандарднојезичка преиспитивања I, Расправе, Нови Сад, 2008: Прометеј, 144–173.
1274. Шипка Милан, *Творба, значење и дефлекција именица на -ист(а)*, НЈ XXXIX/1–4, 2008, 19–34.
1275. Шипка Милан, *О супстантивизацији адверба у српском језику*, in: Милан Шипка, Стандарднојезичка преиспитивања 1, Расправе, Нови Сад, 2008: Прометеј, 109–128.
1276. Šojat Antun, *Pridjevski nastavci -iv i -lživ*, F 2, 1959, 93–110.
1277. Škarić Đuro, *Srpskohrvatske os-riječi*, Rad JAZU 260, 169–198.
1278. Штасни Гордана, *Неологизми, кованице и индивидуално означавање речи у Речнику српскохрватског књижевног језика*, ППЈ 28–29, 1997, 87–118.
1279. Штасни Гордана, *Nomina agentis u nomina attributiva у Речнику српскохрватског књижевног језика*, ППЈ 30–32, 1999–2001, 285–296.
1280. Штасни, Гордана, *Префиксација – у светлу савремених теорија о творби речи и у основношколским уџбеницима*, in: Неговање српског језик и књижевности, Нови Сад, 2006, 175–197.
1281. Штасни Гордана, *Nomina loci sa називом биљке у творбеној основи*, ЗМСФЛ L/1–2, 2007, 927–938.
1282. Штасни Гордана, *Деривати на -ица од назива људског тела*, ППЈ 38, 2007, 93–106.
1283. Штасни Гордана, *Генитивне предлошке конструкције у основи именичких деривата*, in: Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план), Нови Сад, 2007, 253–264.
1284. Штасни Гордана, *Творба речи у настави српског језика. Творбени процеси: илустративни примери и вежбе (неки теоријски и практични проблеми)*, in: Зборник радова: Унапређивање наставе српског језика и књижевности, Нови Сад, 2007, 102–118.
1285. Штасни Гордана, *Атрибутивне именице (nomina attributiva) у српском језику*, СЈ XII/1–2, 2007, 469–483.
1286. Штасни Гордана, *Творба речи у настави српског језика*, Београд, 2008: Друштво за српски језик и књижевност.
1287. Штасни Гордана, *Творба речи и сродне дисциплине*, in: Тумачење књижевног дела и методика наставе, део 2, Нови Сад, 2009, 411–419.
1288. Штасни Гордана, *Деривациони статус мотивисаних лексема*, ГФФНС 35/2, 2010, 381–391.
1289. Штасни Гордана, *Мотивациони смерови у деривационим процесима*, ЗМСФЛ LIII/ 2, 2010, 89–97.
1290. Штасни Гордана, *Семантичко-деривациони потенцијал глагола основних физиолошких стања*, in: Граматика и лексика у словенским језицима (Зборник радова са научног симпозијума), Нови Сад – Београд, 2011, 576–584.
1291. Штасни Гордана, *Деминутивни супстантиви са диференцијалном семом човек у Вуковом Српском рјечнику (1818)*, НССВД 40/1, 2011, 289–301.

1292. Штасни Гордана, *Семантичко-деривациони потенцијал именица из лексичке групе животиња*, in: Лексикологија, ономастика, синтакса (Зборник у част Гордане Вуковић), Нови Сад, 2011, 307–317.
1293. Штасни Гордана, *Номинација човека мотивисана позитивним карактерним особинама*, ЗбМСФЛ, LIV/1, 2011, 167–180.
1294. Штасни Гордана, Ајдановић Милан, *Становници Новог Сада и Петроварадина: деривациони модели и употребна норма*, in: Говор Новог Сада, св. 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине, Нови Сад, 2011, 78–120.
1295. Штасни Гордана, Ајдановић Милан, *Како ученици именују становнике Новог Сада*, in: Говор Новог Сада, св. 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине, Нови Сад, 2011, 121–153.
1296. Штасни Гордана, Ајдановић Милан, *Деривациони модели именица *nomina agentis* у говору Новог Сада*, in: Говор Новог Сада, св. 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине, Нови Сад, 2011, 154–181.
1297. Штасни Гордана, *Семантичко-деривационе карактеристике суфикса -ун(а)ц*, ЗбМСФЛ LV/1, 2012, 211–219.
1298. Штасни Гордана, *Етници у Вуковом Српском рјечнику (1852) и лексичко-семантичка норма*, НССВД 41/1, 2012, 309–318.
1299. Штасни Р. Гордана, *Нерегистроване глаголске именице у српском језику*, ГФФНС XXXVII/2, 2012, 301–321.
1300. Штасни Гордана, *Утицај семантичког садржаја на деривацију глагола физиолошких стања и процеса*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета слависта, Београд, 2012: Филолошки факултет, 745–755.
1301. Штасни Гордана, *Реч о човеку (номинација човека у српском језику)*,¹⁴⁶ Нови Сад, 2013: Филозофски факултет.
1302. Штасни Гордана, Бошњаковић Жарко, Сложенице са компонентама љуб-/љуб- у српском и ФИА(0/0)/-ФИЛОС/-ФИΛΙΑ у грчком језику, ЗбМСФЛ 56/1, 2013, 129–152. ком вијенц
1303. Штасни Р. Гордана, Штрбац Р. Гордана: *Именички англицизми на -ер у српском језику*, ЈФ LXXI/1–2, 2015, 43–67.
1304. Штасни Р. Гордана, *Деривати са суфиксом -ина мотивисани соматизима*, КњЈ LXVIII/3–4, 2016, 243–252.
1305. Штасни Р. Гордана, *Суфиксална синонимија у српском језику*,¹⁴⁷ in: ПУТЕВИМА РЕЧИ, Зборник радова у част Даринки Горган Премк, Уредник Рајна Драгићевић, Београд, 2017: Филолошки факултет у Београду, 387–398.
1305. Štebih Barbara, *Transmorfemizacija imeničkih germanizata u kajkavskome književnom jeziku*, Rasprave IHJJ 32, 2006, 295–311.
1307. Štebih Golub Barbara, *Hibridne složenice u kajkavskome književnom jeziku*, Rasprave IHJJ 33, 2007, 391–417.
1308. Štebih Golub Barbara, *Pravi tvorbeni mocijski parnjaci u kajkavskome književnom jeziku*, Rasprave IHJJ 34, 2008, 393–412.
1309. Štebih Barbara, *Tvorbeni obrasci neologizata u hrvatskome standardnom jeziku*, in: Словообразуване и лексикологија, Софија, 2009, 364–275.
1310. Štebih Golub Barbara, *Prefiks ne- u kajkavskome književnom jeziku*, Rasprave IHJJ 35, 2009, 333–345.

¹⁴⁶ О персоналним *nomina attributiva*, пре свега.

¹⁴⁷ О афиксалној синонимији у категорији *nomina agentis masculinum*.

1311. Štebih Barbara, *Složenice u kajkavskome književnom jeziku*, in: Відображення історії та культури народу в словотворенні, Доповіді XII Міжнародної наукової конференції Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів, Київ, 2010, 329–343.
1312. Štebih Golub Barbara, *Okazionalizmi u hrvatskome publicističkom stilu*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета славіста, Београд, 2012: Филолошки факултет, 419–433.
1313. Štebih Golub Barbara, *O mociji bez emocija*,¹⁴⁸ CJ XIX, 2014, 461–478.
1314. Štebih Golub Barbara, *Hrvatsko rječoslovlje – između tradicije i novih potreba*, in: Svetlana Mengel (Hg.), *Slavische Wortbildung im Vergleich, Theoretische und pragmatische Aspekte*, Berlin 2014, 462–477.
1315. Штрбац Гордана, *Деривација именица са значењем лица у делима Стефана Првовенчаног*, ППЈ 56, 2005, 5–30.
1316. Штрбац Гордана, *Деривациони потенцијал афективних глагола*, in: Творба речи и њени ресурси у словенским језицима, Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи Међународног комитета славіста, Београд, 2012: Филолошки факултет, 757–771.

3. Скраћенице

АФФ	<i>Анали Филолошког факултета</i> , Београд
ГБС	<i>Градска библиотека Суботица</i>
Гласник	<i>Гласник Одјељења умјетности</i> , ЦАНУ, Подгорица
Глас САНУ	<i>Глас Српске академије наука и уметности</i> , Београд
Глас СКА	<i>Глас Српске краљевске академије</i> , Београд
ГФФНС	<i>Годишњак Филозофског факултета</i> , Нови Сад
ДСЈК	<i>Друштво за српски језик и књижевност</i> , Београд
ЗбМСФЛ	<i>Зборник Матице српске за филологију и лингвистику</i> , Нови Сад
ЗУНС	<i>Завод за уџбенике и наставна средства</i> , Београд
ИСЈ САНУ	<i>Институт за српски језик Српске академије наука и уметности</i> , Београд
Ј	<i>Jezik</i> , Zagreb
ЈД	<i>Језик данас</i> , Нови Сад

¹⁴⁸ О употреби мовираних фемининума и женских презименских варијаната. Описују се актуелне друштвене расправе о тој теми, стање у легислативи и ставови језикословаца. На основу истраживања спроведеног у штампаним и електронским медијима и циљаним упитником, доносе се закључци о уобичајености и учесталости мовираних фемининума, ставовима говорника о њима, употреби именица мушкога рода као генеричког облика, те о женским презименским варијантама.

JФ	<i>Јужнословенски филолог</i> , Београд
KJ	<i>Књижевни језик</i> , Сарајево (и ћирилицом)
КЊЈ	<i>Књижевност и језик</i> , Београд
NV	<i>Nastavni vjesnik</i> , Zagreb
HJ	<i>Наш језик</i> , Београд (<i>предатна серија и нова серија</i>)
HCCBД	<i>Научни састанак слависта у Вукове дане</i> , Београд
ОП	<i>Ономатолошки прилози</i> , Београд
ПЛ	<i>Примењена лингвистика</i> , Нови Сад
ППЈ	<i>Прилози проучавању језика</i> , Филозофски факултет, Нови Сад
PSKJ	<i>Pitanja savremenog književnog jezika</i> , Sarajevo
Rad JAZU	<i>Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti</i> , Zagreb
Radovi ANU BiH	<i>Radovi Akademije nauka i umjetnosti BiH</i> , Sarajevo
Rasprave IHJ	<i>Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje</i> , Zagreb
RZJ	<i>Rasprave Zavoda za jezik</i> , Zagreb
RZSF	<i>Radovi Zavoda za slavensku filologiju</i> , Zagreb
RFFS	<i>Radovi Filozofskog fakulteta</i> , Sarajevo
C	<i>Славистика</i> , Београд
CJ	<i>Српски језик</i> , Београд
SL	<i>Suvremena lingvistika</i> , Zagreb
F	<i>Filologija</i> , Zagreb
FOC	<i>Folia onomastica croatica</i> , Zagreb
ČR	<i>Čakavska rič</i> , Split
ČJOK	<i>Četrta jugoslovenska onomastična konferenca</i> , Ljubljana, 1981.

Božo B. ĆORIĆ

NEW CONTRIBUTION TO THE BIBLIOGRAPHY OF WORD-FORMATION

Summary

The bibliography contains the works on word-formation written by scholars and grammarians during the period of almost two centuries (from the first half of 19th Century until now). It includes the monographs, studies, articles, polemics, grammars, critiques, reviews, miscellanea etc. The main part of bibliographic entries is collected from the South-Slavic area that in past was identified by different glottonyms: Serbian language, Serbo-Croatian language, Serbian or Croatian, Croatian or Serbian, Croatian etc. A part of data was taken also from publications that originated outside of this space, in various Slavistic academic centers. Among the authors are not only the native Serbists (and/or Serbo-Croatists), but also the native Slavists of other orientations (Russists, Polonists, Bohemists, Bulgarists etc.), as well as foreign scholars who studied the questions of Serbian, resp. Serbo-Croatian word-formation. Likewise, all more important grammars of Serbian and Croatian (resp. Serbo-Croatian) language in which the word-formation is distinguished as a particular entity are included into the list. Neither the works of contrastive (confrontative) nature are not omitted from the list, whenever the authors included, in this or that measure, the phenomena of Serbian (Serbo-Croatian) word-formation. This bibliographical material is important not merely for the Serbian language researchers (to whom it is primarily dedicated), but also for all other academic centers, which inherit, in larger or smaller measure, the results of linguistic researches in the field of word-formation in the central South-Slavic areas.

Садржај

I Чланци

Ана С. БАТАС ДИСТИНКТИВНА ОБЕЛЕЖЈА ГЛАВНИХ КЛАСА	7
Вељко Ж. БРБОРИЋ ДРУШТВЕНОИСТОРИЈСКИ АСПЕКТИ СРПСКОГ ПРАВОПИСА ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА.....	23
Снежана П. ВУЧКОВИЋ ИЗ ДИЈАЛЕКАТСКИХ ЛЕКСИЧКИХ РЕСУРСА (ЛЕКСИКА ДРАГАЧЕВА У ДИЈАХРОНОЈ ПЕРСПЕКТИВИ).....	37
Рајна М. ДРАГИЋЕВИЋ Милош В. УТВИЋ ПЕСНИЧКИ РЕЧНИК ИРЕНЕ ГРИЦКАТ	55
Јелена Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ НЕКА ЗАПАЖАЊА О КОХЕЗИЈСКИМ И ДЕЗАГРЕГАЦИЈСКИМ СИНТАКСИЧКИМ ПРОЦЕСИМА	85
Александар М. МИЛАНОВИЋ БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА О ЈЕЗИКУ „ПРЕДВУКОВСКОГ ПЕРИОДА” КАО РЕСУРС ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА.....	103
Биљана С. РИСТИЋ ГОВОРНИ ЧИНОВИ МОЛБИ И ЗАХТЕВА У ПИСМИМА КНЕЗА МИХАИЛА ОЦУ МИЛОШУ ОБРЕНОВИЋУ	111
Јован М. ЧУДОМИРОВИЋ ПОЛИФУНКЦИОНАЛНОСТ КЛАУЗА СА ВЕЗНИКОМ <i>ЧИМ</i>	123

II Грађа

Божо Б. ЋОРИЋ НОВИ ПРИЛОГ БИБЛИОГРАФИЈИ ТВОРБЕ РЕЧИ	139
--	-----

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'373(082)

811.163.41'26(082)

811.163.41(091)

НАУЧНИ састанак слависта у Вукове дане (49 ; 2019 ; Београд)

49. Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 12 – 16. IX 2019.
3, Српски језик и његови ресурси теорија, опис и примене / [уредници
Божо Ђорић , Александар Милановић]. – Београд : Филолошки факултет,
Међународни славистички центар, 2020 (Београд : Чигоја штампа). –
214 стр. : илустр. ; 24 cm. – (МЦЦ, ISSN 0351-9066)

Тираж 150. – Напомене и библиографске референце уз текст.

– Библиографија уз сваки рад. – Summary ; Резюме.

ISBN 978-86-6153-644-1

а) Српски језик – Лексика – Зборници б) Српски језик – Употреба –
– Зборници в) Српски језик – Историја – Зборници

COBISS.SR-ID 22833161

